

Ötödik évfolyam. V—VI. füzet. 1880.

Szeptember—Deczember.

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

1880.

A Magyar Könyv-Szemle jelen füzetéhez egy műmelléklet van csatolva.

AZ ÖTÖDIK ÉS HATODIK FÜZET TARTALMA:

	Lap.
Fraknói Vilmos: Két magyarországi unicum a koppenhágai királyi könyvtárban	281—284
Koncz József: Lupuj vajdáról XVII. sz. ismeretlen magyar ének	284—297
Ráth György: Adalékok Szabó Károly régi magyar könyvtárához	297—305
Hellebrant Árpád: Magyarországi vonatkozású ósnyomtatványok (incunabula) a m. tud. Akadémia könyvtárában	305—328
Csontos János: Adalék a szepességi XV. századi könyvtárakhoz	328—363
Dr. Fejérfataki László: A zágrábi káptalani könyvtár XV. századi könyvlajstroma	363—368
Majláth Béla: A gróf Forgách-család levéltára	368—371
Tipray Tivadar emléke	372—376
Hazánkat érdeklő külföldi szemle. Csontos János: Beatrix királyné imakönyve Mülkben és Corvin János két horoscopja Krakkóban (két szöveg közti ábrával)	377—387
Vegyes közlemények	388—396
Iskolai értesítők az 1879/80-iki tanévről	LIX—LXXV
A magyar irodalom 1880-ban	LXXVI—XCVI
Hazai nem magyar irodalom	XCVI—CIV
Hazánkat érdeklő külföldi munkák	CV—CVIII

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen cím alatt 1876-ban folyóiratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhajtott lenni.

E folyóirat a jelen évben V. évfolyamába lép.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb felfedezésekről szóló értesítéseket, ismertetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Figyelemmel fogja kísélni a külföldi könyvtárakban létező hungaricákat, s tudomást vesz a külföldi bibliographia hazánkat érdeklő nevezetesebb mozzanatairól. Továbbá összeállítja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes és pontos jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűjtők felszólásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számít mindazoknak szíves közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen térre vezet.

A »Könyv-Szemle« megjelenik évenként 30 ívnyi terjedelemben, két-havi füzetekben, több műmelléklettel, díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt a folyó évtől kezdve 3 frt.

Az első évfolyam elfogyott; a második, harmadik és negyedik folyam külön a rendes áron, együtt véve pedig 6 frton kapható.

Az előfizetési pénzek **Kuoll Károly urhoz, a M. Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalába,** egyéb küldemények és irodalmi közlemények a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

Csontos János,

KÉT MAGYARORSZÁGI UNICUM A KOPPENHÁGAI KIRÁLYI KÖNYVTÁRBAN.

Fraknói Vilmostól.

A koppenhágai királyi könyvtár Európa leggazdagabb és legjobban berendezett könyvgyűjteményeihez tartozik. Szaklajstromai példányszerűen vannak szerkesztve. Így például egy egész külön kötet tartalmazza azon könyvek czímeit, melyek Magyarország történetére vonatkoznak. És pedig nem egyszerűen betürendben; hanem a történelem egyes korszakai és irányai szerint csoportosítva. Az újabb irodalom legnevezetesebb termékei mellett, számos ritkaságot találunk itt. Különösen két nyomtatvány vonta magára figyelmemet, a melyeket fővárosi könyvtárainkban hiába kerestem, és hihetőleg az unicumok sorozatába kell iktatni. Az elsőnek czíme:

I.

Martini Thyrnauini Opvscvlvm, ad Regni Hungariae Proceres.

24 kis negyedréti levélből álló nyomtatvány. A nyomtatás helye és éve nincs kitéve. De kétségtelen, hogy 1522 vagy 1523-ban, Bécsben nyomtatott.

A czímlapra 12 distichon van nyomtatva, ily fölirattal:

»Vldrici Fabri Rheti carmen in illam belli contra Thurcas suscipiendi adhortacionem quam ad inelytos inferioris Pannoniae proceres venerabilis frater Martinus Thyrnauius uersibus impariter iunctis instituit concinnauitque.«

A munkát a szerzőnek ajánló levele előzi meg. »Reuerendissimo domino Ladislao Zalkano Episcopo Agriensi ac Serenissimi principis domini Ludouici Hungariae et Bohemiae etc. Regis Cancellario, domino suo gratiosissimo, Martinus Thirnauius, Monachus Sancti Benedicti, sese humiliter commendat.«

Szokás szerint, magasztalja Szalkai püspök kiváló tulajdonait, különösen tudomány-szeretetét. Érdekesek a következő sorok, a melyek Szalkait mint a humanista-hódítók örökösét, a tudósok pártfogóját és a történeti irodalom kedvelőjét mutatják be. »Omnibus fere tuis conuiuuiis — így szól hozzá — doctos adhibes, arciumque professores et subleuas, et tua liberalitate atque beneficencia foues . . . Inter tot curas . . . non intermittis studia litterarum, . . . et historicis lectitandis subceisiuas horas impendis.«

Figyelemreméltó az is, hogy érdemeit felsorolva, nem hallgatja el, mint küzdé föl magát alacsony sorsból a legmagasabb méltóságokra. »Non parentum precibus — úgymond — nec sanguinis hereditaria generositate, sed tuo (ut dicitur) marte certando, tuis enitendo virtutibus, ad summum nobilitatis culmen tendere . . . procuraveris.«

A munka distichonokban van írva és három könyvre oszlik. Tárgyát az első könyv címe világosan megjelöli: »Martini Thyrnavini Monachi Sancti Benedicti ad regni Hungariae Proceres, quod in Thurcam bella mouere negligunt Liber primus.«

A könyv Nándorfehérvár (1521. augusztus 29-én) történt elestének megrendítő hatása alatt iratott. Célja: felriasztani a magyar rendeket vészteljes tétlenségökből, mely a török uralom terjedését és az ország egyik legfontosabb végvárának megvívását lehetővé tette. Felidézi a nemzet múlt dicső eseményeit, melyeknek utánzására buzdítja kortársait. Sötét színekkel ecseteli azután az ország hanyatlását. Részletesen szól az 1514-iki porlázadásról, az 1520-iki hadi eseményekről és Nándorfehérvár ostromáról. Végre lelkesítő szózatot intéz a magyar rendekhez, hogy ragadjanak fegyvert hazájok megmentésére.

A munka, mint költői mű, nem nagy értékű. Semmivel sem jobb, sem nem rosszabb az, mint a verses dolgozatok nagy tömege, melylyel a humanisták utódai a XVI. és XVII. században az irodalmat elárasztották. Bizonyos technikai ügyesség, a classikai minták formáinak utánzása: egyedüli érdemök. De kiváló érdekel bir ránk nézve e munka, mint kifejezése a közszellemnek, nemzeti életünk egyik legválságosabb pillanatában. Mint másutt is, és mint gyakorta történt, a kolostor magányából tör elő a szózat, mely ezerek érzelmeit és vágyait tolmácsolja.

Sajnos, az érdekes mű szerzőjéről semmit sem tudunk. Nevével ekkorig sehol sem találkoztunk. Csak ezen munka, illetőleg annak távol éjszakai fenmaradt példánya őrizte meg emlékét. Neve mutatja, hogy Nagyszombat volt szülőhelye; és hogy tagja volt a szent Benedek-rendnek, mely előbb is és utóbb is oly nagy érdemeket szerzett magának a hazai köznevelődés ügyében.

A munka, mint említém, Nándorfehérvár eleste után iratott, és nem sokkal később nyomtatott. Minthogy Szalkaihoz mint egri püspökhöz van az ajánló levél intézve, Szalkai pedig 1524. május 6-án esztergomi érsekké lett: már ebből is következtethetnők, hogy a munka előbb jelent meg. De a koppenhágai példányra már 1523. november 28-án rájegyzé első birtokosa nevé: »M. Melchior Eisenhart Vienne. Valószínű tehát, hogy ekkortájt jelent meg az ismertetett nyomtatvány.

II.

A Magyarországon folytatott török háború eseményei nagy mértékben magukra vonták egész Európa figyelmét. A külföldön nagy számban jelentek meg nyomtatványok, melyek azokkal foglalkoznak.

Különösen a törökök fölött kivívott diadalok nem ritkán ébresztették föl idegen költők lelkesedését, mely dicsénekek, époszok megírására ösztönzé őket.

Egy ily műnek létrejöttére szolgáltatott alkalmat és anyagot Nagyvárad ostroma 1598-ban, mikor Nyáry Pál és báró Rhedern vitézsége Mohamed nagyvezért és a tatárok khánját, több heti erőfeszítés után, szégyenteljes elvonulásra kényszeríté.

Ekkor írta Braschius Márton, a rostocki lyceumon bölcsészettanár époszát, melyet a lyceum egyik ünnepélyén nyilvánosan felolvasott, és ugyancsak Rostockban (1600) nyomtatott.

A kis negyedretű, 24 levélből álló, hexameterekben írt munkának czíme a következő:

»Varadini, Hungariae Propugnaculi ampli et mvnitissimi, contra Tyracarum incredibilem vim et multitudinem et continuam aliquot septimanarum oppugnationem, quae incidit in mensem Septembris Octobris et initium Novembris anno 1598., Militum Silesiorum et Hungarorum manu et fortitudine. Illustrissimi Domini Melchioris a Rhedern supremo

imperio, consilio et magnanimitate., Dei O. M. auxilio et praesidio admirabili, admirabiliter et fortiter asserti, Hypotyposis vera et cum re gesta consentiens, Epico carmine expressa et in florentissimae Academiae Rostochiensis Lyceo publice pronunciata, a Martino Braschio Professore Logices publico.

Rostochii Excudebat Stephanus Myliander Anno MDC.

A könyvet Rhedern bárónak ajánlja a szerző, és a hírneves Chytreus Dávid, 1600. febr. 16-án kelt, előszóval vezeti be.

LUPUJ VAJDÁRÓL ISMERETLEN XVII. SZ. MAGYAR ÉNEK. (178. sz.)

Közli: **Koncz József.**

Az »Erdélyi Múzeum-Egylet« régi magyar nyomtatványainak több unicuma között van a »Lupuj Vajdáról való ének« is Köröspataki B. János, mező-csávási ¹⁾ paptól, nyomtatott 1655-ben, Szabó Károly meghatározása szerint, Lőcsén, 4r. egy iv = 4 levél.

Ugyánezen szerzőtől van még egy más verses csonka mű a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában: »Az havasalföldi hartzrol való historia« cím alatt. Hely nélkül, 1656. 8r. egy iv = 8 levél, melyből csak az első és utolsó levél, továbbá az A₁ és A₅ jeggyel jelölt levelek találtattak, egy 17. században nyomtatott könyv táblájában; a többi: 2, 3, 6 és 7 levelek hiányznak. Szabó Károly felvette mindkettőt »Régi Magyar könyvtárába« 902. és 917. szám alatt. Az elsőt ismertette Mátray Ernő a »Reform« 1870. november 18. sz. és ujjabban a »Figyelő« 1876-ki folyamában, 296—300 lap. A másik ismertette volt a »Magyar Könyvszemlében«, I. folyam, 1876. 319—320 lap.

A harmadik ily tárgyú, szintén csonka munkát én találtam tisztelendő Holló Tamás, szamosujvári Szent-Ferenczrendi zárda-főnök könyvtárában, egy mult századi könyvtáblában, s itt kívánom ezuttal megismertetni.

¹⁾ Falu Erdélyben, Maros-Vásárhely mellett

A munka mindössze hét negyedréti csonka levélből áll. Töredék. Czímlapja nincsen, a levelekről a lapszám és a betűjelzés hiányzik, s így megnem határozhatjuk, hogy eredetileg hány levélből állhatott. Szerzőjét sem ismerjük. Csak azt tudjuk, hogy az eddigiektől eltérő és ekkorig ismeretlen kiadás. Tárnya ugyanaz, ami az erdélyi Muzeum példányáé — Lupuj Vajda; alakja is ugyanaz, negyedréti; versneme szintén — terjedelme azonban jóval nagyobb. — Az erdélyi Muzeum példánya négy levél, ez hét; pedig hiányzik mind eleje, mind vége s kitudja közben-közben még mennyi, mert sem lapszám, sem ivszám, jelző betű nincs egyik levelen is, a könyvkötő leszabdalta azokat, midőn könyvtáblának felhasználta.

Ami a kiadások belértéket illeti, e tekintetben az Erdélyi Muzeum példánya és az új lelet érdemelnek inkább összehasonlítást. Az erdélyi Muzeumé költőibb, balladai hang, erőteljes nyelv, itt-ott jeles technica és szép festés. Csak pár helyt predikátoroskodik és ismétel. Az új lelet nyelvezete jobb, igazi népies nyelv, tele példabeszédekkel, erőteljes fordulatokkal, épica leírásokkal. Előadása nem oly lüktető, mint amazé, de festőibb; a balladai szaggatottságot, drámai kitöréseket nem ismeri, nem bírja, hanem a nyugodt törekvést ezéjja felé épicaibb hangon festi.

A töredékben tárgyalt esemény röviden összefoglalva a következő: Lupuj moldvai Vajdának nem tetszett, hogy II. Rákóczi György, erdélyi fejedelem, segélyt küldött János Kázmér lengyel királynak a tőle elszakadni akaró Chemjelniczkiel¹⁾ folytatott háboruban. Azért, mint különben is cselszövő ember, Rákóczi ellen működött s ellene szövetezett a magyarországi jezsuitákkal. Midőn tehát a Lupujtól sanyargatott, fosztogatott oláhországi Bojárok Rákóczihoz folyamodtak segélyért, a híres dicsvágyó ifjú fejedelem örömmel ragadta meg az alkalmat s Györgyi Stephánnal — Lupuj cancellárjával — egyetértve 1653. év tavaszán serget küld Moldvába, Borost az első csapattal s nehány hordó borral, utána Kemény Jánost pár ezer emberrel. Lupuj észreveszi a cselet, vejéhez, Timushoz fut segélyért. Ez alatt Kemény J. Lupuj helyett moldvai Vajdának teszi Stephánt.

¹⁾ Chemjelniczki a kozákok hetmánya Lupujnak apatársá, minthogy fia Timus a Lupuj leányát vette feleségül.

Lupuj három hét múlva visszatér Timussal s kozák segély sereggel megverik Borost Foktánynál, Keményt Koprinkánál és kiüzik Moldvából. Azután Oláhországba nyomulnak, rabolnak, pusztítanak míg Máthé, oláhországi Vajda, ki nem kergeti.

Ezalatt Rákóczi is nagyobb serget gyűjt s a lengyel királytól is segítettve, ugyanazon év őszén benyomul Moldvába, Stéphánnal egyesül, Lupujt megveri, ki Ukrániába fut, családját, nejét, fiát Constantint, leányát és vejét Timust s roppant kincsét Szucsávéban hagyván a kozákok védelme alatt.

Az egyesült erdélyi, lengyel és oláh seregek több héten át ostromolják Szucsávéát, míg végre a kozákok — miután hetmánjok, Timus is az ostrom alatt elesett — feladják a várat. Így a várral együtt Lupuj családja és kincse is Rákóczi kezébe esett. Lupujt a segélyére jött tatárok lánczba verték és Konstantinápolyba küldötték s helyébe moldvai Vajdának Stéphánt tette Rákóczi.

Még csak azt jegyzem meg, hogy Szabó Károly a csonka töredéket nem tartja Kőröspataki János munkájának; valamint azt sem ismeri el, hogy Lőcsén nyomatott volna. Én összehasonlítottam Kolozsi Török István: »Az asszonyi nemnek nemességéről irt rythmusok« című művével, mely 1655. Lőcsén nyomatott és a betűket ugyan azoknak találtam. A töredéket tehát lőcsei, XVII. sz. nyomtatványnak tartom. ¹⁾

Végre megjegyzem, hogy Holló Tamás, szamosujvári zárdafőnök ur, ezen töredéket nekem ajándékozta s az most a m.-vásárhelyi református főtanoda tulajdona. Ezen kívül a kifejtett levelekből összeállítottam a Nemzeti Muzzeum számára még négy csonka levelet, hol most ezen töredéknek második csonka példánya létezik. E két csonka töredék kivül más példányt ezen kiadásból nem ismerek:

A töredék szövege, betűszerinti hűséggelk özölve a következő: 2.

(Kész)ülettél az Ojtozon

Bément köves viz zugáson

Igen nagy bátorságoson

Viselvén magát okoson

¹⁾ Czikkiró urnak véleményet tiszteljük, de a magunkét egyelőre még függőben tartjuk. Szerk.

(Lup)ultól is volt vigyázás,
 Mint farkastól bárányrivás
 Használt néki az strásálás
 Szégyen de hasznos az futás.
 . . . kamará ~~a~~ t megh fogták,
 Az Erdélyi jo (ka)tonák
 Nem siratták a . . . aknák
 Mit hamissan vett, elvonták.

Im példa az Embereknek
 Minden tisztbe heljhezteknek
 Ebül gyűtetett Szerdéknék
 Ebül kel veszni mindennek

(Lup)ul jo szolgait p(ostá)n
 Küldette, lássák hol Stephán,
 Vigyek néki paranczolván
 Halálára szándékozván.

(Mi)kint jártanak az szolgák
 Stephán után menő posták
 . . . ták az Magyar strásák
 . . . . . fejit elcsapták.
 . . . . . partya
 . . . . . is fantartya
 . . . . . ábrázáttya
 . . . . . állapattya

Kik vizsva szaladhattanak,
 Iszonján el nyargaltanak,
 Hogy bizonyos hirt mondgyanak,
 Hűtitől sza(kadt) Lupulnak.

Eszibe vévén az ~~d~~ o g ot,
 Hogy megh vették az hálókot
 Megh adyák az veres tromfot
 Mely tölle volt eloszt(at)ott.

Hadait jól megh ~~s~~ lállya,
 Az Boérok ~~e~~ pattya,
 Kiknek feje ~~e~~ aszt mondgya
 Megh kell tisztíért vinya.

Sok ész hada el . . . . . a
 Kiknek jóvát huszta vonta

Azt nagy bátron kiáltotta,
 Nem jó ki m^(ost ár) é) rte kardgja
 Gondolkodott eő magában,
 Hogy más Vajda Molduvában,
 Könyve hullott szakálában,
 Mely sokszor volt a czávában.¹⁾
 El készítette hadait,
 Megh terheltette lovait,
 Megh kenette szekereit
 Fel rakatta sok szép . . . . .
 Elindult nagy kedvetle ~~le~~
 Utat fogott vé ~~le~~ *colan*
 Czapták L^ő . . . . .
 Viszva ne . . . . .
 . . . Volt az poszto ruha,
 Talpigh alá ért az hossza,
 Scárlát és Gránát az jova,
 Ezüst és arany az gombja.
Sok Szép selyem matériák
 . . . & modra szabot szoknyák
 Hozattak, s drágán árulják
 De igen olezon kívánnyák.
az GO nosz futoval ki fut . . . . .
 Egy arányu lészen *az ut,*
Iz en sok Boér megh pült *Liszt*
Az ki Lupul melle fordult.
 . . . k egynéhány lo(vok)ot
 . . olgólhatra . hasznosokot
Id ni s szaladni valokot.
 Hordozzák az Magyarokot.
 . . nak fáratsága,
Na m lött akkoron hójába
Mi . koron kénczes ladába
 (Kö)nyökigh nyultak tallérba

¹⁾ A muzcumében: Ott Lupuj elfelejtette
 Hogy szakállát megfestette.

- ... béli gazdagságát
 (Sák)mányra hányatták javát
 (Szám)talán sok szép marháját
 Gy. is feji s vészi az hasznát.
- ... el hiszi magát
 Tarcza előtte ez példát,
 ... szerenczén ... mivoltát
 ... ki nem tudja utollyat.
- Bolondság felfuvalkodni,
 Embernek magát elhinni,
 Ezért fog megszégyenülni,
 Másnak is példát tud adni.
- Le fordult gonosz szerencze
 Állhatatlan rossz kereke,
 Fellyel volt s-lenéz ... eje
 Csak alá vigyáz az földre.
- Hadai között az (le)gh job,
 Ki Neszter vizin legh'uszob,
 Elsőre nem néz az utolsb,
 Tudatlanul ... tanit az tudosb.
- Némellyik fej(sze) modgyára
 Uszott az Neszter nagyára
 Nem érhetett az partyára,
 Nagy félelem vitte arra.
- Nem nézték az víz hol küsseb,
 Vagy által menni lengéseb,
 Néki fogtak hol sebeseb,
 Nem gondolták hogy erősse(b).
- Lupul Vajda is eő maga,
 Hajon hogy által szalfada
 Jobbik lovára fordula,
 Kin Neszter parton nyargala.
- Megh maradt Társzekerivel
 Vagyon nagy ~~but~~ult lélekkel
 Népe el terjedett Szélyvel
 Kit tartott sok fizetéssel.
- Nem lehetet tehetsége,
 Mert az isten ő felsége.

Volt mindenben reménsége,
 Holtában is segétsége.
 . . . k modra czatát adott
 Miglen ért harczoło napot,
 Tökélletlenül forgodott,
 Farkas modra olálkodott.
 . . . t lesre ve(z)ethetett,
 Ez világtól meghmentetett
 Azzal szerzet dítzi(ret)ett,
 Magának nagy tisztéséget.
 . . . arék harczołt hogy érte,
 Hadait ki sergeltette,
 Széllyel hogy megh tekintette,
 Diadalmasoknak vélte.

(Máté) Vajda is ellenben
 Vagyon igaz reménségben.
 Vitézit hányván seregben
 Biztatván igaz ügyiben.

(Bar kisebb az Máté hada
 Igen sokkal megh számlálva
 De nagyobb az bátorsága
 Mert isten állot pártokra.

(Mind két fél seregh elkészült
 Egyik az másra szüvesült
 Harczolásra kételenült
 Lupul hadában vér megh hült.

Ó maga is Máté Vajda,
 Lovat szivesen nyargallya
 Seregh előtt próbálgattya
 Biztattya népit, s-tanittya.

Sergiben vagyon hintaja
 Melyben vagyon sok kécenz ra(kva).
 Vonsza hat Szekeres lova
 Vissza fordulni nem hadgya.

Az Boérok tanácsolták,
 Hintoját (vi)szva fordiczák,
 Kécenzit (bel)ölle lerakják,
 Melyre reá nem hajthatták.

Máté három okot tót fel
 Egyik az hogy semmit nem (fél)?
 Második hogy Vajda migh él,
 Harmadik hogy bir kölczégg(el).
 Hogyha az dolog fordulna,
 Ne mondgyák volt szegény V(ajda),
 Holta után méltosága,
 Ne nyomassék bé az porba.
 Istennek irgalmassága,
 Fordult az Máté pártyára,
 Támadot Lupul hadára
 Rettenetes nagy/zápóra.
 Úttették az sok dobokot
 Futatták az trombitákat,
 Az sok/seregh sipokot,
 Hogy megh indiczák harczoekot.
 Sere. ge az Magyarnek . . .
 Lengyelnek s az Oláságnak
 Sűrűsege az bodzának, . .
 Melyből kozákok aratnak.
 (Sánczba szorult /- marhájoknak
 Hordgyák czatázó lovoknak,
 Mert más élést nem kaphatnak
 a/ban is csak titkon lopnak.
 . . . Volt igen nagy vigyázás
 Éjjel és nappal strásalás,
 Ha kün kaphatta az puskás,
 Félben maratt az aratás.
 . . . paripájok szolgáltak,
 Minden napon kiczatáztak
 Bolond modra riaszkodtak
 Mellyel semmit nem használtak
 (A.2)bsba ki czaptanak
 (M)érészi az kozákoknak
 Hogy gyümölczöt kaphatnának
 (M)it kenyér helyin rágnának.
 (A.2. Ma)gyarok az Lengyel
 Egy néhány napon jo reggel,

//tn

/rend

Magokot jó reménsséggel,
~~Offse~~ vőtték egy értelemmel.
 Az (Sáncz)okból ki szoritották
 Magyarok le vagdalták
 gyümölcsz árrát megh vonták
 Mivel nem nekik plántálták.
 Klastromokban bérejtettek
 Féltekben bé rekeszkedtek
 Onnan sebessen kilőttek
 Mellyel magoknak kárt tőttek.
 Némelyet vettek ki tűzzel
 Némelyet nyuvado füstvel,
 Némelyet éles fegyverrel, / a
 Az vitézek serénységgel.
 Nemellyek Sötét pinczékben
 Mentenek rejték helyekben
 Szoros Sütő kemenczékben
 Szaladtak bé rettegésben.
 Onna* is mind ki hordották
 Egyenként mind leczapodták
 Ekképpen szaporitották / a
 Kozákokot az katonák.
 Az Magyar Generalisok,
 Kapitányok és Hadnagyok,
 Voltanak nyughatatlanok,
 Sokszor szakadot megh álmok.
 Az Magyar szivel forgodot
 Sáncz alá be nyargalózt
 Az Lengyel sem álmadozott
 Az Oláság czak sohajtott.
 Amaz kozák Hatmány Timus,
 Ki gonoszságban volt primus,
 Paráznaságban intimus,
 De jámborságban ultimus.
 . . . ez valo Titulus
 Mi volt arról Articulus
 Vének több benne mint Virtus
 Vitéz volt ő de rusticus.

(Ki)czapot Sánczbol gyakorta
Parasztit mind ki nogatta.
Kételensége tartotta,
Mert előtte volt halála.

Magya hevert az sátorában
Vették ötet arányzoban
Ugytalálták az ágyában
Által ment az ágyékában.

A golyobis volt tizfontos
Pattantyusa tanolt s okos,
Megh találta valóságos,
Fizetésre méltóságos.

Azzal megh holt ő legottan
Nem fetrenget soká kénban,
Nem jó többször Molduvában,
Pusztittatni más Országban.

(El)vitték testit az Várban,
Nagy rejtékben és titokban,
Voltak nagy tanácskozásban,
Hirt ne vinni más táborban.

(D)e az éhségnek miatta
Sok Kozák Sánczát el hagyta,
Az dolgot mind ki mondotta,
Mely közöttök volt titokba.

Az Kozákságh megh félemllett
Hogy fő Hattmánnnyok elesett,
Nem tartnak jó reménséget
Elvinni az nyereséget.

/c Mikoron az fő el esik,
Az töb tagh véle buczuzik
Veszedelemtől irtozik
Egymás között nem nyughatik.

Főtől árad az darék viz,
Eggyen kezdetik el az tiz,
Testekben el lankadot iz.
Az emberekkel te nem birsz.

Sokat huzot vont éltiben,
Sok álnokságh volt sziviben,

Sok czalárdeczágh elméjiben,
 Sok hitetlenség testiben.
 Az melynek vérszi jutalmát,
 Nem szintén jó kívánságát
 Valamint viselte magát,
 Ugy fizetik meg munkáját.
 Ismét más Hatmányt választanak,
 Hellyiben czalárd Timusnak,
 Kit álnokul tanácsolnak,
 Mint szolgállyon az hadaknak.
 Sok dőgh esső vízben hevert.
 Az kozák abból italt mert,
 Hasának csinált rut czemert,
 Mely gyomrában büdös helyt vert.¹⁾

Megh. is. edet Lupul hada *Mind*
 Fogyatkozott bátorsága,
 Erdélyi vitéz katona,
 Azokat szivesen vágta
Mi. volt job ki szaladhatott
 Sok közöttök nem vont kardot,
 BOLHO patakán az árkot,
 Testvel töltötték mint gátot.
 Megh adták volna magokat,
 De nem találtak modot,
 Mert az Magyar úgy forgodott,
 Hogy nem adhattanak okot.
 Lupulnak vér atyafia,
 Mely volt fővebbik Hatmánnya,
 Lovát valoban futtattya,
 Czak héjában korbáczollya.
 Egy Erdélyi tanolt vitéz,
 Ki őtett üzni igen kész
 Sziviben bátor s jó merész,
 Nem tudja mi légyen az félsz.

¹⁾ A muzeumében: Az kozákok dőggel laktak,
 Borzot, burjánt egybereknek
 Mert egyebet nem kaphattak.

Megh ragadta vitéz modra,
 Mint kis tyukfiat az héja,
 Visza örömmel hurezollya,
 Tudván hogy vagyon fő foglya.

Az mi nála volt elvonták,
 Az látott hallott katonák,
 Köntösitől buczuztatták,
Magyar modra tanították.

Vitték Stéphan' eleiben,
 Egy lábravaloban s ingben,
 Iszszonyu kételenségben
 Ültették kopott nyeregben.

Nem nézte Stéphan vétkei
 Rá adta egyik mentéjit
 Hogy bétakarja az testit,
 Nézte maga böczületit.

Két lábát lo hasa alatt,
 Által kötni paránczolat,
 Nagy szokatlan nyugodalmat.
 Ő nyomorusága szoktat.

Egy rosz ügető posta lon,
 Hozták ki őt az Ojtozon,
 Vaczorája volt komoron.
 Mégis nyelve szollott bátron.

KEGYELMES URUNK fogságban,
 Tártattya Szomos Uy Várban,
 Ninczen olyan szabadczágban,
 Mint madár az kalitkában.

Mely lába czizmákat viselt,
 Mostan nagy vasakot zerget,
 Melyben titkon el nem mehet,
 Mert van kőrülle őrizet.

Eleget főznek az konyhán,
 De észik igen szomorán
 Czetneki nadrágh az szárán
 Örömit bura fordítván.

F. m. o. t.

(Nem volt annyi kívánsága
 Mint az ételnek soksága,
 Kozákok sok prédálása
 Másnak használt koborlása.
 Megholt lovoknak helyyiben
 Kit el vesztettek éhségben
 Más lovat vettek ismétlen
 Kár hogy volt engedelemben.
 Azt is megh vötték nagyáron,
 Tiz forintost tiz arannyon,
 Sok ékes ezüst szerszámon,
 Csak ne járjon gyalog lábón.
 Lupul Vajdáné buskodik,
 Éjjel is ébren aluszik,
 Kozákoktól nem nyughatik,
 Holt lovoknak árrát kéri.
 Essős időn indultak el,
 Sánczokból nagy vigh örömmel,
 De voltak nagy félelemmel,
 Hogy járnak veszedelemmel.
 Nem volt sohais oly napjok,
 Sem peniglen éczakájok,
 Migh sánczban volt nyomorgások,
 Hogy édes lőtt volna álmok.
 Mikoron jobban szunyodtak,
 Éjjel akkor rájok csaptak,
 Koplalásban nem nyughattak,
 Veszedelmes kénban voltak.
 Jol meggondolták utokban tan
 Mint mennyenek Molduvában
 Mint vájják magokat sánczban
 Tudosbak mostan minnyájan.
 Bujdosik szégyennel Lupul,
 Az Neszter vizin sokkal tul,
 Kozákok kőzi nem fordul,
 Más nemzeczégh kőzi szorul.
 Tatár Hámhoz folyamodik,
 Holott rosz válasz adatik,

Ott nyavalyás megfogatik,
 Az mint köfünkben hallatik. / 2
 Vasat vertek az lábára,
 Küldték sötét palotára,
 Őrzött küldtek ajtajára,
 Ne járhasson szabadgyára.
 Szerencze kerekin alol,
 Vagyon, s nem hághat magától
 Megh pusztult minden javától,
 Mint páva fényes farkától.
 Az feleségit gondollya,
 Stéphan Vajda miként tartya,
 Ki azelőtt volt asszszonya,
 Mostan birtokában rabja.
 Ki mettek fia orrában,
 Ne léphessék Vajdaságban,
 Az attyának nyomdokában,
 Ne lehessen Molduvában.
 (Itt a töredék megszakad.)

ADALÉKOK

SZABÓ KÁROLY RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁHOZ.

Közli: Ráth György.

E folyóirat t. szerkesztőjének felszólítása következtében, saját gyűjteményemből itt közlöm azon régi magyar nyomtatványoknak ismertetését, melyek Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárában« vagy egyáltalában felvéve nincsenek, avagy pedig csak csonka példány után hézagosan vannak leírva.

(179. sz.) Basel 1627.

Calepinus (Ambrosius). Dictionarium undecim lingvarum jam **septimo** accurata emendatione, atque infinitorum locorum augmentatione, collectis ex bonorum Autorum monumentis, certis et expressis syllabarum quantitatis notis, omniumque vocum significationibus, flosculis, loquendi formis, proverbialibus sententiis,

caeterisque Latini sermonis proprietatem, elegantiam, et copiam pertinentibus rebus, quanta maxima fide ac diligentia fieri potuit, ita exornatum, ut hactenus studiosorum usibus accommodatius non prodierit. Repondent autem Latinis vocabulis Hebraica, Graeca, Gallica, Italica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, Ungarica, Anglica.

Onomasticum vero: hoc est priorum Nominum, Regionum, Gentium, Urbium, Montium, Promontiorum, Marium, Stagnorum, Fluminum, Hominum, et similium catalogum, maxima etiam accessione locupletatum, et praecipuarum rerum Germanica explanatione illustratum seorsim adjunximus. Cum gratia et privilegio imperatorio. Basileae, Apud Henric Petrinus. — Nagy másodré. Elül czímlap, a nyomdász és Calepinus ajánlása úgy az utóbbi életleírása 4 sztl. levél; maga a szótár 1582, az Onomasticon pedig külön 302 számozott lap.

Colophon: Basiliae apud Henricpetrinus Anno Salutis nostrae recuperatae MD.C.XXVII.

Calepinus szótára tudvalevőleg 1502 óta, midőn Reggioban először csupán deák nyelven látott napvilágot, a mult század végéig különböző helyeken és különböző nyelveken igen sok kiadásban jelent meg. A magyar nyelvet először az 1590-iki, ugyancsak Henricpetrus báseli nyomdájában megjelent tizenegy-nyelvű kiadásban találjuk. Ehez Szabó Károly »Régi magyar könyvtár-a« (277., 300. 395. sz. a.) az 1594-ben hely megnevezése nélkül megjelent Calepinust második s az 1598- és 1605-ben Bâselben megjelenteket harmadik és negyedik kiadásnak sorolja fel. Mivel pedig a »sumptibus haeredum Eustathii Vignon, Jakobi Stoer, Gullielmi Laemarii« közzétett második kiadás más nyomda terméke s csak tiz nyelvre terjed; az általam ezuttal felsorolt kiadás a tizenegy nyelvűek közt a negyedik volna. Feltűnő azonban, hogy azt a nyomdász a czímlapon hetediknek jelzi; a miből következtetnünk kellene, hogy három időközben megjelent ily kiadás nálunk ismeretlen maradt. Ennek lehetősége ugyan kizárva nincsen, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a közkedveltségű szótár a XVI-ik században csupán az Aldus-oknál negyven év alatt 16 kiadást ért; mégis inkább hajlandó vagyok azt tenni fel, hogy a nyomdász a családi nyomdájában megjelent összes kiadásokat vette számba, s így az

1568-iki hat- és 1584-iki nyolcznyelvű kiadást is, melyeknek egy-egy példánya a budapesti egyetem könyvtárában őriztetik. E feltevésemet támogatja azon körülmény is, hogy a fentebb említett összes öt kiadás, melyben a magyar nyelv foglaltatik, a Nemzeti Múzeum könyvtárában többes példányban létezett, s hogy alig hihető, mikép ily vaskos munkának három kiadása annyi jeles tudós és gyűjtő figyelmét elkerülte volna, kiknek magánkönyvtárai a Nemzeti Muzeumban egyesítették. Ehez járul, hogy az említettem két XVII. századbeli kiadás hazánkban magánkönyvtárakban, sőt ódondászoknál is gyakran fordul elő; míg, mint szakavatott és bötapasztalású ódondászunk Horovicz is erősíti, az 1606—1627-ig terjedő időszakból eredt más kiadás elő nem került.¹⁾ Megjegyzem egyébiránt, hogy a rendelkezésekre álló bibliographiai segéd munkák, jelesül Brunet és Grässe munkái a kérdésre világot nem vetnek, miután a magyar nyelvre kiterjedő más kiadásról, mint az 1590-iki elsőről, nem tesznek említést.

✂ (180. sz.) Bártfa 1628.

Prágai András. Feiedelmeknek serkentő Oraia . . . . .

A munka címére, tartalmára s nyomdai kiállítására nézve azonos azzal, mely Szabó Károly »Régi magyar könyvtárá«-ban 566. sz. a. le van írva. Az eltérés, mely tán indokolhatja külön kiadáskép való feltüntetését, abban áll, hogy a fordító ajánlásának első levele újra nyomtatott. Itt az ajánlás így szól:

»Az Tekintetes es nagysagos felső Wadaszi Rakoczi Györgynec az nemes Borsod varmegyene sat.« A másik kiadásban Rákóczi György kezdőbetűi kiváló, díszített betűkkel vannak nyomva, a »Varmegyének« szó után pedig »főispannyanak« következik.

Lőcse 1650.

Cisio. Az az: Astronomianak, tudomanyanak, rövid értelemmel való leírása. A tsillagoknak, Planetaknak és Égbeli Jeleknek, sat. külömb-külobmb természeteknek folyásáról, az embereknek négy-fele Complexiojáról, természetiről, és tulajdonságiról, mindenik Holnapban micsoda rend-tartással az ember élyen, mind ételben és italban, mind az aluvásban, főrdésben, tisztu-

¹⁾ E kérdésre felhívjuk Szabó Károly jeles bibliographusunk figyelmét.

lásban és érvágásban. Az hires neves Kiraly Hegy Janos irásából magyar nyelvre fordítottatott, es sok helyeken meg augealtatott.

A munka elő-czímlappal is bir, mely kívül nagy betűkkel csupán a főczímet »CISIO« tartalmazza, belül pedig a következőket: »Az nemzetes Pongracz Nagy Mihaly Laszlo maga költségével nyomtatta ki Lőtsén. Vita brevis. Rex eris si recte viveris. Brever Lőrintz által. Anno 1650.«

8-rét. A—L. = 10 1/2 ív 82 sztlan levél. A címlapon s a szöveg közt 53 fametszet.

E munka Szabó K. »R. M. Könyvtárában« 1612. szám alatt »Cisio« czímmel az erdélyi Múzeum könyvtárának elül-hátul csonka példánya után egész általánosságban XVII. századbéli nyomtatványkint van megérintve. Tartalma megegyez a »R. M. K.« 1590. sz. a. leirt évnélküli kiadással, csakhogy az én kiadásom calendáriumában minden hó után az illető hazai vásárok jegyzéke foglaltatik.

(181. sz.) V á r a d. 1656.

Neubart Christoph. Theolog és Astronomus Kalendarioma. Mellyet irt Urunk születése után 1656. esztendőre, mely Bissextilis. Es Magyarországra s Erdélyre nagy figyelmetességgel alkalmaztatott. Varadon Nyomtattatott Szenczi Abraham által. 16-rét. A—A₃ = 8 sztlan levél.

Példányom csonka, csak az első ívet tartalmazza s julius 16-áig terjed. Szabó K. Régi Magyar Könyvtárában nem említi.

(182. sz.) H. n. 1662.

Janus Philaetus Hydro politanus. Egy Posonbol repült huholo bagolynak megmellyesztése Anno MDCLXII. 12-rét, 109 lap.

Ajánlja a szerző »Nemes és Vitézlő Berenyi Mihály es Kubinyi László urameknak, a Nemes Szabolts Vármegyének fő Tagjainak, Igaz haza Fiaknak«, kívánván nekik »az Urtul Kegyelmet és a megismert igasságban valo állhatatos erősséget.« Az ugyanazokhoz intézett előbeszéd, mely a jelen teljesen ismeretlenül maradt polemicus munka címét magyarázza s feladatát és felosztását kifejti, oly érdekes, hogy azt czélszerűnek tartottuk egész terjedelmében átvenni. Az előbeszéd következőleg szól: »Nemzetes Uraim! A régi Phariseusok felől hozza bé Urunk

szent Máthénál, hogy ezek Tengert földet mind bé-kerültek, hogy valakit a magok szerzetire hajhatnának. Avagy nintsenek-é ma ilyenek? Kelletnél többek. Kik azon igyekeznek, hogy a szegény Lelkeket, az örökké való halálnak törében ejtsék: és mivel magok a Mennyeknek országában nem mennek, a menyére lehet, annak igaz utát mások előtt is el-gátolják. Ebben pedig sok modokat tartanak. A többi között egyik ez: Ottan ottan, holmi gézen guz, hazugságnak téntájával festet irásotskákat, mint valami idéetlen fajzatokat hullatnak-el: és azokat mint valami Solyom fiakat, akarják az emberekkel tsudáltatni; noha éjjel s allattomban járó baglyoknak tojományi. Ez Irás is, melynek meg-tzáfólasat, a kegyelmetek betsületes neve alatt kibocsáttam, ezeknek fészkekből, repült ide a mi földünkre. Mely hogy kedvetlenséget, illetlen huholásával, senkinek ne szerezzen, kézre kerítvén, megmellyesztettem. Hogy pedig meztelensége nyilván való lenne, im bizonyos szakaszokban rendelvén, magát- is kissé folyo bötüvel ki-nyomtattattam; utánna tévén a mi feleletünket. Azonban kegyelmeteknek igaz szolgálattját ajánlja.

Janus Philaletus Hydropolitanus.«

Az iránt, hogy sárospataki nyomtatvány fekszik előttünk, a munka nyomdai kiállítása kétséget alig enged; valamint tekintettel azon személyekre, kikhez az ajánlólevél intézve van, az ajánlás kenetteljes zárszavaira és a szerző által használt álnév jelentőségére azt is sejténünk lehet, hogy az álarcz alatt tán a Tisza vagy mellékvizei mellett tartozkodó református lelkész lap-pang. Arra azonban, hogy ki legyen az álnévű szerző, valjon a már ismert harczedzett bajnokok egyike-e, kik mint például Czeglédi István, Matkó István, Posaházi János stb. az azon időbeli vallási mozgalmakban hitüket és meggyőződésüket, a szavakat nem igen megválogatva, éles tollal támadólag megvédeni igyekeztek, — vagy valamely eddig ismeretlen maradt társuk-e? — a munka tartalma elégséges adatot nem nyújt, de úgy hiszem, az ismert írók irmodorának összehasonlítása sem szolgáltat biztos alapot.

Szerencsésebbek vagyunk azon munkára nézve, mely Philaletus megtámadásának tárgya, miután válaszának első része, melyben, mint mondja »a Könyvnek szemöldöke levonattatik«, 5. pontban a czáfolt munka címének, kiadójának és szerzőjének

van szánya. A cím közlése után a szerző »felelete« 1. pontjában előbbre bocsátja »Mihelyt ennek a papiros mázolásnak Vitulus nélkül való Titulussát megtekintém, ottan juta eszemben az, a mit a Poeták Daedalus és Icarus felől beszéllenek« stb., a mi a felől minden kétséget kizár, hogy az első rész fejezetében foglalt sorok a huhogó bagolykint megmellyesztett könyv címét tartalmazták. A 2-ik pont a könyv provenientiáját a következőkben fejtegeti: »Ezek az éjjel járó igasságnak napfényét nem szenyvedhető baglyok, mivel tollazkodgyanak, könnyű írásokból meg érteni. Magoknak sem irek, sem szelenczéknek nincsen, még-is borbélylá akarnak lenni. Magoknak tollok és szárnyok nem lévén, masokat akarnak repülésre tanítani. Hog azért megtudjad, el menvén ezek a' jó madarászok, *Pázmány Péter* farkából szakasztának-ki némelly megrevesedett tollakat, azokból fűzének szárnyakat, melyek által a Keresztyén Lélek (a mint mondják) az Uj Tanítók törei előtt elszaladhasson« stb. A 3-ik pontban a szerző a könyv kiadójával s megjelenési helyével foglalkozván, alkalmat vesz magának az akkori polemicus irályt jellemző szóvirágok beszövéására. »Hogy pedig — úgy mond — böcsössebb lenne kölcsön kérés tollas bokkrétájok, Bécsben Kürner Jakab János (jó hogy nem Antal) által, üték toll tokban, az az, ott nyomtatták-ki könyvecskéjeket, melyben a' lelkeket repülni tanították. Most tudom, hogy immár a' Lelkek-is madarakká változnak, ugyan-is a' tollak és szárnyak madarokat illetnek. Csudálkoznám-is rajta, ha más felekezeten lévő, Antoninus nevű Antalnál, hasonló dolgot nem olvastam volna. Dicsírvén Dávid Istent a' nyolczadik Soltárban, hogy az embernek hatalmas alá vetett volna minden állatokat, juhokat, égi madarokat stb. azt mondja Antal Doctor, hogy az Égi madarokon értessenek a' jó és gonosz Angyalok, és a' szentek, kiknek az égben vagon lelkek. Ragadó léped légyen bár, ha ezeket a madarokat megfogni akarod. De a' helynek mivoltával nem kellethetik árujokat mert tudgyuk azt, hogy a' Bécsi marhábanis vagon ki-vető, és a' cziffra czéger alatt néha büdös bort árulnak.«

Végül az első rész utolsó IV. fejezetében Philaetus folytatja:

»Kik legyenek pedig, ezeknek a' reves tollaknak öszve enyvező Daedalussi, jelengetik magokat a' Dedicatio-nac utollyán: A Jesus társaságában vitézkedő Posoni Collegium. Igazában találta volna mondani: A' Jesus társasága ellen vitézkedő.« stb.

Miután azon munka is teljesen ismeretlen maradt, a mely ellen jelen polemia intézve van: annak czímét, habár mostanáig egyetlen példánya sem került napvilágra s habár megjelenési évét és terjedelmét pontosan meghatározni nem tudjuk, teljes czímét azonban ide iktatjuk:

(183. sz.) Bécs. XVII. század.

A' Jesus társaságában vitézkedő Posoni Collegium. Két szárny, mellyekkel fel-emelkedvén a Keresztyén Lélek az Vj Tanítók törei előtt el-szaladhasson. Vétettek Cardinál Pazmany Péter Esztergami Erseknek, az Sz. Irásrul, és az Anyaszentegyházrul irt első könyvecskéjéből. VII. És VIII. Resze. Nyomtatta-ki Bécsben Kúrner Jakab János az Austria könyvnyomtatója.

Philaletes munkájának saját birtokomban levő példánya az előlapon a következő nem érdektelen feljegyzés tartalmazza:

»Ez a könyv volt Dengi Vörösmarti Mihályé, ki Rév-Komáromban utolsó Predikátor volt. A hol megszűnván az Isteni szolgálat Pápán lett Predikátorra. Ott meghalván maradt Leánya Judith azt vette el Szalafői László Imre, ki Pariz Aszszonytul való volt. Ennek Fia Imre Tisza Szentimrére vette lakását, Leánya pedig Judith lett Pápán Soos Imrének Felesége. Ettől Soos Imrének fia Istvan, kinek Fia Imre Sig: Sz. k. Sabadja 11-a Jan. 1775.«

(184. sz.) Hely és év nélkül.

Syllogismus demonstrativus, Az-az üdvösséges okoskodás. Melly által világossán megmutatik, hogy a' Luther és Calvinus vallása nem igaz s-nem üdvösséges hit, hanem istentelen, hamis, Eretnék, és a Kristus közönséges Ecclesiájától Kárhozott, 's-átok alá vettetett vallás légyen. — 12-rét 32 lap.

Példányomnak nincsen külön címlapja, hanem a fenebbi czím az első lapon, mely felül 1. számmal s alul A signaturával van jelezve, megelőzi a szöveget.

Ezen eddig ismeretlen munka megjelenési idejére útmutatást adnak utolsó bekezdésének következő sorai: »Ne engedd tehát o Keresztyén Lélek! ezen két ember tanítása által magadat meg-csalni, és ezekre nézve, ne menyki a Romai Catholica

Anya-Szent-Egy-háznak kebeléből, ne távozz-el a' régi Szent Atyáknak tanításátul, és ha már el-tántorodtál, térj vissza, ne bizd magadat olyanokra, kik az ő kevélységeknak szélvészétül az Anya-Szent-Egyház-nak hajójából ki-vettetvén, el vesztenek, hanem térj vissza abba az hajóba, melyben minnyájan a' Szent Atyák, és a' mi Eleink szerencsésen evedzvén üdvözültek, mellyel már 1700 esztendőök alatt külömbféle eretnokségeknek háborúi és szélvészi ostromlották, de rajta erőt nem vehetnek mind az egész Pokolnak szél vészi is, és el-nem merithetik, el-nem süllyezthetik.«

A hivatolt évszámból nem alaptalanul következtethetni, hogy a munka 1700 körül és az első évtized lefolyása előtt jelent meg. Orthographiája: az ami azon korban divott; a használt betűk pedig még inkább régiebbeknek tűnnek fel; a mi azonban magában véve a megjelenési idő megállapításánál épen nem lehet irányadó; mint-hogy tudvalevőleg ily ódon betűk még a mult század végéig alkalmaztattak.

Szabó Károly barátom, kivel a könyvecskét közöltem, első megtekintése után föltevéskép lehető szerzőjéül Szentiványi Mártont jelzé; utóbb azonban bővebb megvizsgálása, s jegyzeteinek átkutatása után kijelentette, hogy a szerző iránt megbízható véleményt nem adhat. Szerény nézetem szerint Szentiványi Márton jezsuitának 1702-ben, tehát kérdéses időben magyar nyelven kiadott és Szabó Károly »R. M. Könyvtára«-ban 1660. sz. a. megismertetett hasonírányú polemicus munkája az eszmemenet, a használt érvek és az egyházi kútfőkből való számos idézései tekintetében a jelen irattal jelentékeny szellemi rokonságot tüntet fel; sőt például amannak utóbb külön is megjelent IV. könyvecskéje a következő felirattal van ellátva: »Ötven okok, miért a római közönséges Anyaszentegyház másokot mindenféle vallásokat fére tévén inkább választassék«; míg emitt a munka velejének külön czíme: »Két részre osztatott bizonyos okok, mellyekre nézve az Embernek, ha üdvözülni akar, csak egyedül a Romai Catholica Papista hitet minden más vallások közül kell választani és abban megmaradni«, — tehát majdnem ugyanazonos. Az irányban vannak ugyan itt-ott eltérések, ezek azonban abban is lelhetik magyarázatukat, hogy ama munka eredetileg deák nyelv-

ven adatott ki. Mindazonáltal az sem hagyható figyelmen kívül, hogy Pázmán Péter utódai nagy mesterük nyomdokait egyaránt követték, és a látszólagos szellemi rokonság ide s az egyenlő irányra is vezethető vissza.

MAGYARORSZÁGI
VONATKOZÁSÚ ŐSNYOMTATVÁNYOK (INCUNABULA)
A M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: Hellebrant Árpád, akadémiai könyvtártiszt.

(Vége.)

IX.

Floren cz. 1489.

Marsilius Ficinus Florent. De triplici vita. Florentini Antonius Mischominus. in 4°.

Negyedrétű 91 számozatlan levélből álló nyomtatvány diszes kerek (római) betűkkel. Elül csonka, a szöveg elejéről három levél hiányzik. A levelek csak signatúrával vannak ellátva, lapszám nincs rajtuk. A terniók jelzései: a₁ — m₂-ig terjednek, melyekből az a—d, f—k jegyűek 8 levelesek, az e, l jegyűek 6 levelesek, az m jegyű pedig 4 leveles. Az initialék a szövegből legnagyobbbrészt hiányzanak, a betűfestő mindössze csak 6 initialét festett miniummal a munka elejére.

A mi csonka példányunk a 4^a számozatlan levéllel kezdődik, melyen Marsilius Ficinusnak Medici Lőrinczhez intézett ajánló levele olvasható e felirattal: »Prohemium Marsilii Ficini Florentini In Librum De Vita Ad|| Magnanimum Laurentium Medicem Patrię Seruatore«, és terjed a 4^b levélig.

A munka három könyvből áll, melyeknek mindegyike más maecenásnak van ajánlva. Az első könyv az 5^a levélen kezdődik e felirattal: »DE CVRA VALITVDINIS

EORVM|| QVI INCUMBUNT STUDIO|| LITTERARVM.|| (m) ARSILIVS FICINUS Florenti|| nus Georgioantonia (sic) Vespuccio & Johāni Bapti|| stae Boninsegnio viris probitate doctrinaque insi|| gnibus. S. D.« s a 20^b levélen véget ér.

A második könyvnek előszava a 21^a levélen olvasható ily felirattal:

»Prohemium In Librum De Vita Longa.|| (m) ARSILIVS FICINUS Florentinus Philippo Valori Ciui|| optimo: atque nobilissimo. S. D.« etc. S ugyanazon levélen a 16. sorban kezdődik a II. könyv, melynek felirata következő:

»MARSILII FICINI FLORENTINI LIBER|| DE VITA LONGA.« Terjed a 41^b levélig.

A III. könyv Mátyás királynak van ajánlva, s a 42^a levélen előszóval kezdődik következőleg:

»Prohemium In Librum De Vita Cœlitus|| (m) ARSILIVS FICINUS Florentinus Serenissimo|| Pannoniæ Regi semper inuicto: Philosophi veteres, rex omnium felicissime, coelestium uires inferiorumque naturas diligentissime perscrutati, cum existimarent hominem frustra sapere, qui non sibi sapit totam merito perscrutationem suam imprimis ad vitam sibi coelitus comparandam retulisse videntur, indicantes (ut arbitror) tum elementa, et quæ ex his componuntur frustra sibi cognita fore, tum motus coelestium et influxus temere nimirum obseruatos, nisi hæc una cum illis cognita simul atque convicta aliquando sibi ad vitam felicitatemque conducerent. Profuit autem illis ut videtur eiusmodi contemplatio ad vitam primo praesentem. Nam Pythagoras et Democritus Apolloniusque Theaneus et quicumque ad id potissimum studuerunt rerum sibi cognitarum usu prosperam valetudinem consecuti sunt vitamque longævam. Contulit insuper ad futuram vitam tum per gloriam apud posteros propagandam, tum apud deum in aeternitate fruendam. Siquidem ex mirabili mundi totius ordine eius tandem cognovere rectorem et ante omnia cognitum amaverunt. Tibi vero gloriam per saecula cuncta futuram magnanimitas, magnificentia, victoria perpetua pollicentur. Vitam quoque apud deum in aeuo beatam diuina clementia insigni

pietati tuae iustitiaeque promittit. Vitam denique prosperam inter mortales satisque longam quantum ex inditiis quibusdam mihi licuit coniectare felicia tibi sidera decreverunt. Ut autem quod pollicentur id et praestetur firmissima fide et cumulo insuper prorogent pleniore. Diligentia tua et medicorum, astrologorumque cura efficere procul dubio potest. Jam vero id posse scientia et prudentia fieri doctissimi quique astrologi ac medici confiterentur. Cum igitur inter Plotini libros magno Laurentio Medici destinatos in librum Plotini de favore coelitus hauriendo tractantem nuper commentarium composuissem, inter cetera in eum nostra commentaria numeratum id quidem seligere nunc Laurentio quidem ipso probante atque maiestati tuae potissimum dedicare decrevi. Spero equidem dum vitae tuae prosperitatieque consulam vitae interim et splendori saeculi nostri et humani generis consulturum. Atque ut valitudini prosperitatieque regiae validius haec nostra prodessent: per Valorem ipsum mittenda putavi. Hunc tu igitur Valorem nostrum Clementissime Rex complectere precor. Tantum. n. natura, virtus, auctoritas tua valet, ut absque te nequeat vel Valor ipse valere. X. Julii M. CCCC. LXXXIX. Florentiae.«

A 42^b levelet Ficinusnak az olvasóhoz intézett epistolája foglalja el, s felirata ez: »Verba Marsilii Ficini Ad Lectorem sequentis Libri.« A III. könyv a 43^a levélen 17. sorban kezdődik e szavakkal:« MARSILII FICINI FLORENTINI LIBER DE VITA CAE|| LITVS COMPERANDA COMPOSITVS AB EO|| INTER COMMENTARIA EIVSDEM IN|| PLOTINVM.«

Az egész munka a 90^b levélen ér véget; zársorai következők:

»Impressit ex archetypo Antonius Mischominus
Florentiae, Anno Salutis. M. CCCC. LXXXIX.
Tertio Nonas Decembr.«

Ezen colophon alatt van a nyomdász jelvénye: A. M. betűkkel. A 91^a levelet a quaterniok betűinek »registrum«-a foglalja el.

A kötés ujjabkori bőr aranymetszéssel. A tábla első és hátulsó oldalán czimer van benyomva. A könyv egykor Jancsó tulajdona volt, s Gr. Telekyek útján jutott az Akadémia könyvtárába.

Goetz Merkw d k. Bibl. zu Dresden. I. p. 250. 280–281.
 Maitt. I. p. 508. Audifredi Spec. edit. italicarum. saec.
 XV. p. 312. Panzer. I. p. 415. 103 Serna Santander Dict.
 Bibl. III p. 529. Ebert. I. 597. 7525 Hain I. p. 381. 7065. sz. Hans-
 lick p. 487 Grässe II. p. 576. jegyz.

X.

Velenceze 1492.

Decius Junius Juvenalis Satirae cum commen-
 tariis Domitii Calderini et Georgii Vallae. —
 Velenceze, Bonetus Locatellus. in fol.

Kis ívrétben romai majuscula és minuscula betűkkel van nyomtatva, és pedig a szöveg majusculákkal, a commentár minusculákkal. Áll 102 számozatlan levélből, custosok nélkül. Signatura: AA₁₁ — NN₁₁₁. A quaterniók nyolcz levelesek, az NN. kivételével, mely 6 levélből áll. Egy-egy lapon a commentár 62 sort tesz ki. A szöveget fametszetű virágos initialék diszítik. A latin szöveg közé görög szók vannak nyomtatva.

Az 1^a levélen, mely czimlapul szolgál, következő czím olvasható:

»Juuenalis cum duobus commentariis videlicet
 Domitii Calderini. & Georgii Vallae.«

Ugyanezen levél második oldalát, tehát 1^b levelet Domitius Calderinusnak Medici Julianhoz intézett ajánló levele foglalja el; felirata ez: »DOMITII Calderini Veronensis secretarii apostolici in commentarios Juuenalis|| ad Clarissimum uirum Julianum Medicen Petri cosmi filium Florentinum.« Ezen levél után következik ugyanazon lapon Juuenalishoz rövid életrajza, ily czímmel: »IVVENALIS Vita ex antiquorum monumentis.«

A 2^a levelen van ismét Calderinusnak Medici Julianhoz intézett levele, melyben a római satyráról értekeznek; felirata ez: »DOMITII Calderini Veronensis Secretarii apostolici commentarii in Satyras Juue-|| nalis ad clarissimum uirum Julianum Medicen Petri Cosmi filium Florentinum«.

Közvetlenül ezen levél után a 48. sorban jön Vallae Györgynek Thúz Jánoshoz intézett ajánló le-

vele e fölirattal: »ILLVSTRI Viro Johann; Tucci¹⁾ pannonico Georgius Valla salutem dicit plurimam,« s a 3^a levélig terjed. A 3^b levelet Valla-nak Juvenalis satiráira vonatkozó commentarja foglalja el: »GEORGII Vallae Placentini in Juvenalis Satyras Commentarii.«

A satirák és ezeknek magyarázata a 4^a levélen az első satirával kezdődik, a következő felirattal: »DECII Junii Juvenalis Aquinatis Sa|| tyra prima.« A magyarázatnak első sora így kezdődik [E] »Ro ne semper auditor: scilicet alienorum carminum: de qua molestia et temporis iactantia conqueritur Martialis« stb., ezután a magyarázat a satirákkal tart egész a 99^a levélig, hol a 40. sorban ez olvasható: »Finis in Decio Junio Juvenale Aquinate commentarii domini Georgii Vallae Placentini.«

A 99^b—102^a leveleken más munka következik: Domitius Calderinusnak Brotheus elleni védirata: »Domitii Calderini Veronensis Secretarii apostolici defensio aduersus Brotheum grammaticum Commen-|| tariorum Martialis calumniatorem: cum recriminatione relaxationis Pliniana: in qua Brotheus ducentis & septuaginta quinque locis praestantissimum scriptorem deprauauit.«

A 102^a lapon van a quaterniok betűinek registere, a nyomdász jelvénye: O. S. M. betűkkel, s a következő colophon:

Per Bonetum Loca-
tellum Octauo Idus
Martii.

MCCCCXCH.

Maitt. I. p. 546. Panzer III. p. 315. 1492. I. p. 208. 9705. Schweiger Handb. d. class. Phil. II. I. p. 500

¹⁾ Thùz János kikeresztelkedett zsidó volt s Csáktornyanak, Kapronczának, Szt.-Györgynek, Kaprinának és Strigónak ura; 1443-ban Hunyadi Mátyást keresztvíz alá tartotta. — 1480-ban Mátyás király Zágrábban királyi törvényszéket tartván, Thùz Jánost is oda rendelte, ő azonban nem jelent meg, hanem kevéssel azután 60000 aranyat magához vevén gyermekeivel együtt Velenczébe költözött, hol ezeknek neveltetését 1486-ban Valla Györgyre bízta B u d a i Lexicon III. p. 415-417 K o v a c h i c h. Scriptor. rerum Hung. min. I. p. 336. Vallának Thùzhoz intézett ajánló-levelet K e m é n y J. kivonatban közölte az U j M a g y a r M u z e u m 1857. évf.-ban I. Köt. 80. l. s „T ö r t. és I r o d. K a l á s z a t o k P e s t. 1861. című művében 14—15 ll.

XI.

Velencze. 1492.

Decius Junius Juvenalis Satirae cum commentar. Dom. Calderini Ant. Mancinelli et Georg. Vallae. Velencze, Johannes de Cereto de Tridino. in fol.

Velenczében 1492-ben Juvenalisnak három kiadása jelent meg különböző nyomdásztól, s mind a három kiadásban meg van Valla Györgynek Thúz Jánoshoz intézett levele.

A jelen kiadás kerek majuscula és minuscula betűkkel van nyomva s 200 levélből áll, és pedig 8 számozatlan levél után jön 188 számozott levél, s ezután ismét 4 szatlan. A könyv marginaliakkal és signaturával bir; a quaterniok jelzése következő: A₁₁—B₁₁ +, a—&₁₁₁₁; a quaterniok 8 levelesek az A és B kivételével, melyek 4—4 levélből állanak. Az initialék nincsenek befestve. Egy-egy lapra 60 sor esik. A szövegben görög szók is jönnek elő.

A munka 1^a levele a czimlap, hol ezen felirat olvasható: »Juuenalis Tribus Commentariis Videlicet|| Ant. Mancinelli.|| Domitii Calderini.|| Georgii Vallae. Ezután Mancinellusnak egy verse következik, melyben az egyes satirák tartalmát elmondja. Főlirata a következő: »Argumenta Satyrarum Juuenalis per Antonium Mancinellum.«

A 2^a levélen van Ant. Mancinellinek Rubeus Miklóshoz intézett levele »Antonii Mancinelli Veliterni ad Reuerendum Aedis Geminianae Antistitem: Diuique Marci Canonicum Nicolaum Rubeum patritium Venetum: Omnium bonarum artium & Virtutis Cultorem: In Juue|| nalis satyrici poetae Commentarios praefatio.« Ezt követi Juuenalis satiráinak rövid jellemzése Mancinellitől e felirattal: »Juuenalis Commoda per Antonium Mancinellum.« Végre ugyanazon lapon (1^b) van Mancinellinak rövid értekezése a satiráról; »De Satyra per Antonium Mancinellum.«

Ugyanezen lapon a 2^b van Dom. Calderininek Medici Julianushoz intézett levele, mely ugyanazon főlirattal bir, mint az

előbbi, s azért itt mellőzöm. A 3^a lapon következik: Juvenalis élete és Dom. Calderinusnak Medici Péterhez intézett levele. A 3^b — 4^b leveleken van Laurencius Vallanak levele Thúz Györgyhez egészen úgy, mint az előbbi példányban.

Az 5^a — 8^b leveleken van az index, mely laponkint 4 hasábon van nyomtatva. A satirák könyve 9^a levélen kezdődik, az első satira következő feliratával: »Juuenalis Satyra I.« A commentár felirata pedig ez: »Argumentum satyrae primae.|| Prima docet Satyrae causas: formamque libelli.«|| A munka a 196^a lapon véget ér. Ezután a 196^b — 199^b leveleken Dom. Calderinusnak védirata következik Brotheus ellen, s ezzel a munkának vége.

A 199^b levélen van a colophon, mely így hangzik:

»Venctiis Impressum est hoc Juuenalis opus cum tribus commentis|| per Joannem de cereto de tridino. M. CCCC. LXXXII.|| Die secundo decembris. Az utolsó levélen van a quaterniok betűinek registere, s alatta a nyomdász jelvénye. P. C. J. T. betűkkel.

M a i t t. I. p. 546. P a n z e r. III. 328. 1585. E b e r t. I. p. 921. 11211. H a i n II. p. 208. 9709. S c h w e i g e r. p. 500. K e m é n y J. p. 15. B r u n e t. III. p. 629.

XII.

Nürnberg. 1493.

Schedel, Hartmann. Medicus Norimb. — Liber Chronicarum. Nürnberg Antonius Koburger. — in fol.

Nagy ívrétű, 324 levélből álló goth izlésben kiállított munka, a szöveg közé nyomott számos fametszettel. Signatura, custosok hiányzanak. A lapszámozás következő: 20 szatlan + 300 szzott + 5 szatlan levél = 325. A munka címlappal bir, mely azonban a jelen példányból hiányzik.

A 2^a — 20^b leveleken van az index; felirata ez: »Tabula operis huius de temporibus mundi. vt historiarum rerumque ceterarum ac vrbium in se sparsim varieque conscriptarum. etc.«

A tulajdonképeni krónika a 21^a levélen kezdődik, hol a következő felirat olvasható, »Epitoma operum sex dierum de mundi fabrica Prologus.« A munka zársorai a 320^b lapon olvashatók: »(A) Dest nunc studiose lector finis libri Cronicarum per|| viam epithomatis et breviarum compilati opus quidem|| preclarum. et a doctissimo quoque comparandum. Continet|| enim gesta quecunque digniora sunt notatu ab initio mundi ad|| hanc usque temporis nostri calamitatem. Castigatumque a viris|| doctissimis ut magis elaboratum in lucem prodiret. Ad in|| tuitum autem et preces providorum civium Sebaldi Schreyer|| et Sebastiani Kamermaister hunc librum dominus Antho|| nius Koberger Nuremberge impressit. Adhibitis tamen vi|| ris mathematicis pingendique arte peritissimis. Michaelae|| wolgemut et wilhelmo Pleydenwurff, quorum solerti acu-|| ratissimaque animaduersione tum civitatum tum illustrium|| virorum figure inserte sunt. Consummatum autem duodeci-|| ma mensis Julij. Anno salutis nostre 1493.«

Az egész mű a 325^b levélen van befejezve, hol egy vers olvasható ezen felirattal: »Ad deum optimum maximum de his que mirabilia gessit pro iustissimi|| mo et excelso Maximiliano rege romanorum.«

A krónika Magyarország történetét a 290^a —292 leveleken a következő czim alatt tárgyalja: »De hungaria et gentis in ea olim pannonia appellata.« Az itt közölt fametszet azonban ismétlődik néhány lappal később, »Walachia« és »Prussia« alatt, Magyarország akkori térképének tehát nem vehetjük.

Ezen krónika 1497-ben újra megjelent Augsburgban Schönsperper Jánosnál, mely kiadás szintén meg van a m. t. Akadémia könyvtárában.

Freitag. Anal. litterar p. 825. Götze I. p. 376. 416. Maitt. I. p. 557. Panzer Nürnberg ált. Buchdr. Gesch. p. 127. 207. — Panzer. II. p. 212. 221. Seemiller. p. 39. 35. Dibdin. III. p. 245—281. 667. Serna Santander. III. p. 343. 1214. Ebert I. p. 322. 4147. szerint a fametszetek száma 2250-re megy, melyek közül több ismétlődik. A német fordítás ritkább mint a latin. — Hain II. p. 293. 14508. Grässe II. p. 138—139. Hanslick. p. 489. Brunet I. p. 1860.

XIII.

Nürnberg 1493.

Schedel Hartmann, Chronik. Nürnberg, Anton Koberger. in fol.

Ez az előbb leirt latin munkának fordítása. Nagy ivrétben gót betűvel és számos fametszettel van kiállítva s mindössze 297 levélből áll. Custosa és signaturái nincsenek. Lapszámozása a következő: 10 számozatlan után jő 286 számozott levél, ez után egy nem számozott. A levelek felső margóin nyomtatott felirások vannak, melyek a könyv (liber) számaait jelzik. A mi példányunk csonka, a 3-ik levél hiányzik belőle. A munkának van czimlapja, melyen következő czim olvasható:

»REgister Des || buchs der Cro-|nicken vnd geschichten, || mit figurē vnd pildnus|sen von anbegin der welt || bis auf dise vnsere Zeit« || A 2^a levélen a register kezdődik, ezen szavakkal »Aron ein bruder mo || ysi vnd höhster bischoff.«, s terjed a 10^b levélig. A krónika a 11^a levélen kezdődik a világ teremtésével, s felirata ez: »Ein kurtze beschreybung des wercks der sechs tag von dem gschöpf der werlt (sic!) die vorrede«. A 11^b levelet egy fametszet foglalja el.

Magyarország történetével ezen példány a 277^a —278^a leveleken foglalkozik. Végződik a CCLXXVI. számozott levél első oldalán; a 286 illetőleg 296^b és 297^a leveleket Közép Európa térképe foglalja el. Zársorai a 297^b levelen olvasható: »Hie ist entlich beschlossen das buch der Cronicken vnd gedechtnuss wirdigern || geschiten von anbegyn der werlt (sic!) bis auf dise vnssere Zeit von hohgelerten mannen in || latein mit grossem fleiss vnd rechtfertigung versammelt. vnd durch Georgium al || ten dessmals losungschreiber zu Nürnberg auss demselben latein zu zeiten von || maynung zu maynung. vnnd beyweylen (nit on vrsach) ausszugsweise in diss || teütsch gebracht. vnnd darnach durch den erbern vnnd achtpern Anthonien || Koberger daselbst zu Nürnberg gedruckt auf anregung vnd begern der erbern || vnd weysen Sebalden schreyers vnd Sebastian Kamermaisters

burgere da || selbst. vnd auch mitanhangung Michael wolgemüts
vnd Wilhelm pleyden || wurffs maler daselbst auch mitburger
die diss werk mit figuren wercklich ge || ziert haben. Volbracht
am. XXIIIj. tag des monats Decembris. Nach der gepurt || Cristi
vnssers haylands M. cccc. XCIIIj. jar.

A munka az Akademiának 3 példányban van meg; a másik
kettő nagyon csonka. A jelen példányt Hinka József úr aján-
dékozta.

Ezen krónika 1496. és 1500-ban újra kiadatott Augsburg-
ban Schönsperger Jánosnál, mely kiadások szintén meg vannak
a könyvtárban.

Freitag. Anal. lit. p. 825. Götze. I. p. 376. 417. Panzer.
N. B. p. 128. 208. és Panzer Annalen d. ält. deutschen Lit-
teratur. p. 204. -206. 330. Seemiller IV. p. 39. 36. Ebert. I. p.
322. 4148. Hain. II. 2. p. 294. 14510. Grässe I. p. 139.

XIV.

Bécs 1494.

Balbus Hieronymus: Epigrammata, Viennae. Jo-
hannes Winterburg, in 4°.

Negyedrétü gót izlésben kiállított munka, 23 számozatlan
levéllel, melyek a – c₂ jegyekkel vannak jelezve; az a és b jegyü
quaterniók 6 levélből állanak, a c jegyü pedig 4 leveles. A
munka külön címlappal nem bír, hanem az 1^a levelen kezdődik
következő felirattal:

»Hieronymi Balbi vtriusque iuris doctoris nec || non poete
atque oratoris insignis: opusculum epigram- || maton feliciter in-
cipit || Magnificis et sapientissimis dominis || pro serenissimo Ro-
manorum rege in ter- || ris hereditarijs regentibus integerrimis».

Az első epigramm a 2^a levelen Miksa magyar királyhoz van
intézve: »Maximiliano serenissimo || Romanorum ac Vngarie regi.»

Azután Balbusnak másokhoz intézett epigrammái követ-
keznek. Magyarországi vonatkozásúak köztük a következők:
Miksa magyar királyhoz, Vitéz János veszprémi püspökhöz,
Vitéz Mihályhoz, a kikhez több költemény van intézve.

A munka zársorai a 22^b levélen olvashatók, s következők:

Hoc insigne opus multiplici rerum
varietate refertum exaratum fuit in-
dustria Johannis Winterburg in ce-
leberrima vrbe Wiennē. Annis do-
mini 1494. Kalendis augusti-
Maximiliano Romanorum atque vn-
garie rege serenissimo feliciter regnante.

Schier, de primis Vindobonaetypogr. p. 16. Denis
Wiens Buchdr. p. 2–7. Balbus életét adja. u. a. Suppl. p.
361. 3006. Allg. deutsche Bibl. LI. Bd. p. 510. ismertetvén Denis-
nek Wiens Buchdr. művét. Balbi epigrammjainak egy hely év nélküli ki-
adását említi, mely 4° 28 levélből áll. Ez azonban különbözik a jelen ki-
adástól. Retzer Balbus munkáinak kiadója mind a két kiadást felem-
líti: Aschbach Gesch. d. Wien. Univ. II. p. 163. azt mondja,
hogy nem az 1494-ki kiadás az első, hanem a hely- és évnélküli. Az 1494-ki
kiadás a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, mert csak 6 példányt ismer-
ünk belőle. (l. Denis W. B. Gesch. 2. 1.) — Panzer. III. p. 524, 8.
Ebert. I. p. 129. 1534. tévesen állítja, hogy e mű 20 lapból áll. Hain
I. 1. p. 286. 2250. Grässe. I p. 279. Brunet I. p. 619. Balbusról l. bő-
vebben Ábel J. Magyarországi humanisták stb. Budapest.
1880. 8-rét.

XV.

Strassburg, 1494.

Michaelis de Hungaria Sermones predicabiles,
Strassburg 4°.

Negyedrétü 127 számozatlan levélből álló nyomtatvány,
góth izlésben két hasábon kiállítva. Egy-egy hasáb 34 sorból
áll. Signaturák következők: 2–5 + a–qu₁. A quaterniók 8
levelesek, a 2–5 kivételével, mely tíz leveles. Initialék a szöveg
ben nincsenek.

A levelek felső margóin nyomtatott felirások vannak, me-
lyek az egyes beszédeket jelzik, például »Sermo I. Sermo II.«
etc.; a nyomdász neve a colophonban nincs kitéve. A munka az
1^a levélen a következő címlappal kezdődik:

»Sermones Michaelis de
vngaria predicabiles per
totum annum licet breues.«

A 2^a - 10^b levélen van a betűrendes mutató tábla, mely a 10^b levélen ekképen végződik »Explicit tabula tredecim sermonum.« A beszédek a 11^a levélen kezdődnek ezen felirattal: »Sermones|| tredecim vniuersales Ma-||gistri Michaelis de vnga-||ria incipiunt feliciter.|| Sequitur. humiliat. dominus||filius. voca. seruit. Stansmo||ritur. diligit. venit. ambula.||surge resurge.«|| Ezen felírás után jő a szerző: »Atentio magistri michae || lis de ungaria« kezdetű bevezetése. Az első beszéd ugyanezen levél 2. hasábján a 6. sorban kezdődik: »Sermo I.« etc. Az utolsó beszéd a 97^a levél 2. hasábján végződik: »Expliciunt, XIII. mate- || riarum sermones notabiles.« Közvetlenül ezután jön a Krisztus kínszenvedéseiről szóló beszéd e fölirattal: »Sermo deuotus de pas || sione domini nostri Jesu Christi.« A 105^b levél 2. hasábján véget érnek ezek s utánuk a 18. sorban más munka következik: »VGO DE|| vienna super illo Ge || nesis. 1.« bekezdéssel, mely a 112^a levél 2. hasábján véget ér.

A munka colophonja:

»Et sic est finis sit laus et
gloria trinis. Impressum
Argentine Anno domini. M.
CCCC. XCIII.«

A könyv fatáblába van kötve bőrháttal, de a hátulsó boríték le van vágva.

Maittaire I. p. 580, Panzer I. p. 52, 265. hibásan veszi foliának. Hain II. 1. p. 114. 9047.

XVI.

Bécs 1497.

Lucius Apuleius. Epitoma de mundo s. Cosmographia. Viennae, Johannes Winterburg. — in fol.

Kis ívrétű 6 számozatlan levélből álló nyomtatvány, mely gót majusc. és minusc. betűkkel van kiállítva. Egy-egy lapon 52 sor van. A signaturák ezek: A—A₁₁₁₁. Az initialék nincsenek befestve, hanem a nekik szánt helyek üresen vannak hagyva.

A munkának következő czíme van:

Lucij Apulei Platonici et Aristote-
lici philosophi Epitoma diuinum de
mundo Seu Cosmographia ductu
Conradi Celtis Impressum Vienne.

Kissé alább következnek a Sodal. litter. Danub. tagjainak
Celteshoz intézett üdvözlő versei, a ki az ingolstadti gymnasium-
ból Bécsbe hivatott az egyetemre. Felirata következő: »Episodia
Sodalitatis litterarie Danubiane ad Conradum Celten || dum a
norico gymnasio ad Uiennam Pannonie concesserat.« A társu-
latnak akkori tagjai következők voltak: Gracchus János, Olmüci
Ágoston, Milius Gyula, Mátyás király udvari orvosa, Cuspian
János, Stibor András, Stab János, Weitmyl Kristóf, Schmalcaldi
Sturlin, Balbus Jeromos, Scipio Bertalan, Schlechta János,
Neudecker György, Pinifer Erasmus, Tolophus János, Ulsen
Tivadar, Cuspidius Henrik, Bonomus Ferencz és Péter.

A költemény a 1^b levelen »Finis episodiorum sodalitatis ||
litterarie Danubiane« szavakkal végződik. A 2^a és 2^b levelet
Celtesnek Fusemann János és Gracchus Jánoshoz intézett levele
foglalja el; s felirata a következő: »Conradus Celtis Protucius
Triformis Philosophie Do || ctor. Imperatoriisque manibus Poeta
laureatus Joanni Fu || semanno Regio Senatori. et Joanni Gracco
Pierio protho || nothario Sodalitatis litterarie Danubiane principi-
bus S. P. D.« Ezen levélben C. elmondja, hogy a noricum¹⁾
gymnasiumból Bécsbe hivatván, azt hiszi, hogy előadásait leg-
alkalmasabban Apulejusnak művével kezdheti meg.

A levél kelte: »Wienne Kalendis Novembribus orbe nostro
christiano. 1497.

Apulejusnak műve a 3^a levélen kezdődik: »Lucii Apulei
Madaurensis Philosophi Platonici|| Cosmographia sive de mundo
ad Faustinum Incipit.« Végződik pedig a 6^b levélen ezen sza-
vakkal: »Finis Lucij Apulei de Mundo.«

Colophonja következőkép hangzik:

»Impressum per Joannem de hiberna arce
Haud procul a ripis Rhenanis
Et vrbe inuentrice et parente impressorie
Artis Mogunciaco feliciter.«

¹⁾ t. i. ingolstadti, nem pedig nürnbergi, mint Denis magyarázza.
Wien, Buchdr. etc. p. 9.

A munka bórbe van kötve, s Jancsó könyvtárából került az Akademiába.

Ezen munka a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Hogy Cetes Apulejust már 1494-ben kiadta Memmingenben, mint azt *Hamburger Nachr. v. berühm. Schriftsteller* II. p. 348. állítja, Asbach szerint helytelen. Schweiger *Hdb. d. class. Bibliogr.* II. 1. p. 12. Erre vonatkozólag Ebert után czekeket mondja: »An d. dial. inter discip. deplor. ruinam pop. Christ. fol. Memming. Kuee 1494 war d. Apulejus gebunden u. daraus wurde e. Apulejus v. 1494 gemacht.«

Schelhorn. *Amoen. lit.* I. p. 808–822. Schier. l. c. p. 17. Denis. *Wiens Buchdr. Gesch.* p. 9. Weszprémi. *Succ. medicor. Hung. Biogr. Cent.* I. Lps. 1774. p. 2. Denis *Suppl.* p. 420. 3562. Panzer. III. p. 525. 12. Ebert I. p. 79. 874. Hain I. 1. p. 155. 1321. *Kurz. Nachlese auf d. Felde d. ung. u. siebenb. Gesch.* I. p. 49. Aschbach l. c. II. p. 237. az episodiumot közli. u. o. 421–433. II. v. ö. Ábel J. legújabb munkáját: »A magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság.«

XVII.

Hagenau 1497.

Sermones de sanctis. Hagenau, Henricus Gran. 4°.

Negyedrétű, góth betűkkel 2 hasábban nyomtatott munka 376 számozatlan levéllel, melyek 2–3 + a–y, + A–Z₅ jegyekkel vannak megjelölve. Egy-egy hasáb 44 sorból áll. A quaterniók mind nyolcz levélből állnak a Z. kivételével, mely tiz leveles. Az initialék ki vannak festve. A levelek felső szélein nyomtatott felirások vannak, melyek a beszédeket jelzik pl. »De sancto Stephano Sermo XIII.«

A munka az 1^a levélen czimlappal kezdődik:

»Sermones de sanctis peruti
les a quodam fratre hungaro
ordinis minorum de observantia
comportati Biga salutis inti
tlati feliciter incipiunt.«

A 2^a —4^b leveleken van az index, mely után az 5^a levélben a munka kezdődik ezen felirattal »Sermones per-|| utiles de

sanctis circulum anni Bi-||ge salutis intitulasi feliciter incipiunt.«
Zársorai a 376^a levél 2-dik hasábján olvashatók: Sermones per-
uiles de sanctis|| Biga salutis intitulasi, a quo || dam fratre hun-
garo In conuen|| tu Peshien. fratrum minorum de|| obseruancia
comportati. Impen || sis quoque et sumptibus prouidi || viri Jo-
hannis ryman per indu- || strium Henricum Gran in impe- || riali
oppido Hagenarv (sic!) inibi in || colam diligentissime impressi
ac || emendati Finiunt feliciter Anno || ab incarnatione domini
Millessimo || quaterque centesimo nonagesimo || septimo. vj. kal.
Augusti.

A könyv disznóbőrbe van kötve, s egykor Jancsó tulaj-
dona volt.

Maitt. I. p 632. Jöcher és Panzer I. p 449. 17. Michael de Hunga-
ria-t tartják e mű szerzőjéül, ugy szintén Hain II. 1. p. 115. 9054. A
»Könyvszemle« 1877 évf. 310. l. ezen munkának 1499-ki kiadása említettik
s ott Laskó Osvát pesti ferenczrendi zárdafőnök neveztetik a mű szerzőjéül
Szilády Áron szintén ezen véleményen van.

XVIII.

Hagenau 1499.

Pelbartus de Themeswar. Sermones de Sanctis
Hagenau, Henricus Gran. 1499. 4°.

A teljes munka két részből áll, pars hiemalis és pars aes-
tivalisból. Könyvtárunkban azonban csak a hiemalis rész van
meg, mely 237 negyedréttű levélből áll. A nyomás gót, a leve-
lek 2 hasábosok, s mindegyik hasábra 50 sor esik. Lapszámo-
zás, custosok hiányzanak. A signaturák a következők: 1—1111
+ a₂, — z₄ + aa — ff₄. A quaterniok egytől egyig 8 levelesek.
Az initialék vörössel vannak festve. Minden levél első lapjának
felső margóján felírás van, mely a beszéd sor számát jelzi, pl.
»Sermo XXV.« a 2-ik lapon pedig a miről a beszéd szól, pl.
»De sancto Stephano.«

A munka az 1^a levélen következő czimlappal kezdődik:

»Sermones pomerii fratris
Pelbarti de Themeswar di
ui ordinis sancti Francisci de
Sanctis incipiunt feliciter.«

A 3^a levéltől — 7^a -ig van az alphabetikus index, melynek végén »Finit Tabula huius partis || secundum ordinem alphabeti« szavak olvashatók. A 7^b és 8^a lapokat a beszédek jegyzéke foglalja el. A 8^b és 9^a levelek üresek. A 9^b levelen a prologus van. A beszédek a 10^a levél 1. hasábján kezdődnek e felirattal: »Incipit Po || merium sermonum de sanctis quo ad par || tem primam secundum hyemalem || etc.

A 237^a levél 2 hasábján véget ér ezen munka első része, s a következő háromsoros vers olvasható a befejező sorok után:

»Finit (!) pars prima Pomerij sermonum||de sanctis.||
 Finis est partis: laus christo gloria sanctis
 Amen sit cordis deo sit operis simul oris
 Bis septem actis ocdenis ter tribus annis.«

Az itt kiírt 1489. évszám nem vonatkozik a mű nyomtatására, hanem csak iratására, mert a II. részben, mely nálunk hiányzik, a colophonból megtudjuk, hogy 1499-ben Február 30-án Hagenauban Gran Henrik által nyomtatott, s így tévesen teszi Kurz könyvnyomtatási évét 1489-re.

Megjegyzem még, hogy a munkában a lapszéleken latin jegyzetek vannak, melyek több kézre vallanak. Legérdekesebb a 63^a levél alján lévő magyar jegyzet, mely a következő szavaknak fordítása: »Christus dominus sanctum martyrium Stephani decoravit precipue quadrupliciter.

Primo honore Christi formalis patientie
 Secundo honore principalis excellentie
 Tertio honore diuinalis apparentie
 Quarto honore angelicalis refulgentie.«

A fordítás miniummal van írva három sorból áll s így hangzik:

»Cristoshoz hasonló bekesegnek tistesegeuel
 Feyedelmi miltosagnak tistessegeuel
 Isteni ielenesnek tis. Angeli fenessegeuk. tis. tc.

Ezen fordítást illetőleg Kurz i. h. 55. lapján azt mondja, hogy közbeszúrások és jegyzetek, miután ép oly piros színűek, mint az initális betűk, magától a szerzőtől származnak, és egy újabb kiadáshoz készítették. S ebből azt következteti, hogy

ezen beszédek eredetileg magyar nyelven irattak. Szilády Áron (i. h. 64. l.) azonban kétségbe vonja ezen állítást.

Maitt. I. 694. Panzer I. p. 451. 29. Hain II. 2. p. 51. 12555. sz. Szilády Áron. Temesvári Pelbárt élete p. 56

XIX.

Hagenau. 1500.

Pelbartus de Themeswar. Sermones Pomerii quadragesimales Hagenau, Henricus Gran. 1500. in fol.

Kis ivrétű, góth betűvel 108 levélre nyomtatott munka. A nyomtatás két hasábos, s egy-egy hasábon 59 sor van. Lap-számozás, custosok hiányzanak. Signaturák a következők: a₂ — p₄. Az initialis betűk kézzel vagy vörös festékekkel vannak színezve. A munka következő czimlappal kezdődik:

„Sermones Quadragesimales
Pomerij fratris Pelbarti de
Themeswar diui ordinis san-
cti Francisci incipiunt feliciter.“

A beszédek a 2^a levelen kezdődnek e felirattal: „In nomine domini no || strij iesu christi quadragesimalis pars ser- || monum Pomerij de penitentia et eius partibus: ac cor || requisitis et pertinentibus ad eandem.“

Végződik a 108^b levél második hasábján következő colophonnal:

„Sermones tripartiti Quadragesimales per fratrem || Pelbartum de Themeswar: professum diui || ordinis sancti Francisci comportati. Impres- || sique ac diligenter emendati expensis prouidi || Johannis Rynmann in imperiali oppido Ha- || genau per industriosum Henricum Gran Fi || niunt feliciter Anno salutis millesimo || quingentesimo. X. die mensis Julij.“

Panzer. IV. 332. p. 41. b. Hain. II. 2. p. 52. 12560. sz. Kurz. i. h. 1500. évi kiadást nem ismer. Szilády Á. i. h. p. 57.

ÖSNYOMTATVÁNYOK HELY ÉS ÉV MEGJELÖLÉSE NÉLKÜL.

XX.

Hely és év nélkül.

Aeneas Sylvius. Tractatus de puerorum educatione. 4°.

Negyedrétü 44 levélre gót betűkkel nyomtatott munka. Egy-egy lapon 27 sor van. Signatura, custosok, lapszámolás hiányzanak. Az initialék be vannak festve. A nyomtatás helye, éve és nyomdász neve nincs kitéve. A bibliographusok mindnyájan Ulricus Zell kölni nyomdász kiadványának tartják. Dibdin szerint a Crevenna Catalogue összeállítója a Cat. de la Vallière nyomán 1470-re teszi a munka megjelenését, a mit azonban Dibdin nem tart helyesnek.

A mű az 1^a levelen következő felirattal kezdődik: „Incipit Tractatulus per Eneam Silvium editus ad Regem bohemie Ladislaum.“ Végződik a 44^a levélen; zársorai így hangzanak: „Explicit tractatulus per Eneam silvium editus ad Regem Bohemie Ladislaum.“

Aeneas e művet Vendel Gáspár, László nevelőjének kérésére írta, s nevelési szabályokat tárgyal benne.

Denis. Suppl. p. 664. 5912. Panzer. I. p. 325. 370. Serna Santander. III. p. 16. 18. Dibdin. III. p. 140. 598. Hain. I. 1. p. 25. 205. Pór Aeneas Sylv. Bdp. 1880. p. 341.

XXI.

Hely és év nélkül.

Aeneas Sylvius. Oratio de obedientia Friderici III. Imperatoris. 4°.

E munkát azért vettük fel a magyarországi vonatkozásuk közé, mert Magyarországra, mint a kereszténység védbástyájára gyakran vonatkozik.

Mindössze 5 kis negyedréti levélből áll, melyek sem lap-számmal, sem custossal, sem signaturával ellátva nincsenek. A nyomtatás gót, de a colophonban sem a nyomdász, sem a nyomda nem említetik s így nem határozhatjuk meg, hogy a munka hol látott napvilágot.

A beszéd az 1^a levélen kezdődik e felirattal: »Oratio Enee Silvij episcopi Senensis: coram Calixto || papa tertio de obedientia Frederici tertij imperatoris. || M. cccc. lv.«

Colophonja a munkának nincs, hanem a beszéd az 5^b levélen a 23. sorban következő szavakkal végződik: pie || tati videbitur latius exponemus. Deo gratias.«

Denis Suppl. p. 655. 5913. Panzer. II. p. 541. 803. Plancknak római műhelyéből származottnak tartja; úgyszintén Hain I. 1. p. 25. 208. Fischer. Typogr. Seltenheiten. III 128. l. egy kiadást ismeret, melyről a következőket mondja: »aller Wahrscheinlichkeit nach aus der Presse von Pannarz und Sweinheim. Was diese Rede sehr schätzbar macht ist, dass dieselbe hier unstreitig in der ersten Ausgabe erscheint. und soviel als ich jetzt habe auffinden können, nie weder abgedruckt wurde, weder besonders, noch in seinen Werken.« Ez azonban téves állítás, mert leveleinek 1481-ki nürnbergi kiadásában a 413. sz. alatt is meg van.

XXII.

Hely és év nélkül.

Johannes Langer de Bolkinhayn. Tractatus de censibus. 4°.

Negyedréten gót betűvel nyomtatott munka, 25 számozatlan levéllel. Signaturái a következők: a₁₁—c_v. Egy-egy lapon 34 sor van. Custosok hiányzanak. A nyomtatás helye, éve és a nyomdász neve nincsenek kitéve. A könyv marginalgokkal bir. Az iniciálékat a miniator befestette, valamint a sorokat is miniummal huzta alá. A festés úgy látszik 1497. történt, mert a czimlapon ezen évszám van írva.

A munka az 1^a levelen kezdődik következő czimlappal:
»Tractatus de censibus sub
titulo reemptionis Johan
nis langer de Bolkinhayn.«

A 2^a levelet Langernek Georgius de Lapide-sweidnitzi királyi biztoshoz intézett ajánló levele foglalja el. A levél kelte:

»Ex Wratislavia octavo kalendas Septembris Anno domini Mcccc lxxxix.« A mű maga a 3^a levélen kezdődik ezen felirattal: »Ad Magnificum et Generosum dominum Georgium || de lapide dominum steynaue crossne etc. Regie Ma || jestatis per inferiorem Sleziam vicesgerentem Capita || neum in Sweidnitz ac Lusacie superioris Aduocatum || Tractatus de censibus sub titulo reempcionis Johan- || nis langer de bolkinhayn Incipit feliciter.«

Reánk nézve különös érdekléssel bir azon distichon, mely a könyv 24^b levelén olvasható s a mely így szól:

»Celsa tenens regni Vngariae Rex sceptrata
thias.«
Tunc codex presens spargitur ante foras.«

A könyv zársorai megfelelnek a 3^a levélen levő kezdőfeliratnak, csak az utolsó sorban áll »finit feliciter«. A 25^a levélen van az index, a következő felirattal: »Legales titulos nequies legere ab || breuiatos. Hic visum spargat lectio || lecta dabit.«

A munka nyomtatási helyére nézve a bibliographusok nincsenek egy véleményen. Hain, mainzi nyomtatványnak tartja, mely Petrus Schöffler nyomdájából került ki. Zapf azonban »Aelt. Buchdr. v. Mainz« című művében nem említi, de alig is lehet mainzi nyomtatvány. Valószínűbb Denis és Panzernek véleménye, kik megjegyzik: hogy vagy breslauer vagy brünni nyomtatvány. Ha a levél kelte mérvadó lehet, akkor én breslauer nyomtatványnak veszem, mert a levél Breslauból van keltezve, s a nyomtatás éve valószínűleg 1489. Ezen véleményemet megerősíti a következő ismertetés. Az Allg. deutsche Bibliothek 51. köt. 561. lapon ismertetve van az 1488-ban Brünnenben megjelent »de modo in iure studendi libellum« című munka, melyről a többi között ezt olvassuk: »csak egy évvel később, t. i. 1489-ben jelent meg a szomszéd Breslauban: Tractatus, etc. Tehát 1489. évre teszi a könyv nyomtatását. S nyomtatóul Baumgarten Conradot sejtí, »als der sein Glück in diesen Gegenden mehr als einmahl versucht hat.«

Jancsó, a könyv egykori tulajdonosa, a belső tiszta lapra következőket jegyezte: »Vidi Curei Annales gentis Silesiae Wittbg.

1571. pagina 209. ubi de Mathia Corvino leges is sequentia cum tractatu praesenti egregie cohaerentia: « Postremo etiam anno ante mortem voluit ex veris fontibus sibi ostendi, an usitati reditus, emti cum pacto de reverendo sint usurae. illisque modum coepit constituere: itaque in eam rem incubuit, ut ordinem Ecclesiasticum, qui ipsi repugnabat, graviter fuisset afflicturus, nisi interitus ipsius ea interrupisset. »

Ceterum libellus hic in fine Mathiam Corvinum extollens, ingentis est raritatis ut in nulla collectione rerum hungaricarum extat. »

XXIII.

Hely és év nélkül.

Legendae sanctorum regni Hungariae in fol.

Kis ivrétű gót betűkkel 35 levélre nyomtatott munka, a nyomtatás 2 hasábon foly, s egy-egy hasábon 45 sor van. Signaturák a következők: a₂—e₄. Initálék a szövegben nincsenek, de a nekik szánt helyek üresen vannak hagyva. A levelek felső részén lévő felirások a beszédeket jelzik: pl. »De sancto Stephano rege.« A nyomtatás helye, éve és a nyomdász neve ismeretlenek.

A mű az 1^a levélen a következő czimvel kezdődik: »Legende sanctorum regni hungarie in|| lombardica historia non contente.«

Az első legenda 2^a levelen »Sz. Albert«-ről szól: »Legenda sancti adalberti patroni|| huius regni.«

A mű 45^a lapig terjed, hol a következő zársorok olvashatók:

»Expliciunt legende sanctorum quorundam regni hungarie que in lombardica historia non continentur.«

A kötés ujabbkori barna bőr, diszes prézeléssel.

Pray, Panzer nem ismerik. Hain I. l. p. 251. 9996. Müller Die Incunab. d. Hermanst. Capell. Bibl. (Archiv f. Siebenb. Landeskunde, XIV. p. 324. 67.) Én a typosok után ítélve, straszburgi kiadásnak tartom.

XXIV.

Hely és év nélkül.

Johannes Franciscus Pavinis. Defensorium canonisationis St. Leopoldi.

Ezen munkának a magyarországi vonatkozást a sz. Lipót canonizációjáról a XV. században Pozsonyban folyt tárgyalások adják meg.

A munka negyedréiben gót betűkkel van nyomtatva 63 levélen, a hely, év és nyomda megnevezése nélkül. Lapszámozás custosok, iniciálék hiányzanak. Az initialis betűknek szánt helyek üresen vannak. A quaterniók a_1 — h_1 jegyekkel vannak jelezve. A quaterniók mind 8 levélből állanak.

A mű az 1^a levélen lévő czimlappal kezdődik, a mely következő:

»Defensorium Canonisationis Sancti Leopoldi.«

Az 1^b levélen fametszet van, mely Lipótot ábrázolja, baljában templomot, jobbjaiban pedig zászlót tartva. Alul szalagon »Sanctus Leopoldus dux austrie« olvasható. A négy sarokban pedig czimerek vannak. A mű a 2^a levélen ezen szavakkal kezdődik: »Emitte Lucem tuam et veritatem tuam domine etc.« A 62^b levélen vége szakad a munkának; a hol következő zár sorok olvashatók: »Finis relationis facte per reuerendum patrem dominum Jo || hannem franciscum de pavinis de padua sacre theologie || et iuris vtriusque doctorem Et causarum Sacri pallacii || apostolici auditorem Sanctissimi (!). D. N. Cappellanum al || terem ex tribus Cappellanis ad Summarium facien- || dum de processibus huiusmodi Canonizationis specialiter || deputatum.

A 63^a lapot a quaterniók registere foglalja el.

Jancsó a munka elején lévő lapra következő jegyzeteket irta: Előbb elmondván, hogy Wallaszky munkájában Mátyás korából három könyvtárt említ, így folytatja: »Bibliothecae autem ad Praepositum illius temporis Poseniensem Georgium Somberg spectantis, nec ille, nec alter quispiam scriptorum Hungaricorum mentionem iniecit. Ast memoriam litteraria hujusmodi supellectilis jam anno 1472. Posenii praexistentis servat praesens raris-

simus vixque cognitus Liber: »Defensorium Canonisationis S. Leopoldi« inscriptus, per Hieron. Pezium in Scriptoribus Rerum Austriacarum Tom: I. a columna 592—672. ex MSSto Mellinensi editus. — In hoc etenim libro pag: 14 diserte exprimitur Legatum Apostolicum Ponium (anno 1472) venisse, et in Bibliotheca Praeposito Poniensis (qui eotum Georgius Somberg, Cancellarius dein Academiae Poniensis fuit) cronicam quandam antiquissimam depositiones 200. fere testium juratas de Miraculis B. B. Leopoldi complexam reperisse. — Liber proinde hic velut unicum idque coevum pro Historia litterarie Hungariae relate ad dicta tempora super eo documentum: quod Ponium etiam praeter Bibliothecas per Wallaszkyum recensitas una extiterit, in collectione Rerum hungaricarum condignum meretur locum.«

Ezen állítások némelyikét az újabb kutatások megdöntötték.

P a n z e r IV. p. 404. 17. felhozott példánynál megjegyzi, hogy »Padua Joh. Petri« műhelyéből került ki. H a i n pedig II. 2. p. 48. 12535 zárjel közt « Romae, Georg Hierolt» említi.

XXV.

É v n é l k ü l .

Pelbartus de Temesvár. Sermones Pomerii de tempore. Lyon, s. a. Joannes Cleyne. — 4°.

A mű 2 részből áll. Az első rész »Pars hyemalis« 193 számozatlan levélből áll; a második »Pars aestivalis«-nak levélszáma 147 szmzlan. A nyomtatás gót minusculákkal foly két hasábon. Egy-egy hasábon 53 sor van. A nyomtatás éve nincs kitéve. Signaturák a következők az I. részben: aa₁₁—77₁₁₁₁; a II. részben aaa—SSSVI. A quaterniok nyolclevelesek az aa, cc és SSS. jegyűek kivételével, melyek tíz levélből állnak. A levelek felső margóin lévő felírások az egyes beszédek jelzik: pl. »Dominica Septuagesime« Sermo XXXVII. A mű virágos initialékkal van díszítve.

A könyvek czimlapja az 1^a levelen van, mely így hangzik: »Pomerium Sermonum || De Tempore. || Pars Hyemalis || Per

Religiosum et deuotum Patrem: litterarum diuinarum Professo-
rem exi- || mijssimum: fratrem Pelbartum de The- || messvar
Ordinis Minorum e obseruan || tia accuratissime christi fidelibus
sertum.« Ez után a 2^a levelen következik az index ezen fel-
irattal: »In nomine domini Je- || su incipit Tabula de materijs«
etc. a 9^a levelen végződik: »Finit Tabula iuxta ordinem domi-
nicarum: et || Sermonum in hac parte Pascali.« A 9^b levelet az
előszó foglalja el.

A beszédek maguk a 10^a levél 1. hasábján kezdődnek egy
21 sorból álló felirattal; melynek kezdő szavai ezek: »In nomine
domini. pro || sequentibus sermonibus dominice prime de ad-||uentu
scribe.« etc.

Az első rész zársorai a 193^b levelen olvashatók: »Finita
tertia pars huius operis scilicet || Pascalis sermonum Pomerij ad
lau- || dem dei et domini Jesu: cui sit honor || et gloria in secula
seculorum. Amen. || Sequitur pars Estiualis Ser || monum Pomerij
de tempore.«

A II. rész czimlapján »De tempore« helyett »De sanctis«
van nyomtatva. Czime ez: »Pomerium Sermonum || De Sanctis
|| Pars Estiualis.« A 2^a levéltől a 8^a levélig terjed az index, a
8^b levél üres. A beszédek a 9^a levélen kezdődnek.

Az egész munkára szóló colophon a II. rész 147^b lapján van
s így hangzik: »Sermones Pomerij de Tempore comporta || ti per
fratrem Pelbartum de Themessvar: pro- || fessum diuini ordinis
sancti Francisci professum || collecti. Impressum Lugduni per
Honestum || virum Joannem Cleyn impressorie artis ma- || gistrum
optatum finem sortiuntur.

Panzer, Hain nem ismerik. Szilády Á. i. h. p. 57.

Ezzel a M. T.-Akadémia könyvtárában levő magyarországi
vonatkozású ősnymtatványok ismertetését befejeztük.

ADALÉK

A SZEPESSÉGI XV. SZÁZADI KÖNYVTÁRAKHOZ.

Közli: Csontos János.

A mult nyáron a gyulafehérvári Batthyányi könyvtárban tettem kutatásokat. A gyűjteményt Veszely Károly¹⁾ és Beke Antal²⁾ leírásaiból már régebben ismertem s 1879-ben, a történelmi társulat Marosvásárhelyen tartott vidéki nagygyűlése alkalmával, személyesen is megtekintettem.

Most főleg a középkori kéziratok érdekelték, melyekről tudomásom volt, hogy gróf Batthyányi Ignác püspök nagyrésztben Magyarországon s különösen a Szepességben vásárolta össze azokat, s az általa Gyulafehérvárott alapított Batthyanaeumban biztosítá fönmaradásukat az elkallódástól.

E kéziratokról ekkorig irodalmunk igen keveset tudott. A fönemlített leírásokból ismertük tartalmukat. sőt egyiknek másiknak iratási idejét, helyét és származását is, de a legnagyobb résznek provenienciájáról mit sem tudtunk s különösen nem tudtuk azt: hogy mely hazai középkori könyvtárakból kerültek ide kéziratok.

E kérdés felderítéséhez óhajtottam némi adalékkal járulni, midőn a mult nyáron a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár középkori kézíratainak provenienciáját tettem vizsgálatom tárgyává. Feladatomat nagy mértékben megkönnyíté Beke Antal kanonok és intézeti főkönyvtárnok úr, ki három napon át reggeltől estélig dolgozott velem s lekötelező szíveségével lehetővé tette, hogy a gyűjtemény mintegy 260 középkori kéziratát egyenkint átvizsgálhattam.

¹⁾ Gyulafehérvári Füzetek. Kolozsvár 1861. 144. l.

²⁾ Index manuseriptorum Bibliothecae Batthyaniae Dioecesis Transylvaniensis K. Fehérvár 1871. 8-adrét, 56 lap.

E vizsgálat eredményéről örömmel jelenthetem, hogy a kéziratoknak körülbelül egy harmadrésze magyarországi származású s mintegy 80 XIV—XV. századi kéziratról egykoru feljegyzések alapján ki lehet mutatni, hogy részint itt a hazában készültek, részint pedig XV. századi hazai könyvtáraknak voltak egykor alkatrészei.

Ezek tartalmukra nézve leginkább theologiai és canonjogi munkák s egynek kivételével mind latin nyelvűek. A nyelv és tartalom azonban itt mellékes kérdés. A fő, a mi e kéziratoknak irodalom és műveltségtörténeti fontosságot kölcsönöz azon körülmény: hogy bennök 3 oly XV. századi hazai írónak, 13 XIV.—XV. századi hazai könyvmásolónak és 15 oly XV. századi hazai könyvtárnak emlékét birjuk megörökítve, melyekről ekkorig vajmi keveset tudtunk.

Itt van Kézsmárki Jánosnak a bibliai tudományok tanárának Summája a XV. század elejéről, itt Iglói Arnoldnak a hét művészet mesterének Rosariususa 1422-ből, s itt Podolini Senftleben Zsigmond löcsei altarista latin-német szótára a XV. század végéről. A könyvmásolók nevei közt találjuk: Szepesi Benedek Pált 1357-ből, Csukárdi StephtHenriket 1377-ből, Poprádi Miklóst 1386-ból, Stoll Pétert 1410-ből, Iglói Silvestert 1422-ből, Lőcsei Petschmessing Kristófot 1441-ből, Thordai Miklóst 1461-ből, Sztropkói Lőrinczet 1468-ból, Kassai Kraus Mártont 1469-ből, Jászberényi Jánost 1497-ből, Budai Miklóst és Rozsnyai Jámbor Jánost a XV. századból. Végre a XV. századi hazai könyvtárakból találunk itt: a löcsei sz. Jakab egyház, a löcsei sz. György kápolna, a löcsei városon kívüli sz. Erzsébet egyház, az iglói, ófalusi, bártfai és budaméri egyházak, a szepesi 24 plebános társulata, a kassai Domonkosok, Stock János szepesi prépost, Miklós egri kanonok, Lewdeschit György szepesi kanonok és Péter gönczi plebános gyűjteményeiből kéziratokat. Mindezek a hazai középkori irodalom- és művelődéstörténethez nagybecsű, ekkorig egészen ismeretlen adalékokat szolgáltatnak.

Ezekből a XIV—XV. századi írókat és könyvmásolókat nagyrészt már felhasználtam, a XV. századi könyvtárakat pedig most kívánom a jelen közleményben ismertetni. Mivel azonban a felsorolt könyvtárak együttes ismertetése, a szepességiek túlnyomó terjedelme miatt, meghaladná azon tért, melyet

folyóiratunk korlátolt ivszámánál fogva a jelen közleménynek szántam, ezuttal csak a szépe sségieket mutatom be s ki-egésztve ezeket a Nemzeti Múzeum és a budapesti egyetem könyvtárában levő anyaggal, egykoru feljegyzések alapján, alább 16 ismeretlen XV. századi szépesi könyvvesházból közlök összesen 85 kéziratot és ősnymtatványt.

Nagyon jól tudom, hogy e kéziratok és ősnymtatványok a hajdani könyvtáraknak már csak romjai, melyekből azok egykori állapotáról csak igen halvány képet nyerünk, de össze-szedtem e romokat, hogy megtegyem az uttörő lépést hazánk középkori könyvtárainak restructiójához, s felhívjam a szak-férfiak figyelmét a középkorból ránk maradt kéziratok és ősnym-tatványok egykoru feljegyzéseire, melyekben a hazai középkori bibliographia »codex diplomaticusa« rejlik.

Szívesen elismerem, hogy közleményem jelen alakjában még sok kívánni valót hagy fönn s távol van attól, hogy a XV. szá-zadi szépe sségi könyvtárakról teljes képet nyújtson. De ez nem is volt célom. Mindössze a mire törekedtem az volt: uj adalékkal megvilágítani a szépe sségi XV. századi könyvtári viszonyokat; s ezt közleményemben el is értem. Összehordtam a szétszórt anyagot együvé, felállítottam a felderített könyvtárak kereteit, s midőn az eredményt itt közrebo csátom, ezt azon reményben teszem, hogy buváraink idővel ki fogják egészíteni közleményem héza-gait, s közre fognak munkálni középkori könyvtáraink recon-structiójához. E célra a »Magyar Könyvszemle« készséggel megnyitja hasábjait s biztos vagyok benne, hogy a hazai és kül-földi könyvtárakban lappangó magyarországi vonatkozású közép-kori kéziratok és ősnymtatványok provenienciájának felderítése után, hazánk középkori könyvtárait egészen más színben fog-juk látni.

Annyit azonban a közleményemben foglalt adatokból is következtethetünk, hogy a szépe sségi egyházaknak, lelkészeknek és szerzeteknek a középkorban megvoltak a maguk könyvgyjüte-ményei, melyek ha nem is emelkedtek mind a könyvtár színvonalára, de megfeleltek az akkori culturális viszonyok igényeinek. Ránk maradtak a középkorból, hogy csak a főbeket említsem, a pozsonyi káptalan, a nagyszebeni plebánia, a nagyszebeni és kassai domonkosok, a zágrábi káptalan, a körmöczi és bártfaj

egyházak, Mátyás király és Vitéz Ján. könyvtárainak maradványai, ezekhez sorozhatjuk most a szepességi XV. századi könyvtárakat, melyeknek statistikai kimutatását következőleg állítottam össze. Képviselve van közleményemben összesen 16 könyvtár 85 kézirrattal és ősnyomtatvánnyal. Ezekből a lőcsei sz. Jakab egyházra esik 6, a lőcsei sz. Györgyről nevezett kápolna könyvtárára 10, a lőcsei kórháztemplomra és ennek egyik oltárára 8, a lőcsei sz. Erzsébet városon kívüli egyházára 3, az iglói, ófalusi és menyhártfalvi egyházak mindenikére 1, a szepesi 24 lelkész társulati könyvtárára 8, Stock János szepesi prépostra 1, Leudeschit György szepesi kanonokra 1, Szepesszombati Bertalan szepesolaszi lelkészre 3, Kézsmárki János tanárra és menyhártfalvi lelkészre 2, János leibiczi lelkészre 1, Senftleben Zsigmond oltárnokra 3, a látókövi kartauziakra 6 és a lechniczi kartauziak könyvtárára 30 kézirat és ősnyomtatvány.

Ezek közt szoros értelemben vett könyvtár csak három van, ugymint: a sz. Györgyről nevezett lőcsei kápolna könyvtára, melynek a XV. században külön helyisége volt s egykoru feljegyzések alapján ez időben mint könyvtár (*libraria*) ismeretes, továbbá a 24 szepesi plébános társulati könyvtára, mely 1405-ben már létezett és 4 lelkész által kormányoztatott, és a lechniczi kartauziak könyvtára, melyről ugyan egykoru feljegyzések nem mondják, hogy könyvtár volt, de könyveinek fennmaradt tekintélyes száma ezt valószínűvé teszi. A többi könyvesházak valószínűleg kisebb nagyobb gyűjtemények voltak.

Mindezeket ismertetésemben 3 csoportra, ugymint: egyházi, lelkészi és szerzetesi könyvtárakra osztályoztam, s minden egyes könyvtárhoz rövid bevezetést irtam. A gyulafehérvári kéziratoknál hivatkozom Beke Antal nyomtatott jegyzékére, a többiekénél megjelelem külön a megfelelő provenienciát.

Végül megjegyzem még, hogy a kéziratokon a legrégibb feljegyzés 1405-ből való s hogy e feljegyzések a proveniencián kívül a XV. századi szepességi művelődési viszonyokhoz s a könyvek akkori árához sok ismeretlen adalékot nyújtanak.

De térjünk át a könyvtárak részletes ismertetésére.

A.

XV. SZÁZADI EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK.

I.

A lőcsei szent Jakabról nevezett parochialis
egyház könyvei.

A lőcsei sz. Jakabról nevezett egyház építési idejét Henszlmann Imre érdemes régészünk 1245 re teszi. ¹⁾ Volt-e az egyháznak ekkor vagy később könyvtára, erről történeti emlékeink nem adnak felvilágosítást. Valószínű azonban, hogy a középkorban uralkodott általános szokás szerint birt ilyenell, habár ez iránt csak a XV. században találunk adatokat. A gyulafehérvári Batthyányi-könyvtárban van ugyanis 5 XV. századi kézirat s a Nemzeti Múzeum könyvtárában egy ősnyomtatvány, melyekről XV. századi feljegyzések bizonyítják, hogy a sz. Jakab-egyház könyveiből valók. A legrégebb feljegyzés ezeken 1440-ig nyulik fel s Weidnau Tamás baccalaureus és lőcsei hitszónoktól származik.

E feljegyzések azonban csak a sz. Jakab egyház könyveiről s nem könyvtáráról beszélnek, s nem említik a »libraria« szót, a mint ezt a XXIV. szepesi plebános társulati könyvtáránál és a sz. Györgyről nevezett lőcsei kápolna könyveinél tapasztaljuk. Az egyház kéziratái a következők:

(1. sz.) Vilhelmi tractatus theologico juridicus, in libris VIII. cum tractatu de interdicto, item de negligentis missarum. XIV. sz. papirkézirat, ívrét, 288 levél. Boritéktábláján egykorú irással ez áll: »Istum librum assignavit et dedit Dominus Thomas de Weydnaw Baccalaureus in decretis predicator in Lewcza, Ecclesie beati Jacobi post nativitatem beate Marie Virginis. Anno Domini Millesimo quadringentesimo quadragesimo. Orate pro eo unum Ave Maria.« (Beke A. Index etc. 634. sz.)

¹⁾ Lőcsének Régiségei. Budapest 1878. 30 l. A Magyarországi Régészeti Emlékek III. köt. II. részében.

(2. sz.) Vegyestartalmú hártyakézirat a XIV. századból, ívrétben 290 levél. Magában foglalja a következőket: 1. Augustini et Isidori Sermones LXXIII. 2. Senece liber de paupertate cui adhaerent centum proverbia et sententiae breves de negligentiis, de septem vitiis, de tribus generibus hominum, de creatione mundi et septem planetarum. 3. Liber differenciarum Isidori episcopi et liber de subditis cum Excerptis ex Augustino, Orosio, Gregorio M. et aliis. 4. Tomus b. Anacleti Pape de regnis ac provinciis regnorum, ac civitatibus provinciarum, nomina undecim regnorum continentium in se provincias centum et tredecim. 5. Passio s. Sebastiani, vita Mariae Aegyptiacae in versibus, vetus testamentum et novum omnium historiarum quae continentur in biblia. 6. Liber Anselmi archieppi Cantuariensis sive cur Deus homo. 7. Sermones s. Augustini. 8. Libri septem de natura divinitatis, de operibus conditoris, de malo in genere, de humanitate, de virtutibus et gratia, de sacramentis, de fine mundi. 9. Excerpta ex Virgilio, Lucano, Ovidio, Juvenali, Tibullo. — Boritéktábláján a következő XV. századi feljegyzések állanak: »Iste liber est Petri de Stolln«,¹⁾ és alatta: »Iste liber est Ecclesie S. Jacobi in Lewtscha.« A másik boritéktáblán még egy egykorú feljegyzést találunk, melyből megtudjuk, hogy a könyv Olaszországban 10 liráért (X. libris) vásároltatott. (Beke A. Index etc. 31. sz.)

(3. sz.) Sermones Meffret hortulus regine. XV. sz. papirkézirat, ívrét, 231 levél. Egykorú feljegyzése: »Liber beati Jacobi in Lewtscha.« (Beke A. Index etc. 494. sz.)

(4. sz.) Sermones dominicales et festivales. Ivrétű XV. sz. papirkézirat 266 levél. Boritéktábláján egykorú kéztől ez áll: »Liber Ecclesie beati Jacobi in Lewtscha.« (Beke A. Index etc. 500. sz.)

(5. sz.) Textus sententiarum et conclusionum. Ivrétű 1449-ben készült papirkézirat 237 levél. A szöveget előző levélen XV. századi kéztől a következő feljegyzést találjuk: »Liber Ecclesie Beate Jacobi in Leutscha.« (Beke A. Index etc. 568. sz.)

¹⁾ Stoll Péter benedekrendi szerzetes volt a stohlai (szepesmegyei) monostorban, s 1410-ben a »Duo libri Malagranati de poenitentibus et proficientibus« című codexet másolta. (M. Könyvszemle 1879. évf. 48. l.)

(6. sz.) Thomae de Aquino: Secunda Secundae partis Summae theologiae. XV. századi nyomtatvány év, hely és nyomda megnevezése nélkül, ivértben. (Hain I. 1457. sz.) Első levelén XV. századi kéztől ezen feljegyzés áll: »Ecclesie Sancti Jacobi in Lewtscha.«

II.

A lőcsei sz. György kápolna könyvtárának kéziratai.

A lőcsei sz. Jakab-egyházban az említett könyvgyűjteményen kívül, egy másik középkori könyvtár is létezett t. i. a sz. Györgyről nevezett kápolna könyvtára, melyről ezúttal megemlékezni kívánunk. Maga a kápolna a XIV. század második felében, mindenesetre pedig 1392 előtt épült, épülete a főtemplom éjszaki mellékhajójához támaszkodott s ajtaja az éjszaki előcsarnokba nyílt.¹⁾ E kápolnáról, Sperfogel krónikájából, tudtuk, ²⁾ hogy önálló lelkész, (capellarius) felügyelete alatt állott, kit a lőcsei városi tanács mint patronus választott, tudtuk, hogy a kassai piacon saját háza volt, melynek évi haszonbérét a capellarius húzta. Tudtuk azt is, hogy a kápolna fölött hajdan könyvtárhelyiség volt, ³⁾ melynek oszlopáról és emléktáblájáról Wagner Analectáiban érdekes felírásokat közölt; ⁴⁾ de hogy mi történt a könyvtárral, erről a hazai kútfőkből ekkorig tudomásunk nem volt. Hogy azonban a könyvtár egészen el nem pusztult, mutatja a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár, mely még ma is 10 oly XV. századi kéziratot őriz, melyek a XV. században a lőcsei sz. György-kápolna könyvtárában voltak. E kéziratok kétségkívül a hajdani könyvtárnak csak igen kis részét képezik, mert hogy az eredetileg jelentékeny lehetett, mutatja azon körülmény, hogy az egykorú feljegyzések határozottan a kápolna könyvtáráról, »libraria«-ról beszélnek, a mit tudvalevőleg a középkorban csak tekintélyes

¹⁾ Henszlmann I Lőcse Régiségei. 40–42 l.

²⁾ Wagner Analecta Scepusii II 133 l.

³⁾ Henszlmann I. i. h. 31, 60 l.

⁴⁾ II. 347 l. Az oszlopon levő felírások 1251-ben kezdődnek és 1516-ban végződnek; az emléktábla felírásai 1410-ben kezdődnek és 1698-ban szakadnak meg.

könyvgyűjteményekre alkalmaztak. A legrégebb feljegyzés a kéziratokon 1439-ből való s Ágoston menyhártfalvi és Czipser Miklós krakkói altarista emléket őrizte meg. Fölötte érdekes még egy másik 1466-ki feljegyzés is, mely megemlékezik arról, hogy a lőcsei kápolna tulajdonát képező kassai ház leégett, felsorolja az akkori lőcsei tanácsurak neveit s kiemeli, hogy a leégett ház hasznosbéréből azelőtt a capellarius évenként 20 és a hitszónok 10 aranyforintot kapott.

A kápolna fönmaradt könyvtárának kézíratai a következők:

(7. sz.) Tractatus ad Hussitas. Negyedréti, 1418-ban készült papirkézirat, 149 levél. Boritéktábláján ezen egykorú feljegyzés olvasható: »Liber Capelle Sancti Georgii in Lewtzow«; és más helyen; »legatus est liber domino Augustino plebano in Meynhardsdorff terre Scepusiensis per Dominum Nicolaum Czipser Altaristam ecclesie beate Marie Virginis (Cracovie) qui obiit in vigilia Corporis Christi, anno domini m^o. cccc. xxx. nono.« (Beke A. Index etc. 608. sz.)

(8. sz.) Biblia Sacra continens libros sapientiales, propheticos et novum testamentum. XV. századi papirkézirat, ívrét, 331 levél. — Boritéktábláján nincs határozottan kitéve, hogy a sz. György kápolna könyvtárából való, de az ott levő feljegyzés tartalma, mely a kápolna kassai házáról és a lőcsei tanácsurakról szól, implicite involválja azt. E feljegyzés a következő: »Anno domini 1466 feria quinta ante dominicam Oculi combusta et voragine ignis consumpta est domus illa in Cascha e qua census videlicet XX-ti floreni auri capellario et predicatori decem annuatim juxta continenciam litterarum foundationis legitimo cum effectu persolvebantur. Eadem feria secunda post festum sancti Mauricii, quod tunc erat die dominica per patronos videlicet Iudicem Alexium Boiser et Juratos Thomam Briger, Nicolaum Tannenberger, Petrum Cromer, Bartholomeum Scholz, Nicolaum Gobel, Thamasch, Casparum Rochinfinger, Matheum Forehtel, Heneko, et Leonardum Coomer consules huius civitatis, praedictae domus Nicolao Tirbach pro tunc possessori et inha-

bitatori pro eiusdem domus reedificacione a die praetacta combustionis computando, decem annis centum, medietatem videlicet 15 florenos auri relaxaverunt.« (Beke A. Index etc. 52. sz.)

(9. sz.) Hugvicio explanationes Determinationum majorum Petri Thanberg. Ivréttü, 1397-ben készült papirkézirat, 206 levél. Az 1^a levélen XV. századi kéznek a következő feljegyzése áll: »Hugvicio librarie in leutscha in domo dominorum de capella S. Georgy Martiris, si aufferetur reddatur.« (Beke A. Index etc. 211. sz.)

(10. sz.) Hugonis expositio in Joannem Evangelistam. XIV. sz. papirkézirat, ivréttben 233 levél. Első levelén XV. századi kéztől ezen feljegyzés áll: »Iste liber ab antiquo fuit Ecclesie sancti Joannis in Leutscha«, és alább: »Presens liber legatus est ad librariam in Lewczsch per sacerdotem unum.« (Beke A. Index etc. 281. sz.)

(11. sz.) Papirkézirat a XV. századból, ivrét, 116 levél. Tartalmazza a következőket: 1. Expositio difficilium vocabulorum in s. scriptura occurrentium. 2. Curialis tractatus de sortilegiis editus a magistro H. de Hassia. Boritéktábláján egykorú kéztől olvasható: »Liber proprius Capellae Sancti Georgy Lleuze.« (Beke A. Index etc. 219. sz.)

(12. sz.) XV. századi vegyestartalmú kézirat, ivrét, 261 levél. Tartalmazza a következőket: 1. Sermones sacri. 2. Theoremata de hostia consecrata scripta per manus Joannis de Lichtenwald. 3. De officio Missae ex operibus s. Thome de Aquino scripsit fr. B. de Pentinis ordinis predicatorum provincie Tholosane in conventu Orthes in Vasconia. 4. Liber Secretus secretorum Alexandri Magni, quem Philippus Clericus Guidoni de Valentia episcopo dedicavit. Boritéktábláján ezen egykorú feljegyzés áll: »Liber proprius Capelle Sancti Georgy.« (Beke A. Index etc. 338. sz.)

(13. sz.) Sermones festivos. Papirkézirat a XV. századból, ivréttben 201 levél. Első levelén ezen egykorú feljegyzés áll: »legatus est presens liber per quendam personam ad librariam in lewtscha.« (Beke A. Index etc. 201. sz.)

(14. sz.) *Speculum humanae Salvationis*. Negyedréti papír-kézirat, 83 levél. Hogy a sz. Györgyről nevezett löcsei kápolna könyvtáré volt, ezt a borítéktábla belsején olvasható következő egykorú feljegyzés bizonyítja: »Item in Anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo. Ego Johannes hymesd alias Canonicus etc. nunc rector Capelle Sancti Georgii martiris in Civitate levcz fundate Res et bona que pertinent ad Capellam et ad altare videlicet que in domo inveni sine inventario manuterdia, (sic) antependia antiqua et nova relictá. Item manuterdia XVII, item antependia et mensalia nova et vetera XXIII« etc. (Beke A. Index etc. 529 sz.)

(15. sz.) Hártyakézirat a XV. századból, negyedréti 303 levél. Tartalmazza a következő cikkeket: 1. Sermones de tempore et de Sanctis. 2. Summae theologicarum veritatum libri VII. Borítéktábláján XV. sz. kéztől ez áll: »fuit nothardi et pertinet ad librariam in Capella.« (Beke A. Index etc. 537. sz.)

(16. sz.) Vegyestartalmú XV. századi kézirat, ívrét, 232 levél. Tartalmazza: 1. Liber primus Sententiarum. 2. Compendium theologiae veritatis. 3. Tractatus de Contractibus, emptio-nibus et venditionibus. 4. Epistola Samuelis izraelitae per Alphonsum fratrem in latinum versa. Borítéktábláján egykorú kéztől ez áll: »Iste liber presentetur Capelle Sancti Georgii.« (Beke A. Index etc. 579. sz.)

III.

A löcsei kórháztemplom és az ottani sz. Miklós és sz. Katalin oltárkéziratai.

A löcsei kórház sz. lélekről nevezett temploma az ország legrégibb templomainak egyike. A löcsei krónika keletkezését 1045-re teszi s Thurzó György 1535-ben 500 forintot hagyományozott neki. A templomnak a középkorban könyvgyűjteménye is volt, melynek XV. századi állományából a gyulafehérvári könyvtárban maradt fenn 2 kézirat. Ezenkívül a templom sz. Miklós és sz. Katalin nevű oltára is birt saját könyveivel, mivel ezekből a gyulafehérvári könyvtárban még 6 kézirat létezik. Ez utóbbiak feljegyzései szintén a XV. századból származnak s

a legrégibb 1426 évszámmal van keltezve. E kéziratokat itt együttesen közöljük a mint következnek:

(17. sz.) Tractatus de fide et de ss. trinitate. Ivrétű. XV. sz. papirkézirat, 308 levél. Előlevelén ezen egykoru feljegyzés áll: »Ecclesie hospitalensis.« (Beke A. Index etc. 574. sz.)

(18. sz.) Burchardi Conciones. XV. sz. papirkézirat ivrétben 199 levél. Boritéktábláján van a következő egykoru feljegyzés: »Liber Ecclesie hospitalensis.« (Beke A. Index etc. 74. sz.)

(19. sz.) Sermones Sacri. Ivrétű papirkézirat a XV. századból, 178 levél. Első levelén XV. századi kéztől ezen egykoru feljegyzés áll: »Iste liber pertinet ad altare sanctorum Nicolai et Catarine in leutscha in hospitali.« A 178 levélen pedig ez: »In isto libro continentur folia 178^b Anno Domini 1426 et citra.« A boritéktábla belsején pedig ez olvasható: Anno domini 1467 emit presentem librum cum . . . gado et pisana pro 8 florenis ante festum Michaelis Archangeli (Petrus). (Beke A. Index etc. 501. sz.)

(20. sz.) Vegyestartalmu XV. sz. papirkézirat, ivrétben 434 levél. Tartalmazza a következőket: 1) Joannis Chrisostomi opuscula varia. 2) Tractatus de sacramento Eucharistie et de comunione sub utraque specie contra Jacobellum. 3) Tractatus magistri Richardi super canone. 4) Tractatus magistri Odonis de poenitentia. 5) Prologus in Regulam canonicorum sancte et juste vivendi et sanctorum patrum exempla imitandi Joannis de Mylyczyn dicti Codrus Pragensis (1405.) 6) Compendium confessionis optimum, compilatum a fratre Conrado ord. Cisterciensis cum tractatu de vitiis et virtutibus. 7) Liber de doctrina cordis editus a Domino Guidone monacho ord. Cisterciensis cardinali Urbis Rome. 8) Tractatus de poenitentia et de laudibus B. M. Virginis. 9) Constitutiones provinciales provincia Pragensis edite per vener. Ernestum archieppum Pragensem a 1349 cum variis tractatibus theologicis.« A könyv előlevelén XV. századi kéztől a következő feljegyzés áll: »Iste liber pertinet ad

¹⁾ Wagner Car. Analecta II. 7. 1.

altare sanctorum Nicolai et Katharine in Lewtscha in hospitali.« (Beke A. Index etc. 93. sz.)

(21. sz.) Expositio orationis dominicae et decalogi, cum sermonibus sacris et tractatus theologici de virtutibus et vitiis cum libro dialogorum b. Egidii. Ivkrétű, XIV. századi papirkézirat, 358. levél. XV. századi feljegyzése: »Iste liber pertinet ad altare sanctorum Nicolai et Catherine in Lewtscha in hospitali.« Másik helyen pedig ez áll: »1469 proxima feria quarta post festum sancti Gregorii emit librum presentem VI. fl. eodem die solvi eidem dono Caspar.« (Beke A. Index etc. 216. sz.)

(22. sz.) Tractatus Joannis Andree de cognatione. — Sermones dominicales et festivales. XV. sz. papirkézirat ivrét, 179 levél. Egykoru feljegyzése: »Iste liber pertinet altari sanctorum Nicolai et Katerine in Lewtscha in hospitali.« (Beke A. Index etc. 298. sz.)

(23. sz.) Vegyestartalmu papirkézirat a XV. századból ivrétben 312 levél. Tartalmazza a következőket: 1) Liber miraculorum b. Virginis Glorioso. 2) Parva Postilla epistolarum dominicalium hyemalium. 3) Homilie Bartholomei. Boritéktábláján egykoru kéztől a következő feljegyzés áll: »Iste liber pertinet ad altare sanctorum Nicolai et Catherine in leutschau in hospitali.« (Beke A. Index etc. 352. sz.)

(24. sz.) Sermones de Sanctis. XV. sz. papirkézirat 4-ed rétbén 385 levél. Egykoru feljegyzése: »Iste liber pertinet ad altaria S. Nicolai et Catherine in Leutsch in hospitali.« (Beke A. Index etc. 509. sz.)

IV.

A lőcsei városon kívüli sz. Erzsébet egyház kéziratai.

A lőcsei városon kívüli szent Erzsébet egyház, Sperfogel lőcsei krónikája szerint,¹⁾ Lőcsén a városban tanyázott német lovasság tanácsára, hogy ellenséges megszállás eshetőségénck kitéve ne

¹⁾ Wagner Analecta Scepusii.

legyen s a várost ne veszélyeztesse, a városi tanács rendeletére közbiztonsági szempontból leromboltatott. Ez alkalommal történt, hogy a nép a templomban nagy pusztításokat vitt véghez, s mindent vitt, rabolt a mihez csak fért. Valószínűleg ekkor hordták szét az egyház könyveit is, mert hogy a sz. Erzsébet egyház ilyenekkel már a XV. században birt, mutatja a Batthyányi-könyvtár azon három kézírata, melyet itt ismertetünk. Ezek fön-tartották az egyház régi könyvgyűjteményének emlékét s a raj-tuk levő egykoru feljegyzésekből megtudjuk, hogy az egyiket Rubner Bálint szülei beleegyezésével 1479-ben, a másikat bizo-nyos József nevű ur 1482 ben, s a harmadik Ambrus szepesola-szi plebános a XV. században a löcsei városon kívüli sz. Erzsébet egyháznak ajándékozták. E kéziratok a következők:

(25. sz.) Sermones de tempore doctoris de Has-selbach. Ivrétű, XV. századi papirkézirat 206 levél. Szepességi provenienciáját a boritéktáblán levő egykoru feljegyzések két-ségtelenül igazolják. Ezek közül a legérdekesebb, mely a köny-vet a löcsei városon kívül levő sz. Erzsébet egyháznak vindikálja, a következő: »Iste liber est datus et legatus per Valentinum filium Rubner ad Ecclesiam sancte Elisabethe extra muros Lewtschovii cum consensu patris sui et matris. Anno 1479.« (Beke A. Index etc. 257. sz.)

(26. sz.) XIV. sz. papirkézirat, ivrét 242 levél. Tartalma: 1) Tractatus de vitiis et virtutibus. 2) Summula Reymundi. A szöveg előtti levélen XV. sz. irással ezen fel-jegyzés olvasható: »Iste liber est datus per dominum Joseph ad Ecclesiam sancte Elisabeth extra mu-ros Leutschaue (sic) quod ibidem perpetue ma-neat, anno 1482.« (Beke A. Index etc. 602. sz.)

(27. sz.) Tractatus de ss. Trinitate. XV. sz. papirkézirat, ivrét 132 levél. Az előlevélen XV. sz. irással a következő feljegyzés áll: »Iste liber est legatus ad Ecclesiam s. Eliza-beth extra muros Lewtsowie per dominum Ambrosium quondam plebanum in Valendorf.« (Beke A. Index etc. 575. sz.)

V.

Az iglói szűz Máriáról nevezett egyház kézírata.

(28. sz.) Ivrétű XV. sz. papirkézirat 396 levél. Tartalmazza a következőket: 1) Explicatio Decalogi. 2) Tractatus de corpore et sanguine Domini. 3) Tractatus de Sacramento Eucharistie et expositio missae. — Az 1-ő levélen egykoru irással ez áll: »Iste liber assignatus est ecclesie beate Marie Virginis in nova willa (Igló) 1440.« (Beke A. Index etc. 208. sz.)

VI.

Az ófalusi szűz Máriához czimzett egyház kézírata.

Tamás baccalaureus 1440-ben az ófalusi szűz Máriáról nevezett egyháznak a következő kéziratot ajándékozta:

(29. sz.) Postillae Hyemales. Ivrétű XIV. századi papirkézirat, 141 levél. Első levelén ezen egykoru feljegyzés olvasható: »Istum librum assignavit dominus Thomas baccalaureus decretorum ad ecclesiam beate marie virginis in Antiqua villa (ófalu.) Anno domini m. cccc. xl.^o. Oratē pro eo unum ave Maria.« (Beke A. Index etc. 423. sz.)

VII.

A menyhártfalvi sz. Szerváczról nevezett egyház ősnymtatványa.

(30. sz.) Alberti Magni: Summa precludissima de mirabili eucharistie sacramento. Ulm. 1474 apud Joannem Zeiner, in folio. Boritéktábláján egykoru kéztől a következő feljegyzés áll: »Liber ecclesie S. Servacii in villa menhardi per dominum Servacium¹⁾ in Lewtschau plebanum legatus anno domini 1498.« (A budapesti egyetem könyvtárában.)

¹⁾ Servaciust mint menyhártfalvi lelkészt hívták meg 1463-ban Lőcsére plebánosnak, hol egész 1497-ig működött.

B.

XV. SZÁZADI LELKÉSZI KÖNYVTÁRAK.

VIII.

A szepesi 24¹⁾ plebános társulati könyvtárának
kéziratai.

Ismeretes, hogy a Szepességen 1248-ban a szepesi 24 plebános társulata keletkezett, mely alapszabályait 1298-ban megújította s időfolytán királyainktól több kiváltságot nyert. A társulat a testületi szellem ápolására alakult s célja volt a tagokat hivatásuk teljesítésében egyházi és világi ügyekben kölcsönösen segíteni. E cél elérésére a tagok, kik csak egyházi férfiak lehettek, kebelükből 4 elüljárót választottak, ugymint: egy igazgatót (rector), egy őrt (custos) és két gondnokot (provisores), kik egy évi időtartamra a társulat ügyeit egészen önállóan vezették, a tagoknak időnkint utasításokat és tudósításokat küldtek, a nevezetesebb eseményeket jegyzékbe foglalták, az évi közgyűlés napját és helyét kitűzték, erre 14 nappal előbb a tagokat meghívták, s ott egy évi működésükről a társulatnak beszámoltak. Ezek őrizték a társulat pecsétjét és ládáját, melyhez mindeniköknek külön kulcsa volt, valamint az anyakönyvet is, (matricula) hova a nevezetesebb határozatokat, eseményeket és ingóságokat bevezették.²⁾

Ezen középkori művelődés történetünkre nagy fontosságú emlékek azonban elvesztek, s csak az anyakönyvnek 1519—1600-ból származó feljegyzései maradtak ránk.

Kellemesen lepett meg azért, midőn a gyulafehérvári Batthyány könyvtárban a szepesi plebánosok társulatának középkori történetéhez egy egészen ismeretlen adatot, t. i. XV. századi könyv-

¹⁾ A 24 szepesi község nevei a következők: Váralfa (Suburbium), Felbach (Eulenbach), Odorin, Igló (Villa nova), Harikócz (Villa palmarum), Ilyésfalva (Villa Ursi), Kuriman (Villa S. Quirini), Csütörtökhely (Quintoforum vagy Villa S. Ladislai), Káposztafalva (Villa composita), Svabócz (Villa Suevi) Poprád (Theutschendorf), Felka, Szepesszombat, Millenbach, Lomnicz, Hunfalva (Villa Pulom), Béla, Leibitz, Villa Durandi, Villa Rusquini, Lőcse, Olaszi (Villa latina), Menyhártfalva.

²⁾ Wagner I. 266—268 l. II. 189—190 l.

tárából 8 kéziratot találtam, melyek a társulat akkori belviszonyait egészen új szempontból világítják meg. E kéziratok egykoru feljegyzéseikben megőrizték a társulat XV. századi könyvtárának emlékét s a 31-ik számú kézirat feljegyzéséből megtudjuk, azon ekkorig egészen ismeretlen nagyfontosságú adatot is, hogy a könyvtár 1405-ben már létezett s ez időben György leibiczi lelkész, Fugisrecht Miklós, Herbort Péter, iglói kápolna-igazgató, és Fustrib a löcsei sz. György kápolna igazgatója által kormányoztatott, kik a társulat akkori könyvtárnokai voltak. Arra nézve azonban, valjon a könyvtár egy vagy több helyütt őriztetett és körülbelül hány kötetből állhatott, a feljegyzések semmi tájékozást nem nyújtanak. A könyvtárból fönmaradt kéziratok a következők:

(31. sz.) Glossa in Epistolas S. Pauli apostoli ad Corinthios. XIV. sz. papirkézirat, mely ivréthben 178 papirlevélből áll. Boritéktábláján rubrumban a következő egykoru feljegyzést találjuk: »In hoc volumine (continetur) glossa ordinaria super epistolas ad romanos. Item supra ambas ad Corinthios et fuerunt hec duo volumina, patris cum suo socio domini georgii plebani de leibicz religionem intrantis et parochiam relinquentis, qui hec 2 volumina cum ceteris pluribus in hanc librariam dedit, que libraria pro tunc scilicet anno domini m^o cccc quinto regitur a domino Nicolao fugisrecht predicto domino georgio in prefata leibicz canonice substituto et a domino petro herbord magistro capelle in nova villa ac a domino fustrib Cepelle b. Georgii martiris in Lewcza seruitore. Disponat Deus ac dirigat sibi in laudem et gloriam et honorem ac bonum modum omnibus ab hys quatuor prefatis personis prefatam librorum (congregacionem)... intenditur in hys factis.« (Beke A. Index etc. 245. sz.)

(32. sz.) Guillelmi Marcelleti Decani Summa juris in ordinem alphabeticum digesta cum indice. A. 1377. — Tabulae Chronologicae Stanislai Christiani de Ilsa Clerici Cracoviensis dioecesis. a. 1376. Ivréttü, XIV. sz. papirkézirat, 136 levél. Boritéktábláján XV. századi írással a következő feljegyzés áll:

»Liber fraternitatis XXIV. plebanorum civitatum regalium«. (Beke A. Index etc. 533. sz.)

(33. sz.) Concordantia juris. Tractatus theologico-juridicus in ordinem alphabeticum digestus. a. 1473. — Papirkézirat a XV. századból, ivrét, 228 levél. Egykoru feljegyzése a borítéktábla belsején: »Liber fraternitatis plebanorum XXIII, civitatum regalium«. (Beke A. Index etc. 595 sz.)

(34. sz.) Tractatus de Feudis et debitis. XV. sz. papirkézirat ivrétben 115 levél. Borítéktábláján egykoru írással ez áll: »Liber fraternitatis XXIV plebanorum« (Beke A. Index. etc. 606. sz.)

(35. sz.) Jus Canonicum juxta ordinem decretalium. XV. sz. papirkézirat ivrétben, 323 levél. Borítéktábláján a következő XV. századi feljegyzés áll: »Liber fraternitatis XXIV plebanorum. (Beke A. Index etc. 146 sz.)

(36. sz.) Commentarius in librum tertium Decretalium. Ivretü, 346 levélből álló papirkézirat a XV. századból. Provenientiaját a következő egykoru feljegyzések igazolják: »Liber fraternitatis 24 plebanorum in Scepusio«, továbbá: »Liber Domini Joannis Benedicti de Vratislavia decretorum baccalaurei. Quem comparavit anno Domini M^o cccc^o LVI°. Et hic erat predicator in Cascha;« és alább más kéztől: »nunc autem 24 plebanorum regalium in Scepus fraternitatis«. A könyv tehát először Boroszlói Benedek kassai prédicatore volt, honnan aztán a szepesi 24 plebános társulatának birtokába került. (Beke A. Index etc. 156 sz.)

(37. sz.) Bartholomeus Brixensis Casus decretorum. Papirkézirat ivrétben a XV. századból, 225 levél. Egykoru borítékfeljegyzése: »Liber domini Johannis Benedicti, decretorum baccalareí« s alatta »liber fraternitatis XXIII. plebanorum.« (Beke A. Index etc. 613. sz.)

(38. sz.) Vegyestartalmu, XV. századi papirkézirat, 4-ed rétbén, 363 levél. Tartalmazza a következő cikkeket: 1) Bartholomei Brixensis Brocarda Juris Canonici cum exordio. 2) Regulae juris civilis breviter explicatae. 3) Disquisitio de ultima voluntate ad pias causas coram duobus testibus facta. 4) Expositio Arboris consanguineitatis. 5) Tractatus de processu judiciali.

6) *Propositio verbalis in causa decimarum super possessorio sive spoliatione.* 7) *Magistri Alani minoris Antiglandianus in extractu, in quo virtutes de beatitudine hominis consultant.* 8) *Libellus Henrici de Cracovia doctoris s. scripturae in universitate collegii Cracoviensis contra magistrum Ioannem Hus.* Colophon: *Explicit contra J. Huss magistrum M.cccc^o quadragesimo VI°.* 9) *Sermo super verba »Magister in Izrael et haec ignoras?«* 10) *Sermones de omnibus sanctis, de voluntaria paupertate, de festivitate omnium sanctorum magistri Jacobi, de clara tuba professoris theologiae et doctoris, de omnibus sanctis mag. Jacobi de clara tuba alias Mogila.* 11) *Summa Joanis Caldriini doctoris decretorum de interdicto cui adhaeret canon Concilii Basiliensis de interdicto.* 12) *Ordinationes seu regulae Martini papae V.* 13) *Summarium novarum decisionum Rotae per ven. virum dominum Bertrandum de Amassano utriusque iuris doctorem apostolici palatii causarum auditorem collectum.* 14) *Tractatus de sacramentis, censuris et nonnullis legibus ecclesiasticis.* 15) *Exhortacio ad simplicem populum.* 16) *Ordo agendorum in Synodo.* 17) *Indices varii.* 18) *Statuta Sbignei episcopi Cracoviensis.* 19) *De Sacramentis virtutibus et viciis.* 20) *De Summo bono.* A kézirat első levelén a következő XV. sz. feljegyzés olvasható: »*Liber fraternitatis XXIV. plebanorum legatus per dominum Martinum Aranyasch.*« (Beke A. Index etc. 24. sz.)

IX.

Stock János szepesi prépost egy kézírata.

Stock Jánosról a szepesi káptalan prépostjáról tudjuk, hogy a Szt. Mártonról nevezett szepesi egyházat újból építette és nagyobbitotta s ezt kelyhekkkel, egyházi öltözetekkel, drágaságokkal és könyvekkel gyarapította.¹⁾ Fönmaradtak-e ezen könyvek az illető egyházban, nem tudom; Stock János magángyűjteményéből azonban létezik a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtárban a következő tartalmu kézirat:

(39. sz.) 1) *Breviarium vitae seu liber operibus.* 2) *Sermones Sacri.* XV. sz. papirkézirat, ívrét 406 levél. Borítéktábláján XV. századi kéztől ezen feljegyzés áll: »*liber proprius Johannis*

¹⁾ Wágner *Analecta Scepusii* I. 348 l.

Stock prepositi Scepusiensis«. (Beke A. Index etc. 72. szám.)

X.

Lewdeschit György, szepesi kanonoknak egy
kézirata.

Lewdeschit György, szepesi kanonok, 1496-ban elhalván, végrendeletében könyveiről úgy intézkedett, hogy ezek Henckel Jánosra szálljanak.¹⁾ Csupán egy Missalet hagyott Szalóki András, szepesi kanonoknak, s egy Postillát és formulás-könyvet jegyzőjének. S úgy látszik, hogy könyvei Henckel János könyvtárában egész a mult század végeig még megvoltak, mert Wagner Analectiában Henckel Jánosról megemlékezvén, azt mondja, hogy »könyveiben a löcsei plebánia könyvtárában még jelenleg is él.²⁾ Megvannak-e még a löcsei plebánia könyvtárában Henckel János illetőleg Lewdeschit György könyvei, nem tudom, de azt tudom, hogy Henckel János sajátkezű feljegyzéseivel ellátott könyvek vannak Budapesten a múzeumi és az egyetemi s Gyulafehérvárott a Batthyányi-féle könyvtárakban. Engem ezuttal csak a Lewdeschit-féle gyűjtemény érdekel, melyből a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtárban a következő kéziratot találtam:

(40. sz.) Quaestiones super libris II. et IV. Sententiarum cum quibusdam Sermonibus. Ivrétű XV. sz. papírkézirat, 420 levél. Provenienciájáról az első levélen a következő XV. századi feljegyzések állanak: »Iste liber est Georgy Lewteschyty« és alább »liber proprius magistri Georgy Lewdeschyty olim per magistrum Christianum predicatorem Cracoviensem sibi legatus«. Közvetlen ezután pedig Henckel János ezeket írta: »Legatus mihi Ioanni Henckel per pie memorie ejusdem dominum Georgium Lewdeschyd amicum meum anno domini 1496.« (Beke A. Index etc. 454 sz.)

XI.

Szepesszombati Bertalan szepesolaszi lelkész
könyvei.

Szepesszombati Bertalan nevét a XV. századi szepesolaszi plebánosok közt Wágnernél nem találjuk; emlékéét azonban meg-

¹⁾ Wagner C. Analecta. Scepus. I. 352 - 53. l.

²⁾ U. i.

őrizte egy XV. sz. kézirat a budapesti egyetem s két ősnymtatvány a Nemzeti Múzeum könyvtárában. Ezek közt legérdekesebb a kézirat, mert magában foglalja *Monstriberg Bertalan*, ekkorig egészen ismeretlen, lőcsei hitszónok beszédeit, melyeket ez 1454-ben készített és mondott el. E kézirat ismertetését az ősnymtatványokkal együtt itt adjuk:

(41. sz.) *Vegyestartalmu XV. sz. papirkézirat, 4-edrétben 438 levél.* Magában foglalja a következőket: 1) *Opus de passione Domini, colophonja: »Passio haec per me Bartholomeum de Monstriberg quondam predicatorem in civitate Lewtschaw conscripta et praedicata etc. Anno domini M.CCCCLIII. in die S. Germani.* 2) *Notae de morte, de verbis S. Augustini.* 3) *Duo Sermones.* 4) *Liber exemplorum secundum ordinem alphabeti.* 5) *Sermo de corpore Christi.* 6) *Exempla quaedam excerpta de libro qui intitulatur »universale bonum sive apiarius.«* 7) *Registrum eorundem exemplorum secundum ordinem alphabeti, a: 1448.* 8) *Opusculum contemplativum, a. 1448.* 9) *Sermones varii tenoris.* 10) *Notae de decreto de praedicatoribus et orationes variae.* 11) *Guidonis de Monte Rotherii manipulum curatorum seu opusculum de instructione neophytorum curatorum.* 12) *Variae notae de pestilentia.* 13) *Tractatus de septem vitiis.* 14) *Variae notae de ecclesia et de sacro concilio.* 15) *Duo sermones.* 16) *Dialogus pulcher inter magistrum et discipulum.* 17) *Nicolai de Dinchelspiel postilla praedicata ab eo Viennae et conscripta super oratione dominica.* 18) *Nota b. Gregorii super illo Evangelii »Miserunt« etc.* — A kézirat provenienciájáról a 2-ik levélen XV. sz. kéztől a következő feljegyzés áll: »*Liber domini Bartholomei plebani de Villa Latina*« (A budapesti egyetem könyvtárában.)

(42. sz.) *Bonaventurae: Quaestiones super primo sententiarum opus seraphicum. Brixiae 1490 per presbyterum Baptistam de farfengo feliciter impressum in 4° (Hain I. 3537 sz.)* A borítéktáblán ezen XV. sz. feljegyzés olvasható: »*Bartholomei de monte Georgii sum.*« (A N. Múzeum könyvtárában.)

(43. sz.) *Bonaventurae: Quaestiones super secundo sententiarum. Venetiis 1477 per Theodoricum de Reynsburch et Reynaldum de Nouinagio socios in folio. (Hain I. 3538 sz.)* Az első

levélen XV. századi kéztől ez áll: »Iste liber est Bartholomaei de monte divi Georgii plebani in Olazi.« (A Nemzeti Múzeum könyvtárában.)

XII.

Kézsmárki János szepes-olaszi lelkész két kéz-
irata.

Kézsmárki János gyűjteményéből két kéziratot ismerek; egyet a budapesti egyetemi, egyet a gyulafehérvári Batthyány-könyvtárban. Különösen érdekes az utóbbi, mivel Henckel János 1519-ik évi feljegyzése alapján megtudjuk róla, hogy Kézsmárki János, a bibliai tudományok tanára és szepes-olaszi lelkész compilálta, kivel középkori irodalomtörténetünk egy ismeretlen hazai tudóssal gyarapodik. Úgy látszik, hogy előbb menyhártfalvi lelkész volt, mert a másik kézirat ilyennek említi. E két kézirat czimét és tartalmát itt közöljük:

(44. sz.) XV. sz. papirkézirat, ivréiben, 474 levél. Tartalmazza a következőket: 1) S. Thomae theoria theologiae veritatis. 2) Determinatio quaedam de vigore indulgentiarum. 3) S. Thomae Quodlibetum. Script. r. 1470 per E. L. 4) Homiliae S. Gregorii pape. 5) Homiliae Origenis. scriptac a. 1477. 6) Homiliae b. Jeronymi super ewangelio: Scitis quia post biduum pascha crit«. 7) Homilia b. Gregorii papae de publicano. 8) Homiliae J. Johannis Chrysostomi super ewangelio »tuper Cathedram Moysi«. 9) Sermo de S. Ioanne Baptista. 10) Duo sermones de passione domini. 11) Alphabetum utile pro sermone alias aurea biblia script. 1472. 12) Anselmi Cantuariensis archiepiscopi libri duo cur deus homo. 13) Isidori episcopi liber differentiarum. 14) Speculum humanae Salvationis. 15) Fragmentum cujusdam homiliae. 16) Extractus e Summa magistri Wilhelmi. 17) Innocentii III. tractatus de contemptu mundi seu de vtilitate humanae conditionis. 18) Epistola de correctione haeticorum nec non Wicleffistarum.

A könyv provenientiájáról az első levélen a következő XV. századi feljegyzést találjuk: »Volumen . . . Johannis de keszmargkt plebani in Menhartzdorff, in quo continentur isti libri«. Következik a codex általunk felsorolt tartalma. (A budapesti egyetem könyvtárában.)

(45. sz.) XV. sz. papirkézirat, ívrét 492 levél. Tartalmazza Kézsmárki János Summa theologicáját. A borítéktáblán Henckel János kezétől ezen egykoru feljegyzés áll: »Haec Summa compilata est per venerabilem dominum Ioannem de Kesmark sanctae paginae professorem quondam plebanum in Olassy et tandem per honorabilem dominum Franciscum presbiterum cecum mihi Ioanni Henckel donata pro gratificatione alimentorum«. (A gyulafehérvári Batthányi-könyvtárban. Beke A. Index etc. 311. sz.)

XIII.

János leibiczi lelkész egy kézirata.

(46. sz.) Papirkézirat a XIV—XV. századból, ívrét 491 levél, a következő tartalommal: 1) Martyrologium. 2) Tabulae concordantiarum ad Scripturam sacram. 3) Disputatio catholica contra haereticos. 3) Sermones. 4) Augustini liber de Spiritu et anima. 6) Confessionale. 7) Enchiridion Augustini. 8) Soliloquium beati Augustini de ineffabili dulcedine dei. 9) Soliloquium Augustini de natura animae. 10) Augustinus de fide ad Petrum. 11) Tractatus Anselmi: Cur Deus homo. 12) Anselmus de iusto et iniusto. 13) Tractatus Anselmi de inimicis diligendis. 14) Tractatus Anselmi de deploratione amissae virginitatis. 15) Anselmus: de libero arbitrio. 16) Anselmi liber de concordia praescientiae praedestinationis, et gratiae et liberi arbitrii. 17) Anselmi liber de similitudinibus. 18) Isidorus de norma vivendi. 19) Varia Fragmenta. 20) Bernhardus de conscientia et contemplatione. 21) Libellus de imagine vitae. 22) Fragmentum tenoris religiosi. 23) Orosii liber: Sigillum sanctae Mariae virginis. 24) Additamenta ad cantica Orosii. 25) Sermones Ioannis Sylvani publicani. sub a. 1409. 26) Notae de Clemente VII. pontifice. 27) Fragmenta ex scriptura sacra. 28) Lithurgia et ius canonicum. Hogy e kézirat a XV. században János leibiczi plebánosé volt, azt a 96. levélen olvasható XV. századi következő feljegyzés tanúsítja: »Iste liber est domini Johannis plebani in Lewbicz«. (A budapesti egyetem könyvtárában.)

XIV.

Podolini Senfftleben Zsigmond lőcsei altarista két kézírata.

Senfftlebent történeti kutfőink nem ismerik. Emlékét a gyulafehérvári könyvtár két kézírata tartotta fön, melyekből megtudjuk, hogy Podolinban született, hogy a bécsi egyetemen elnyerte a baccalaureusi fokozatot, hogy a hitszónokok használatára latin-német szótárt írt, és mint lőcsei altarista 1513-ban halt meg. E két kézirat a következő:

(47. sz.) *Expositio Hymnorum*. XV sz. papirkézirat, 4-ed rétbén, 149 levél. Az 1° könyvtábla belsején egykoru kéztől ezen feljegyzés áll: »Iste liber fuit domini Sigismundi Senfftleben de podolyno Baccalarii Wyennensis Altariste altaris sancte Barbare qui obiit anno domini 1513 in vigilia S. Briccii cuius anima requiescat in pace amen«. (Beke A. Index etc. 214. sz.)

(48. cz.) *Vocabularium latino-germanicum predicatoribus utile. propter alamanicum* XV. századi papirkézirat, 4-ed rétbén 294 levél.

A szöveget megelőző levélen egy 1513-ki kéz a következő feljegyzést írta: »Scripsit hunc vocabularium dominus Sigismundus propriis manibuset petit legentes in eo ut saltem unum ave maria pro anima sua dicant, requiescat in pace amen. tollit autem carnis debitum prefatus dominus Sigismundus Senfftleben de podolynon nomine pudleyn terre Scepu-siensis Civitatis seu castellum (sic) Baccalaureus Viennensis altarista S. Barbarae altaris Capelle sancti Georgii Leutschowie a. d. 1513. idest millesimo quingentesimo tredecimo in vigilia S. Briccii cuius anima feliciter vivat. (Beke A. Index etc. 646. sz.)

C.

XV. SZÁZADI SZERZETESI KÖNYVTÁRAK.

XV.

A látókövi karthauziak könyvei.

A látókövi,¹⁾ karthauzi könyvtárnak első nyomai, a névtelen karthauzi krónikája szerint,²⁾ 1305-ig nyulnak fel. Ekkor kezdték az ottani kolostort és az ehez tartozó, keresztelő sz. Jánosról czimzett, oratoriumot építeni, s András karthauzi atyáról, ki az építés ideje alatt a ház igazgatója volt, azt írja a krónika, hogy a seiczi monostorból sok egyházi könyvet hozott magával, az ujonnan alapított társház számára. 1307-ben a kolostor és az oratorium elkészültek, s Konrád atya, mint a látókövi karthauzi kolostor első priorja társaival együtt tényleg birtokba vette azokat. E Konrádról³⁾ azt írja az említett krónika, hogy kitűnő könyvmásoló volt s a szerzet használatára: 2 Missalet, 1 Gradualet, 1 Breviariumot, 1 Collectariumot, 1 Officium Defunctorumot és több más könyvet másolt, melyek a szerzet birtokában 1517-ben, mikor a névtelen krónika készült még megvoltak. Ezek és az András által Seiczből hozott könyvek képeztek a könyvtárnak első zsengéit.

A karthauzi rendnek, a könyvirás terén a középkorban kifejtett tevékenysége valószínűvé teszi, hogy e könyvtár a XIV—XV. században ép oly jelentékenyen gyarapodott, mint a hogy ezt ez idétt a bazeli, erfurti, freiburgi, seizi, lövöldi és más karthauzi könyvtáraknál tapasztaljuk. Következtethetjük ezt János látókövi karthausi prior azon 1352-ik évi okleveléből is, mely részletesen felsorolja azon könyveket, melyeket a látókövi kolostor a lechniczi kartauzi kolostornak 1319—1351-ig átengedett. Feltehetjük, tehát hogy a könyvtár könyveinek száma a XV. század végén tekintélyes volt. Csak Jodok priorról említi még a XV. század végén a krónika, hogy kitűnő könyvmá-

1) Látóköv vagy Lethonkö latinul Lapis Refugii azelőtt karthauzi kolostor, most falu Szepesmegyében, Lőcse mellett.

2) Wagner C. Aalecta Scepusii II. 74 l.

3) U. i. Magyar Könyvszemle 1879. 143. l.

soló volt, s a szerzet számára: 2 Antiphonalet, 2 Gradualet és sok más egyházi könyvet másolt. ¹⁾ Ő tehát és az előbb említett Konrád voltak a látókövi könyvtár gyarapodásának kiváló tényezői.

A könyvtár fenállott egész 1334-ig; ²⁾ ekkor azonban a vidéken tanyázott felkelő csapatok a látókövi kolostort annyira feldúlták és kifosztották, hogy a szerzetesek Lőcsére, majd pedig Lechniczre voltak kénytelenek menekülni, valószínűleg magukkal hozva feldúlt könyvtáruknak utolsó romjait.

E romokból fönmaradt a budapesti egyetem könyvtárában egy XV. századi kézirat és 6 XV. századi nyomtatvány, melyekről kétségtelen, hogy a XV. században már a látókövi karthauziak birtokában voltak s a nyomtatványokról még azt is constatálhatni, hogy a krakkai könyvpiacról kerültek Látókőre. Valószínű azonban, hogy ezeken kívüllesznek még egyes elszórt példányok másutt is. A fönmaradt könyvek a következők:

(49. sz.) Ivretű XV. sz. papirkézirat, 157 levél. Tartalmazza a következő czikkeket: 1. Radices lunae secundum medium motum de a. 1485. usque ad a. 1525. 2. Prologus b. Jeronymi in librum ewangeliorum. 3. Ewangelium secundum Mathaeum. 4. Ewangelium secundum Marcum. 5. Ewangelium secundum Lucam. 6. Ewangelium secundum Johannem. 7. Calendarium generale totius anni continens regulas ad usum necessarias. 8. Nicolai Kempht tractatus de peccatis charitati contrariis. — A kézirat borítéktábláján ezen XV. századi feljegyzés olvasható: »Hic liber est monasterii beati Johannis Baptistae de Lapiderefugii ordinis Carthasiensis.«

(50. sz.) P. Mollenbeck: Tabula in Postillas litterales Nicolai de Lyra. Coloniae 1480, in folio. A első levélen XV. századi kéztől ez áll: »Lapidis refugj.«

(51. sz.) Antonini Archiepiscopi florentini Summae theologiae. Pars II. Hely és nyomda megnevezése nélkül, 1485, ivret. (Hain I. 1245 sz.) A szöveg első levelén XV. sz. kéztől ezen feljegyzés áll: »Lapidis refugj.«

(52. sz.) Anthonini Archiepiscopi florentini Summae theologiae Pars III. Hely és nyomda megnevezése nélkül, 1485,

¹⁾ Wagner C. Analecta Scepusii II. 78. l.

²⁾ Rupp J. Magyarország helyrajzi története II. köt. 213. l.

ívrét. A szöveg első levelén XV. századi írással olvasható: »Lapidis refugÿ.«

(53. sz.) Anthonini Archiepiscopi florentini Summae theologiae Pars IV. Hely és nyomda megnevezése nélkül, 1485, ívrét. (Hain I. 1245. sz.) XV. századi feljegyzése az első levélen: »Lapidis refugÿ.«

(54. sz.) Thomae de Aquino Summae theologiae Pars I. et II. — Basel 1485, in folio. (Hain I. 1434. sz.) A szöveg első levelén a XV. század végéről való írással ez áll: »Lapidis refugÿ.« Az alsó lapszélén pedig más régibb kéz ezeket írta: »Iste liber Sancti Thome de Aquino duo volumina seorsum ligata in se continens est emptus per me Swanthoslavm Silenciosum aput Petrum Salomonem consulem cracoviensem pro tunc morantem pro decem florenis vngaricalibus vel citra Sabbatho in crastino sancti Michaelis, utrasque partes sub anno dominicae incarnationis millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto, videlicet 1486, paver propter deum detur ubi placet, hec manus mea propria . . .«

(55. sz.) Thomae de Aquino: Summae theologiae Pars II-a secundae et III. Basel 1485 in folio. (Hain I. 1434. sz.) A szöveg első levelén a XV. sz. végére valló írással ez áll: »Lapidis refugÿ.« Ezenkívül a borítéktábla belsején a könyv első birtokosától ezen egykorú feljegyzés olvasható: »Iste liber videlicet sancti Thome de aquino duo volumina seorsum ligata in se continens est emptus per me Swanthoslavm Silenciosum ubique locorum et omni tempore tenentem aput Petrum Salomon consulem Cracoviensem pro tunc morantem utrasque partes pro decem florenis ungaricalibus vel citra sabbato in Crastino S. Michaelis sub anno dominicae incarnationis millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto anno domini 1486 paver propter deum detur ubi placet, hec manu mea propria ab inicio mundi 6687.«

XVI.

A lechniczki karthauzi könyvtár maradványai.

A lechniczki karthauzi kolostor 1319-ben alapítottat s valószínű, hogy első könyvszükségleteit a látókövi karthauziaktól

nyerte. Erre utal János látókövi karthauzi priornak azon 1352-ik évi oklevele, melyben az elődei által a lechniczi kolostor számára történt következő könyveknek adományozását u. m.: »Biblia manualia, Martirologium, Homilia B. Gregorii Papae super Ezechielem prophetam, Augustinus super Epistolas Joannis és Compendium theologicae veritatis« a maga részéről is jóváhagyja.¹⁾ Ezután a kolostor könyveivel csak 1431-ben találkozunk, mikor a husziták a Szepességbe törtek s a lechniczi kolostorból nemcsak az egyházi edényeket, öltözeteket és ékszereket, hanem a könyveket is elrabolták.²⁾ Hogy azonban a könyvtár ennek daczára is a XV. században már jelentékeny volt mutatja azon körülmény, hogy a budapesti egyetemi könyvtár még ma is 20 XV. századi kéziratot és 9 XV. századi nyomtatványt s a Nemzeti Múzeum 1 kéziratot bir belőle, melyekről kétségtelen, hogy a XV. században már a lechniczi kolostor tulajdonában voltak. S van még ezeken kívül az egyetemi könyvtárban vagy 20 XV. sz. nyomtatvány, melyekről XVIII. századi feljegyzések bizonyítják, hogy a lechniczi kolostorból valók, mivel azonban ezekről nem lehet constataálni azt, hogy már a XV. században Lechniczen voltak s nincs kizárva azon lehetőség, hogy azokat a karthauziak későbbben szerezték, e feljegyzésekre ezuttal tekintettel nem lehettem. A tisztán XV. századi lechniczi származású könyveknek ismertetését alább adom, s megjegyzem, hogy legnagyobb részök Krakkóból került a lechniczi gyűjteménybe, mi a szepesi városoknak akkori viszonyából Lengyelországhoz s különösen Krakkóval való élénk érintkezéséből magyarázható meg. A legrégebb lechniczi feljegyzés rajtok 1427-ből való. Érdekesekek azonban a későbbi feljegyzések is, mert több oly szepességi és krakkói XV. századi könyvbirtokosnak emlékét őrizték meg, kiknek létezéséről ekkorig mitsem tudtunk.

Megjegyzem még, hogy a lechniczi könyvtár a karthausiak birtokában a renddel együtt egész 1563-ig fönállott, ez időtől fogva azonban a kolostor és a rend birtokai többször gazdát cseréltek s valószínű, hogy a könyvtár pusztulása is ez időből datálódik.

¹⁾ Wagner Anal. III. 180.

²⁾ Rupp I. Magyarország helyrajzi története II. 201 l.

A könyvtár XV. századi állományának megvilágítására álljanak itt a következő könyvek:

(56. sz.) Ivretű XV. sz. papirkézirat, 172 levél. Tartalma: 1. Sermones super ewangelia. 2. Notae de S. Margarethe filia Theodosii patriarchae. A 171^b levélen ezen egykorú feljegyzés olvasható: »Iste liber est Domus vallis sancti Anthonii prope Ljechnycz ordinis fratrum Carthusiensium 1427.« (A bpesti egyet. könyvtárban.)

(57. sz.) XIV—XV. sz. vegyestartalmú kézirat, ivrét, 311 levél. Magában foglalja a következőket: 1. Tractatus de corpore Christi, compilatus a. d. millesimo cccc. viii. 2. Tractatus de regimine propriae personae. 3. S. Augustini liber de honestate mulierum. 4. S. Augustini liber de contemptu mundi. 5. Augustini liber de formula honestae vitae. 6. Augustini liber de disciplina christiana vel doctrina. 7. Isidori liber de norma vivendi. 8. Augustini liber de duodecim abusioibus saeculi per manus Nicolai Bartholomei de Fewdenthal a. d. 1413. 9. Tractatus de Sacramentis. 10. Opus de decem praeceptis. 11. Richardi opus de interiore homine. 12. Magistri Hugonis Paradisus animae. 13. Oratio dominica etc. per manus Nicolai de Fewdenthal sub a. d. Mcccc^o. 12°. 14. Tractatus de arte moriendi. Colophonja a következő: »Explicit tractatus de arte moriendi per cancellarium Parisiensem editus volumine, Vallis S. Anthonii in Lechnicz Carthusiensis ordinis anno domini M^occcc^o xI v^o.« (A bpesti egyet. könyvtárban.)

(58. sz.) XV. sz. papirkézirat, ivrétben 291 levél. Tartalmazza a következőket: 1. Collecta epistolarum dominicalium magistri Pauli rectoris scholae Cracoviensis scripta per Joannem de Ilkusz a. 1432. 2. Sermones super ewangelia dominicalia. A kézirat 1-ső levelén XV. sz. kéztől a következő feljegyzés áll: »Liber maýstri Nicolai de Elkusz sacrorum canonum doctoris olim cantoris in ecclesia collegiata ad S. Florianum extra muros Cracoviae et plebani in Elkusz, donatus per executores testamenti eiusdem pro fratribus Carthusiensibus in Lechnicza Oretur pro eo. 1447.« (A bpesti egyet. kvrtárban.)

(59. sz.) XV. századi papirkézirat, ívrét 335 levél. Tartalmazza a következő czikkeket: 1. Epistola b. Augustini ad Probum. 2. Augustini liber de vita christiana 3. Augustini de contemptu mundi ad Clericos 4. Augustinus de speculo animae. 5. Augustini liber de soliloquiorum. 6. Sermo S. Augustini de adventu domini. 7. Sermo S. Augustini de adventu et nativitate domini cum quaestionibus contra Judaeos. 8. Augustini liber ad matrem. 9. B. Bernhardi liber de conscientia. 10. Confessiones beati Anselmi. 11. Tractatus in sacris ac sacrificatiis exercitationibus quae et quanta sit dignitas vel praecellencia. 12. Tractatus de regno coelesti. 13. Fragmenta nonnullarum precum. 14. Constitutiones et novae constitutiones ordinis Chartusianorum. 15. Opus Catholicon seu nomenclator. 16. Fragmentum tractatus de deo et sacramentis etc. A könyv 1-ső levelén egykorú kéztől ezen érdekes feljegyzés áll: »Liber Joannis Pnyowsky decretorum doctoris archidiaconi Cracoviensis legatus per eum testamentaliter pro fratribus Carthusiensibus (in Lechnicz) anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(60. sz.) Negyedréti XV. sz. papirkézirat, 233 levél. Tartalmazza a következőket: 1. Variæ notæ tenoris ascetici. 2. Postilla epistolarum dominicalium. 3. Legenda de S. Catharina. A könyvtábla belsejére egykorú kéz a következő feljegyzést írta: »Carthusiensibus in Lechnicz legatus a magistro Wenceslao altarista in Cracovia anno domini 1489.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(61. sz.) Ívréti XV. sz. papirkézirat 197 levél. Tartalma a következő: 1. Liber dialogorum; finitus scriptive per Joannem Vite de Labischin vicarium tunc temporis in Ilkus hora XXI. anno nativitatis domini millesimo cccc. XL. et tunc scribebatur aureus numerus 16, littera dominicalis bissexti CB. . . . indictione 3. in die sancti Francisci.« 2. B. Augustini liber de vita christiana, anno domini m. cccc. XL. feria III^a domini plebani in Ilkus per Joannem de Labischin scriptus. 3. Fragmenta de deo de Jesu Christo, de b. Maria virginie. 4. Epistola b. Jeronymi ad Vigilancium, ad Neptianum, ad Heliodorum etc. 5. B. Gregorii Papæ libri Pastorales. 6. Orationes in concilio Basi-

liensi habitae. 7. Notae de bonis temporalibus. 8. S. Thomae quodlibetum. — A kézirat provenientiajáról a boritéktáblán ezen egykorú feljegyzés olvasható: »Pro magistro Mathia de Cobilino professore« És alább »Hic liber datus est domui vallis sancti Anthonii prope Lechnicz Carthusiensis ordinis ab egregio doctore Mathia de Cobilino anno Domini 1490.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(62. sz.) Papirkézirat a XV. századból, ívrét, 190 levél. Tartalmazza a következőket: 1. Regula bonae et honestae vitae data per b. Benedictum. 2. Glossae in psalmis Davidis. 3. Tractatus de conversione ad Religionem. 4. Magistri Thomae de Ybernia manipulus florum nuncupatus. 5. Tractatus de septem vitiis. 6. S. Thomae de Aquino tractatus super praecepta decalogi. 7. Notae de beatitudine vitae. A kézirat provenientiajáról a boritéktáblán a következő egykorú feljegyzés nyújt tájékozást: »Dominus Nicolaus Czipser altarista ecclesia beatae Mariae Virginis in Cracovia legavit praesentem librum venerabilibus patribus dominis Carthusiensibus in Lechnicz, qui obiit in vigilia Corporis Christi, alias in die S. Erasmi tertiamensis Junii anno domini M. cccc. XXX nono.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(63. sz.) XV. sz. ívrétű papirkézirat 233 levél. Tartalmazza: Nicolai Wigandí decani ecclesie Premislensis sermones seu postillae dominicales.« Provenientiajáról a boritéktáblán és az 1-ső levélen XV. sz. kéztől a következő feljegyzést találjuk: »Iste liber est vallis S. Anthonii in Lechnitz.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(64. sz.) Ívrétű XV. sz. papirkézirat, mely 81 beirt levélben latin-német szótárt foglal magában. A kézirat 1-ső levelén XV. századi írással ezen feljegyzés áll: »Ad Lechnicz.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(65. sz.) XV. századi papirkézirat, 4-edrét 375 levél. Tartalmazza: Joannis de Balbis (de Janua) Catholicon seu nomenclator című munkáját. Boritéktáblája külsején ezen XV. sz. feljegyzés áll: »Lechnitza carthusiensibus fratribus«

(66. sz.) Ívrétű XV. sz. papirkézirat, 257 levél. Tartalmazza a következőket: Jacobi Alexandrini postilla quadragesimalis;

scripta per Martinum de Octavia a. domini M.CCCCXIII^o Sab-
bato post festum Joannis Baptistae. 2. Legenda in singulis feriis.
3. Summa de processu iuris. 4. De S. Catharina quomodo ipsa
fuit concepta. 5. Notabilia bona, continens interpretationem ger-
manicam quarundam expressionum latinarum. — A könyvtábla
belsején ezen feljegyzés áll: »Codex monasterii Lech-
nitzensis.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(67. sz.) Papirkézirat a XV. századból, ivrét 208 levél. Ma-
gában foglalja a következő czikkeket: 1. Decem praecepta
lingua germanica interpretata. 2. Sermones de conceptione beatae
M. Virginis. 3. Speculum peccatoris. 4. S. Bonaventurae specu-
lum animae seu itinerarium in deum. 6. Concordia quatuor ewan-
gelistarum super passione domini. 7. Sermones super varia festa
anni. 8. S. Augustini liber ad clericos de contemptu mundi. 9.
Varia fragmenta et sermones. 10. Fragmenta sermonum et pre-
cum. 11. Opus Mariae quae est mater dei intacta videlicet qua-
dragesimale. 12. Litterae complures de saec. XV. ad
Mathcum de Placentia canonicum Strigonien-
sem, Petrum Plebanum de Zewles, Casparem
pictorem de Cassa etc. — A boritéktábla belsején ezen fel-
jegyzés áll: »Codex monasterii Lechnitzensis or-
dinis Carthusiensium.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(68. sz.) XV. sz. papirkézirat, ivrétben 282 levél. Tartal-
mazza a következőket: 1. Biblia sacra continens libros Geneseos
usque ad librum Hiobis. 2. Tres veritates seu conditiones vere
contributionis secundum cancellarium. A kézirat boritéklapján
egykorú kéztől ezen feljegyzés áll: »Item istum librum
comparavi ego Ladislaus Kaczynbraÿ in anno
domini millesimo quadringentesimo sexagesimo
etc.« És alább: »Liber monasterii Lechnitzensis
ordinis Carthusianorum etc.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(69. sz.) Ivr étű, XV. sz. papirkézirat, 559 levél. Tartal-
mazza: Johannes de Janua: Prosodia és Catholicon című mun-
káját. Colophonja a következő: Explicit universale Johannis de
Janua Fratris de ordine praedicatorum, et est finitum per ma-
nus Swanthoslai dicti Lawosch filium Urbani de Crzyzanow, per
pecuniam autem Michaelis Venceslai de Conÿn. Sabbatho pro-
ximo post Elisabeth festum sub anno domini millesimo quadri-

gentesimo quadragésimo quarto « Boritéktábláján ezen feljegyzés áll: »Codex monasterii Carthusiensis in Lechnitz.« (A bpesti egyet. kvtár.)

(70. sz.) XV. sz. ívrétű papirkézirat 123 levél, a következő tartalommal: 1. B. Isidori libri de summo bono. 2. B. Isidori visio de summo bono, 3. Beati Augustini episcopi tractatus ad matrem de modo vivendi. 4. B. Augustini libellus de decem cordibus. 5. Augustini Speculum peccatoris. 6. Speculum animae magistri Heynrici de Hassia. 7. B. Isidorus de norma vivendi. 8. Tractatus de luctu rationis et conscientiae etc. finitus a. 1417. 9. Tractatus de quatuor instinctibus. 10. Tractatus de quatuor temporibus de septuagesima, quadragésima, quinquagesima et de rogationibus. 11. Tractatus de officiis sacerdotum. 12. Hugonis de S. Victore liber de bono conscientiae. 13. Augustinus de dulci ammonicione animae. 14. Augustini liber de salute animae. 15. Augustini liber de soliloquiorum animae et de ineffabili dulcedine dei. — A kézirát boritéktábláján ezen feljegyzés áll: »Liber monasterii Lechnitzensis Carthuianorum.« (A bpesti egyet. kvtár.)

(71. sz.) XV. sz. papirkézirat, ívrét 210 levél. Tartalmazza a következőket: 1. Opus de decem praeceptis. a. d. 1413. 2. Fragmentum de malis cogitationibus in cordibus suis. 3. Versiones de lingua latina in germanicam. 4. Capitulum de usura. 5. Libri de XV remediis consolationum. 6. Compendium magistri Conradi Ebraco de confessione ac aliis que requisitis completum a. d. 1413. 7. Varia fragmenta. — Boritéktábláján ezen feljegyzés áll: »Codex monasterii Lechnitziensis.« (A bpesti egyet. kvtár.)

(72. sz.) XV. sz. papirkézirat, ívrétben 162 levél. Tartalmazza a következőket: 1. Opus de sacramentis. 2. Liber de signis salutiferis id est sacramentis. Az 1-ső levélen ezen feljegyzés áll: »Monasterii Carthusianorum in Lechnitz.« (A bpesti egyet. kvtár.)

(73. sz.) XV. sz. papirkézirat, ívrétben 213 levél. Címe: Theologia moralis in IV. libros divisa. Boritéktábláján ez áll »Codex monasterii Lechnitzensis.« (A bpesti egyet. kvtár.)

(74. sz.) Ivrétű papírkézirat, 228 levél. Czime: Sermones dominicales. Első levelén ezen feljegyzés áll: »Liber monasterii Lechnitzensis.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(75. sz.) Ivrétű XV. sz. papírkézirat, 292 levél a következő tartalommal: 1. Liber pastoralis sancti Gregorii papae scriptus ad Johannem Ravennatem. 2. Sancti Gregorii papae Dialogorum libri quatuor. Scripti a. 1420. 3. Beati Augustini sermones seu liber quinquaginta homiliarum a. 1420. 4. Tractatus contemplativus. 5. Innocentii III. liber de miseria humanae conditionis. 6. S. Augustini liber contemplacionum. 7. Tractatus de imagine mundi. 8. Hugonis tractatus de custodia virginitatis libri duo ad amicum nubere volentem. Boritéktábláján ezen feljegyzés olvasható: »Monasterii Lechnitzensis Carthusianorum.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(76. sz.) Negyedréti XV. sz. papírkézirat, 62 levél. Czime: Rigor Ordinis Carthusiensium. A szöveg előtti levelen XV. sz. kéztől ezen feljegyzés áll: »Liber Eremitae Lechnicz.« (A N. Múzeum könyvtárában.)

(77. sz.) Boethius de Consolatione Philosophiae cum editione commentaria beati Thome de Aquino ordinis predicatorum. Nurnbergae a. 1476 pridie idus Novembris apud Antonium Coberger, in folio. (Hain I. I. 3370. sz.) A szöveget előző levelén egykorú kéztől szép góth írással ezen feljegyzés olvasható: »Liber iste est Carthusiensium vallis S. Anthonii in Lechnitz 1492.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(78. sz.) Balbus (Johannes) de Janua Ord. Praedicatorum Summa quae vocatur Catholicon. XV. századi nyomtatvány, év, hely és nyomda megnevezése nélkül. (Hain I. 287, 2251. sz.) Boritéktábláján XV. sz. kéztől ezen feljegyzés áll: »Fratrum Carthusiensium in Lechnicz.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(79. sz.) Joannis de Turrecremata: Expositio brevis et utilis super toto Psalterio. Argentine a. 1482 impressa, in folio. (Hain IV. 15703.) A szöveg előtti levelen XV. századi írással ez áll: »Fratrum Carthusiensium de Lechnicz.« (A bpesti egyet. kvtárb.)

(80. sz.) Gregorii Magni: Moralia seu expositio in Jobum. XV. sz. nyomtatvány, év, hely és nyomda megnevezése

nélkül, ivrét. (Hain II. 7927.) Az első levélen XV. sz. kéztől ezen feljegyzés olvasható: »*Fratrum Carthusiensium de Lechnicz.*« (A bpesti egyet. kvtár.)

(81. sz.) Hostiensis (Henricus de Segusio) Cardinalis: *Summa in quinque libros decretalium. Vol. V.* Hely és nyomda megnevezése nélkül 1478—1479, in folio. (Hain III. 8962.) A szöveget előző levélen XV. sz. kéztől ezen feljegyzés olvasható: »*Fratrum Carthusiensium in Lechnycz.*« (A bpesti egyet. kvtár.)

(82. sz.) Anthonini de florentia fratris ordinis predicatorum et Archiepiscopi florentini: *Summae theologicae Pars I.* Nuremberg apud Anthonium Koberger a. 1486 in folio. (Hain I. 1246.) Könyvtáblája belsején XV. századi irással ez áll: »*Fratrum Carthusiensium in Lechnycza.*« (A bpesti egyet. kvtár.)

(83. sz.) Anthonini de florentia fratris ord. pred. et Archiepiscopi florent. *Summae theologicae Pars III.* Nuremberg apud Anthonium Koberger a. 1486 in folio. (Hain I. 1246 sz.) Boritéktábláján XV. sz. irással áll: »*Fratrum Carthusiensium in Lechnycza.*« (A bpesti egyet. kvtár.)

(84. sz.) Anthonini de florentia, fratris Ordinis predicatorum et Archiepiscopi florentini *Summae theologicae Pars II.* Nuremberg apud Anthonium Koberger a. 1486 in folio. (Hain I. 1246.) Boritéktábláján XV. századi kéztől ezen feljegyzés olvasható: »*Fratrum Carthusiensium in Lechnycza.*« (A bpesti egyet. kvtár.)

(85. sz.) Anthonini de florentia fratris ord. pred. et Archiepiscopi florentini *Summae theologicae Pars IV.* Nuremberg apud Anthonium Koberger a. 1487 in folio. (Hain I. 1246. sz.) A boritéktáblára XV. sz. kéz ezt írta: »*Fratrum Carthusiensium in Lechnicz.*« (A bpesti egyet. kvtár.)

Ezeket kivántam a szepeességi XV. századi könyvtári viszonyok megvilágításához itt előadni; s midőn közleményemet most befejezem, kedves kötelességemnek tartom: első sorban Beke Antal kanonok urnak s a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár igazgatójának, ki nyomozásaimban három napon át készséges munkatársam vala, továbbá Szilágyi Sándor könyvtári igazgatónak, ki az egyetemi könyvtár anyagát szokott liberalitással rendelkezésemre bocsátotta,

valamint Dr. Fejérpataky László barátomnak, kinek az egyetemi könyvtár kéziratairól készített raisonné katalógusát használtam, végül Kudora Károly egyetemi könyvtártiszt urnak, ki a könyvtár ősnymtatványainak átvizsgálásában egész készséggel támogatott, hálás köszönetemet kifejezni.

A ZÁGRÁBI KÁPTALANI KÖNYVTÁR XV. SZÁZADI KÖNYVLAJSTROMA.

Közli: Dr. Fejérpataky László.

Kétséget nem szenved, hogy a könyvtárak történetére régi könyvrajstromok nagy fontossággal bírnak. Ezekből ismerjük meg azok egykori állapotát, gazdagságát, constatálhatjuk a tudományosság elterjedését, sőt ezek alapján rekonstruálhatjuk az elpusztult könyvtárak egykori állományát is.¹⁾ Fölötte érdekes tehát a lelet, melyet a jelen év folyamában Tkaličiv Iván jeles horvát történetíró tett a zágrábi káptalani levéltár kincsei közt, a mely nem kevesebbet tartalmaz, mint a zágrábi káptalani könyvtár

¹⁾ Érdekesnek tartjuk itt a XV. század végeig összeállítani azon nevezetesebb hazai okleveleket és rajstromokat, melyekben könyvek nagyobb számmal vannak felsorolva. Így sorol fel a pécsváradi monostor 1015-ik évi adománylevele: 33 kéziratot, (Fejér I. 301 l.), a bakonybéli apátság jószágainak és vagyosságának 1085 évi összeírási rajstroma: 87-et, (Wenzel Monumenta. VI. p. 35) sz. László király a sz. mártoni apátság 1093. évi kincsei között: 70-et (Wenzel Monumenta VI. 40 41), László esztergomi prépost 1277-ik évi végrendeletében: 20-at, (Fejér III. 2. 125 l.) a nagyszebeni plebánia matriculája 1370–1500-ig: 240-et, (Roth-Christian: Matricula-Plebaniae Cibiniensis Serapeum 1848, 212–246. — Seivert: Das älteste hermanstädter Kirchenbuch. Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde Hermanstadt 1874, 323–440 l.) a pozsonyi káptalan 1425-ik évi leltára: 82-öt, (Ipolyi A. A pozsonyi káptalan XIV. századi könyvtára Uj Magyar Múzeum 1856 I. 1.) és Estei Hyppolit esztergomi érsek 1490-ik évi leltára: 57 kéziratot (Magyar Könyvszemle 1878, 144 l.) Ezek közt legérdekesebb a nagyszebeni plebánia anyakönyve, mely a könyveken kívül még 347 egyházi ékszer, paramentát és disztárgyat sorol fel s mint formalis leltár a legrégebb a mit e nemből birunk. Régebb ugyan ennél a pannonhalmi benzések 1332-ik évi regestruma, de ez egészen más természetű s csak az apátság kiváltság leveleinek rajstromozására szorítkozik. Szerk.

T 6
L 4
M 6

XV. századi állapotát, felsorolja az összes codexet, pontosan leírva őket az »incipit«- és explicit«-tel egyetemben. A lajstrom nem pusztán könyvjegyzék, hanem a káptalan összes ingóságainak inventariuma. Felsorolja a káptalani kincstár keresztszeit, miseruháit, ékszereit stb. Ezek közé sorol aztán egy könyvet is, mely tiszta ezüstbe volt kötve, tartalmilag pedig nem kevesebb, mint Lukács evangelistának sajátkezűleg írt evangéliuma! (Item liber evangeliorum manu sancti Lucae ewangeliste ut asseritur scriptus, puro argento coeptus figuras Crucifixi et beate Marie virginis continens.)

Nem lehet most feladatunk az egész végtelenül érdekes és terjedelmes jegyzéket teljesen közölnünk; elegendőnek tartjuk, ha az érdeklődők figyelmét e roppant becses jegyzékre felhívjuk, s belőle — berendezésének és pontosságának jellemzésére — mutatóanyagokat közlünk.

A jegyzék a zágrábi káptalani levéltár actái közt fasc. 101. Nro. 3. alatt található. Két példányban van meg, teljesen egykorú, XV. századi kezekkel írva. Az egyik (melyből a mutatóanyagokat is közöljük) teljesebb, s több codexet örzött meg.

A jegyzék valamikor, a XVI. században revisio alá került; mert az egyes codexekhez hozzá van írva: »repertum« — »non est« — vagy pedig egyéb jegyzet, hogy kinél volt akkortájt az illető codex. Mindenesetre érdekes és hasznos munkát végezne az, ki e jegyzéket a zágrábi könyvtár mai codex-állományával összehasonlitaná, mi a jegyzék pontos leírásai nyomán nem is volna nehéz munka. A jegyzék felfedezője — Tkalčić — mint értesülünk, hajlandó is e munkára.

Lássuk azonban magát e jegyzéket.

A kincsek és drágaságok elsorolása után.

I. Sequitur inventarium de libris officiorum sev ad officium divinum deputatis.

»Primo liber Antiphonarius novus. Incipit in primo folio in thono: »Beatus vir«. Et in fine eiusdem folii: »Laudabe« — et in ultimo folio libri sunt: »Deo gratias Alleluja«.

Ily módon e rovat alatt elősoroltatik összesen tizenkilencz codex.

II. Következik: Secuntur Missalia.

»Item unum Missale pulcrum secundum cursum Romanorum habens kalendarium ante et quasdam orationes, quod incipit cum rubrica: »Dominica prima de Adventu«. In fine prime pagine secundi folii finit: »Servire mere«. Et in fine libri de eadem littera finit in oratione: »Exaudi nos domine«, super aspersione aque benedictæ. Coopertum de serico rubro cum tribus clausuris de argento, habens monilia ad figuras regum sculptas de argento puro«.

Következik még ezenkívül harminczegy missale (egy része XVI. századi kézzel hozzátoldva.)

III. Secuntur Capitularia.

»Item unum capitularium cum kalendario et rubrica Zagradiensi, quod incipit cum rubrica: »Incipit capitularium et collectuarium«, Et in fine prime pagine secundi folii finit: »simul et opera.« Et in fine libri finit: »Omnis spiritus laudet dominum«.

Következik még két codex.

IV. Secuntur psalteria.

»Primo unum psalterium magne quantitatis cum kalendario ante et incipit cum rubrica: »In diebus dominicalibus pro tempore peregrinationis«. Et in fine prime pagine secundi folii finit: »Qui locuntur mendacia«. Habens in fine ympos cum nota et finit: »Pigeat quod laudare«.

Következik még hat psalterium (és még kettő XVI. századi kézzel hozzáírva).

V. Secuntur breviaria.

»Primo unum breviarium satis magni voluminis habens in principio officium de sancta Affra et kalendarium et incipit: »Regem magnum adoremus dominum.« Et in prima pagina secundi folii finit: »nisi.« Et in fine libri finit: »ecclesiarum omnium.« Dominus episcopus recepit et deputavit pro missa domini Eberhardi episcopi.«

Következik még nyolcz breviarium.

VI. Racionalia.

»Item liber Racionalis magni voluminis et incipit cum rubrica: »Incipit liber racionalis.« Et in fine prime pagine secundi folii finit: »Emulor enim vos.« Et in fine libri finit cum nigro:

,In nomine domini amen. Explicit rationale divinatorum officiorum de eadem littera.'

Következik még egy codex.

VII. Legende nove.

»Item unus liber legende nove satis spissus, habens in principio capitula de legendis, qui incipit cum nigro: ,Universorum tempus vite.' Et in fine prime pagine secundi folii finit: ,Facere bona deffecimus.' Et in fine libri finit: ,Nos scimus quod multum! Et caret fine.

Következik még egy codex.

IX. Pontificale.

»Item unum pontificale, quod incipit cum rubrica: ,Pontificalis ordinis liber.' Incipit cum epistolis et in fine libri cum rubrica finit: ,Explicit ammonitio in ordinandis fiendis'.

Következik még egy codex.

X. Benedictionalia.

»Item unus liber benedictionale dictus. Habens in principio ordinem quomodo episcopus se ordinet ad missam, et in fine prime pagine secundi folii finit: ,Pro peccatis, offensionibus.' Et in fine libri finit: ,Sedem habere non possint.'

Következik még egy codex.

XI. Biblie libri,

»Primo una pulchra et sollempnis biblia, que incipit: ,Frater Ambrosius;' et in fine prime pagine secundi folii finit: ,per heremum mansionum.' Et in fine libri de eadem littera finit: ,Domini nostri Jesu Christi cum omnibus uobis amen.' Et est finis apocalipsis.«

Következik még három biblia.

XII. Liber Archidiaconus dictus.

»Item unus liber Archidiaconus dictus, qui incipit cum rubrica: ,Incipit libellus pastoralis de cura et officio archidiaconi.' Et in fine prime pagine secundi folii finit: ,Ut in eo tanquam.' Habens in fine certos sermones, Et in fine libri finit cum rubrica: ,Item de sancto Ambrosio.'

Következik még huszonkét codex.

XIII. Textus sententiarum.

»Item unus liber textus summarum magni voluminis de pulcherrima littera. Et incipit: ,Cupientes aliquid de pecunia.'

Et in fine prime pagine secundi folii finit: ‚Dicent caritatem dei.‘ Et in fine libri de eadem littera finit: ‚Explicit liber sententiarum.‘

Következik még huszonnyolcz codex.

XIV. Sequitur inventarium librorum iuris canonici.

»Primo unus liber decretorum coopertus cum coreo ad rubinam tendente, et incipit de rubrica: ‚Incipit concordia discordantium canonicum.‘ Et in fine prime pagine secundi folii finit: ‚Quod malum est.‘ Et in fine libri finit: ‚Quod viderit premii facilitatem.‘

Következik még harminczegy codex.

XV. Secuntur libri Sermocinales.

»Primo quidam liber sermocinalis fratris Armandi de Belkomissu. Habens in principio quendam sermonem Petri Rothomagensis episcopi. Et finit: ‚Sermones de auctoritate psalmiste.‘ Et incipiunt: ‚Reuerendo in Christo patri et domino.‘ Et finit in fine libri: »Etiam dividit et unit sine asscribus.‘

Következik még tizenegy codex.

XVI. Secuntur libri medicinales.

»Primo liber tertius Auicena de pulcherrima littera. Habens in principio capitula dicti operis. Et incipit per rubricam: ‚Edictio prima de universis egritudinibus.‘ Et in fine prime pagine secundi folii finit: ‚Primam ut in ipsam.‘ Et in fine libri finit: ‚De decoratione deo nostro gratias.‘

Következik még huszonhárom codex.

XVII. Secuntur libri artium et etiam aliqui medicinales.

»Primo liber ethicoꝝ cum lectura beati Thome similiter. Et incipit: ‚Omnis ars ac omnis doctrina.‘ Et in fine prime pagine secundi folii finit: ‚Sed civilis scientia.‘ Et in fine libri habet textum excogitatorum. Et in fine libri finit: ‚Filius et parentes. Et est coopertus copertorio nigro.‘

Következik még tizenkilencz codex.

Ezzel a jegyzék véget ér.

A jegyzék, mint látjuk, kétszázszuszonöt codexet sorol elő, mi igen tekintélyes szám. Mindenesetre hálás munka volna a káptalani könyvtár mai codex állományával a sorozatot

összevetni. Természetesen sok fog hiányozni; mert a könyvtár tizenhatodik századig terjedő codexceinek száma alig éri el az 50—60-at. Birjuk Bojničič fiatal régészünk ígéretét, hogy lehetőleg rövid idő alatt az egész jegyzékkel megismertet. Addig is ennyit tájékozásul.

A GRÓF FORGÁCH CSALÁD OKLEVÉLTÁRA.

Közli: Majláth Béla.

Bizonyára kellemes hírül szolgál a történelmi tudományok művelőinek, hogy az imént elmúlt napokban a M. Nemzeti Múzeum könyvtára, ismét, úgy számra, mint tartalomra nézve, egy gazdag levéltárral gyarapodott, mely a könyvtárban letéteményezett családi levéltárak közt méltán a Kállay oklevéltára után következik. S ha nem is mutathat fel oly régi keletű oklevelet, de Árpádkori okleveleinek számára nézve meghaladja azt. Ez a gróf Forgách családnak Abaujmegyében Alsó-Kemenczén őrzött törzs oklevéltára. A nagy nevű család tagjai a M. Nemzeti Múzeumnak örök letéteményképen ajánlották fel levéltárukat, s e hazafias ajánlatot a múzeum igazgatósága szokott előzékenységével fogadta el. Ez által nemcsak a könyvtáraryag tekintélyesen szaporodott, de egyszersmind a történelmi kutatásnak is tág mezeje nyílt, melyen eddig csak egyesek tartóztak, s hol a derék aratás még emberére vár; hol a politikai, kormányzási, kulturális, ipari viszonyokra, az elmúlt századok házi, családi életére, a török hódoltság, Bocskay első és második Rákóczy, Thököly idejére vonatkozólag gazdag kincsekre talál a kutató, melyek egyrészt dúsan jutalmazták a fáradságot, másrészt eredményök bizonyára kielégítő lesz a történelmi tudományokra nézve is. Ez okból méltó elismerés illeti meg a nemes lelkű családot, midőn közkinccsé teszi azt, mit eddig záros ládák sötétében rejtve, a történetirodalom nélkülözni kénytelen vala.

Nem tartom meddő munkának — addig is, míg ezen érdekes levéltár tüzetes jelentése a maga helyén megjelenék — előzetesen is, habár csak nagy és általános vonásokban, a tisztelt olvasóközönséget ezen oklevéltár tartalmáról tájékoztatni s egy-

szersmind csekély elismerést szolgáltatni a tisztelt grófi családnak azon hazafias áldozatáért, melylyel oklevéltárát a magyar nemzeti múzeum könyvtárának átengedte.

A múzeumi igazgatóság által megbizatván a levéltár átvételével, azt f. é. január 10-től 16-ig eszközöltem. A levéltár Alsó-Kemenczéből becsomagolva a napokban érkezett a múzeumi könyvtárba. Felállítása, berendezése és regestáinak elkészítése a munka sorrendjére vár.

A levéltárt előbb Széchényben őrizték; innét csak néhány év előtt vitetett Alsó-Kemenczére s a varannói levéltáron kívül, mely újabbkori okiratokat tartalmaz, ez képezi a gróf Forgách család törzselevéltárát. Nem lévén azonban a múzeumi könyvtár fóladata oly okiratok megőrzése, melyek a történelmileg nevezetes korszakon 1711. éven innen terjednek s különben is az ez éven inneni oklevelek majdnem kivétel nélkül általános érdekekkel nem bíró pöriratok, bérlési, zálogváltási, gazdasági, haszonbéri szerződések, nyugták stb.: ezek továbbra is a család birtokában maradtak s csak azok szedettek ki, melyek a szathmári békekötésig terjednek.

Igy tehát a levéltár 1227—1711 közt keletkezett okleveleket foglal magában.

Az oklevelek száma levéltári szám szerint 3515-re rug, mi darabszámra nézve a 4000 darabot valószínűleg meghaladja. S ha tekintetbe vesszük azon 15 folio kötetet, melyekben egyes oklevelek és levelek a XIV. századtól kezdve le egészen 1767-ig bekötve vannak, az oklevelek számát bátran 5000 darabra tehetjük.

Nevezetesen pedig van XIII. sz. oklevél . . . 63 darab

ezek között a tatárjárás, tehát 1241 előtti 7 darab

a XIV. századból . . . . . 286 »

a XV. » . . . . . 816 »

XVI. századi a mohácsi vészig . . . . . 188 »

összesen a mohácsi vészig 1353 szám,

a többi a XVI.—XVIII. századra esik egész 1711-ig.

Ezen oklevéltárát míg az Széchényben volt elhelyeze, több tudós történetirónk és oklevélkutatónk buvárolta át. Tudomásom szerint kutatott benne Fejér György és Katona István. A fentemlített 63 darab Árpádkori oklevél közül ugyanis a codex dipl. 37-et már kiadva találtam. Katona István is közölt egynehányat

nagy munkájában a magyar királyok történetében. Kutatott továbbá benne nagyérdemű tudósunk Fraknói Vilmos, és a Rákóczy korra nézve Thaly Kálmán, s úgy vélem, hogy Wenczel Gusztáv hivatott történészünk is.

Érdekes a V. betű alatti csomagnak 462. száma, mely a Bubek, Lévai, Cseh, Dóczy, Fánchi, Pemfingler, Guthor, Haraszti, Hamvai, Ivánka, Losonczy, Nádasdy, Révay, Ország, Thurzó, Zomár és Ungnad családra vonatkozik.

Nagy és felette értékes anyagot szolgáltat az S jegyű fasciculus culturális szempontból, a házi és családi életre vonatkozólag, mert az ezen betű alatti 225. szám magában foglalja a Forgáchok ingó javaira vonatkozó pénzügyi feljegyzéseket, a kiházásítások, női hozományok, arany és ezüst markok, fegyverek, lőszerszámok, ékességek, drága köves ékszerek egész sorozatát illető jegyzékeket az 1368-ik évtől kezdve le egészen az 1711-ik évig. Még pedig van a XIV. századból 8 darab, a XV.-ből 44, a XVI.-ból 31, a XVII.-ből 120 szám.

Nevezetes még 62 darab végrendelet, melyek nemcsak a Forgách családot, de más idegen családokat is érdekelnek; a XV. századból van 9 darab, a XVI.-ből 4, s a XVII.-ből 49 darab.

Czimer- és pecsétani szempontból is sok érdekességet mutat fel ez a levéltár; érdekes és teljesen épen megmaradt a Kovách Benedek czimerpecsége 1496-ik évből. Legrégibb magyar szövegű levele 1548-ik évben kelt; Szeöleösy Jónás János király szolgájától való.

Nincs rá terünk, habár csak rövideden is megemlíteni mindazt, mi a történetbuvárokat érdekelhetné s így mellőzve a megelőző századokat, csak a XVI. és XVII. századból óhajtok néhány példát még felemlíteni. Így 1592. évből Zay Magdolna levelét, 1599-ből Amade Erzsébetét, Forgách Simon jegyzékét azon rabok sarczolása iránt, mit Kamuthi Balázsszal együtt megállapítottak; 1585-ből Forgách Imre végrendeletét, a XVI. század végéről egy női hozomány jegyzékét; Forgách Zsigmondnak a XVI. századra vonatkozó politikai tartalmu emlékiratát a török hódoltság idejéből; Szentgyörgyi János kezes levelét 300 frtos rab fia váltsága tárgyában; Forgách Ádám és Zsigmond osztálylevelet 1606. évből ingóságaik felett; 1522. évből az ország bárói és prelatusai között kötött confoederatio másolatát az ország dolgai

felett; 1579-ből Zinan bég, 1593. évből Hassán basa temesvári bég leveleit; 1663. azon ágyuk és lőszeres jegyzékét, melyek Érsekújvárra küldettek; egy igen érdekes vallományát Illésházy György egyik hajdújának, melyben vallja, hogy Illésházy miképen tulajdonította el ezüst holmiját, mi nála letéve volt 1660—1670 között; továbbá az 1605 ik évi korponai articulások egykoru másolatát. Kassa városának administrationalis rendét magyarul 1607. évből. Érdekesek még a hajduk pacificatiójára vonatkozólag Homonnai Drugeth Bálint praefatiója, továbbá a hajduk insurrectiójának okai; az Inánchi általános és nyilvános conventusban elmondva s végre a hajduknak erre adott válasza, mind 1607. évből; Erneszt, Rudolf, Mátyás, Ferdinand főherczegek s királyok temérdek levelezései a Forgáchokkal, melyek kivált a XVII. század közepére eső történetekkel szoros kapcsolatban vannak s azokat megvilágítják. Szintén figyelemre méltók Forgách Ádám jelentései 1649. évből az ország állapota felől; Kassa megszállására vonatkozó memoriák; 1649. évben Forgách Ádámnak, az erdélyi fejedelemez irt igen érdekes levele, s még nagy halmaz levél a Rákóczy és Thökölyi-féle mozgalomra vonatkozólag.

Érintik ezen oklevelek Heves, Gömör, Bars, Nógrád, Nyitra, Sáros, Bács, Trencsén, Bodrog, Abauj, Zemplén, Szabolcs, Szepes, Komárom, Pozsony, Zólyom, Torna, Pest, Győr, Fejér, Bihar, Esztergom, Krassó, Borsod, Arad és Kolozs vármegyéket.

Mindezzel azonban koránt sincs kimerítve az, mit ismertetésül fel kellene sorolnom, alig érinti ez csak nagyjában is ezen nevezetes oklevéltár zömét; előzetes tájékozásul azonban a mondottak után is megítélheti a szakértő közönség, hogy ezen oklevéltár letétele a magyar nemzeti múzeumba vajmi nagy nyereség a történelmi tudományok mivelőire nézve; s midőn soraimat végezném, nem mulaszthatom el idősb Hammersberg László uradalmi ügyvéd urnak, ki az oklevéltár letéteményezése tárgyában oly buzgón közreműködött s az átvételnél oly készséges segélyemre volt, köszönetemet kifejezni.

Végül megjegyzem még, hogy ez már a tizedik családi levéltár, mely a Nemzeti Múzeum könyvtárában ez idő szerint mint örök letétemény őriztetik.

TIPRAY TIVADAR EMLÉKE.

A M. Nemzeti Múzeumnak s a »Magyar Könyvszemlé«-nek az utolsó füzet megjelenése óta halottja van. Tipray Tivadar a múzeumi könyvtár segédőre s e folyóirat irodalmi rovatának vezetője 1880. decz. 11-én hosszas és súlyos betegség után élte 35-ik évében elhunyt. A boldogult Budán született, az itteni főgymnáziumban és a budapesti egyetemen tanult, hol a történeti és irodalomtörténeti tanfolyamot 1869-ben befejezván a Nemzeti Múzeum könyvtárában mint napi dijas nyert alkalmazást. Itt résztvett a könyvtárrendezés nagy munkájában s szorgalma, pontossága és szigorú kötelességérzete által csakhamar magára vonta elöljáróinak figyelmét, kik őt 1871-ben a múzeumi könyvtárban üresedésbe jött alapítványi segédi állomásra a gróf Széchényi családnak ajánlották. A grófi család, az őt megillető jogánál fogva, ez állomásra ki is jelölte őt, minek következtében néhai báró Eötvös József vallás és közoktatási magy. kir. minister 1871. november 25-én ki is nevezte a múzeumi könyvtár segédének. Azóta egészen a könyvtárnak szentelte magát s legjobb tehetsége szerint oda törekedett, hogy becsülettel megállja a helyet a hova őtet előljáróinak bizalma helyezte. Ezek a könyvtár administratív teendőivel bízták meg, s ő ezen a téren kitűnő könyvtárnokká képezte magát. Egész ambícióval hozzá látott a bibliographiai tanulmányokhoz s a könyvtártani és könyvtárismei irodalomban oly tájékozottságra tett szert, hogy e téren méltán a szakférfiak közé számítottuk. Könyvtárnok volt testestől lelkestől, nem volt az administratív teendőknek oly ága, melyre figyelmét ki nem terjesztette volna. Mint hivatalnokot alapos készütség, szigorú kötelességérzet s példás szolgálatkészség jellemzé, s működésében összetudta egyeztetni a könyvtár érdekeit a közönség érdekeivel.

1875-ben segédőrré léptették elő, s új állása szélesebb kört biztosított tevékenységének, mely a könyvtárban inaugurált új aera alatt jelentékenyen fokozódott. Munkaerejét azonban nagy mértékben megsibbasztotta gyakori betegeskedése, mely gyakran elvonta őt azon térről, a hol sok hivatással és ügyszeretettel működött. Ez volt oka, hogy tehetségét, az irodalmi téren úgy mint tőle megvárhattuk ki nem fejthette, de a mit irt annak maradandó becsé van.

Legtöbbet a »Magyar Könyvszemlé«-be dolgozott, melynek irodalmi rovatát a folyóirat főnállásától fogva állandóan vezette s hol a cigányirodalom bibliographiájáról közölt értekezése Miklosich Ferencz a hirneves szláv philologus figyelmét is magára vonta.

Az utolsó időben azonban sokat betegeskedett. Öröklött betegsége lassan emésztette szervezetét s a gyakori műtétek csak késleltették, de nem akadályozták meg a katasztrófát. Az orvosi tudomány a leggondosabb ápolás mellett sem volt képes őt megmenteni. Tizenhat havi szenvedésének csak a halál vetett véget. Legyenek e sorok szentelve emlékének.

Haláláról a M. N. Múzeum következő gyászjelentést bocsította ki:

»A M. Nemzeti Múzeum igazgatósága a maga és az intézet összes tisztviselői nevében mély fájdalommal jelenti

TIPRAY TIVADARNAK

a múzeumi könyvtár derék segédőrének,

hosszas és súlyos betegség után, f. é. decz. 9-én, esti 9 órakor élte 35-ik évében, agykérlobban történt gyászos elhunytát.

A boldogult a Nemzeti Múzeumot 10 évet meghaladó időn át egész odaadással szolgálta, tevékeny részt vett a könyvtárrendezés nagy munkájában, s mint szakférfiu és hivatalnok a könyvtárnokok mintaképe vala. Legyen áldott emléke.

Földi maradványai f. é. decz. 11-én délután 3 órakor fognak József-utca 5. sz. alatti lakásáról a róm. kath. egyház szertartásai szerint beszenteltetni és innét a budai krisztinavárosi temetőbe örök nyugalomra tétetni.

Budapest, 1880. évi december hó 10-én.

Béke hamvaira!»

A temetési szertartás a halottas háznál középszámu de való-
 satott közönség jelenlétében folyt le. Ott volt: a Nemzeti Múzeum
 tisztikara teljes számban Pulszky Ferencz igazgatóval élén, to-
 vábbá képviselve volt az egyetemi könyvtár id. Szinnyey József
 és Kudora Károly által, az akadémiai Dr. Lintner Ernő és Hel-
 lebrant Árpád által, s az [országházi Basó Ármin által. Jelen
 voltak még: Dr. Fraknói Vilmos akadémiai főtitkár, Dr. Heinrich
 Gusztáv és Ballagi Aladár egyetemi tanárok, Szalay Imre és Dr.
 Forster Gyula osztálytanácsosok, Fabriczius Károly és Hermann
 Ottó országgyűlési képviselők, György Aladár hirlapíró, Dr. Pe-
 regriny János ügyvéd, Dr. Joób Lajos kincstári fogalmazó, Némethy
 Lajos segédlelkész, ifj. Dr. Szinnyey József, Páldy Lajos és a
 boldogultnak tisztelői és ismerősei. A koporsóra koszorúkat küld-
 tek: a boldogult édes atyja, a Nemzeti Múzeum tisztviselői, a
 múzeumi könyvtár tisztikara, a »Könyvszemle« szerkesztője, az
 Egyetem és az Akadémia könyvtára, Weiszmann testvérek
 nyomdaszemélyzete és mások.

A gyászszertartás után Csontos János könyvtári segéd pá-
 lyatársai nevében a következő beszéddel bucsuzott el a halottól:

»Tisztelt gyászoló közönség!

A M. Nemzeti Múzeum könyvtára alig tiz év alatt már
 ötödik tisztviselőjét kíséri az örök nyugalom helyére. Mintha csak
 végzete volna, hogy tisztviselőitől akkor kelljen megválnia, mikor
 ezeknek szakképzettségét leginkább használhatná, s legjobb erőit
 akkor veszítse el, mikor ezekre legnagyobb szüksége volna. Egy
 évtized alatt elvesztettük Décsy Istvánt a buzgó hivatalnokot,
 el Eötvös Lajost, a jeles bibliographot, kivel az intézet leg-
 szebb reményei szállottak kora sirba, s elvesztettük Supala
 Ferenczet, a kitűnő oklevélbuvárt, ki Livornóban, hol meg-
 rendült egészségének helyreállítását kereste, alussza örök álmát.
 Mind ezek férfikoruk legszebb virágában haltak meg s csak a
 negyedik, az érdemekben megőszült Mátray Gábor fejezte
 be a természet rendes oeconómiája szerint tisztos öregkorban
 pályafutását.

Ma ismét halottunk van, itt állunk Tipray Tivadar
 muzeumi könyvtári segédőr koporsójánál, hogy földi maradványai-

nak megadjuk a végtisztességet s utolsó Isten hozzádot mondjunk a férfinak, ki pályatársunk és barátunk vala, ki velünk egy téren a haza művelődési érdekeit szolgálta, s kit férfikora legszébb éveiben, alig 35 éves korában kiragadott sorainkból a halál. A boldogult a m. nemzeti muzeumot 10 évet meghaladó időn át egész odaadással szolgálta, résztvett a könyvtárrendezés nagy munkájában s mint szakember és hivatalnok a könyvtárnokok mintaképe vala. Alapos tudományos képzettség, szigorú kötelességérzet, önzetlen szolgálatkészség és példás ügyszeretet jellemezték minden működését. A muzeumi könyvtár előhaladása volt minden ambíciója, s ahhoz tehetsége szerint közremunkálni minden öröme. Örömét azonban megzavarta gyakori betegeskedése, mely 10 évi hivataloskodása alatt többször elvonta őt azon térről, melyre önerejéből tehetsége és szorgalma által a díjnoságtól egész a segédőrségig fokozatosan felküzdötte magát, s a hol derekasan megállotta a helyet a hová őt elüljáróinak megtisztelő bizalma helyezte. E gyakori betegeskedései zsibbasztották meg irodalmi tevékenységét is, hogy tehetségét a hazai bibliographia terén ki nem fejthette úgy mint maga szerette volna, de a mit irt és dolgozott, annak a bibliographiai irodalomban marandó becse van. Legtöbbet a »Magyar Könyvszemlébe« dolgozott, melynek irodalmi rovatát, a folyóirat öt évi fennállásától fogva nagy pontossággal vezette, ezenkívül a »Figyelő« és a dresdai »Bibliographischer Anzeiger« folyóiratokban közölt értekezéseket. Betegségén kívül azonban még más bajok is nehezédtek rá. Egy év lefolyta alatt eltemette édes anyját és nővérét, kiknek legfőbb támaszuk volt, s magára maradt 77 éves beteg atyjával, ki most túlélte őt s öreg napjaira minden támasz nélkül egészen magára maradt. Valóban a boldogultról elmondhatjuk: »multa tulit fecit que vir sudavit et alsit«. — Sokat túrt, sokat dolgozott és sokat szenvedett.

A mit azonban különösen kiemelni kívánok: a szenvedések csak jobban aczélozták lelkét, soha azokról nem panaszkodott senkinek, hanem a legnagyobb csapások alatt is folyton csak a könyvtár előhaladására gondolt, dolgozott mintha semmi baja sem volna, mikor pedig nem dolgozhatott, az utolsó perczig tervezett és tanácsolt s folytonos érintkezésben volt a könyvtárral. Legyen áldott emléke! Hivataloskodása nyomot fog hagyni könyv-

tárunkban, halála intézetünkre veszteség, s emlékét megfognak őrizni a Nemzeti Múzeum Évkönyvei. Mi pedig, kik pályatársai és barátai voltunk, megőrizzük emlékét szívünkben, s veszteségünk tudatában vigasztalódunk egy lángeszű író azon mondásával: »Ne doleas quod talem amiseris sed gaudeas quod talem habueris.«

És most nyugodjál kedves halott békében, álmodjál szép csöndes álmokat, álmodjál a Nemzeti Múzeum, a könyvtár és a hazai bibliographia virágzásáról. Mind a hármat szolgáltad, mind a hárman eljöttek végtisztességedre. Isten veled, mi nem feledünk! « !

Ezután megindult a menet a krisztinavárosi temetőbe, hol a koporsót a boldogult édes anyja és nővére mellé helyezték, s utolsó Isten hozzádot mondtunk a korán elhunyt pályatársnak. Nyugodjék békében.

Hazánkat Érdeklő Külföldi Szemle.

Beatrix királyné imakönyve Mülkben. A »Könyvszemle« legutóbbi füzetében kilátásba helyeztem azt, hogy a mult nyáron tett külföldi könyvtári buvárlataimról a jelen füzetben fogok részletesen beszámolni. Jelentésemnek egy részét a m. történelmi társulat 1880. decz 5-ki választmányi ülésében fel is olvastam, s ez alkalommal a mülki, müncheni, báseli és krakkói könyvtárakból 6 oly magyarországi vonatkozású középkori kéziratot mutattam be, melyeket ekkor nem ismertünk. Egész jelentésem azonban sokkal terjedelmesebb lett, hogy sem közlését a jelen füzet oeconomicája megengedné, miért is kénytelen vagyok azt ismét a jövő alkalomra halasztani. Kiemelni kívánok azonban ezuttal két kéziratot, melyek bennünket közelebbről érdekelnek s melyeknek ismertetése a jelen füzet keretében elfér.

E két kézirat: Beatrix királyné imakönyve a mülki beczések s Corvin János két Horoscopja a krakkói egyetem könyvtárából.

Beatrix királyné, Mátyás király második nejének imakönyve, finom hártján, góth izlésben nagy gonddal készült XV. századi kézirat, mely 16-od rétből 175 beirt levélből áll. Magassága 10, szélessége 8 centimeter.

Czime: »Psalterium Beatae Mariae Virginis« s tartalmazza azon imádságokat és zsoltárokat, melyeket a katholikus egyházban Mária tisztületére a középkorban mondani szoktak.

A hagyomány azt tartja róla, hogy Beatrix királynéé volt, hogy mily alapon? ezt alább részletesen fogom elmondani.

Itt első sorba kiemelem, hogy az imakönyv a fényes kiállítású kéziratokhoz tartozik, szövegét gazdag aranyos felírások, számos aranyos és színes kis initiale, ékes tollrajzok és három miniature díszíti.

Ezeknek jól sikerült hasonmását, a kézirat 1-ső, 110-ik és 173-ik leveléről, olvasóink a jelen füzet műmellékletén kisebbített alakban találják, itt van a 175-ik levélnek hasonmása is, mely a kézirat magyarországi provenienciájára érdekes feljegyzést tartalmaz.

A kézirat kitünő volta különben nem annyira a miniature-ökben, mint inkább azon virtuózításban fekszik, mely egész kiállítását jellemzi. Az írás, a tollrajzi díszítések, az inícialek s különösen az aranynyal írott imádságok oly praecisióval vannak keresztül vive, hogy semmi kívánni valót nem hagynak fenn. Kicsiben minden oly szép, arányos és izléses, hogy a kéziratot méltán a mólki könyvtár cimeliái közé sorozhatjuk.

Technikai beosztása nagy gondot és szabatoságot árul el. Az írás betűi szépek, a vonalozás leplezett, a margók gazdagok, s a szöveg a leveleken úgy oszlik meg, hogy egy lapra átlag 13 sor esik. A terniók általában véve 10 levelesek s csak kivételesen van egyik másikban 8 és 9 levél. Minden ternio rendszeren custos-sal végződik. Ez a kézirat egyedüli jelzése, mert a leveleken sem egykoru sem későbbi lapszámnak vagy betűjelzésnek semmi nyoma.

Az imakönyv két üres hártylevél után a címlappal kezdődik, mely fényes diszkeretet képez s az első lap szövegét egészen beszegélyezi. (Lásd a műmelléklet 1. számát.)

Itt a szöveg kezdetén fényes initiale vonja magára figyelmünket, mely miniatúrben vörös pluvialéba öltözött szakáltalan főpapot ábrázol, fején fehér főpapi süveg, oldalán főpapi pásztorbot, előtte nyitott könyv. A címlap alsó lapszélében van az arragoniai ház czimere korona nélkül.

A kézirat prologussal kezdődik a következő aranyos felírással:

»Incipit prologos super psalterio beatissime et gloriosissime virginis Marie matris domini nostri iesu Christi: cui laus. honor et imperium Per infinita secula amen.«

Ezután következik a bevezetés szövege ezen szavakkal: »Accipe illam et exaltabit te, glorificaberis ab ea cum eam fueris amplextus« stb. s megszakad az 5^b levélen a következő sorral: »et frequentius uisitare cura« . . . Ezután eredetileg még egy

levél következett, mely a prologus végét és a zsoltárok kezdetét tartalmazta, de ez most a kéziratból hiányzik, s a 6-ik levél a hiányzó levélen megkezdett zsoltár egyik versének következő szavaival veszi kezdetét: »animam confortabit. Tamquam lignum aquarum a fontibus irrigatum: fructus iusticie uberimos propagabit.« A zsoltárok ezután egymásután következnek egész a 97^a levélig, hol; »omnis spiritus laudet dominum nostrum Amen« szavakkal végük szakad.

Ezzel a zsoltárrész az imakönyvben be van fejezve. Az ezután következő rész imádságokból áll, s a 97^a levéltől — 172^a levélig magában foglalja azon imádságokat, melyeket a középkorban Mária tiszteletére mondani szoktak. Együtt vannak itt a Mária cultusnak legkiválóbb imádságai.

Gazdag arany felirások jelzik, hogy egyiknek másiknak mely sz. atya vagy pápa a szerzője, s tudunkra adják, hogy az a ki az imákat rendesen elmondja hány évi bucsuban részesül. Az imák szövegéből kivehetni, hogy az imakönyv nő számára iratott, mert a szövegben Mária közbenjárásáért több helyütt alázatos bűnös nő esedezik, (ora pro me misera peccatrice, 172^a l.)

Az imádságok sorát: »Riccardus a Sancto Victore« nyitja meg, a következő felirással; »Riccardus a Sancto Victore in libro de laudibus Beate Marie virginis. Seruicium Beate Marie virginis devote impendendum« etc.; a 99-ik levélen van kitünő kivitelű initiale, melyből lapszéli arabeszk díszítések futnak ki; itt kezdődik az imádságok szövege: »O dulcissima benedictissima (sic) virgo maria, laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis beatissimos pedes tuos« etc. szavakkal, s tart egész 172^a levélig, hol: »atque inenarrabili misericordia indulgere dignetur Amen« szavakkal végződik. Eddig tartanak a Mária tiszteletére irt imádságok. Megjegyzem még, hogy a 110^b levélen fényes kivitelű lapszéli díszítés van ékes initialéval; ezeknek hasonmása műmellékletünkön II. sz. alatt látható.

A kézirat hátralevő levelein az Uristenhez és Krisztushoz intézett imádságok vannak, melyekkel az imakönyv véget ér.

Kezdődnek a 172^a levelén: Post Communiorem oratio« felirással következőleg: »Gracias tibi ago domine sancte pater omnipotens eterne deus, qui me indignam peccatricem

sanare dignatus es corporis et sanguinis domini nostri jesu Christi« etc.; végződnek a 175^a levélen 'emigy »miserere anime mee in egressu suo.«

Ezzel a kéziratnak vége. Ugyanezen a levélen az imakönyv provenienciájáról a következő egykoru feljegyzés áll: »Petrus Koháry lib. Baro de Csábrágh 1605 donum Nicolai Pálffy lib. Baronis de Erdőd.«

Ezen, valamint a 173^b levélről, mely a szenvedő üdvözítőt kitűnő kivitelű miniaturban ábrázolja, műmellékletünk 3-ik és 4-ik szám alatt, hoz hasonmást.

Még két üres hártylevél következik, melyek a kézirat eredeti levélállományából valók, de semmiféle feljegyzés rajtuk nincsen.

Hogy miként került e kézirat a mőlki benczések könyvtárába s mily alapon tartják azt Beatrix imakönyvének? ez iránt a könyvtárban felvilágosítást nem nyerhettem. A kézirat vágása ugyan egykoru, (arany vágás préselt diszitással) kötése azonban újabb kori s régi egykoru kötéséről, mely ez irányban némi tájékozást nyujthatott volna, mit sem tudunk. A pusztá czimer alapján pedig a kézirat épügy lehet Beatrixé, mint Arragoniai János esztergomi érseké, mint ezt már Horvát István bibliographiai dolgozataiban megjegyezte. Van ugyan a kézirat említett levélén egy érdekes egykoru latin feljegyzés, mely szerint Csábrághi Kohári Péter báró 1605-ben Erdődi Pálfi Miklós bárótól ajándékba kapta az imakönyvet; feltűnő azonban, hogy az új tulajdonos az akkori bibliophilek szokása ellenére elhallgatja, hogy a kézirat eredetileg Beatrix királynéé vagy a budai könyvtáráé lett volna, holott ez időben nagyon általános volt a budai könyvtárból került kéziratok provenienciáját a borítéktáblákra feljegyezni, a mint ezt a hazai és külföldi könyvtárakban levő számos ily feljegyzésű kéziraton tapasztaljuk.

Tudjuk, hogy a Corvina iránti érdeklődés 1605-ben a hazában általános volt. Enyedi Pál töredékeiben a XVI-ik század végén írja a Corvinról: »És most is Budán a Mátyás király bibliothekája szintén úgy helyén vagyon mint azelőtt, semmi tékozlás nem esett benne, hanem öröket rendeltek hozzá; van aki bánik vele és gyakorta tisztítja a portól és sepri őket. Nem igaz, amit

a németek irtanak a bibliotheka felől, hogy Szolimán azt megégette volna és mind elveszett volna.» (Mikó I. p. 204—5.)

Tudjuk továbbá, hogy gróf Althán komáromi várparancsnok 1616-ban a budai pasával tárgyalásokat folytatott a Corvina maradványainak megváltására nézve. Ha tehát az imakönyv Beatrixtól vagy a budai könyvtárból származott, alig hihető, hogy azt Koháry fel nem jegyezte volna. Lehetséges különben, hogy a könyvet a Pálffy család már régebben bírta s Pálffy Miklós mikor Kohárynak ajándékozta nem említé provenienciáját; lehet hogy Beatrix, lehet hogy Aragoniai János esztergomi érsek magukkal hozták ide Nápolyból, de hogy kinek birtokában volt először és milyen viszontagságon ment át, míg Koháry tulajdonába került, eziránt semmiféle positiv adataink nincsenek. Azon körülmény, hogy az imádságos könyv nő számára iratott valószínűvé teszi azt, hogy eredetileg valamely aragoniai hercegnőé s talán épen Beatrixé lehetett, de ezt semmi positiv adat nem igazolja. Bizonyos tehát csak az: hogy a kézirat magyarországi provenienciája 1605-ig nyulik fel, és hogy a traditio azt Beatrix királynének tulajdonítja. A provenienciát a traditíóval positiv adatok alapján összeegyeztetni lesz a jövő buvárlatok feladata. Addig pedig tartjuk a kéziratot annak a mi, Beatrix királyné hagyományoszerű imakönyvének, mely aragoniai czimerrel s 1605-ig felnyúló magyarországi provenienciával bír.

A kéziratot eddig ismertették: Kropf a mülki kéziratok leírásában, továbbá az osztrák statistikai hivatal az osztrák könyvtárakról adott 1874-ik évi statistikai kimutatásában és mások; a hazai irodalomban Kámánházy Béla a »Nemzeti Hírlap« 1875-ki folyamában elevenítette fel. Mindnyájan azonban vakon követik a traditíót s az imakönyvet feltétlenül Beatrixnak tulajdonítják.

Végre megjegyzem még, hogy ez imakönyvet a mülki beczés apát ur a legnagyobb készséggel bocsátotta a múzeumi könyvtár használatára, mért is kötelességünknek tartjuk liberalitásáért, itt hálás köszönetünket kifejezni.

Corvin János két Horoscópja. Három esztendeje, hogy a krakói egyetemi Jagello-könyvtár megkezdte kézíratainak raisonné-katalogusát közrebocsátani. A munkát Dr. Wislocky László könyvtár-őr végzi, ki ekkorig a vállalatból hat füzetet tett

közzé, s ezekben 3418 kéziratról adott szakszerű ismertetést. A catalogus bennünket is közelebről érdekel, mert sok oly magyarországi vonatkozású kéziratot sorol fel, melyekről ekkorig tudomásunk nem volt, s ha teljesen elkészül, a hazai történetírásnak jó szolgálatot fog tenni.

E catalogusban figyelmemet különösen megragadta: Corvin János horoscopja, melyre Fraknoi Vilmos történészünk már régebben figyelmeztetett, de melynek létezéséről a tudományos világ csak a közrebocsátott catalogusból nyert először értesülést.

E horoscopot azóta a krakkói könyvtártól egy havi használatra elkérettem, lefényképeztettem s mivel irodalmunkban ekkorig ismertetve nem volt, itt kívánom ezuttal bemutatni.

A horoscop 8-adrétű papirkézirat a XV. századból, magassága 22, szélessége 16 centiméter. Négy levélből áll, melyekből azonban csak három van szöveggel beírva, a 4-ik üres. Szignaturája: Cod. lat. crac. 2858. Ugylátszik eredetileg más kézirrattal volt összekötve, mert az 1-ső levélen a 48-dik lapszámot találjuk.

Szerzőjét nem ismerjük. Azt sem tudjuk egész biztossággal, hogy eredeti-e vagy másolat; azon körülmény azonban, hogy a kéziratban két horoscop van, egy 1473, és egy 1485-ből, továbbá hogy az első horoscopnak vége, a másoló hibájából, a 3^b levélen a második horoscop után következik, valószínűvé teszi azt, hogy mind a kettőt más kéziratról másolták és pedig az írás után itélve egy időben, minden bizonnyal a XV. században.

A horoscop érdekes bibliographiai és műveltségtörténeti tekintetben, mert világot vet a XV. század asztrologicus viszonyaira, s megismertet egy oly hazánkat érdeklő adattal, melyet tudósaink ekkorig még nem használtak fel.

A horoscop jelenleg színes papirboritékba van kötve. Előlevele nincs, hanem mindjárt az első levéllel kezdődik. Ennek első lapja üres s csak a második lapon veszi kezdetét a szöveg, mely tintavonalakon szabályos cursiv írásban foly.

E lap elején van Corvin János 1473-ik évi születésének horoscopja. Ezután következik a magyarázó szöveg, mely a 2^a levélen megszakad és 3^b levélen végződik; a közbeeső 2^b — 3^a leveleken van a másik horoscop 1485-ből, szintén Corvin Jánosról, s az előbbinek mintájára magyarázó szöveg követi. Mind a két

horoscopot hasonmásban a magyarázó szöveggel együtt alább egész terjedelemben adjuk.

Ezekből megítélhetik olvasóink a horoscop tartalmát. Az ábrák csillagászati részének megvilágítására azonban czélszerűnek tartottuk Dr. Hoitsy Pál tanár urnak szivességét igénybe venni, ki a horoscopot következőleg magyarázza:

»Az alább látható két ábra a horoscopok rendes alakját mutatja: egy négyszög, körülvéve 12 háromszög által. E tizenkét háromszög jelöli a nap tizenkét óráját. A háromszögekben — s ez szintén rendes szokás a horoscópoknál — kétféle írást találunk, feketét és vöröset. Fekete által az állócsillagok helyzete van megjelölve, vörös által a bolygóké, napé és holdé, szóval az égbolt látszólagos mozgó testeie.

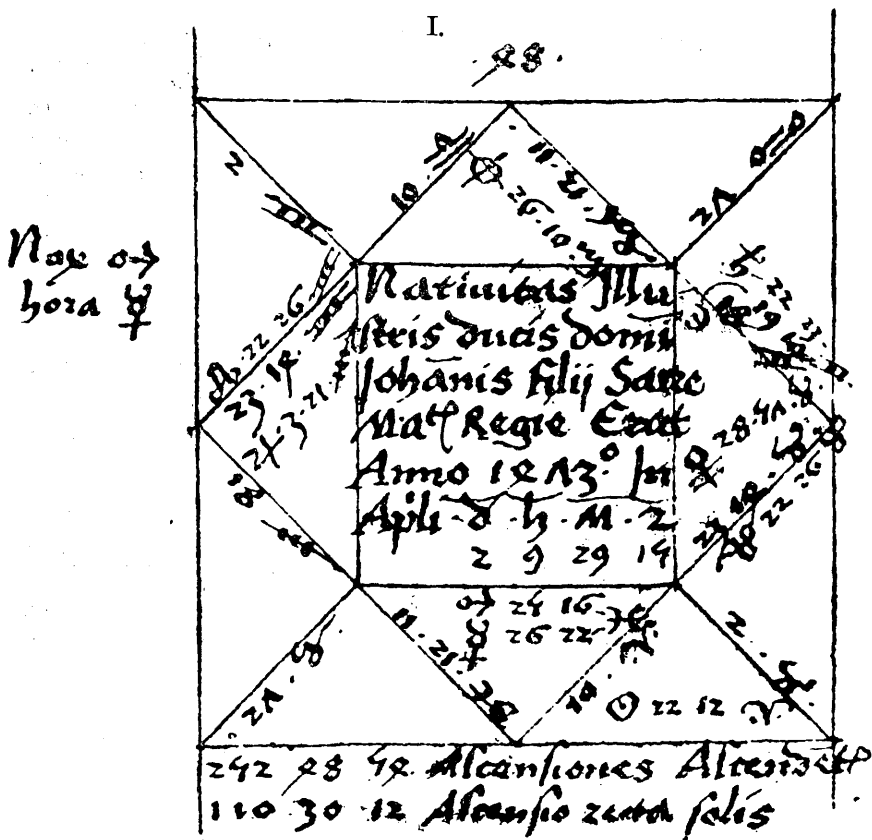
A horoscóp ugyanis azt tünteti elő, hogy a kérdéses időben az ég melyik csillaga hol foglalt helyet. Ha Mars volt a délkörhöz közel, az egészen más következéseket vont maga után az astrológia hite szerint, mintha Jupiter volt e helyen. Minden bolygó más és más időben volt »uralkodó planéta«, s mindegyik bolygónak meg volt nem csak a maga éve, de minden napon a maga órája is. Ebben az időben ő volt a »legerősebb«, s érvényesítette a maga befolyását a többi bolygó daczára is, melyeknek befolyása talán ellenkező volt. Igy p. o. Mercur a borbélyoknak, kereskedőknek, tolvajoknak stb. levén pártfogója, ezek csakis az ő uralkodásának idején foghattak valamibe, ha azt akarták, hogy az sikerüljön.

Minden bolygónak azonfelül megvolt a maga háza, melyben erősebb volt mint máshol. Ha p. o. Saturnus ép akkor volt uralkodó planéta, midőn a saját házában székel, ereje kettős volt, s okvetlenül érvényesítette befolyását, mely szomorúságot és gyászt hozott az emberekre, nedves hűvös időjárást okozott stb. Egyszersmind pedig a földi és lelki javaknak is meg voltak a magok házai, s ha e házakba oly bolygó jött, mely különben is patronusa volt az illető javaknak: akkor okvetlenül elnyerte azokat az illető, a ki számára a horoscóp szólt. Igy ha Jupiter a hatalom és erő planétája a hatalom házában is foglalt helyet, s talán egyszersmind uralkodó planéta is volt, vagy az uralkodáshoz közel állott: akkor az illető bizvást várhatott nagy hatalmú állást, hivatalt stb.

Mindezeket tekintetbe véve, könnyű mind a mellékelt ábrákat, mind az azokhoz fűződő magyarázatot megértenünk.

Az első horoscóp 1473. április 2-ikáról, 9 óra 29 percz és 15 másodperczről szól, midőn Corvin János született, az égnek azon állapotát tünteti tehát elő, melyben akkor volt. Látjuk belőle hogy az éjszaka uralkodó planétája a Mars, mely $24^{\circ} 16'$ helyet foglalt el az égen a Halak csillag képében, az óra planétája a Mercur, $26^{\circ} 22'$ eltéréssel szintén a Halakban volt. A Jupiter az első házban a Nyílas csillagképben volt, a Nap — nem régen mulván még el az éjnap egyen ideje — 22 foknyi eltéréssel birt, s a Kosban állomásozott; a Föld a bikában, a Saturnus és Hold pedig az Ikrek közelében.

Ezen horoscóp ábráját és eredeti magyarázatát adjuk itt a mint következők:

↳ Conceptio Nati erat Anno 1472°. In Julio, die 14^a hora prima post medium noctis sequentis Sole exeunte in inicio 2ⁱ gradus leonis. Et Luna in 14° (arietis?) 24^{ti} gradus Scorpionis.

Ascendens dirigitur per tabulam. 48. cum Ascensionibus 252. 48. 54.

Decima domus dirigitur per tabulam recti circuli cum Ascensionibus. 162. 48. 54.

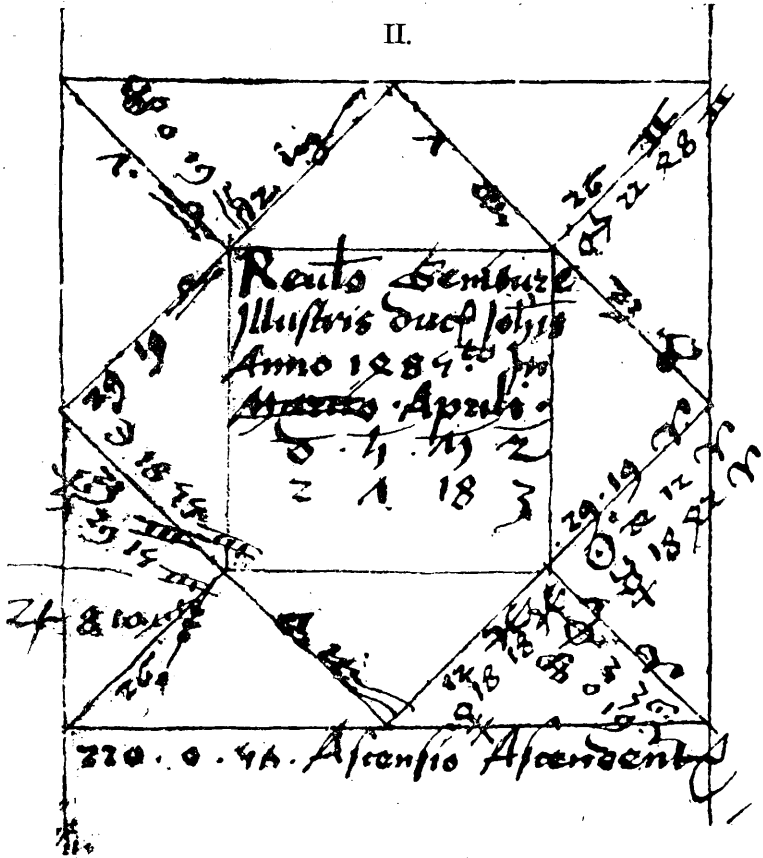
Sol dirigitur per tabulam 38. cum Ascensionibus octavi gradus. 207. 20. 48.

Luna dirigitur per tabulam. 44. cum Ascensionibus gradus oppositi. 283. 24. 49.

Caput draconis in horoscopo Natum exaltabit et tribuet Sanitatem. Similiter Jupiter dominus domus substancie et quarte in ascendente, vitam cum sanitate prolongabit, diuitias augmentabit atque plurima conferet dominia. Mars dominus Ascendentis cum mercurio domino domus decime et partis fortune. In domo quarta in signo Jouis, maximam decernit potenciam et dominia inexplicabilia: et successionem in paterna dominia, domus enim quarta patrem aspicit et ipsius hereditates: Luna cum saturno in domo octaua dominia multa per mortem magnatum pollicetur. Pars fortune in decima fortunatum reddet in omnibus ipsius negocijs. Venus domina Coniugiorum in domo septima et applicatio exagona mercurij domini decime ad eam. Item presencia duarum magnarum stellarum primi honoris cum Venere: pollicentur hec omnia coniugium siue matrimonium cum Illustri et potenti domina et forte successiue duabus copulabitur sponsis. Sol in signo exaltationis sue et iuxta gradum decernit excellentes honores et sublimationes inexplicabiles, hoc idem Coniunctio luminarium precedens genituram pollicetur: ex quo erat in 18to gradu Arietis in vicino videlicet gradui exaltationis solis.◀

A másik horoscóp 1485 április 2-ikéről szól, tehát arról a napról, midőn Corvin János épen elérte 12-ik évét. A Jupiter ismét a Nyilasban volt (miután 12 év alatt tesz körülbelül egy körülforgást) s oda esett a Saturnus is, a Föld a Halakban volt, Mercur a Kosban stb.◀

E horoscop ábrája és magyarázata a következő:

Inclinabitur Illustris dux ad significata prime domus proinde negocia sua feliciter disponentur. Et incipiet sua Illustris domina acquirere ea, que sibi hora geniture sidera pollicita sunt: Ex eo, quod Luna in signo perfectionis constituta applicat saturno corpore suo quemadmodum hora geniture applicabat eidem. Jupiter etiam, qui hora ipsa geniture erat in horoscopo et in sagittario erat in presenti revelatione in eodem signo et prope gradum in quo erat tempore geniture: tribuet magnam partem eorum bonorum que promisit hora geniture: Item Luna prope initium 2^e domus acquisitionem decernit substance: Saturnus dominus domus quarte in domo Lucri et substance. Ex domi-

niis pollicetur Lucrum et substantiam. Jupiter in domo 2^a fortunam et Lucrum insinuat: Venus in quinta et in domo sui gaudij et in signo exaltationis sue gaudia decernit ratione exaltationis: Sol similiter in sua exaltatione semper faciet suam Illustritatem altiores dignitatis gradus conscendere. Mars dominus signi perfectionis prope lineam domus none itinera promittit et inclinabit natum ad studia: licet cum tedio: Mars enim natura contrariatur Studijs etc.«

E szerint tehát Corvin János 1473-ban ápril 2-án, 9 óra, 25 perc és 15 másodpercikor született és 1472-ben július 14-én éjfél után 1 órakor fogantatott. Legérdekesebb a horoscóp azon jóslata, mely két nagy csillagnak Venus melletti szomszédságából Corvin Jánosnak kitűnő fejedelmi nővel való házasságot jósol s azt mondja, hogy a hercezeg talán kétszer fog házasságra lépni. Tudjuk, hogy épen megfordítva történt, Corvin János neje Frangepán Beatrix ment másodszor férjhez Brandenburi György örgrófhhoz, míg Corvin János időelőtt szállt kora sirba. Az astrologus tehát tévedett.

A bécsi nyomdászat 400 éves jubileumához. A »Könyvszemle« f. é. II-ik füzetében említettük, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtára Dr. Mayer Antal bécsi tudósnak, ki az 1480-ik év fordulójára a bécsi nyomdászat 400 éves történetét írja, megígérte közreműködését. Ma e hírünket azzal egészíthetjük ki, hogy a könyvtár ígérését már beváltotta. Czedulacatalogusa alapján összeállította a gyűjteményében levő 1700 előtti bécsi nyomtatványok teljes jegyzékét, s ezt Dr. Mayernek a napokban el is küldte. E jegyzékben a bécsi nyomtatványok száma több százra megy; ezek közt van 50 olyan, melyeket Denis a ritkaságok közé soroz, s 10 olyan, melyekről a bibliographiai segédkönyvek mit sem tudnak. Valószínű, hogy több unicum lesz köztük.

Cs. 7.

Vegyes közlemények.

Jelentés a M. N. Múzeum könyvtáráról. A M. N. Múzeum könyvtára az 1880. év II. felében összesen 2256 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal, 27 kézirattal és 3407 oklevéllel és levéllel, 250 oklevélmásolattal, és 1 percsomóval szaporodott; és pedig ajándékkal kapott 123 kötet nyomtatványt, 17 kéziratot és 2826 oklevelet és levelet, 1 percsomót; vásárolt 259 kötet nyomtatványt, 10 kéziratot és 581 oklevelet és levelet, 250 oklevél-másolatot; a beérkezett köteles példányok száma 1874 kötet.

Könyvek, kéziratok, oklevelek vásárlására és kötésre fordított 1499 frt 59 kr. *

Az olvasók száma 9942-re ment, kik 20,050 kötet nyomtatványt, 552 kéziratot és 3592 oklevelet használtak.

Jelentés a budapesti tudomány-egyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról, forgalmáról 1880-ban. A rendezés a folyó évben is folytatott s miután a megkezdett szakok befejeztettek, épen az év utolsó napjában munkába vétetett a hittani szak. Ez évben munkába vétetett a kéziratárnak részletes czimtározása is. Eddigelé ugyanis csak az egyes kötetek s munkák voltak felvéve, most minden kötet minden külön darabjáról külön czédula készül, mely a kezelést nagyon megkönnyíti. E mellett az Incunabulák czimtározása is folyik, a Codexek czimtározása pedig befejeztetett. E munkával kormány-engedély folytán dr. Fejérpataky bizatott meg. A könyvtár adományok és vásárlások által gyarapodott, melynek eredményét a munkába vett 1880-ki czimtár fogja kitüntetni.

Az egyetemi könyvtár 1880-iki forgalmát a következő táblázatból láthatni:

Hó	Hány nap volt nyitva	Olvások száma	A használt művek sz.	Az olvasók általános sz.	Legtöbben voltak	Legkevesebben voltak	Megjegyzés
Január	30	4205	5091	140	jan. 27. 186.	jan. 6. 65.	* Junius 15-től sept. 1-ig a könyvtár olvasó-terme zárva volt
Február	29	4536	5727	156	febr. 21. 189.	febr. 10. 61.	
Márczius	23	3603	4451	157	márcz. 4. 199.	márcz. 30. 93.	
Április	30	3717	4433	124	ápr. 10. 151.	ápr. 26. 97.	
Május	25	2401	2895	96	máj. 4. 147.	máj. 14. 27.	
Junius	14	779	974	56	jun. 1. 82.	jun. 14. 32.	
Septemb.	28	3083	3682	110	sept. 24. 192.	sept. 5. 23.	
Október	30	5571	6705	186	okt. 26. 243.	okt. 3. 138.	
Novemb.	29	5086	6266	175	nov. 3. 263.	nov. 2. 102.	
Deczemb.	27	4216	5151	160	decz. 4. 236.	decz. 27. 133.	
	265	37197	45375	140	nov. 3. 263.	sept. 5. 23.	

A házon kívül 1159 kikölesönző 2686 művet használt.

A M. T. Akadémia könyvtárának állapota, gyarapodása és használata 1880-ban. A könyvtár rendezése ez évben is folytatott, így az általános földrajzi munkák száma, melyben számtalan beiratlan munkák voltak, a lajstromozás által nagyban szaporodott, ép így áll a dolog az utazási szakkal; a paedagogiai szak leltározása befejeztetett. Rendezés alá vétetett az orvosi szak, s az új latin irodalom.

A gyarapodás 1880. évben a járulék napló szerint a következő:

104 külföldi akadémia, tud. társulattól és testülettől csere útján érkezett	357 mű	372 köt.	217 füz.
Magánosok ajándékából	185 »	78 »	125 »
34 nyomda által beküldött köteles példány	421 »	198 »	308 »
Saját kiadásaiból	57 »	54 »	45 »
Vétel útján	634 »	716 »	106 »
Összesen	1654 mű	1418 köt.	801 füz.

Az összes gyarapodás tehát ez évben 1654 mű, 1418 kötetben és 801 füzetben. Ezekhez járul 93 hazai és külföldi időszakos folyóirat.

A könyvtárt az évben 10304 egyén látogatta s 12,006 munkát használt. Házi használatra 157 egyén 1217 művet vett ki.

Összesen tehát 10,461 egyén 13.223 művet használt.

H. A.

Kinevezés. A nagymélt. vallás és közoktatási m. kir. miniszter ur a Nemzeti Múzeum könyvtárához Csontos János könyvtári őrségédet segédőrré nevezte ki.

Árpádkori oklevélvásárlás. A Nemzeti Múzeum könyvtára újabban vásárlás útján 13 árpádkori oklevéllel gyarapodott, melyekből kettő 1232 és 1233-ból, tehát a tatárjárás előtti időből való. Az oklevelek egytől egyig a felső magyarországi megyékre és családokra vonatkoznak s legnagyobb részt kiadatlanok. Ajánljuk a »Hazai Okmánytár« t. szerkesztőjének figyelmébe.

Hazafias adományok. A Nemzeti Múzeum könyvtárának kéziratgyűjteményét az utolsó időben adományaikkal a következő hazafiak gyarapították: A nagyméltóságú földmivelés-, ipar- és kereskedelmi m. királyi ministerium adományozott: 311 czéhszabályt és czéhemléket, a nagymélt. m. kir. belügyministerium: 1. XVII. sz. armálist, Véghelyi Dezső: egy XVIII. sz. kéziratot, Bánás Jenő: 2 XVIII. sz. oklevelet, Rosenfeld Lipót: 1 XVI. sz. oklevelet, Zimmermann Raymund: 1 XVII. sz. czéhszabályt, báró Skrbenszky Fülöp: 4 XVII.—XVIII. sz. oklevelet, Mariássy Miklós és Ferencz: 821 XIV.—XVIII. sz. oklevelet és levelet, Fraknoi Vilmos: a Martinovics perre vonatkozó másolatokat a bécsi cs. titkos levéltárból, Neumann Károly: Petőfi Sándornak 4 ismeretlen költeményét, dr. Ungár Samu: a Martinovics perre vonatkozó peresomót, Thuránszky Béla: egy XVIII. sz. kéziratot, Miletz Béla 12 békésmegyei levelet az 1848—9-ki időszakból, Györgyi Lajos: egy czéhládát 12 czéhokmányokkal és Dobler János: egy 1849-ki utlevelet. Mindezen ajándékokért a Nemzeti Múzeum könyvtára az illető adományozóknak hálás köszönetét fejezi ki.

Adalék a hazai papírárokhoz a középkorban. Történetiróink többször hangsúlyozták már, hogy a sz. királyi városok számadáskönyveit a mohácsi vészig ki kellene adni. Történetírásunk ezáltal nagybecsű kutfővel gyarapodnék, mely hazánk középkori művelődési és gazdasági viszonyait egészen új szempontból világítaná meg. A hazai tudományos világnak ezen régi vágya teljesült most, midőn az erdélyi szászok: « Verein für Siebenbürgische Landeskunde » tudományos társulata, Nagyszeben városa és a szász nemzet levéltárából az 1380—1516-ki időszak számadásait egy 687 lapra menő vaskos kötetben közrebocsátotta. A munka mint a »Quellen zur Geschichte Siebenbürgens« című vállalat 1-ső kötete nagy 8-ad rétből — Nagyszebenben Michaelis Zsigmond bizományában, díszes kiállításban 1880-ban jelent meg s minden tekintetben megérdemli, hogy tudósaink vele tüzetesen foglalkozzanak. Bennünket a munkának csak azon része érdekel, mely a régi papírárakkal foglalkozik s a hazai papirkereskedéshez a középkorban nyújt adalékot. Nagyszeben városa számadás könyveiből időrendben itt közöljük azon tételeket, melyekben papírvételekről történik említés a mint következők:

- »1494. Január 6. Item pro risi papyri empto a Nicolaó Proll
flor. 1. den. 25.
- 1495. Item papyrum unum rizum comparatum flor. 1. den. 25.
- 1497. Oct. 14. Item papyro duobus risis flor. 2.
- 1504. Item pro papyro flor. 1. den. 24.
- 1503. Item papyrum emptum successive pro necessitate registri
flor. 1.
- 1504. Pro papyro ad usum Scribendi domino magistro civium et notario recepto libris 3. flor. 0. den. 21.
- 1508. Pro papyro ad usum scribendi et registrum recepto risz duobus flor. 2. den. 25.«

Sajnos, hogy e számadási könyvek semmi utbaigazítást nem adnak arra nézve, hogy a szász városok honnan szerezték be papír szükségletüket. — Nem kevésbé érdekesek a kötet végén közlött graphikai táblázatok, melyek e számadási könyvek papírjain előforduló víz-jegyeket tüntetik fel. — Általában a gondos kiállítás, a háromféle lajtsrom, nemkülönben a nevezetesebb tételek magyarázata nagyon megkönnyítik a munka használatát. Megjelenését melegen üdvözljük.

Tudományos kutatások a múzeumi könyvtárban. Könyvesházunk gazdag gyűjteményeit, valamint a mult években, úgy az idén is, tudósaink közül igen sokan vették igénybe, kik a számukra berendezett teremben dolgoztak. A könyvtár majdnem állandó látogatói voltak: Dr. Haynald Lajos bibornok-érsék, Ipolyi Arnold püspök, Pulszky Ferencz, Dr. Henszlmann Imre, Dr. Wenczel Gusztáv, Szilágyi Sándor, Pesty Frigyes, Szilády Áron, Salamon Ferencz, Nagy Imre, Jakab Elek, Fabriczius Károly, Zsilinszky Mihály, Gyárfás István, Vetter A. altábornagy, Melczér István volt kir. személynök, Dr. Kerékgyártó Árpád, Volf György, Dr. Heinrich Gusztáv, Dr. Goldzieher Ignác, Báró Nyáry Albert, Bodnár Zsigmond, Báró Radvánszky Béla, idősb Szinnyei József, Csaplár Benedek, Dobóczy Ignác, Dr. Erődy Béla, Dr. Csiky Kálmán, Dr. Kohn Sámuel s mások. A fiatalabb tudós nemzedékből, kik huzamosabb ideig a könyvtárban buvárkodtak, kiemeljük: Dr. Ballagi Aladárt, Dr. Thallóczy Lajost, Dr. Ábel Jenőt, Dr. Fejérpataky Lászlót, Dr. Szalay Józsefet, Dr. Simonyi Zsigmondot s Dr. Marczali Henriket stb. Gyakrabban megfordultak a könyvtárban: Gyulay Pál, Fraknoi Vilmos, Torma Kár., Thaly Kálm., Szily Kálm., Pór Antal, Nagy Gyula, Dr. Bánóczy József, Dr. Kovách Imre, Dr. Hoitsy Pál, Ráth Gy. s többen. Vidéki tudósaink közül itt buvárkodtak több napig: Dr. Rómer Flóris, Dr. Szabó Károly, Haan Lajos, Bunyitay Vincze s mások.

A múzeumi könyvtár tudományos érintkezései. A könyvtár ez esztendőben tudományos érintkezésben volt: a bécsi császári udvari, a müncheni kir. udvari, a lipcei egyetemi, a báseli, gráci, jénai, wolffenbütteli, erlangeni és krakkói könyvtárakkal, melyektől részint kéziratokat kapott tudományos használatra kölcsön, részint bibliographiai kérdésekben véleményadásra kéretett fel általuk.

Érdekes kéziratok. A Nemzeti Múzeum könyvtára érdekes kéziratgyűjteményt vásárolt, mely ekkorig a szabadságharcz egy bajnokának féltékenyen őrzött kincsét képezte. A gyűjtemény magában foglalja azon 53 honvédtiszt arczképét, kik mint a szabadságharcz első foglyai 1849-ben Königrätzben voltak letartóztatva. A képek színes irónnal vannak rajzolva s ügyes kéz munkájára vallanak. A gyűjtemény zöld színű vászonba van

kötve, vörös háttal és csinos fehér kapocscsal könyvalakban 8-ad rétű kötetet tesz ki. Czime ezüst betűkkel nyomva a következő: »A szabadságharcz első hadi foglyai: 53 honvéd tiszt Königrätzben 1849.« — Tartalmazza a foglyok szines arczképeit ezen sorrendben: Ivánka Imre ezredes, Vajka Károly főhadnagy és dandársegéd, Mátyási József 7-ik zászl. hadbíró, Markovics Ede hadbíró, Kernesz Adolf Zrinyi 35-ik honv. század., Weszely Ede honvédzászl. század., Kecskeméthy Károly 7-ik honvédzászló század., Farkas László század. a 16-ik zászlóaljnál, 16 jun. 1849, Biró Ignác százados Hunyady 50-ik h. zászl., Bán Sándor 7-ik honvédzászl. kapitány, Szel János 7-ik honvédszázados, Mangsch József, Laváty százados 46-ik honvéd, Weisz Jakab honvéd főhadn., Szvoboda Ferencz commandant, Halász Zrinyi 35. honvédzászlóaljbeli hadnagy, Tóth Mihály tüzérfőhadnagy, Traupmann Lajos hadnagy a 7-ik honvédzászl., Polák János honvéd 7-ik zászl. hadnagy, Xántus János honvéd 46-ik zászl. hadnagy, Hegyesi István főhadnagy 50-ik zászlóaljnál, Taar Ferencz hadnagy, Barth Henrik hadnagy 50-ik zászl., Török Zsigmond a Hunyadi szabad csapat hadnagya, Széll Miska főhadnagy a 7-ik honvédzászl., Árvay Sándor 7-ik honvédzászl. hadnagya, Pinczey Ferdinánd 50-ik honvédzászlóalji főhadnagy, Tersztyánszky Lajos honvéd 7-ik zászl. hadnagy, Tompa Lajos 35-ik Zrinyi honvédzászl. főhadnagy, Madár Pál honvéd 7-ik zászl. hadnagy, Ribáry Ferencz 50-ik honvédzászl. hadnagy, a »Nép« politikai lap volt szerkesztője, Petrich György 7-ik honvédzászl. főhadnagy, Paur Rudolf 7-ik honvédzászl. főhadnagy, és segéd, Börczy József honv. 7-ik zászl. hadnagy, Simonyi Jenő 35-ik honvédzászl. főhadnagy, Lomniczy Endre 35-ik honvédzászl. hadnagy, Frankner Rezső Zrinyi 35-ik honvédzászl. hadnagy, Kühnel Ignác Hunyadi 50-ik honvédzászl. hadnagy, Br. Liptay Antal 34-ik z. honvéd hadnagy, Oszterhuber László honvéd 7-ik zászl. főhadnagy, Neilingemirszky (?) O. 7-ik honvédzászl. hadnagy, Dobozy Menyhért, Baranyay főhadnagy 7-ik honvédzászlóaljnál, Aug. Mayer 35-ik Zrinyi honvédzászl. hadnagy, Dr. Szigethy oberarzt 7-ik honvédzászl., Francesco Porro de Somenzi, Dr. Türke Ferencz honvédorvos és a königrätzti polit. hirlap szerkesztője, Rigotz Márton orvos, Dr. Bogdán Tivadar honvéd főorvos, Joh. Filip Unterarzt, 50. Batall. Hunyady, Szaiff József honvéd orvos, és Alexy Károly.«

— Rákóczi és a sajtószabadság. A censurát Magyarországon tudvalevőleg I. Leopold hozta be, a Kollonics-regime idejében, az 1690-es években. II. Rákóczi Ferencz 1703-ban, szabadságháboruja kezdetével azonnal megszüntette azt és a sajtót szabadnak tekinté. Mindazonáltal azt természetesen nem tűrhetette, hogy az országnak az ő hatalma alá került részeiben a magyar nemzetet gyalázó, vagy ennek szabadságküzdelmét kisebbitő, elferdítő, meghamisító nyomtatványok jelenjenek meg. Ilyen volt pedig a Brewer-féle nyomdából kikerült híres lőcsei kalendáriumnak az 1705-ik évre szóló folyama, mely valami labanczos embertől szerkesztetve, benne a megelőzött 1704-iki esztendő hazai eseményei császári szellemben adattak elő. Az 1704. december havában Lipótvárát ostromló Rákóczi ennek tudomására jutván, dec. 20-án Galgócz várából kelt rendeletet intézett felső-magyarországi tábornokához Berthóthy Ferenczhez, vizsgálatot és az említett naptár példányainak lefoglalását parancsolván. A sajtóviszonyaink történetére nézve érdekes ezen fejedelmi rendeletnek kivonata így szól:

»Die 20. X-bris Bertóti Ferencz úrnak, hogy a lőcsei typographus miért nyomtattatta a kalendáriumban a históriai nemzetünk prostitutiójára és maga hitetlenségének indiciumjára? azt investigálja, minden munkáit pedig supprimálja, bennünket aziránt voltaképpen tudósítson.«

(A fejedelmi cancelláriának a Nemzeti Múzeum kéziratrában őrzött, még kiadatlan jegyzőkönyvében.)

Mi történt légyen e dologban tovább? — nem tudjuk; mindazáltal ennyit is elég érdekesnek találtunk közleni.

Thaly Kálmán.

Adalék a könyvek becsüjéhez 1349-ből. A bibliographia egyik érdekes fejezetét kétségkívül a könyvek árának a régibb korban nyomozása képezi. Szakembereink kutatásai máris sok érdekes ide vágó adatot eredményeztek, melyek egykor lehető teljességgel összeállítva, nem csupán a bibliographiának, hanem általában a mult idők ismeretének szempontjából is sok tanúsággal fognak szolgálni. Ezen könyvárau-statistikához kívánunk hozzájárulni az alább következő kicsi, de érdekes adattal, mely a Nemzeti Múzeum könyvtárában letéteményezett, sóvári Soós család

levéltárából került napfényre. Benedek kászonyi plebánost 1349-ben Battyánból haza utaztában útközben kifosztják. Panaszt emel Beregmegye alispánja előtt, s elésorolja a tőle elrablott tárgyakat, melyek közt egy pej lovát négy márkára, breviariumját pedig nyolez márkára becsüli. Mily más lenne az arány napjainkban! Talán nem lesz érdektelen, ha az erre vonatkozó kis oklevelet itt közöljük: »Nos magister Thomas vicecomes magistri Morochus et quatuor iudices nobilium comitatus de Beregh damus pro memoria, quod Benedictus sacerdos de Kazun — — per modum protestacionis significare curavit — —, quod Johannes dictus Mog famulus magistri Thome filii Ladislai et Ladislaus dictus Besenew famulus magistri Michaelis filii Ladislai et Johannes filius Ladislai famulus Ladislai filii Ladislai de Ezen die dominica proxima post Nativitatem beati Johannis Baptiste anno in presenti in libera via procedente inter villas Botyan et Salamon latrocialiter unum equum suum peg coloris quatuor marcas valentem, unam tunicam et taberdam (?) duas marcas valentem et unum breviarium octo marcas valens recepissent. Datum in Loprethzaza, sabbato proximo post octavas predicti festi Nativitatis beati Johannis Baptiste, anno domini Mo. CCCmo. XLmo nono.«

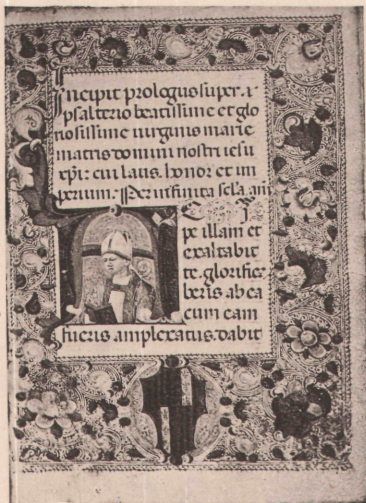
Nagy Gyula.

Bibliotheca Carpatica. A »Könyvszemle« 1879-ki folyamában említettük, hogy a »Bibliotheca Carpatica« sajtó alatt van. Ma e hírünket azzal egészíthetjük ki, hogy a munka már megjelent s a »Magyarországi Kárpategyletnek« épen úgy mint a hazai bibliographiai irodalomnak becsületére válik. Czime: »Bibliotheca Carpatica.« A »Magyarországi Kárpategylet« megbizásából összeállította Payer Hugó. — »Bibliotheca Carpatica« Im Auftrage des »Ungarischen Karpathen-Vereines« zusammengestellt von Hugo Payer. — Késmárk 1880. A »Magyarországi Kárpategylet« kiadványa. — Selbstverlag des »Ungarischen Karpathen-Vereines.« — Igló. Nyom: az iglói könyvnyomdában. Schmidt József 1880, 8-ad rét, 378 lap.« A munka magában foglalja azon értekezések és könyvek jegyzékét, melyek a magyarországi kárpátokkal bármi tekintetben foglalkoznak, s három részre oszlik. Az első rész adja a dolgozatok betűrendes jegyzékét s 245 lapon 5885 czimet sorol fel. A második rész 246—345

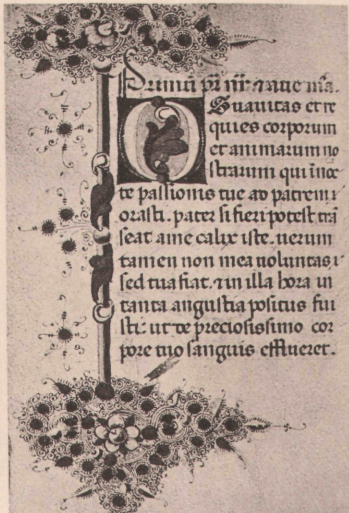
lapon tartalmazza a felsorolt munkák betűrendes szakindexét 28 szak szerint csoportosítva. A III. részben 347—387 lapon van a hely és tárgyjegyzék. — Készséggel beismerjük, hogy a munka nagy lelkiismeretességgel, szorgalommal és ügyszeretettel van összeállítva. S ha egyes hézagai lesznek is, de az kétségtelen, hogy repertorium-irodalmunkban haladást mutat s ha tekintetbe vesszük, hogy Payer Hugó azt vidéken csinálta, hol nagy segédeszközök nem állottak rendelkezésére, úgy becsét kétszeresen kell méltányolnunk. Részünkről a munkát bibliographiai, irodalomtörténeti és kulturtörténeti szempontból üdvözljük s megjelenéséhez a »Kárpát-Egyletnek«, a derék szerkesztőnek s az iglói nyomdának egyaránt szerencsét kívánunk!

Figyelmeztetés. A vegyes közlemények rovatából több bibliographiai kisebb közlést, s egy nagyobb cikket, melyet a legutóbbi számban a »kéziratok gyanánt kiadott nyomtatványokról« kilátásba helyeztünk, térszüke miatt a »Könyvszemle« 1881. első füzetére voltunk kénytelenek halasztani.

I.

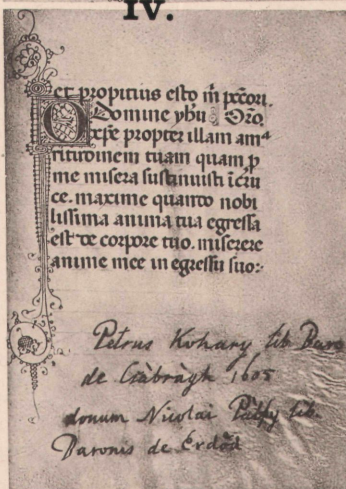
II.

III.

IV.

Hasonmás Beatrix királyné imakönyvének 1^a, 110^b
173^b és 175^a leveleiről.

(Eredetije a mölki benczések könyvtárában.)

*Iskolai értesítők az 1879—80. tanévről.**

- Arad sz. kir. város községi népiskolájának értesítője az 1879—80. tanévről. (Arad. Gyulai István. 8-r. 72 l.)
- Az Arad-városi nyilvános polgári iskola jelentése az 1879—80. tanévről. Közli Simay István. (Arad. Gyulai István. 8-r. 19 l.)
- Az aradi királyi főgymnasiumnak és az ezzel összekapcsolott állami főreáliskolának értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Svábi Pál. (Arad. Gyulai István. 8-r. 82 l.) (Értekezés: Garay János költészete. Irta Wigand János.)
- Az aradi magy. kir. állami tanítóképző ötödik értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Kerner Péter. (Arad. Réthy L. 8-r. 31 l.)
- A pestmegyei ágost. hitv. esperesség pártfogása alatt álló aszódi evang. algymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Miesnay János. (Franklin-társulat nyom. 8-r. 20 l.)
- A bajai m. kir. állami tanítóképző intézet értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Bartsch Samu. (Baja. Nánay Lajos. 8-r. 36 l.)
- A zircz-ezisterei-rend bajai főgymnasiumának évi jelentése az 1879—80. tanévről. (Baja. Nánay Lajos. 8-r. 119 l.) (Értekezés: Az emberi nem kora. Irta Platz B.)
- A t. iskolánénék vezetése alatt álló bajai felsőbb leánytanodába 1879—80. tanévben járt tanulók érdemsorozata. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 18 l.)
- A b-gyarmati államilag segélyezett községi polgári fiu- s leányiskola ötödik értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Tomeskó Nándor. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 45 l.)
- Értesítő a b-gyarmati állami elemi népiskola VI. évfolyamáról. 1879—80. Kiadta az igazgatóság (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 17 l.)
- (Balázsfalva.) Program'a gymnasiului superioru, preparandiéi, normei si scole populare de fetitie de in Blasiu pre anulu scolasticu 1879—80. (Balázsfalva. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 103 l.) (Értekezés: Explicarea moderna mehanica a naturei si credenti' a in Ddieu. Irta Gram Sándor.)
- A bánfi-hunyadi állami iskolák tanító és tanuló személyzetének kimutatása 1879—80. tanévről. Kiadta Gagyi Samu. (Kolozsvar. Stein János. 8-r. 12 l.)
- A baróthi államilag segélyezett gazdasági szakosztályljal megtoldott felső-népiskola III. értesítője. Szerk. Bedő József. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 51 l.)

*) E rovatban közöljük azon 1879—80. évi iskolai értesítőket, melyek a N. Múzeum könyvtárába ekkorig érkeztek.

- A **bártfai** kath. kis-gymnasium 1879–80. tanévi értesítője. Közli Hunka Emánuel. (Kassa. Scharf F. 8-r. 29 l.)
- A **békési** helv. hitv. VI. osztályú reál-gymnasium értesítője az 1879–80. iskolai évről. Közli Török Gábor. (Athenaeum r.-társ. nyom. 8-r. 22 l.)
- A **békés-csabai** ág. hitv. ev. algymnasium értesítője 1879–80. (B.-Csaba. Povázsay László. 8-r. 20 l.)
- A **b-gyulai** róm. kath. népiskolák harmadik értesítője az 1879–80. tanév végén. (B.-Gyula. Dotay János. 8-r. 78 l.) (Értekezés: A selyemtenyészésről. Irta Göndöcs Benedek.)
- Értesítvény a **belényesi** gör. kath. főgymnasiumról 1879–80. tanévre. Reportu stb. (Szamos-Ujvár. 8-r. 54 l.)
- Beregszász** város államilag segélyezett polgári fiúiskolájának hatodik évi jelentése 1879–80. tanévről. Szerk. Katinszky János. (Beregszász. Nagy Lajos. 8-r. 36 l.)
- (**Besztercze.**) VI. Jahresbericht der Gewerbeschule zu **Bistritz** in Siebenbürgen. Zum Schlusse des Schuljahres 1879–80. Veröffentlicht von Wilhelm V. Dokoupil. (Besztercze. Gött I. 8-r. 75 l.) (Értekezés: Materialien zu einem Lehrbuche für chemische Technologie an Gewerbeschulen. Irta Dokoupil W.)
- A **besztercebányai** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Szakmáry József. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 62 l.)
- A **tolna-baranya-somogyi** ág. hitv. ev. egyház-megye **bonyhádi** algymnasiumának értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Marhauser Imre. (Pécs. Taizs M. 8-r. 23 l.)
- (**Brád.**) IV-a programa a gimnasiunui publicu romanu greco-orientalu din **Bradu** pe anulu scolasticu 1879–80. edata de Nicolau Miheltianu. (Szeben. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 15 l.)
- A **brassói** róm. kath. főgymnasium értesítője 1879–80. tanévről. (Brassó. Römer és Kamner. 8-r. 88 l.) (Értekezés: Vizsgálatok az újabb mértan köréből. Irta Mally Nándor.)
- A **brassói** magy. kir. állami felső leány- és elemi népiskolák V. értesítője az 1879–80. tanév végén. A gondnokság megbízásából kiadta Orbán Ferencz. (Brassó. Gött János nyomdája. 8-r. 43 l.)
- Értesítő a **budapesti** magy. kir. állami felsőbb leányiskola 1879–80. tanévről. Közli Berecz Antal. (Fanda József. 8-r. 59 l.)
- A **budapesti** II. ker. (vizivárosi) m. kir. állami tanítónőképző-intézet értesítője az 1879–80. iskolai évről. (M. kir. egyet. könyvnyomda. 8-r. 17 l.)
- A **budapesti** II. kerületi községi nyilvános hatosztályú polgári fiúiskola VII. értesítője az 1879–80. tanév végén. Szerk. Lengyel Sándor. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 31 l.)
- A **Budapest** fővárosi II. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola V. tudósítványa az 1879–80. tanév végén. Szerk. Bohus Rezső. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 25 l.)
- A **budapesti** II. kerületi kir. egyet. kath. főgymnasium évi értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Lutter Nándor. (Franklin-társulat. 8-r. 56 l.) (Értekezés: Hatványmutatók számegeyenletek megfejtése. Irta L. N.)
- A **budapesti** II. kerületi állami reáltanodának huszonnegyedik évi jelentése az 1879–80. tanév végén. Szerk. Say Móricz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 71 l.) (Értekezés: Goethe tanuló éveiben. Irta Tiber Ágost.)

- A **Budapest** fővárosi III. kerületi nyilvános községi polgári fiu-iskola nyolczadik tudósítványa az 1879–80. tanév végén. Szerk. Weizenfeld Lipót. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 18 l.)
- A **Budapest** fővárosi IV. kerületi nyilvános községi polgári leány-iskola tizedik tudósítványa az 1879–80. tanév végén. Szerk. Sztójanovics István. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 34 l.)
- A **Budapest** fővárosi IV. kerületi községi nyilvános főreáltanoda huszonhatodik tudósítványa az 1879–80. tanév végén és emlékkönyv az intézet negyedszázados fennállása alkalmából. Közéletesi Ney Ferencz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 152 l.)
- A **Budapest** fővárosi V. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola negyedik értesítője az 1879–80. tanév végén. Szerk. Gyulay Béla. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 34 l.)
- A **budapesti** VI. kerületi állami főreáltanodának nyolczadik évi értesítője az 1879–80. tanév végén. Szerk. Hofer Károly. (Légrády testv. 8-r. 88 l.)
- A **Budapest** fővárosi VI. kerületi nyilvános községi polgári fiu-iskola X. tudósítványa az 1879–80. tanév végén. Szerk. Roller Mátvás. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 38 l.)
- A **Budapest** fővárosi VII. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola tudósítványa az 1879–80. tanév végén. Szerk. Vajdafy Ernő. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 30 l.)
- A **Budapest** fővárosi VIII. kerületi (józsef-városi) községi nyilvános főreáltanoda 9. tudósítványa az 1879–80. tanév végén. Szerk. Felsmann József. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 101 l.) (Értekezés: Budapest ásványos forrásai és a városligeti artézi kút. Irta Sajóhelyi Frigyes.)
- A **Budapest** fővárosi IX. kerületi községi nyilvános polgári fiu-iskola negyedik tudósítványa az 1879–80. tanév végén. Szerk. Fillinger Károly. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 34 l.)
- A **budapesti** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1879–80. iskolai évről. Közli Corzan Avendano Gábor. (Athenaeum nyom. 8-r. 56 l.) (Értekezés: Trója története. Irta Ábel Jenő.)
- Tudósítvány a kegyes tanítórendiek **budapesti** főgymnasiumáról az 1879–80. tanévben. (»Hunyadi Mátvás« intézet. 8-r. 100 l.) (Értekezés: A felső kryptogamok és phanerogamok rokonsági viszonyai. Irta Pachinger Alajos.)
- Értesítő a **budapesti** reform. főgymnasiumról az 1879–80. tanévben. Szerk. Vámosy Mihály. (Kocsi Sándor. 8-r. 65 l.) (Értekezés: Prot. gymnasiumaink és a prot. autonomia. Irta Csiky Kálmán.)
- A **budapesti** keresked. akadémia évi jelentése. Közli Lewin Jakab. Az 1879–80. tanév végén. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 91 l.) (Értekezés: Szerbia. Irta Herich Károly.)
- A **budapesti** királyi magyar tudomány-egyetem almanachja 1879–80-ról. (Magy. kir. egyet. nyomda. 8-r. 120 l.)
- (**Budapest.**) A m. kir. tanárképző intézet gyakorló főgymnasiumának értesítője az 1879–80. évi időszakról. Közli Bartal Antal. (Athenaeum r.-társaság nyom. 8-r. 61 l.)

- A nemeti zenede növendékeinek érdemsorozata 1879—80. tanévben. (Rózsa K. és neje. 8-r. 28 l.)
- A színészeti tanoda 1879—80. évkönyve a XVI. tanfolyamról. Kiadja az igazgatóság. (Athenaeum r.-társ. nyom. 8-r. 23 l.)
- Az országos nőképző-egylet tanintézetének értesítője az 1879—80. tanévről. (Fanda József. 8-r. 32 l.)
- Az országos kisedővő-egyesület évkönyve az 1879—80. évről. Összeállította P. Szathmáry Károly. (Athenaeum r.-társ. nyom. 8-r. 38 l.)
- Az országos köznevelési egyesület nyilvános minta-középtanodájának (főgymnasium és főreáliskola) és nevelő-intézetének értesítője az 1879—80. tanévről. Közli László Mihály. (Rudnyánszky A. 8-r. 31 l.)
- Bayer Karolina VIII. osztályú tan- és nevelő-intézetének programja. (Fanda József. 8-r. 16 l.)
- A **budapesti** országos rabbiképző-intézet értesítője az 1879—80. tanévről. Megelőzi: Al-Batlaǵúsi nyomai a zsidó vallás-philosophiában, írta és jelképes köreinek héber fordításával kiadta Kaufmann Dávid. (M. kir. egyet. nyomda. 8-r. 143 l.)
- Jahresbericht der Landes-Rabbinerschule in **Budapest** für das Schuljahr 1879—80. Voran geht: Die Spuren Al-Batlaǵúsi's in der jüdischen Religions-Philosophie. Nebst einer Ausgabe der hebräischen Uebersetzungen seiner bildlichen Kreise von David Kaufmann. (M. kir. egyet. nyomda. 8-r. 150 l.)
- A **csabrendeki** m. kir. állami elemi népiskola negyedik értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Gosztony József. (Pápa. Nobel Ármin. 8-r. 16 l.)
- A **Csáktornya**-városi államilag segélyezett polgári fiu-iskola nyolczadik évi értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Valló Vilmos. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 27 l.)
- A **Csáktornya**-városi községi elemi népiskola értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Jeney Gusztáv. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 18 l.)
- Értesítés a **csáktornyai** állami tanítóképezdéről. 1879—80. (Athenaeum r.-társ. nyom. 2-r. 2 l.)
- A **csik-somlyói** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Imets Fülöp. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 66 l.) (Értekezés: A föld helyzete-, alakja- s nagyságára vonatkozó vélemények a legrégibb kortól jelen korig. Írta Jakab Antal.)
- A **csurgói** helvét hitvallású nagy-gymnasium XVI. évi értesítője az 1879—80. tanévben. Közvetteszi Dombó Vince. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 36 l.) (Értekezés: Lessing viszonya Aristoteleshez. Fleischhacker M. Fridolintól.)
- A **czeplédi** államilag segélyezett községi nyilvános polgári fi- és leányiskola értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Elefánti József. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 27 l.)
- A **debreczeni** városi főreáltanoda értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Gelencei Pál. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 35 l.) (Értekezés: Vázlatok a vegy-tan fejlődésének történetéből. Írta Piribauer Alajos.)
- A **debreczeni** r. kath. elemi népiskolák növendékeinek érdemsorozata az 1879—80. tanév végén. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 16 l.)

- Értesítő a **debreczeni** hely. hitv. egyház nyolcz osztályú leánynevelő intézetéről az 1879–80. iskolai év végén. Közli Dóczy Gedeon. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 32 l.)
- Értesítő **Debreczen** szab. kir. város iparos-tanonezokat tovább képző iskolájáról az 1879–80. iskolai év bevégeztével. Közli Dóczy Gedeon. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 40 l.)
- Értesítő a kegyes tanítórendiek **debreczeni** kisgymnasiumáról az 1879–80. tanévben. Közli Harmath Gergely. (Debreczen. A városi könyvnyomda. 8-r. 53 l.)
- Értesítő a **debreczeni** hely. hitv. egyház VIII. osztályú leánynevelő intézetéről az 1879–80. iskolai év végén. Közli Dóczy Gedeon. (Debreczen. A városi könyvnyomda. 8-r. 32 l.)
- Értesítő a reformátusok **debreczeni** főiskolájában a tanítóképezdéről és az elemi iskolákról az 1879–80. tanévről. Szerk. Joó István. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 58 l.) (Értekezés: A tanítóképzés. Irta Joó István.)
- 1879–80-diki évkönyv a reformátusok **debreczeni** főiskolájának akadémiai tanzakairól. Közli Liszka Nándor. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 95 l.)
- A **dévai** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Matu-sik János. (Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 80 l.) (Értekezés: Adalékok Erdély XVIII. századbéli statistikájához. Irta Egyed Mózes.)
- Rendezett tanésú **Dobsina** bányaváros közs. népiskolájának értesítője 1879–80. tanévről. Közli Klein Samu. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 16 l.)
- A cisterci rend **egri** kath. főgymnasiumának értesítője 1879–80. iskolai évről. (Eger. Érseki lyceumi nyomda. 8-r. 105 l.) (Értekezés: A bor vegytanilag tekintve. Irta Horváth Zsigmond.)
- Az **eperjesi** ev. ker. collegium értesítője az 1879–80. iskolai évről. (Eperjes. A bank-egylet nyomdája. 8-r. 85 l.) (Értekezés: A politika és a morál. Irta Berzeviczy Albert.)
- Az **eperjesi** kir. kath. főgymnasium 1879–80. tanévi értesítője. Szerk. Nuber Sándor. (Eperjes. A bankegylet nyomdája. 8-r. 112 l.) (Értekezés: Adalékok Eperjes szab. kir. város egykori kézműipar- és kereskedelmi történetéhez. Irta Lasztókay László.)
- Az **érsekújvári** róm. kath. gymnasium értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Tallay Nándor. (Érsekújvár. Winter Zsigmond. 8-r. 36 l.) (Értekezés: Pray György élete és írói munkássága. Irta Tallay Nándor.)
- (Eszék.) Izvješće o kralj velikoj realci u **Osieku** koncem skolske godine 1879–80. (Eszék. Pfeiffer Julia. 8-r. 84 l.) (Értekezés: Uporaba algebre kod rješavanja geometrijskih zadaća. Irta Nenin Péter.)
- Sz. kir. **Esztergomvárosi** nyilvános reáltanoda 1879–80. tanévi értesítője. (Esztergom. Buzárovits G. 8-r. 34 l.) (Értekezés: A francia dráma első nyomai. A vígjáték keletkezése, fejlődése és fölvirágzása. Molière érdemei. Irta Ném-tsak János.)
- Értesítő a pannonhalmi szt.-Benedek-rend **esztergomi** főgymnasiumáról az 1879–1880. tanév végén. Közli Fehér Ipoly. (Esztergom. Buzárovits G. 8-r. 59 l.)
- A **fehértemplomi** m. kir. állami főgymnasium V. értesítvénye az 1879–80. tanévről. (Fehértemplom. Hepke Tibold. 8-r. 68 l.) (Értekezés: Az életről. Irta Ferenczy József.)

- A **felső-lövői** ág. hitv. evang. nyilv. tanintézetek (tanítóképezde s reálgymnasium) értesítője az 1879—80. tanévről. Programm stb. (Szombathely. Seiler Henrik. 4-r. 53 l.) (Értekezés: Vallástanítás. Irta Eszterl Rezső.)
- (Fiume.) Classificazione degli scolari e scolare della civica scuola popolare in Drenova (Fiume) alla chiusa dell' anno scolastico 1879—80. (Fiume. Karletzky Ferencz. 8-r. 8 l.)
- A **galgóczi** államilag segélyezett polgári fiu- és leányiskola harmadik értesítője az 1879—80. tanév végén. Szerk. Orbók Mór. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 72 l.) (Értekezés: A trigonometriai differentialis függvényes integrálása. Irta Orbók Mór.)
- A **gyergyó-szent-miklósi** államilag segélyezett községi polgári fiu-iskola V. értesítője az 1879—80. tanév végén. Szerk. Kuncz Kornél. (Kolozsvár. Stein J. 8-r. 38 l.)
- A **Gyöngyös-városi** kath. nagygynasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Vágó Ferencz. (Gyöngyös. Herzog Ernő. 8-r. 52 l.) (Értekezés: A görögök családi élete s köznevelése Lykurgus és Solon idejében. Irta Karkeez Alajos.)
- A **gyönki** reform. gymnasium értesítője az 1879—80. iskolai évről. Közli Varga István. (Keeskemét. Tóth László. 8-r. 18 l.)
- A **győri** m. kir. állami főreáliskola hetedik évi értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Kerényi Nándor. (Győr. Özv. Sauerwein Gézáné. 8-r. 79 l.) (Értekezés: A világtörténelmi események csoportosítása. Irta Szombathy Ignác.)
- Értesítő a pannonhalmi szt.-Benedek-rend **győri** főgymnasiumáról az 1879—80. tanév végén. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 86 l.) (Értekezés: Thucydides. Irta Vaszary Dózsa.)
- A **gyulafehérvári** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. (Gyulafehérvár. Klüger Bernát. 8-r. 72 l.) (Értekezés: Magasságmérés légsúlymérővel. Irta Ávéd Jákó.)
- A **h-szoboszlói** polgári iskolával kapcsolatos gymnasium negyedik évi értesítője az 1879—80. tanévről. Szerk. Szathmáry György. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 28 l.)
- A **hód-mező-vásárhelyi** reformált főgymnasium 1879—80. tanévi értesítője. (Szeged. Traub B. 8 r. 64 l.) (Értekezés: A mennyiségtan tanításáról, különösen a gymnasiumi alsó osztályokban. Irta Halmi János.)
- Az **iglói** ág. hitv. ev. főgymnasium évi jelentése az 1879—80. tanévről. Közli Guhr Márton. (Igló. Schmidt József. 8-r. 48 l.)
- A **jászberényi** ker. kath. főgymnasium évi értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Lippay Lajos. (Jászberény. Szalay Iván. 8-r. 67 l.)
- Értesítő **Jászberényben** Riszner József és neje nyilvánossági joggal felruházott VIII. osztályú felsőbb leánynevelő- és tápintézetéről az 1879—80. iskolai évben. (Buschmann F. 8-r. 20 l.) (Értekezés: Vörösmarty Mihály lyrája a politikai élet hatása alatt. Irta Golenich Károly.)
- A **kalocsai** és pusztai (kültéri) elemi népiskolába járó tanoncoknak érdemsorozata 1879—80. tanévben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 4-r. 11 l.)
- A miasszonyunkról nevezett szegény iskolanénék vezetése alatt álló **kalocsai** érseki leánytanodába járó leányoknak érdemsorozata 1879—80. tanévben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 6 l.)

- Névsora a Jézus-társaságarendi **kalocsai** érs. finevelő intézet vagyis Stephanaeum növendékeinek 1879–80. tanévben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 4 l.)
- A **kaposvári** állangymnasium értesítője az 1879–80. tanévről. (Kaposvár. Jeiteles Hermann. 8-r. 60 l.) (Értekezés: A szülők s az iskola. Irta Mortenson Ede.)
- (**Károlyváros.**) Program srpske praroslavne velike gimnazije Karlovaeske za skolsku godinu 1879–80. (Ujvidék. Pajevits A. 8-r. 75 l.) (Értekezés: O spravinyu i oplogyivanu u zsvotinya u optye a osobito o partenogenezi u pesela. Irta Zswanovits Iván.)
- Igazgatói jelentés a **karánsebesi** m. kir. leányiskoláról a lefolyt 1879–80. iskolaévben. (Karánsebes. Wenczely és fia. 2-r. 4 l.)
- A **karánsebesi** magy. kir. polgári iskola értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Ogonovszky Ferencz. (Karánsebes. Wenczely és fia. 8-r. 24 l.)
- A **karczagi** ref. gymnasium értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Kovács Imre. (Karczag. Spitzer S. 8-r. 27 l.) (Értekezés: Az »uk-ük, juk-jük« ragokról. Irta Fogarasi Gábor.)
- A **kassai** sz. Orsolyáról nevezett apácák zárdájában levő róm. kath. tanítónő-képző intézet 1879–80. tanévi értesítője. (Kassa. Scharf F. János. 8-r. 16 l.)
- Kassa** szabad királyi város községi polgári fiu- és leányiskolájának értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Mártonfi Márton. (Kassa. Scharf F. János. 8-r. 69 l.) (Értekezés: A parányok világa. Irta Szikay Béla.)
- A **kassai** állami főreáliskola értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Mauritz Rezső. (Kassa. Scharf János. 8-r. 57 l.)
- A **kassai** állami gépészeti közép ipar-iskola tudósítványa az 1879–80. tanévről. Közli Szakkay József. (Kassa. Pannonia könyvnyomda. 8-r. 64 l.) (Értekezés: A gépészeti iparos szakoktatás kérdéséhez. Irta Tetmajer Károly.)
- A jászóvári prémontrei kanonokrend **kassai** főgymnasiumának évi jelentése az 1879–80. tanévről. Közli Benedek Ferencz. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda. 8-r. 108 l.) (Értekezés: Beszélgetés tanítványaimmal a szépről. Irta Pápay Zs. Jeromos.)
- A **kecskeméti** m. kir. állami főreáltanoda 1879–80. évi értesítője. Kiadta Dékány Ráfael. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 50 l.) (Értekezés: Az avarok. Irta Kiss Lajos.)
- A **Kecskemét-városi** gazdasági szakosztályal egybekapcsolt felsőbb népiskola értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Máté Sándor. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 24 l.)
- A **kecskeméti** községi polgári leányiskola V. értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Páthty Károly. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 33 l.) (Értekezés: Család és iskola. Irta Szalontai Sándor.)
- A magyarországi kegyes tanítórend **kecskeméti** főgymnasiumának tudósítványa az 1879–80. tanévről. Közli Polák Ede. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 55 l.) (Értekezés: Nézetek a jégeső tűneményéről. Irta Polák Ede.)
- Értesítvény a **kecskeméti** reform. lyceumról 1879–80. Szerk. Csabay Imre. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 51 l.)
- A **kecskeméti** ref. főiskolai jog- és államtudományi kar évkönyve 1879–80-ról. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 46 l.)

- Értesítvény a **keszthelyi** kath. kisgymnasiumról 1879–80. Közli Lipp Vilmos. (Szombathely. Seiler Henrik. 8-r. 48 l.) (Értekezés: A népvándorlás és Attila. Irta Fábry Pál.)
- A **keszthelyi** községi elemi népiskola 1879–80. évi értesítője. Szerk. Ujlaky Mátyás. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 16 l.)
- A **Keszthely** városi államilag segélyezett polgári fiú-iskola VIII. értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Wiese Károly. (Pápa. Nobel Ármin. 8-r. 17 l.)
- A **késmárki** evang. kerületi lyceum értesítvénye az 1879–80. évre. Közli Palcsó István. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 33 l.)
- A minorita tanítórendiek vezetése alatt álló **kézdivásárhely-kantai** róm. kath. algymnasium értesítvénye az 1879–80. tanév végén. (Kézdi-Vásárhely. Turóczy és Stypulkowszky. 8-r. 27 l.) (Értekezés: A dohány és dohányzás.)
- A **kis-kun-félegyházi** városi kath. algymnasium értesítője az 1879–80. évről. Közli Ágócs János. (Szeged. Endrényi L. 8-r. 20 l.)
- A **kis-kun-halasi** hely. hitv. lyceum értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Csontó Lajos. (Halas. Bittermann Andor. 8-r. 48 l.) (Értekezés: A magyar királyok és török szultánok közt kötött békeszerződések sorozata és jellemzése a XVII. század első felében. Irta Gaal Endre.)
- A **kisujszállási** ref. 6 osztályú gymnasium értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Keszi Hajdú Lajos. (Debreczen. Tiszay D. 8-r. 16 l.)
- A **kisvárdai** állami elemi népiskola értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Beke Márton. (Kisvárd. Berger Ignác. 8-r. 25 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **kolozsvári** róm. kath. főgymnasium 1879–80. tanévi értesítője. Közli Várady Móritz. (Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 88 l.) (Értekezés: Az önképző körök a jelenlegi iskolai rendszerben. Irta Horvát Sándor.)
- A **kolozsvári** evang. reform. collegium értesítője az 1879–80. iskolai évről. Szerk. Debreczeni József. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 78 l.)
- Értesítvény a **kolozsvári** m. kir. állami tanítóképezde kilencedik évről. Közli Paal Ferencz. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 34 l.)
- Értesítő a **kolozsvári** unitárius vallásközönség iskoláiról az 1879–80. tanévben. Szerk. Kovács János. (Kolozsvár. Papp Miklós. 8-r. 78 l.)
- A **kolozsvári** magy. kir. tudományegyetem almanachja 1879–80-ról. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 51 l.)
- A **kolozs-monostori** magy. kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Vörös Sándor. (Kolozsvár. Gámán János. 8-r. 122 l.)
- Értesítés a pannonhalmi szt.-Benedek-rend **komáromi** kath. kisgymnasiumáról az 1879–80. tanév végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 54 l.) (Értekezés: Néhány szó Liviusról. Irta Gyulay Rudolf.)
- A **Körmöcbányai** sz. kir. város községi elemi fi- és leánytanoda értesítvénye az 1879–80. tanévről. (Turócz-Szt.-Márton. Könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 11 l.)
- A **körmöcbányai** m. kir. állami főreáltanoda tizedik évi értesítője 1879–80. Szerk. Schröder Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 88 l.) (Értekezés: Történeti s földrajzi muzeumokról a középiskoláknál.)
- Értesítvény a **kőszegi** kath. kisgymnasiumról 1879–80. Szerk. Stern Pál. (Szom-

- bathely. Bertalanffy. 8-r. 32 l.) (Értekezés: A latin nyelv eredete és jelentősége. Irta L. K.)
- Az államsegélylyel főtartott **köszegi sz. kir. város községi fiú- és leány-polgári iskola III. almanachja 1878–79. és 1879–80. tanéveiről.** Szerk. Mennyey Ferencz. (Köszeg. Feigl Frigyes. 8-r. 56 l.)
- A **kún-félegyházi m. kir. állami tanítóképezde értesítője az 1879–80. tanévről.** Közli Samu József. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 30 l.)
- A **lévai kegyes-tanítórendi kisgymnasium értesítője az 1879–80. tanévről.** Közli Szabadi Gyula. (Léva. Dukesz Lipót. 8-r. 70 l.) (Értekezés: A virágról. Irta Zsuffa Pál)
- A **lévai állami tanítóképző intézet IX. értesítője az 1879–80. tanév végén.** Közli Szabó Lajos. (Léva. Dukesz Lipót. 8-r. 32 l.)
- A **losonezi áll. elemi iskola értesítője az 1879–80. tanévről.** Közli Vilt József. (Losonez. Ráth Simon. 8-r. 15 l.)
- A **losonezi m. kir. áll. tanítóképezde értesítője az 1879–80. tanévről.** Összeállította Terray Károly. (Losonez. Róth Simon. 8-r. 43 l.)
- A **losonezi m. kir. áll. főgymnasium értesítője 1879–80-ról.** Közli Kuncz Elek. (Losonez. Róth Simon. 8-r. 75 l.) (Értekezés: A gymnasiumi görög és latin nyelvbeli oktatás czélja. Irta Szöke Adolf.)
- A **losonezi városi felügyelet alatt álló Kovácz-Hasper Alvin-féle női középiskola értesítője 1879–80.** (Losonez. Róth Simon. 8-r. 37 l.) (Értekezés: Néhány szó a nőnevelés magyar nemzeti fontosságáról. Irta Kuncz Elek.)
- A **lőcei m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1879–80. tanévről.** (Lőce. Reisz József. 8-r. 70 l.) (Értekezés: 1. Tájékoztató a mai nyelvhasználatban. Irta Gelé János. 2. Lőce szab. kir. város levéltárának legrégebbi irományai 1600-ig. Irta Demkó Kálmán.)
- A **lőcei kir. kath. főgymnasium 1879–80. tanévi értesítője.** Szerk. Halász László. (Lőce. Reisz József. 8-r. 72 l.) (Értekezés: A koordináták átválttatása. Irta Hadik Richárd.)
- A **lugosi r. k. magyar főgymnasium értesítője az 1879–80. tanévről.** Közli Billmann Márton. (Lugos. Wenezely János. 8-r. 42 l.)
- A **magyar-óvári m. kir. gazdasági akadémia az 1879–80. tanévben.** (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 30 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **magyar-óvári algynasium értesítője az 1879–80. tanévről.** (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A latin nyelv az algynasiumban. Irta Drájkó Béla.)
- Értesítő a **máramaros-szigeti kegyes tanítórendi algynasiumról az 1879–80. tanév végén.** (M.-Sziget. Huzly Károly. 8-r. 32 l.) (Értekezés: A piaristák alsóbb iskoláinak vázlatos tanmenete és módszere a »Ratio educationis« előtt. Irta Baligó János.)
- A **máramaros-szigeti helv. hitv. lyceum értesítője az 1879–80. évről.** Új folyam. Hetedik év. Kiadta Szilágyi István. (M.-Sziget. A máram. részv.-társ. nyomda. 4-r. 48 l.)
- A **máramaros-szigeti m. kir. állami felsőbb lányiskola értesítője az 1879–80. tanévről.** II. évfoly. Közli Marikovszky Menyhért. (M.-Sziget. A máramarosi részv.-társ.-nyomda. 8-r. 39 l.)

- A **máramaros szigeti** állami tanítóképezde értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Szováth Lajos. (M.-Sziget. A részv.-társ. nyomdája. 8-r. 134 l.)
- A **marosvásárhelyi** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1879—80. iskolai évről. (Maros-Vásárhely. Szabó Gyula. 8-r. 46 l.)
- A **marosvásárhelyi** ev. ref. collegium értesítője az 1879—80. iskolai évről. Szerk. Páll Károly. (Maros-Vásárhely. Imreh S. 8-r. 104 l.)
- (**Medgyes.**) Programm des ev. Gymnasiums A. B. zu **Mediasch** und der damit verbundenen Lehranstalten für das Schuljahr 1879—80. Veröffentlicht von Fr. Carl Heinrich. (Medgyes. Reissenberger G. A. 4-r. 63 l.) (Értekezés: Die römische Colonie Sarmizegetusa von Ferdinand Zintz.)
- A **mezőtúri** ref. gymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Bodolai László. (Mezőtúr. Gyikó K. 8-r. 33 l.)
- A **miskolci** ág. hitv. ev. aigymnasium és elemi iskolák értesítője az 1879—80. iskolai évről. Közlik Horváth Sándor és Wolfgang Lajos. (Miskolcz. Sártory István özv. 8-r. 28 l.)
- Értesítő a **miskolci** helvét hitvallású ref. lyceumról az 1879—80. tanévben. Szerk. Halmy Gyula. (Miskolcz. Forster Rezső. 8-r. 37 l.)
- A **miskolci** minorita-rendi kisgymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. (Miskolcz. Sártory István özv. 8-r. 27 l.) (Értekezés: A tornázás történelme. Irta Bajay Amand.)
- A **munkácsi** m. kir. állami gymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Fankovich Sándor. (Munkács. Grosz és Blayer. 8-r. 44 l.) (Értekezés: A physika tanításának elhagyásáról a gymnasiumok alsó osztályaiban. Irta Simsa Kornél.)
- Rendezett tanású **Munkács**-város községi iskolájának értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Sarkány Gábor. (Munkács. Grosz és Blayer. 8-r. 29 l.)
- A minorita-rendiek vezetése alatt álló **nagybányai** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Berényi Gedő. (Nagybánya. Molnár testv. 8-r. 63 l.) (Értekezés: Zár-előadás a magyar nyelv- és irodalomból. Irta Tapody Tamás.)
- A **nagy-becskereki** községi népiskola negyedik értesítője 1879—80. tanévről. Szerk. Peczl János. (Nagy-Becskerék. Pleitz Ferencz. 8-r. 38 l.)
- Értesítő a **nagy-becskereki** főgymnasiumról az 1879—80. tanév végén. Közli Arányi Béla. (Atheneum. r.-társ. nyomda. 8-r. 245 l.) (Értekezés: A spectral-analysis. Irta Szathmári Ákos.)
- A **nagyenyedi** ev. ref. »Bethlen főtanoda« 1879—80. tanévi értesítője. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 119 l.)
- A **nagykállói** m. kir. állami főrealtanoda értesítője 1879—80. tanévről. Közli Schurina István. (Nyíregyháza. Piringer János. 8-r. 55 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-kanizsai** kath. főgymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Pap János. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 104 l.)
- A **nagy-kanizsai** államilag segélyezett községi nyilvános polgári fiu-iskola VIII. értesítője az 1879—80. tanév végén. Szerk. Morgenbesser János. (N.-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 47 l.)

- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-károlyi** róm. kath. nagygynasium értesítvénye az 1879—80. tanévről. Közli Magyarász Ince. (N.-Károly. Gönyey József. 8-r. 30 l.) (Értekezés: Az ifjuságnak. Irta Weigang József.)
- A **nagy-kikindai** algymnasium értesítője az 1879—80. tanévben. Közli Domokos Jenő. (Nagy-Kikinda. Jokly Lipót. 8-r. 22 l.)
- A **nagykőrösi** községi felső leányiskola értesítője az 1879—80. tanévről. Összeállította Tóth Mihály. (Nagykörös. Ottinger Ede. 8-r. 30 l.)
- Értesítő a **nagykőrösi** ref. tanítóképző-intézet és népiskolák állásáról az 1879—80. tanévben. Szerk. Magyar Antal. (Nagy-Körös. Ottinger Ede. 8-r. 24 l.)
- A **nagy-rócezi** államilag segélyezett községi nyilvános polgári iskola negyedik értesítője az 1879—80. tanév végén. Szerk. Róczy István. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8-r. 30 l.)
- A **nagy-szalontai** polgári iskolával összekötött négyosztályú gymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Kovács István. (Keeskemét. Tóth László. 8-r. 26 l.)
- A **nagy-szebeni** állami főgymnasium értesítvénye 1879—80. Szerk. Veress Ignác. (Nagy-Szeben. Steinhaussen Tivadar. 8-r. 36 l.)
- (Nagy-Szeben.) Programm des ev. Gymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Realschule A. B. zu **Hermannstadt** für das Schuljahr 1879—80. (Nagy-Szeben. Closius örökösei. 4-r. 76 l.) (Értekezés: Die siebenbürgischen Münzen des freiherrlich Samuel von Bruckenthalischen Museums in Hermannstadt. Irta Reissenberger Lajos.)
- (Nagy-Szeben.) Achter Jahresbericht der Gewerbeschule in **Hermannstadt** veröffentlicht von Karl Albrich, am Schlusse des Schuljahres 1879—80. (Nagy-Szeben. Filtseh örökösei. 8-r. 14 l.)
- A **nagyszombati** érseki főgymnasium értesítvénye az 1879—80. tanév végén. Közli Graeffel János. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8-r. 159 l.)
- A **nagyvárad** m. kir. állami főreálisiskola értesítője az 1879—80. tanévről. Szerk. Vaikovszky Miklós. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 98 l.) (Értekezés: A magyar memoires- s naplóirodalom 1711-től napjainkig. Irta Romanecz Mihály.)
- A **premontrei** kanonokrend **nagyvárad** kath. főgymnasiumának értesítője az 1879—80. tanévben. Közli Várszély Ármin. (Nagyvárad. Laszky Ármin. 8-r. 106 l.) (Értekezés: H. Rákóczy György lengyelországi hadjárata. Irta Cséplő Péter.)
- A **nagyvárad** kir. jog- és államtudományi kar almanachja 1879—80-ról. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 41 l.)
- (Naszód.) Program'a a XI-a gimnasiunui superiore rom. gr-cat d'in Nasendu publicata la finea anului scolastecu 1879—80. (Beszterce. Filtseh I. E. 8-r. 61 l.) (Értekezés: Despre pusetiunea física a pamentului in sistem'a solara. Irta Tanco Pál.)
- A **nyiregyházi** ág. hitv. ev. hatosztályú gymnasium értesítője az 1879—80. iskolai évről. Közli Materny Lajos. (Nyiregyháza. Piringer János. 8-r. 30 l.)
- A **nyitrai** róm. kath. főgymnasium 1879—80. tanévi tudósítvénya. Közli Csősz Imre. (Nyitra. Siegler Mihály özv. 8-r. 57 l.) (Értekezés: Az ammonitek élete és halála. Irta Zongor József.)

- Ó-Kanizsa** mezőváros területén létező összes róm. kath., gör. kel., és izr. nyilvános elemi népiskolák és községi kisdjednevelő intézetek értesítője az 1879—80. tanévről. Összeállította Katona Sándor. (Szabadka. Bittermann J. 8-r. 34 l.)
- Az **oraviczabányai** áramilag segélyezett községi nyilvános magyar polgári fiúiskola III. értesítője az 1879—80. iskolaévről. Közli Bilsky Ferencz. (Oraviczabánya. Wunder Gyula. 8-r. 20 l.)
- Értesítő a pannonhalmi szt.-Benedek-rend **pápai** kiskisgymnasiumáról. Az 1879—80. tanév végén. Közli Ocsosvzky Kázmér. (Pápa. Debreczeny K. 8-r. 86 l.) (Értekezés: A Balkán-félsziget. Irta Horváth Róbert.)
- A **pápai** reformált főiskola értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Tarczy Lajos. (Pápa. Debreczeny K. 8-r. 52 l.)
- Értesítő a **pécsi** m. kir. állami főreáltanoda 1879—80. tanévről. Közli Vész Albert. (Pécs. Madarász Endre. 8-r. 42 l.)
- A cisterci rend **pécsi** kath. főgymnasiumának értesítője az 1879—80. tanévre. Közli Szalay Alfréd. (Pécs. Ifj. Madarász E. 8-r. 58 l.) (Értekezés: A gymnasiumok és az ipariskolák. Irta Szalay Alfréd.)
- A **podolini** kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló róm. kath. kiskisgymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 16 l.)
- A **pozsonyi** ág. hitv. ev. főiskola értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Michaelis Vilmos. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 41 l.)
- Pozsony** sz. kir. város vegyes vallású főreáliskolájának értesítője az 1879—80. iskolaévről. Közli Samarjay Mihály. (Pozsony. Wiegand F. K. 8-r. 47 l.) (Értekezés: I. Nagy Lajos király halálózási háza. Irta Könyöki József.)
- A **pozsonyi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1879—80. évben. Közli Wiedermann Károly. (Pozsony. Nirschy István. 8-r. 56 l.) (Értekezés: Az élő nyelvek tanítása. Irta Andrassy Jenő.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **pozsony-szent-györgyi** róm. kath. algymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. (Pozsony. Nirschy István. 8-r. 29 l.) (Értekezés: Arany Toldijának stílusbeli sajátágai. Irta Könyöki Nándor.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **privigyei** róm. kath. algymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Furdek Nándor. (Nyitra. Siegler M. özv. 8-r. 32 l.) (Értekezés: Privigye nagyközség helyrajzi és földtani leírása. Irta Örvény Iván.)
- Értesítő a **rév-komáromi** róm. kath. elemi leányiskoláról az 1879—80. év végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 9 l.)
- Értesítő a **rév-komáromi** róm. kath. elemi fiúiskoláról az 1879—80. év végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 9 l.)
- Szab. kir. **Rév-Komárom** város községi népiskolájának évkönyve az 1879—80. tanévről. Szerk. Sipos Elek. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 74 l.)
- A **rimaszombati** községi elemi fi- és ipariskola értesítője az 1879—80. tanévről. Egybeállította Törköly József. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8-r. 23 l.)
- A **rimaszombati** egyesült prot. gymnasium XXVI. értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Baksay István. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8-r. 16 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **rózsashegyi** róm. kath. algymnasium értesítője az 1879—80. tanév végén. (Kassa. Scharf F. 8-r. 45 l.) (Értekezés: A házi tűzhely a nevelés első színhelye. Irta Krasznaynszky Károly.)

- Értesítő a **rozsnyói ág.** hitv. ev. kerületi főgymnasiumról az 1879–80. tanévben. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 24 l.)
- A **rozsnyói kath.** főgymnasium értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Nátafalussy Kornél. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 80 l.)
- A **sajó-gömöri III. osztályu** ev. esperességi algymnasium értesítője az 1879–80. tanévre. Közli Nikelszky András. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 9 l.)
- Jelentés a **sárospataki ref. főiskola** állapotáról az 1879–80. iskolai évre. Összeállították Mitrovics Gyula és Buza János. (Sárospatak. Steinfeld B. 8-r. 110 l.)
- A kegyesrendiek vezetése alatt álló **sátoralja-ujhelyi** róm. kath. nagygynasium értesítője az 1879–80. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. Nyom. a »Zemplén« könyvnyomdában. 8-r. 67 l.)
- A **sátoralja-ujhelyi ref. egyház** felügyelet alatt álló Horváth Endre és neje Riel Flóra igazgatása és vezetésére bízott VI. osztályú leánynevelődenek értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Horváth Endre. (Sátoralja-Ujhely. A »Zemplén« gyorsajtója. 8-r. 14 l.)
- A **sátoralja-ujhelyi** háromosztályú róm. kath. elemi népiskolába járó ifjuságnak értesítője az 1879–80. tanévről. (Sárospatak. Steinfeld B. 8-r. 15 l.)
- (Segesvár.) Programm des evang. Gymnasiums A. B. in **Schässburg** und der damit verbundenen Lehranstalten. Zum Schlusse des Schuljahres 1879–80. Veröffentlicht von Daniel Höhr. (Segesvár. Binder és Horeth. 4-r. 76 l.)
- A **selmezbányai kir. kath.** nagygynasium értesítője az 1879–80. tanévről. (Selmezbánya. Joerges Á. özv. 8-r. 47 l.)
- A **selmezbányai ágost.** hitv. ev. kerül. lyceum értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Breznyik János. (Selmezbánya. Joerges Á. özv. 8-r. 66 l.)
- A **somorjai** államilag segélyezett polgári fiú- és felső leányiskola értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Gyubek Ferencz. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 27 l.) (Értekezés: A polgári iskola célja. Irta Gy. F.)
- A pannonhalmi szent-Benedek-rend **soproni** kath. főgymnasiumának értesítője az 1879–80. tanévről. (Sopron. Reichard és Litfass. 8-r. 48 l.) (Értekezés: A természet szépségéről. Irta Reznják Albert.)
- A **soproni m. kir. állami főreáliskola** 5-ik évi értesítője 1879–80. Közli Salamin Leo. (Sopron. Reichard és Litfass. 8-r. 46 l.) (Értekezés: Széchenyi István emlékezete. Irta Moller Ede.)
- Értesítő a **soproni ág.** hitv. ev. kerületi tanítóképezdéről az 1879–80. iskolai évben. (Sopron. Romwalter Károly. 4-r. 16 l.)
- Tudósítvány a dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerületi **soproni** lyceumról az 1879–80. tanévben. Közléteszi Müllner Mátyás. (Sopron. Romwalter Károly. 4-r. 40 l.)
- A **soproni házi-ipariskola** második 1879–80. tanévi értesítője. Szerk. Schranz Mihály. (Sopron. Reichard és Litfass. 8-r. 39 l.) (Értekezés: Szegényeink segélyezése és a munkásság. Irta Schranz M.)
- (Sopron.) Csöndes J. Ferencz nyilvános jogú nevelő- és tanintézetének értesítője az 1879–80. iskolai évről. (Sopron. Romwalter Károly. 8-r. 23 l.)
- A **soproni Lähne-féle** nyilvános tan- s nevelőintézetnek értesítője az 1879–80. tanévről. (Sopron. Romwalter K. 8-r. 38 l.) (Értekezés: A házi dolgozatok fontossága és azok megoldása a nevelőintézetben. Irta Lähne Frigyes.)

- A Sümegh-városi államilag segélyezett reáliskola XXIII. értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Ádám Iván. (Szombathely. Bertalanffy. 8-r. 106 l.) (Értekezés: Adatok Sümegh történetéhez. H. Irta Ádám Iván.)
- Sümegh városi róm. kath. elemi tanoda értesítője az 1879—80. tanévről. (Pápa. Nobel Ármin. 8-r. 20 l.)
- A szabadkai városi főgymnasium értesítője az 1879—80. tanévre. (Szabadka. Bittermann József. 8-r. 52 l.) (Első pásztori ének. Aeneis. Virgiliusból fordította Jámbor Pál.)
- A szakolczai kir. kath. algymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Lukavszky Alajos. (Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Platon »Phaedona.« Irta Holecz János.)
- Szakoleza szab. kir. város községi elemi néptanoda mindkét nembeli ifjúságának érdemsorozata 1879—80. tanévben. (Szakoleza. Skarnitzl József. 4-r. 16 l.)
- A szakolczai községi felső leány-népiszkola második értesítője az 1879—80. tanévről. (Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 16 l.)
- A szab. kir. Szamosujvár városi örmény kath. nyilvános algymnasium tudósítványa az 1879—80. tanév végén. (Szamosujvár. »Georgiu Lazaru« nyomása. 8-r. 60 l.) (Értekezés: Az örmények vázlatos története. Irta Szongott Kristóf.)
- A békési ág. hitv. ev. egyházmegyétől fentartott s igazgatott szarvasi főiskola évi jelentése 1879—80-ról. Közéteszi Tatay István. (Szarvas. »Árpád« irodalmi és nyomdat intézet. 8-r. 78 l.) (Értekezés: Ujabb adalék a földrajz tanításához a középiskolákban. Irta Mihálf József.)
- (Szászrégen.) Programm des Unter-Realgymnasium A. B. und der damit verbundenen Lehranstalten in Sächsisch-Regen am Schlusse des Schuljahres 1879—80. Veröffentlicht von Wilhelm Hellwig. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 4-r. 48 l.) (Értekezés: Agrarische Sitten und Gebräuche unter den Sachsen Siebenbürgens. Irta Heinrich Gusztáv.)
- (Szászsebes.) Programm des ev. Unter-Gymnasiums und der damit verbundenen Lehranstalten in Mülhbach (Siebenbürgen) für das Schuljahr 1879—80. Veröffentlicht von I. Wolff. (Nagy-Szeben. 4-r. 48 l.) (Értekezés: Die deutschen Ortsnamen in Siebenbürgen. II. Irta Wolff I.)
- A szatmári kir. kath. főgymnasium 1879—80. évi értesítője. (Szatmár. A »Szabadsajtó« nyomása 8-r. 48 l.) (Értekezés: A szülői tekintélyről. Irta Ragány Károly.)
- A szatmár-németi h. h. gymnasium X. évi értesítője az 1879—80. iskolai évről. Szerk. Vozáry Gyula. (Szatmár-Németi. A »Szabadsajtó« nyomása. 8-r. 47 l.)
- Értesítő Szeged szab. kir. város összes községi elemi népiskoláiról 1879—80. (Szeged. Traub B. 8-r. 72 l.)
- A szegedi állami főreáltanoda értesítője az 1879—80. tanévről. Közli Hoffer Endre. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 24 l.) (Értekezés: *Ἡ Θήλεια τὸν ἄρσενα.* Irta Hoffer Endre.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló szegedi városi főgymnasium értesítője az 1879—80. tanévről Közli Magyar Gábor. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 55 l.) (Értekezés: A Bécsi Codex nyelvének alaktani sajátságai. Irta Cserép Sándor.)

- (Szeged.) Kemény-Drucker Irma nyilvánossági joggal felruházott nőnevelő-intézetének értesítője az 1879—80. tanévről. (Szeged. Burger G. 8-r. 15 l.)
- A **székely-udvarhelyi** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1879—80. tanévről. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 30 l.)
- A **székely-udvarhelyi** királyi állami főreáliskola IX. évi értesítője az 1879—80. iskolai év végén. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 64 l.) (Értekezés: Vizsgálódások Európa középkori intellectualis és társadalmi állapota fölött. Irta Sinkovics József.)
- A **székely-udvarhelyi** evang. reform. kollegium értesítője az 1879—80. iskolai évről. Szerk. Szakács Mózes. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 69 l.)
- Értesítő a zircz-csisztercezi-rend **székesfehérvári** főgymnasiumáról az 1879—80. tanév végén. (Székesfehérvár. »Vörösmarty« könyvnyomda. 8-r. 148 l.) (Értekezés: Mérték- és pénzisme. Irta Ereky Alfonz.)
- A **székesfehérvári** államilag segélyezett községi reáliskola évi értesítője az 1879—80. tanévről az intézet fennállásának 26-ik évében. Szerk. Laky Mátyás. (Székesfehérvár. Számmer Imre 8-r. 35l.) (Értekezés: Eposz-költészetünk a mult század végén és a jelen század elején, különös tekintettel Vörösmartyra. Irta Halász Ignáz.)
- (Szent-Ágota.) Siebenter Jahresbericht über den Stand und die Fortentwicklung der Gewerbeschule in **Agnetheln** im Schuljahre 1879—80. Veröffentlicht von Friedrich Rossler. (Nagy-Szeben. Filtseh S. 8-r. 10 l.)
- 1879—80-dik tanévi értesítő a **Szentes** városi VI. osztályú gymnasiumi tanfolyammal egybekötött polgári fiú-iskoláról. Közli Zsolnay Károly. (Szentes. »Szentes és Vidéke« nyomdája. 8-r. 75 l.) (Értekezés: A vallástanítás a polgári iskolában. Irta Zsolnay Károly.)
- A minorita-rendiek vezetése alatt álló **szilágy-somlyói** róm. kath. kisgymnasium tudósítványa az 1879—80. tanévről. Közli Válint István. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 14 l.)
- A **szilágy-somlyói** államilag segélyezett községi elemi népiskola értesítője az 1879—80. tanévről. Szerk. Bogdán Istv. (Debreczen. Kutassy Imre. 8-r. 16 l.)
- A **szolnoki** összes községi elemi népiskolák tanulóinak 1879—80. tanévi értesítvénye. (Szolnok. Bakos István. 4-r. 8 l.)
- A szt.-Ferencz-rendiek vezetése alatt álló **szolnoki** kath. nagygynasium értesítője az 1879—80. tanév végén. Közli Varga Emil. (Szolnok. Bittermann Ede. 8-r. 64 l.) (Értekezés: Általános vélemények az életműves fajok meghatározása körül. Irta Galambos Áron)
- Értesítvény **Szombathely** rend. tanácsú város községi néptanodájáról 1879—80. VII. évfolyam. Szerk. Zagróczky Tivadar. (Szombathely. Bertalanffy könyvnyomdája. 8-r. 31 l.)
- Értesítvény a **szombathelyi** kir. kath. főgymnasiumról 1879—80. Szerk. Kunez Adolf. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 97 l.) (Értekezés: A fényírás-photographia. Irta Edelman Sebő.)
- A magyarországi kegyes tanítórend **tatai** algymnasiumának értesítője az 1879—80. tanévről. (Tata. Kopasz József. 8-r. 50 l.) (Értekezés: A delejes és villamos tűnemények rokonsága. Irta Rauchbauer József.)

- A **temesvári** magy. kir. állami főreáltanoda értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Torday György. (Temesvár. Magyar-féle nyomda. 8-r. 71 l.) (Értekezés: Néhány szó a modern nyelvek tanításáról. Irta Holtzmann József.)
- A **temesvári** róm. kath. főgymnasium értesítője 1879–80. tanévre. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 75 l.) (Értekezés: Az oceáni medenczék, mint földrajzi egyedek. Irta Czirbusz Géza.)
- A **temesvári** közép-kereskedelmi, polgári és kereskedelmi vasárnapi iskola értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Wiessner Ferencz. (Temesvár. Stéger Ernő. 8-r. 35 l.)
- A **trencsényi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1879–80. tanévről. Közzéteszi Pfeiffer Antal. (Trencsén. Skarnitzl Ferencz. 8-r. 46 l.) (Értekezés: A latin nyelv kezelési módja gymnasiumunkban. Irta Pfeiffer Antal.)
- A **trsztenai** kir. kath. gymnasium évi értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Csáka Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 47 l.)
- Kilenczedik évi tudósítás az **ujverbászi** fel. jelleg nélküli pártfogósági nyilvános alreálgymnasiumról az 1879–80. tanévben. Közli Kovalszky Lajos. (Baja. Streintz testv. 8-r. 32 l.)
- Az **ujvidéki** kir. kath. magyar főgymnasium tudósítványa az 1879–80. tanévről. Közli Frankl István. (Ujvidék. Fuchs Ágoston. 8-r. 56 l.) (Értekezés: Plató méltatása. Irta Zanbauer Ágoston.)
- Az **ungvári** g. sz. kath. pap-árvaléány tan- és nevelő-intézetnek értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Firczak Gyula. (Ungvár. Fésüs József. 8-r. 53 l.)
- Az **ungvári** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Szieber Ede. (Ungvár. Pollacsek Miksa. 8-r. 112 l.) (Értekezés: Phoenicia és a phoeniciaiak grammatvilága. Irta Sehürger Ferencz.)
- Értesítő a kegyes tanítórendiek **váczi** nagy-gymnasiumáról az 1879–80. tanévben. Közli Rappensperger Kajetán. (Vác. Serédy G. 8-r. 93 l.) (Értekezés: A determinansok elméletének és alkalmazásának elemei. Irta Ferenczy József.)
- A **vágújhelyi** izr. nyilvános alreáltanoda értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Máhler Miksa. (Vágújhely. Horovitz Adolf. 8-r. 26 l.) (Értekezés: Miképen volna elérhető kerületünk és városunk magyarosodása. Irta M. M.)
- (**Versecz.**) Bericht für das Schuljahr 1879–80. über die h. O. mit dem Öffentlichkeitsrecht versehene Mädchen Lehr- u. Erziehungs-Anstalt der Maria Kutka in **Werschetz**. (Versecz. Kirchner J. 8-r. 10 l.)
- A **verseczi** polgári fiu-iskola értesítője a közs. népiskolákról szóló függelékkel az 1879–80. tanév végén. Közli Buday József. (Versecz. Kirchner J. özv. 4-r. 22 l.)
- A kegyes tanítórendiek **veszprémi** nagy-gymnasiumának értesítője az 1879–80. tanévről. Közli Lévay Imre. (Veszprém. Krausz Ármin. 8-r. 68 l.) (Értekezés: A magyar nyelv »Toldy szerelmé«-ben. Irta Pintér Kálmán.)
- A **zalaegerszegi** polg. fiu- és felső leányiskola hetedik értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Udvardy Ignác. (Z.-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. 8-r. 26 l.)
- A **Zenta** városi közs. gymnasium IV. értesítője az 1879–80. tanév végén. Szerk. Kuthy József. (Zenta. Barcsy Zsigmond. 8-r. 32 l.)
- A **zilahi** m. kir. állami tanítóképezde IX. értesítvénye. Szerk. Faluvégi Albert. (Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 44 l.) (Értekezés: Kedveltessük meg a régészetet a leendő néptanítókkal. Irta Borbély Sámuel.)

- A **zilahi** ev. ref. főtanoda 1879–80. tanévi harmadik értesítője. Szerk. Török István. (Zilah. Gámán J. 8-r. 40 l.)
- Zólyom** szab. kir. városi községi elemi iskola értesítője az 1879–80. tanévről. (Franklin-társulat nyom. 8-r. 26 l.)
- A **zombori** állami főgymnasium VIII. évi értesítvénye az 1879–80. tanévben. Közli Radics György. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 99 l.) (Értekezés: Eposok tervdrajzai. Irta Margalits Ede.)
- (**Zombor.**) Jzveštaj o srpskim narodnim školama i o višoj devojačkoj školi srpske pravoslavne crkvene opštine **Somborske** za 1879–80. skol. godinu. Sastavio Nicola Vikičevich. (Zombor. Vitermann F. 8-r. 67 l.)
- A **zsolnai** kir. kath. gymnasium értesítője az 1879–80. tanévről. Szerk. Rozsnyai Károly. (Besztercebánya. Machold F. 8-r. 31 l.)

A magyar irodalom 1880-ban.

Negyedik közlemény.

Ezen jegyzékbe mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1880-dik évszámmal vannak jelölve. — Hoi a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. — A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, a melyeknek kiadója nem ismeretes. — Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaik egy példányát, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni sziveskedjenek.

- Acta reg. scient. universitatis ung. budapestinensis anni 1880–81. Fasc. I. II.** (L. Beszédék, Jelentés.)
- Adalékok** Virág Benedek irodalmi munkálódásához. A szerző életrajzával és arcképével. Összeállította és kiadta Toldy László. (Nagyrészt különnyomat a »Katholikus Hítségnek« és az »Egyházszoneklati Lapok« IV. kötetének I. füzetéből. Toldy László. 8-r. XXIV, 58. l. ára ?)
- Alföldy Dénes.** A bor vegyelemzése különös tekintettel a hamisításokra. (Temesvár. Szerző. 8-r. 128 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Alkotmánytan** népiskolák számára. Egyuttal vezérfonalul a felnőttek oktatásánál. Függelékekkel, mely a legszükségesebb magánjogi és büntetőjogi ismereteket tartalmazza. (Aigner Lajos. k. 8-r. 52 l. ára 60 kr.)
- Ambró János.** A pozsonyi országos közkórház és a bábaképezde hiányai. (Pozsony. Wigand nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)
- Anthologia latina.** Latin költészeti olvasókönyv. I. Lyrai szemelvények. Bevezetéssel, magyarázatokkal és metrikai függelékekkel ellátta Pirchala Inre. (Eggenberger. 8-r. XVIII, 153 l. ára 80 kr.)
- Aristophanes** vigjátékai. Fordította Arany János. A magyar tud. akadémia által gr. Karácsonyi jutalommal kitüntetett fordítás. II. kötet. (Akadémia. 8-r. 402 l. ára 2 frt.)
- Augier Emil.** A Fourchambault család. Színmű. (Olecsó könyvtár. 111 sz. Franklin-társulat. 8-r. 178 l. ára 40 kr.)
- Aurelie.** A mostohaleány. Németből szabadon átdolgozta Schön Bernát. (Magyar ifjúsági- és népkönyvtár. 27–35. szám. Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 146 l. egyes füzet ára 15 kr.)
- Balits Antal.** Egyházi beszéd, melyet Sz.-István ünnepén Budán mondott. (Győr. 8-r. 19 l. ára ?)

- Balits Antal.** Hét nagybőjti sz. beszéd. A püspöki hatóság jóváhagyásával. (Eger. Szolesányi Gyula. n. 8-r. V, 128 l. ára 1 frt.)
- Bánfi János.** Munka és jutalom. Elbeszélés az ifjuság és a nép számára. (Ifjusági és népkönyvtár. I. évfolyam. 3. füzet. Pápa. Nobel Armin. 8-r. 171 l. ára 40 kr.)
- Barakonyi Kristóf.** Bibliai magyarázatok szószeiken. II. kötet. (Miskolcz. Ferenczi. 8-r. 219 l. ára 2 frt.)
- Bárány Gyula.** Földrajz. Tanítóképzédei növendékek és tanítók használatára (Lauffer Vilmos. 8-r. 240 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Bárány Ignác.** Magyar nyelvkönyv. I. füzet. Nyelvoktatás az egyszerű mondat körében. A népiskolák III. osztálya növendékeinek fölfogásához alkalmazott iskolai és házi föladatakkal. XI. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. 45 l. ára 24 kr.)
- Bárány Ignác.** Olvasó- és nyelvképzőkönyv. I. kötet. Olvasmányok. Nyelvtan. Helyesírás. Gyakorlatok. III. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. XII, 314 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Bárány Ignác.** Olvasó- és nyelvképzőkönyv. II. kötet. Olvasmányok. Irálytan. Fogalmazási gyakorlatok. A nyelv- és irodalom történetének vázlata. III. kiadás (Lauffer Vilmos. 8-r. VII, 264 l. ára 1 frt. 28 kr.)
- Bárány Ignác.** Abécés-könyv. Katholikus népiskolák számára. XVIII. kiadás. (Szent István-társulat. 8-r. 67 l. ára ?)
- Bárány Ignác.** Második olvasókönyv. A katolikus népiskolák II. osztálya számára. X. kiadás. (Szent István-társulat. 8-r. 111 l. ára ?)
- Bárány Ignác.** Harmadik olvasókönyv. A katolikus népiskolák III. osztálya számára. IX. kiadás. (Szent István-társulat. 8-r. 179 l. ára ?)
- Barbier és Carré.** Philemon és Baucis. Dalmú. Magyarra fordította Id. Ábrányi Kornél. (Nemzeti színház könyvtára. 137. füzet. Pfeifer N. 8-r. 31 l. ára 40 kr.)
- Barilli, Ghislanzoni és Sara.** Olasz beszédek. Olaszból fordította Huszar Imre és Mócs Zsigmond. (Olesó könyvtár. 110. szám. Franklin-társulat. 8-r. 234 l. ára 50 kr.)
- Barna J., Hajnal Adolf, Sretvizer Lajos, Steiner István.** Magyar olvasókönyv. Budapesti elemi népiskolák számára. III. osztály. (Kókai Lajos. 8-r. 197 l. ára kötve 42 kr.)
- Barna J., Hajnal Adolf, Sretvizer Lajos, Steiner István.** Magyar olvasókönyv a budapesti elemi népiskolák VI. osztálya és az ismétlő iskolák II. és III. osztálya számára. (Kókai Lajos. 8-r. 288 l. ára kötve 65 kr.)
- Barna J., Hajnal Adolf, Sretvizer Lajos, Steiner István.** Német olvasókönyv a budapesti elemi népiskolák V—VI. osztálya és az ismétlő iskolák I—III. osztálya számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 216, 223 l. ára kötve 64, 68 kr.)
- Baron Rikhard.** A végrendelet. Elbeszélés az ifjuság számára. Németből szabadon átdolgozta Halbik Ciprián. (Magyar ifjusági- és népkönyvtár. 26—33. szám. Győr. Gross testvérek. 8-r. 128 l. egyes füzet ára 15 kr.)
- Bartal Antal és Malmosi Károly.** Latin gyakorlókönyv a mondattanhoz. A mondattan vázlatával. A középiskolák III. és IV. osztálya számára. (Eggenberger. 8 r. 139 l. ára 90 kr.)

- Bartal Antal és Malmosi Károly.** Latin mondattan. II. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 256 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Bászel Aurél.** Theocritos idylljei és a görög római idyll. (Ifj. Nagel Ottó bizom. 8-r. 355 l. ára 1 frt. 70 kr.)
- Beksics Gusztáv.** Gladstone és a keleti válság. Tanulmány az angol külpolitika változásának okairól. (Franklin-társulat. n. 8-r. 55 l. ára 60 kr.)
- Belky János.** A törvényszéki orvostan alapvonalai, különös tekintettel a magyar büntetőtörvénykönyvre. (Eggenberger. n. 8-r. 288 l. ára 3 frt.)
- Béreczy Károly.** A gyógyúlt seb. Beszély. (Olesó könyvtár. 104. sz. Franklin-társulat. 8-r. 102 l. ára 30 kr.)
- Beszédek,** melyek a budapesti kir. magy. tudomány-egyetem 1880/81. tanév rectora és tanácsának beiktatásakor szeptember 1. tartattak. (Acta reg. scient. universitatis vng. budapestinensis anni 1880—81. Fasciculus I. Egyetemi nyomda. 8-r. 100 l. ára ?)
- Beszédek,** melyek a kolozsvári magy. kir. tudomány-egyetem által 1879—80. tanévben, kitűzve volt pályakérdésekre érkezett munkák eredményének s az új pályatételeknek kihirdetése alkalmából 1880. május 29-én tartattak. (Acta reg. scient. universitatis vng. budapestinensis anni 1880—81. Fasc. I. Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 158 l. ára ?)
- Bogisich Mihály.** Egyház-zenészetű jegyzeteim. (Hunyadi Mátyás-intézet. 8-r. 72 l. ára ?)
- Bónis István.** A magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról (1879. évi XL. t. cz.) »Az életbeléptetési törvényről. (1880. évi XXXVII. t. cz.) Tisztviselők, magánosok, joghallgatók és községi előljárok használatára. Felvilágosító és magyarázó jegyzetekkel kísérve. — Második javított és bővített kiadás. (Tetty Nándor s társa. 12-r. VIII, 282 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Böckh János.** Adatok a Mecsekhegység és dombvidékei jurakorbelti lerakódásainak ismeretéhez. I. Stratigraphiai rész. (Értekezések a természettudományok köréből. X kötet. 10. szám. Akadémia. 8-r. 50 l. ára 30 kr.)
- Bromovicz József.** Kézi könyvtár a vasút-üzleti tisztviselők számára. II. füzet. A Morse-féle villanydelejes jelzések a vasutaknál. Záradékol: a telephon tárgyalása. Müller József közreműködésével szerkesztve. (Szerző. 8-r. 183 l. ára ?)
- Buchenhorst örökösei.** Elbeszélés Nagy Ottó korából. Németből szabadon átdolgozta Halbik Ciprián. (Magyar ifjúsági- és népkönyvtár. 23—25. szám. Győr. Gross testvérek. 8-r. 61—108 l. egyes füzet ára 15 kr.)
- Budenz József.** Emlékbeszéd Schiefner k. tag fölött. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. köt. 1. füzet. Akadémia. 8-r. 15 l. ára 10 kr.)
- Bunyitay Vincze.** Az egyedi apátság története. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. X, 76 l. ára 1 frt.)
- Bunyitay Vincze.** A nagyváradai l. sz. székesegyház. Felszenteltetésének századik évfordulója alkalmával. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 43 l. ára ?)
- Buza János.** Emlékbeszéd Soltész János fölött 1880. június 29. (Különlenyomat az 1879—80-ik évi iskolai értesítőtől. Sárospatak. Steinfeld nyomdája 8-r. 16 l. ára ?)

- Büntető törvényhez,** Független a magyar. Első füzet. A m. kir. igazságügy-minister rendelete a kir. járásbíróságokhoz utalt vétségek és kihágások esetében követendő eljárás tárgyában. A magy. kir. belügyminister rendeletei és utasítása a magyar büntetőtörvénykönyvek s az azokra vonatkozó életbe-léptetési törvény végrehajtása tárgyában. (Ráth Mór. 16-r. és 8-r. 112 l. ára 50 kr.)
- Caius Valerius Catullus** versei. Irodalomtörténeti tanulmányokkal bevezetve és jegyzetekkel kísérve fordította Csengery János. (Olcso könyvtár. 105. sz. Franklin-társulat. 8-r. 152 l. ára 30 kr.)
- Creighton M.** A római nép története. Angolból. Tíz történeti képpel. (Athenaeum. 8-r. 118 l. ára 60 kr.)
- Császár Károly.** Geometriai alaktan a geometriai rajzolás elemeivel. Az I. és II. osztály számára. II. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 117 l. 235 fametsz. ábrával és 2 könyomatú színes táblával. ára 1 frt 20 kr.)
- Császár Károly.** Szerkesztő planimetria. A közép iskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 109 l. 188 a szöveg közé nyomott ábrával. ára 90 kr.)
- Csepreghy Ferencz.** A vízözön, víg színű öt felvonásban. Olcso második kiadás. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 155 l. ára 80 kr.)
- Csiky Lajos.** Traktátusok vagyis a nép számára írt rövid vallásos értekezések s az ezeket terjesztő társulatok története. (Hornyánszky nyomdája. 8-r. 37 l. ára ?)
- Curtius Ernő.** A görögök története. A m. t. akadémia megbízásából, a negyedik kiadás után fordítja Szilasi Mór. IV. kötet. (Akadémia. 8-r. 625 l. ára ?)
- Czimertára,** Magyarország. Kiadja Altenburger G. és Rumbold B. A szöveget írja Tagányi Károly. I. füzet. (Ifj. Nagel O. 4-r. 12 l. és 11 tábla, ára 2 frt.)
- Dalq és Ehardt Ferencz,** Illemtan. A társadalmi illemszabályok kézikönyve. Fordította Beniczky Irma. — (Közhasznú családi könyvtár. 23. füzet. Franklin társulat. 8-r. 126 l. egy kötet ára füzve 40 kr.)
- Danielik János.** Nehány szó XIII. Leó pápa ő szentségének 1879. augusztus hó 4-én kelt apostoli körlevele méltánylásául. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. 34 l. ára 25 kr.)
- Dankó József.** Történelmi, műirodalmi és okmánytári részletek az esztergomi főegyház kincstárából. Geschichtliches etc. — (Esztergom. Simor János. 2-r. 172 kéthasábos lap, 55 fényképpel.)
- Dávid István.** Görög elemi olvasókönyv. I. rész. Az ötödik osztály számára (Pozsony. Steiner Zs. n. 8-r. IV. 149 l. ára 1 frt.)
- Davida Leo.** Az ágyéki és kereszt-gerinczagi dúcok többszörösségéről. (Értekezés a természetudományok köréből. X. köt. 16. sz. Akadémia. 8-r. 6l. ára 10 kr.)
- Déryné naplója.** Rendezte Törs Kálmán. Kiadja a Kisfaludy-társaság. II. kötet. (Ráth Mór. 8-r. 436 ára 2 frt 40 kr.)
- Domanczyk István.** Állami szertartások. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság 8-r. 143 l. ára ?)
- Döntvénytár.** A magyar kir. Curia semmitőszéki és legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű határozatai. Kiadja a »Jogtudományi közlöny« szerkesztősége. XXV. folyam. (Franklin-társulat. 8-r. 204 l. ára 2 frt.)

- Dugonics András** művei. 2. 3. (Nemzeti könyvtár. 68. 69. Aigner Lajos. 8 r. 81—175 és 1—61 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Duru Alfréd és Chivot Henri.** A francziák Milanóban, vagy az ezred dobos leánya. Operette. Fordították Evva Lajos és Fáy Béla. Zenéjét szerzé Offenbach. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 19 l. ára ?)
- Egyház,** A magyarországi reformált, egyetemes tanügyi bizottsága által IX. és VIII. osztályu gymnásiumra készített és megállapított tanterv. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 55 l. ára ?)
- Egyházkerület,** A bányai ág. hitv. ev., 1880-ik október 9-én folytatólag október 11- és 12-én Budapesten tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve. (Hornnyánszky Viktor nyomdája. n. 8-r. 82 l. ára ?)
- Egyházkerület,** A dunántuli ág. hitv. ev., 1880. évi augusztus 18- és 19-én Kőszegen tartott rendes évi közgyűlésének jegyzőkönyve. (Sopron. Reichard és Litfass nyomdája. 8-r. 58 l. ára ?)
- Emlékek,** Erdélyi országgyűlési. Történeti bevezetésekkel. Szerkeszti Szilágyi Sándor. VI. kötet. (1608—1614.) III. osztály. Országgyűlési emlékek. (Akadémia. 8-r. 560 l. ára ?)
- Énekek,** Egyházi, melyek a Budapest-terézvárosi templomban az ifjuság által szoktak énekeltetni. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 16 l. ára ?)
- Erdődi János.** A nyelvoktatás módszertana. Tan- és vezérkönyvül. Tanítóképző intézeti tanulók, tanítójelöltek és tanítók számára. (Franklin-társulat. n. 8-r. 319 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Erismann Frigyes.** Népszerű egészségtan. Az eredeti II. kiadás után fordította Imre József. Az eredetivel összehasonlította Fodo József. (Természettudományi könyvkiadó vállalat. XVIII. Természett. társ. 4-r. XVI, 301 l. ára ?)
- Ernyei József.** Gyakorlati énektan. Középtanodák, polgári iskolák és magánintézetek használatára. 3. 4. füzet. (Dobrowszky és Franke. k. 4-r. 39, IX, 47 l. egy füzet ára 60 kr.)
- Értekezések a matematikai tudományok köréből.** Kiadja a magyar tudom. akadémia. Szerkeszti Szabó József. VII. köt. 13—17. sz. (L. Konkoly Miklós, Szily Kálmán, Suppan Vilmos, Réthy Mór.)
- Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.** Az I. osztály rendeletéből. szerkeszti Gyulay Pál osztálytitkár. VIII. köt. 9. 10. sz. és IX. köt. 1. sz. (L. Pozder Károly, Imre Sándor, Budenz József.)
- Értekezések a természettudományok köréből.** Kiadja a magyar tudom. akadémia. Szerkeszti Szabó József. X. kötet. 10—26. sz. (Böckh János, Dávida Leo.)
- Esperesség,** A pestmegyei ágost. hitv. ev., 1880. évi máj. 25- és 26-án Budapesten tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. (Keeskemét. Tóth L. 8-r. 46 l. ára ?)
- Evangelikusok,** A magyarhoni ágost. hitv., négy egyházkerülete, 1880. évi október 14. és 15-ik napjain, Budapesten tartott egyetemes egyházi közgyűlésének jegyzőkönyve. (Hornnyánszky Viktor nyomdája. 2-r. 20 l. ára ?)
- Évkönyve,** A békésvármegyei régészeti és művelődéstörténelmi társulat —. 1879/80. Szerk. Zsilinszky Mihály. VI. kötet. (B.-Gyula. Társulat. 8-r. 224 l. ára ?)
- Évkönyvei,** A m. t. akadémia. XVI. kötet. 6. darab. A magyar tudományos akadémia 1880. évi május 23-án tartott XL. közgyűlésének tárgyai. (Akadémia. 4-r. 35, XVII. l. ára 60 kr.)

- Faludi Miksa.** Kereskedelmi földrajz. Kereskedelmi és ipartanulók használatára. I. Europa. (Székesfehérvár. Klökner P. 8-r. 98 l. ára 60 kr.)
- Fekete Fidél.** Egyházi beszéd, melyet szt. István ünnepén Bécsben mondott. (Bécs. Mayer F. 8-r. 15. l. ára?)
- Fekete Lajos.** Beszélgetés az új erdőtervényről. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 68 l. ára 20 kr.)
- Felsmann József.** Német grammatika. IV. kiadás. (Laufer Vilmos. 8-r. 179 l. ára 90 kr.)
- Fillinger Károly.** Az állatok természetrajza. A polgári iskolák számára. I. (Gerinczes állatok.) II. kiadás. (Eggenoerger. 8-r. 120 l. ára 80 kr.)
- Fintha Dénes.** Csengery Antal szerepe a magyar irodalom történetében. (Aigner Lajos. 8-r. 15 l. ára 30 kr.)
- Flammarion Camille.** Népszerű csillagászat. Az égboltozat egyetemes leírása. 360 ábrával, színezett könyomattal, csillagászati térképpel sat. Fordította Huszár Imre. 8—12. füzet. (Népszerű tudományok könyvtára. Rautmann Frigyes. 8-r. 169—288 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Fraknoi Vimos.** Martinovics és társainak összeesküvése. (Ráth Mór. 8-r. 441 l. ára 4 frt.)
- Frecskay János.** Találmányok könyve. II. kiadás. 983 fametszettel. I—II. füzet. (Franklin-társulat. 8-r. 1—64 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Frei Gyula.** Az adókezelési rendszer reformja. (Különlenyomat a »Pesti Napló«-ból. Aigner Lajos. 8-r. 23 l. ára 40 kr.)
- Führer Ignác.** Magyartalanságok betürendben. Gyakorlati nyelvkalauz mindazok számára, kik a helytelen vagy idegenszerű kifejezéseket kerülni és a megfelelő magyaros kitételeket elsajátítani akarják. A magyar nyelvészet, Nyelvtudományi közlemények, Magyar nyelvőr, Helyes magyarság elvei, Idegen és hibás szólások bírálata, A magyar nyelv sajátosságai, »magyarosan« Antibarbarus, Nagy szótár és saját gyűjtése után. (Tetty N. n. 8-r. 42 l. ára 40 kr.)
- Führer Ignác.** Magyartalanságok betürendben. Gyakorlati nyelvkalauz a helyes magyarság elsajátításában. A magyar nyelvészet, Nyelvtudományi Közlemények, Magyar nyelvőr, Helyes magyarság elvei, Idegen és hibás szólások bírálata, A magyar nyelv sajátosságai, »magyarosan« Antibarbarus, Nagy szótár és saját gyűjtése után. II. bőv. kiadás. (Ifj. Nagel O. n. 8-r. 52 l. ára 42 kr.)
- Führer Ignác.** Rendszeres magyar nyelvtan felső népiskolák és középiskolai használatra. (Tetty N. s társa. 8-r. 110 l. ára 50 kr.)
- Führer Ignác.** Világtörténet iskolai és házi használatra. A ministeri tanterv alapján. (Aigner Lajos. 8-r. 116 l. ára 40 kr.)
- Gabona,** A termelés üzletani és nemzetgazdaságtani szempontból. A magyar-óvári m. kir. gazd. akad. hallgatók gazd. egyletének kiadása. (Pozsony. Wigand nyomdája. 8-r. 52 l. ára 40 kr.)
- Gáspár Ignác.** A magyar állam térképe. (Tetty N. s társa. ára 20 kr.)
- Gelléri Mór.** Az iparügy napi kérdései. (Aigner Lajos. 8-r. 127 l. ára 1 frt.)
- Gesztli Ferencz.** Magyarország és Ausztria. I. füzet. (Münster Károly nyomdája. 8-r. 32 l. ára 40 kr.)
- Goethe.** Hermann und Dorothea. Magyarázta Weber Rudolf. (Jeles írók tára. XIV. Franklin-társulat. 8-r. 88 l. ára 50 kr.)

- Gozsdu Elek.** Az aranyhaju asszony. (Aigner Lajos. 8-r. 206 l. ára 2 frt.)
- Göhring Tófor és Józsa Menyhért.** Tornászati vezérfonal. Tanítók, tanítójelöltek és tornászok számára. (Sopron. Szerzők. 8-r. VI, 197 l. 8 rajztábla. ára 1 frt.)
- Göndöcs Benedek.** Szent beszéd a b.-gyulai iparos ifjusági önképző és betegsegélyző egyesület zászlójának szentelése alkalmából a gyulai róm. kath. nagytemplomban 1880. évi augusztus hó 15-én. (Athenaeum. 8-r. 14 l. ára ?)
- Gregus Ágost.** Magyar költészettan. (Eggenberger. n. 8-r. 123 l. ára 1 frt.)
- Greszler Vilmos és Oláh Miklós.** A községi és gazdasági tűzoltás könyve. II. kiadás. (Neuer nyomdája. 8-r. 121 l. ára ?)
- Gyulai Pál. B. Eötvös József.** Emlékbeszéd. (Olesó könyvtár 108. szám. Franklin társulat. 8-r. 61 l. ára 20 kr.)
- Haan Lajos.** A magyarhoni ágostai hitv. evangélikusok négy egyházkerületének egyetemes névtára 1880. évben. (Hornyánszky V. nyomdája. 8-r. 236 l. ára ?)
- Hajdú László.** Nagy-Kőrös és Pest-Kiskún megye földleírása népiskolák III. osztálya számára. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 23 l. ára 15 kr.)
- Hajdu László.** Természetráaj. Elemi népiskolák számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 50 l. ára 15 kr.)
- Hajnik Imre.** Egyetemes európai jogtörténet. A középkor kezdetétől a francia forradalomig. I. kötet II. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 348 l. ára 4 frt.)
- Hazafi ?, Ki a.** Az ország értelmesebb választópolgáraihoz! (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 78 l. ára ?)
- Hegyesy Gyula.** A zsidó hittan és talmud hatása a társadalomban. (Debreczen. Telegdy K. Lajos. 12-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Heine költeményei.** Fordította Endrődi Sándor. I. füzet. (Szépirodalmi könyvtár. I. füzet. Aigner Lajos 8-r. 1—64 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Heller Agost.** Fizikai földrajz. A gymnasium III. osztálya számára. Számos fametszetű ábrával. (Eggenberger. n. 8-r. 143 l. ára 1 frt.)
- Hellwald Frigyes.** A föld és népei. Föld- és népismeri kézikönyv. H. F. s egyéb szerzők nyomány kidolgozta Toldy László. 33—40. füzet. (Mehner Vilmos. 8-r. 241—496 l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Hoffmann Ferencz.** Ne lopj. Elbeszélés az ifjuság számára. Németből szabadon átdolgozta Kapossy Lucián. (Magyar ifjusági- és népkönyvtár, 23—26. szám. Győr. Gross testvérek. 8-r. 54 l. egyes füzet ára 15 kr.)
- Holub M., Küpesdy S.** Magyar-latin kézi szótár. (Lauffer Vilmos. 8-r. 687 l. ára 2 frt. 60 kr.)
- Homeros** Odysseája. Magyarázta és bevezetéssel ellátta Veress Ignác. I—VI. ének. (Görög és római remékirók gyűjteménye. 31. Lampel R. 8-r. XXXII, 86 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Horatii Flacci Opera omnia.** I. Carmina. Bevezetésekkel és magyarázatokkal. ellátták Bartal Antal és Malmosi Károly. (Eggenberger. k. 8-r. XXXII, 156 l. ára 90 kr.)
- Horvát Árpád.** Bevezetés a magyar oklevéltaiba. Hallgatóinak kézirat helyett adja. (Eggenberger. k. 8-r. 104 l. ára 1 frt.)
- Horvát Mihály.** Magyarország függetlenségi harcának története 1848 és 1849-ben. I kötet. 1—4. füzet. Második kiadás. (Ráth Mór. n. 8-r. XIX, 1—615 l. egy-egy füzet ára 1 frt.)

- Hunfalvy János** Földrajz a középiskolák használatára. I. kötet. A magyar királyság és a földközi tenger medencéje. Az I. osztály számára V. kiadás. (Athenaeum. 8-r. 138 l. ára 80 kr.)
- Hunfalvy János** Földrajz a középiskolák használatára. IV. kötet. (Ausztrália. Polynézia, Amerika s a felfedezések vázlata.) A negyedik osztály számára. II. kiadás (Athenaeum. 8-r. 143 l. ára 80 kr.)
- Hübner Ottó után Schwicker J. H.** Statistikai tabellák a föld minden országairól különös tekintettel Magyarország és az osztrák-magyar Monarchiára. — (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 36 tábla. ára 60 kr.)
- Ifjak**, A budapesti kereskedő, társulata évkönyve. VI. 1876—79. Szerkesztette Böhm Gyula. (Kereskedő ifjak társulata. 8-r. 86 l. ára ?)
- Ifjúsági- és népkönyvtár.** Szerk. Bánfi János. Kiadja Nobel Ármin. Pápa. I. évfolyam. 3 füzet. (L. Bánfi János.)
- Ifjúsági- és népkönyvtár.** Magyar. Szerk. Kisfaludy Tóbiás. I. évfolyam. 23—36. szám. (L. Buchenhorst, Hoffman Ferencz, Baron Richard, Sikor József, Aurelie, Szorgalom.)
- Igazságügyminiszterium**, A m. királyi, gyűjteménye. 1. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 1—242 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Imre Sándor** Beregszászi Nagy Pál élete és munkái. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VIII. köt. 10 sz. Akadémia. 8-r. 47 l. ára 30 kr.)
- Iparkamara**, A budapesti kereskedelmi és, jelentése a földművelés- ipar és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez a kamarai kerület kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól az 1879-dik évben. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. 106 l. ára ?)
- Írók**, Jeles iskola tára. Az orsz. középtanodai tanáregylet megbízásából szerkeszti Névy László. XIV. füzet (Goethe J. W.)
- Ivánkovits János**. A róm. kath. egyház szertartásainak és ünnepeinek rövid értelmezése. A középtanodák és polgári iskolák alsóbb osztályai számára. (Szeged. Várnai L. 8-r. 83 l. ára 40 kr.)
- Jakab Elek**. Szabadságharcunk történetéhez. Visszaemlékezések 1848—1849—re. 8—9. füzet. (Rautmann Frigyes. 8-r. 449—577. l. két arczkép. egy füzet. ára 40 kr.)
- Jelentés** a budapesti kir. magyar tudomány-egyetem ujjáalakításának százados évfordulója alkalmából 1880. évi május 13-án tartott ünnepéről. Margó Tivadar megbízásából szerkeszté Erdey Antal. (Acta reg. scient. vniuersitatis vng. budapestiensis anni 1879—80. Fasc. II. Egyetemi nyomda. 3-r. 92 l. egy rajztábla.)
- Jelentése**, A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministernek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett kilenczedik — 1878/79—1879/80. (M. kir. egyetemi nyomda. n. 8-r. IV, 656 l. ára ?)
- Jogtanodák**, a magyarországi, kérdéséhez. Különös tekintettel a fenálló jogakadémiaakra s a tervezett egyetemekre. A felsőbb tanügyeknek egy barátjától. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. 45 l. ára 50 kr.)
- Jókai Mór**. Asszonyt kísér, Istent kísér. (Magyar regény-csarnok I. II. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 1—128 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Jókai Mór beszéde** a budget-törvényjavaslat felett a képviselőház 1880-iki decz. 4-iki üléséből. (Athenaeum nyomdája 8-r. 24 l. ára ?)

- Jókai Mór.** Rab Ráby. Regény. Új olcsó füzetes kiadás. 1—6. füzet. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 1—224 l. egy-egy füzet ára 25 kr.)
- Jóób Lajos.** A magyar adórendszer külföldiekkel megvilágítva. (Grimm Gusztáv. 8-r. 320 l. ára 2 frt 80 kr.)
- József-műegyetem,** A kir., 1880—81. tanévének megnyitásakor 1880. szeptember hó 14-én tartott beszéd. (Athaeneum nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Kálmán Farkas.** Éneklő kar avagy azoknak a tudósoknak és sz. poétáknak életrajza, kik által magyarországi reformátusok most használatban levő »énekes könyvében« foglalt énekek szereztettek. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 80 l. ára ?)
- Káplány Géza.** Tövisék és vadvirágok. Költeményfüzér. (Lugos. Wenczely János és fia nyomdája. 8-r. 193 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Karola** költeményei. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 160 l. ára ?)
- Károlyi Árpád.** A német birodalom nagy hadi vállalata. Magyarországon 1542-ben. Új adalék külviszonyaink történetéhez, kiadatlan levéltári anyag alapján. (Knoll K. n. 8-r. 205 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Kárpátgyűlet,** A magyarországi, évkönyve. VII. évfolyam. 1880. Jahrbuch etc. (Késmárk. Egylet. 8-r. 579. l. három melléklettel. ára ?)
- Katekizmus,** Elemi, katolikus gyermekek számára. XXV. kiadás. (Szent István-társulat. 8-r. 31 l. ára kötetlen 6 kr., kötve 9 kr.)
- Katekizmus,** Közép, katolikus gyermekek számára, a religio történetének rövid vázlatával. (Szent-István-társulat. 8-r. 250 l. ára kötetlen 30 kr., kötve 40 kr.)
- Katona József** művei. 5—6. füzet. (Nemzeti könyvtár 62. 65. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 1—240 l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Kazár Emil.** A semmi, ha valamivé lett. Regény. I. II. füzet. (Magyar Regény-Csarnok. 2. 4. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 1—128 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Kazinczy Ferencz.** Erdélyi levelek. 4. (Nemzeti könyvtár. 47. Aigner Lajos. k. 8-r. 17—20. iv, egy füzet ára 30 kr.)
- Keleti Gusztáv** beszéde a m. kir. iparművészeti tanoda és azzal kapcsolatos műfaragásati műhely megnyitási ünnepélyén 1880. november 14-én. — (Athenaeum nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)
- Kemény Károly.** Beköszöntő beszéd 1880. október 31. reformáció ünnepe napján a révkomáromi ág. hitv. evangyeliumi gyülekezetnél történt székfoglalása alkalmával. (Révkomárom. Ág. hitv. ev. gyülekezet. 8-r. 14 l. ára ?)
- Keod József.** Népszerű szőlőművelés és borkezelés. (Aigner Lajos. 8-r. 1. ? ára 80 kr.)
- Képviselőházi Irományok.** (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. XV—XIX. kötet. — 400., V., 440., V. — 339. II. — 420 427. l. ára ?)
- Képviselőházi Jegyzőkönyv.** (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. 404 l. ára ?)
- Képviselőházi Napló.** (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Szerkesztő P. Szathmáry Károly. Hiteles kiadás. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. XIII.—XIV. k. 4-r. VII, 400 l. VII. 409. l. ára ?)

- Kerégyártó Árpád.** A műveltség fejlődése Magyarországon. 1889–1849. Az I. kötet 4. füzeté, s ezzel az első kötet (1889–1849.) be van fejezve. (Kilián Frigyes. 8-r. 556 l. a két kötet előfizetési ára 5 frt.)
- Kilényi Hugó.** Adatok Magyarország gabnakivitelének kérdéséhez az utolsó évtizedben. Különös tekintettel a tarifviszonyokra. A magy. tud. Akadémia által a Lévy díjjal kitüntetett pályamű. (Ráth Mór. k. 4-r. 128 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Kimutatás,** Statistikai, a hosszújaratu magyar hajókkal 1879. január 1-jétől 1879. december végeig tett utazásokról. Statistica stb. (Fiume. Magy. kir. tengerészeti hatóság. 4-r. 40 l. ára ?)
- Kisfaludy Károly** versei. VII. kiadás. (Olesó könyvtár. 103. sz. Franklin-társulat. 8-r. 255 l. ára 50 kr.)
- Kiss Áron.** Hazai történelem és alkotmánytan. A népiskolák számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 66 l. ára 20 kr.)
- Kiss István.** Magyar közjog. (Magyar államjog.) (Eger. Szerző. 8-r. XII, 546 l. ára 5 frt.)
- Kiss Kálmán.** Mezei gazdaság- és kertészettan. A népiskolák számára (Dobrowsky és Franke. 8-r. 39 l. ára 15 kr.)
- Kiss Sándor.** A magyar-osztrák monarchia összehasonlító földrajza. Polgári és gyakorlati szakiskolák, tanító-képezdek számára. Második javított és bővített kiadás. A szöveg közé nyomott tizenkét térképpel. (Franklin-társ. n. 8-r. 148 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Kmethy István.** Őszi napsugarak. (Költemények.) (Nyiregyháza. Lehnert Antal. 8-r. 132 l. bolti ára 80 kr.)
- Knauz Nándor.** Az esztergomi corvin-codexek. (Athenaeum. 8-r. 22 l. ára 20 kr.)
- Knopfler Sándor.** Magyar irály-példák tára, gyakorlati segédkönyv a fogalmazás tanításához. (Sátoralja-Ujhely. Löwy Adolf. ára 36 kr.)
- Knopfler Sándor.** Magyar irály-példák tára. (Sátoralja-Ujhely. Löwy Adolf. ára 20 kr.)
- Koenig.** Az anyátlan család. Angolból. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 51 l. ára 5 kr.)
- Koenig.** Kristóf vén kintornája, vagy »Otthon, édes otthon.« Elbeszélés a nép számára. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 173 l. ára kötve 50 kr.)
- Kohn Sámuel.** Mit tegyünk az ellenünk intézett támadásokkal szemben? Ünnepi beszéd az 1880-iki újév első napján a budapesti izrael. hitközség templomában. (Zilaby Sámuel. 8-r. 10 l. ára ?)
- Kommunista-pör,** A budapesti. — Szerkesztette Külföldi Viktor. (A »Nép-szava« kiadóhivatala. 8-r. 116 l. ára 80 kr.)
- Konkoly Miklós.** Adatok Jupiter és Mars fizikájához. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VII. köt. 14. sz. Akadémia. 8-r. 23 l. ára 30 kr.)
- Konkoly Miklós.** Napfoltok megfigyelése az ó-gyallai csillagvizsgálón 1879-ben. Egy tábla rajzzal. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. 13. sz. Akadémia. n. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)
- Korének József.** A magyar nép mérge, az iszákosság és pálinkaivás. (Egri népkönyvtár. VI. Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 36 l. ára 15 kr.)
- Kótai Lajos.** Magyar nyelvtan. Népiskolai használatra. (Szatmár. Lövy Miksa. 8-r. 91 l. ára 30 kr.)

- Kozma Gyula.** A magyar-osztrák monarchia földrajza. A polgári fiu- és leányiskolák első osztálya számára. Az új tanterv alapján. A szöveg közé nyomott 11 fametszet és 20 térképpel. (Eggenberger. 8-r. 188 l. ára 1 frt.)
- Költemények.** (Aigner Lajos. 16-r. 41 l. ára 40 kr.)
- Költségvetés, Állami,** a magyar korona országai részére az 1881. évre. 17 füzet. (Magyar kir. államnyomda. 4-r. 23, 75, 29, 38, 254, 134, 111, 109, 84, 112, 81, 71, 52, 54, 15, 97, 7 l. ára?)
- Költségvetés, 1881. évi állami.** Állami jószágigazgatóságok és számvevőségek. (Magyar kir. államnyomda. 4-r. 29 l. ára?)
- König Gyula.** Algebra. A középtanodák felsőbb osztályai számára. Az új gymnáziumi tanterv értelmében írta K. Gy. II. füzet. Az V. osztály számára. (Eggenberger. n. 8-r. 110 l. ára 70 kr.)
- Könyvesház, Magyar** 79—81. (VIII. 9—10 és IX. foly. 1. szám.) Foly. (L. Kvassay Ede, Turgenjev Iván.)
- Könyvtár, Közhasznú** családí. 23. füzet. (L. Dalq és Ebhardt Ferencz.)
- Könyvtár, Nemzeti.** Kiadja Aigner Lajos. 62—69. füzet. (Katona József, Sárossy Gyula, Dugonics András.)
- Könyvtár, Olesó.** Szerkeszti Gyulai Pál. 102—113. füzet. (Kisfaludy Károly, Bérezy Károly, Turgenjev Iván, Salvatore Farina, Vautier György, Caius Valerius Catullus, Szigligeti Ede, Theophrastus, Gyulai Pál, Lamartine Alfonz, Barilli, Augiér Emil, Pálffy Albert, Tennyson Alfred.)
- Könyvtár, Szépirodalmi.** I—III. füzet. (L. Heine, Milkó Izidor.)
- Könyvtára, Népszerű** tudományok. I. köt. 8, 9, 10, 11. füzet. (L. Flammarion Camille.)
- Körösy László.** Romy élete. (Korabeli arczképével.) (Aigner Lajos. 12-r. 167 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Közigazgatás,** A, érdekében egybehívott onquete tárgyalásai. (Magy. kir. államnyomda. 8-r. 1. ? ára 1 frt 35 kr.)
- Közlemények,** Nyelvtudományi. Szerkeszti Budenz József. XVI. kötet. 1. füzet. (Akadémia. 8-r. 164 l. ára?)
- Köznevelés,** és közoktatás szervezetének szabályzata a magyar reformált egyházban. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 48 l. ára?)
- Krassy Félix.** Átok-e vagy áldás? Egy-két esöpp méz a munkásnép keserű kenyérére. (Egri népkönyvtár. V. Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 35 l. ára 15 kr.)
- Krassy Félix.** A bölesőtől az égig. Kis kalauz a magyar nép számára. Stolz Albán után írta K. F. (Egri népkönyvtár. VII. Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 144 l. ára 45 kr.)
- Kuttner Sándor.** Első oktatás a természetrajzban. Sajtó alá készítette Mayer Miksa. Hatodik javított és bővített kiadás. Lampel R. 8-r. 75 l. ára 36 kr.)
- Kvassay Ede.** Megtörték egymást. Elbeszélés (Magyar könyvesház 79—80. sz. VIII. foly. 9—10. szám. Aigner Lajos. k. 8-r. 108 l. egy szám ára 20 kr.)
- Lád Károly.** Német olvasókönyv. Polgári iskolák számára. Összeállította és szökönyvvél, valamint magyarázó jegyzetekkel ellátta. I. rész. 2-ik kiadás. (Eggenberger. 8-r. 167 l. ára 90 kr.)

- Lakits Vendel és Neiger Sándor.** Földrajz a népiskolák III. és IV. osztálya számára. IV. kiadás. (Zilahy Sámuel. 8-r. 39, 88 l. ára kötve 20, 24 kr.)
- Laky Dániel.** Földrajz. A népiskolák számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 54 l. ára 16 kr.)
- Lamartine Alfonz.** Hélois és Abélard. Fordította Erhard Viktor. (Olesó könyvtár 109. sz. Franklin-társulat. 8-r. 55 l. ára 20 kr.)
- Leel Osz Albert.** Mezei virágok. (Békés-Gyula. Dobay János. 8-r. 113 l. ára ?)
- Legouvé Ernest.** A nők erkölcsi története. Fordította Feleki József. (Franklin-társ. 8-r. 341 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Leroy-Beaulieu.** Pénzügytan. A magyar tud. akadémia megbízásából fordította Láng Lajos. III. kötet. (Akadémia. 8-r. XIX, 486 l. ára ?)
- Lévay Lajos.** Beköszöntő egyházi beszéd . . . jul. 4-én hivatalba iktatása alkalmával Sárkeresztúron. (Keckemét. Tóth László nyom. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- Levelező, Szerelmi, és a szív dalnoka.** (N.-Kanizsa. Fischel Fülöp. 16-r. 121, V. l. ára 50 kr.)
- Lord József.** A vágvölgyi vasut Trencséntől Zsolnáig leendő építésének kereskedelempolitikai szüksége a kassa-oderbergi vasúthoz csatlakozása czéljából. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 28 l. ára 20 kr.)
- Losonczy László.** Természetrészlet. A népiskolák számára. 21, a szöveg közé nyomott fametszettel. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 64 l. ára 20 kr.)
- Losonczy László.** Magyar nyelv- és irálytan, gyakorlati alapon. A népiskolák III, IV, V és VI. osztályai számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 103 l. ára 25 kr.)
- Lutter Nándor.** Közönséges számtan. A középtanodák használatára. VII. kiadás. I. füzet. Az első osztály számára. (Franklin-társulat. 8-r. 135 l. ára 80 kr.)
- Madách A.** Szerelem könyve. Költemény. (Franklin-társ. 8-r. 136 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Máday Mátyás.** Állatrendőrök a gazdaságban. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 32 l. ára?)
- Magyarország** vágatva rohamos elszegényedése, vallástalansága és megzsidósodása. Irja Observator. (Zombor. Sztanojevics. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Margó Tivadar.** Egy év az egyetem történetéből. Beszéd, melylyel az 1880. évi szeptember 1-én a budapesti k. m. tudomány-egyetem kormányzásáról lelépett. (Egyetemi nyomda. 8-r. 20 l. ára ?)
- Mathézer Márton.** Elbeszélések. (Losonez. Róth Simon. 8-r. 165 l. ára 1 frt.)
- Mayer Miksa.** Rövid alkotmánytan népiskolák számára. V. bőv. és jav. kiadás. (Lampel R. 8-r. 25 l. ára 16 kr.)
- Mayer Miksa.** Alak- és mértan. Elemi és felső népiskolák és tanító-képezdek számára. III. javított, bővített és méterrendszerre alkalmazott kiadás. (Aigner Lajos. n. 8-r. VIII, 116 l. ára 80 kr.)
- Mayerhoffer L. és Wagner A.** Rajzoló geometria. A középiskolák alsó osztályai számára. A tanítás új tanterve szerint. Angerer és Göschl photo-chemigr. intézetében készült 360 ábrával. (Nagel B. n. 8-r. III. 281 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Milkó Izidor.** Mindenütt és sehol. 1. 2. füzet. (Szépirodalmi könyvtár. II. III. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 1—128 l. egy füzet ára 30 kr.)

- Minister**, A vallás- és közoktatásügyi m. kir. felügyelete és kezelése alatt álló alapítványok és alapítványi alapok tárgyában 1877. évi január 11-én kelt legfelsőbb elhatározással kiküldött kilenczes bizottságnak ő felségéhez intézett felterjesztése és az arra vonatkozó tárgyalási iratok. II. füzet. (Egyetemi nyomda. 4-r. IV. 222 l. ára ?)
- Minister**, A vallás- és közoktatásügyi, kezelése és felügyelete alatt álló alapítványok és alapítványi alapok jogi természetének megvizsgálására vonatkozó irományok. I—III. füzet. (Egyetemi nyomda. 4-r. 126, 68, 121 l. ára ?)
- Ministerium**, A magyar kir. rendeleteinek gyűjteménye. 1880. évi folyam 1—4. füzet. (Ráth Mór. 8-r. 292 l. ára 3 frt.)
- Ministernek**, A vallás- és közoktatásügyi m. kir., a közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett kilenczedik jelentése. (1878/79—1879/80.) (Egyetemi nyomda. 4-r. IV, 656 l. ára ?)
- Molnár György**. Világos előtt. Emlékeimből. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 179 l. ára 1 frt.)
- Monumenta Comititalia regni Transsylvaniae**, Erdélyi országgyűlési emlékek. Történeti bevezetésekkel. A m. tud. akadémia történelmi bizottsága megbízásából szerk. Szilágyi Sándor. VI. kötet. (1608—1814) (Akadémia, n. 8-r. 560 l. ára 3 frt.)
- Monumenta**. Hung. Archaeologica. IV. köt. 2 rész. (L. Myskovszky Viktor.)
- Munkay János**. A szent angyalok története. I. kötet. (Esztergom. Buzárovcis Gusztáv. 8-r. VIII, 147 l. ára 1 frt.)
- Munkay János**, Az oltári áldozat. (»Hunyadi Mátyás« nyomda-intézet. 4-r. 152 l. ára 1 frt.)
- Mylius Otfrid**. Az üveg emberke. Német eredetiből fordította Fülöp Adorján. (Gyulafehérvár. Erdélyi román. kath. irodalmi társulat. 8-r. 99 l. ára ?)
- Myskovszky Viktor**. Bártfa középkori műemlékei. A városház s a város erődítményeinek méréseteti leírata. Öt fénynyomatú táblával és számos fametszettel. (Monumenta Hung. Archaeologica. IV. köt. 2. része. Franklin-társ. 4-r. 132 l. ára ?)
- Nagy Aron**. A balatonfüredi szeretetház értesítője 1871. nov. 21-től 1879 végéig. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 99 lap. ára ?)
- Nagy József**. Közegészségi évi jelentés 1879. évről Nyitra megyéből. (Nyitra. Neugebauerne nyomdája. 8-r. 40 l. ára ?)
- Nagy Lajos**. Gyakorlati tanfolyam a német nyelv gyors és könnyű megtanulására. Dr. Aun Ferencz tanmódszere nyomán. Első rész. Második javított kiadás. (Tetty Nándor és társa. 8-r. 90 l. ára 40 kr.)
- Népkönyvtár**, Egri. Kiadja az egri egyházmegyei irodalmi egyesület. V, VI, VII. (L. Krassy Félix, Korének József)
- Neumann Samu**. A villamos potential elméletéről. (Különlenyomat a m. kir. távirászati közlemények 1879. folyamából. Lampel R. k. 4-r. VII, 121 l. ára 2 frt.)
- Névkönyv** az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház számára, 1880. XXIII. évfolyam. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 163 l. ára 50 kr)
- Névtár**, Zirc-, Pilis-, Pásztói és Sz-Gotthardi egyesült apátságokba kebelezett Cisterci sz. rend személyzete s történeteivel. Az úr 1880-ik évére. (Eger. Érseki lyceumi nyomda. 8-r. 91 l. ára ?)

- Névtára**, A dunántúli reformált egyházkerület, 1880-ik évre. (Pápa, Debreczeny nyomdája. 8-r. 82 l. ára 25 kr.)
- Névtára**, A szombathelyi püspöki megye papságának, 1880. (Szombathely. Bertalanffy nyomdája. 8-r. 147 l. ára ?)
- Névtára**, A pannonhalmi sz. Benedekrend, 1880-ik évre. (Szombathely. Bertalanffy nyomdája. 8-r. CIX. 126 l. ára ?)
- Névy László**. Poetika. A költői műfajok elmélete, középtanodai kasznlátra. (Eggenberger, n. 8-r. ára 1 frt.)
- Névy László**. Rhetorika. A prózaí műfajok elmélete. Középkolák és magánosok használatára. II. kiadás. (Eggenberger. 8-r. XII. 148 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Nyújtó Pál**. Czegléd város és Pest-Kiskún-megye földleírása a népiskolák III. oszt. számára. (Keeskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 21 l. ára ?)
- Oláh Károly**. Gyakorló-könyv a népiskolai énektanításkoz. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 64 l. ára 25 kr.)
- Olasz Lajos**. Részvétkönyvek Temetési alkalmakra. III. füzet. (Keeskemét. Szerző. 8-r. 132 l. ára 1 frt.)
- Olvasókönyv**. Magyar, a budapesti elemi népiskolák számára. II. osztály. Irták és szerkesztették: Barna J., Hajnal Adolf, Srotvizer Lajos, Steiner István. (Kókai Lajos. 8-r. 170 l. ára 35 kr.)
- Ugyanaz. III. osztály. (Kókai Lajos. 8-r. 197 l. ára 42 kr.)
- » » IV. osztály. (Kókai Lajos. 8-r. 264 l. ára 48 kr.)
- » » V. osztály. (Kókai Lajos. 8-r. 248 l. ára 50 kr.)
- Orvosok**, A magyar, és természetvizsgálók 1879. augusztus 29-től egész szeptember 2-ig Budapesten tartott nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai. Szerkesztették Gerlóczy Gyula, Dulácska Géza, Kurtz Gusztáv. (Egyetemi nyomda. 4-r. XV, 462 l. két arcképpel több könyomatú tábla és fametszettel. ára ?)
- Ókrös Bálint**. A törvénykezés reformja a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján. Javaslat a polgári perrendtartáshoz. A szerző sajátja. (Aigner Lajos. n. 8-r. VIII, 408 l. ára 3 frt.)
- Öreg János**. Természetan és gazdasági vegytan. A népiskolák számára. 15, a szöveg közé nyomott fametszettel. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 61 l. ára 18 kr.)
- Pálffy Albert**. A szebeni ház. Beszély. (Olesó könyvtár. 112. szám. Franklin-társulat. 8-r. 95 l. ára 20 kr.)
- Pap Emil**. A magyar korona országai területén létező tűzoltó-testületek statisztikai átnézete. 1880. (Athenaeum. 8-r. 34 l. ára ?)
- Pap Gábor**. Emlékbeszéd az ácsi honvédelemnél 1880. augusztus 8-án. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 10 l. ára ?)
- Pap János**. Az ásványtan és a földtan elemei. A középtanodák IV. osztálya számára a legújabb gymn. tanterv alapján. (Zilahy Sámuel. 8-r. 169 l. számos magyarázó rajzzal, ára 1 frt.)
- Paszlavszky József**. Az állattan kézikönyve a gymnasiumok és reáliskolák felsőbb osztályai számára. Thomé tankönyve alapján. II. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 324 l. ára 2 frt.)
- Patrubány János**. Enyészhetlen emlékek és a szellemi tehetség gyümölcsöző ágai. (Nagyszeben. Szerző. 8-r. 51 l. ára ?)

- Paulay I. Zsigmond.** Postaügyi rendtartás. III. kiadás. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 420 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- ✓ **Payer Hugó.** Bibliotheca carpatica. A magyarországi kárpátgyűjtés megbízásából összeállította P. H. (Igló, Magyarországi kárpátgyűjtés. 8-r. 378 l. ára ?)
- Pesty Frigyes.** Az eltűnt régi vármegyék. I—II. kötet. (Akademia. 8-r. 439, 509 l. ára 5 frt.)
- Pethes Géza Aladár.** Költemények. (Tettyey N. s társa. 8-r. 101 l. ára 1 frt.)
- Pető.** Az új rendőri büntetőtörvény mikénti végrehajtása tárgyában, a közigazgatási hatóságok részére kiadott eljárási szabályok és ezek magyarázata. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 295 l. ára ?)
- Petőfi-társaság, A,** évkönyvei. Szerkeszti Szana Tamás. 1880. (Rautmann Frigyes. 8-r. 155 l. ára ?)
- Petrik Géza.** Magyar könyvészet. 1860—1875. Jegyzéke az 1860—1875. években megjelent magyar könyvek- és folyóiratoknak. II. füzet. (»Magyar könyvkereskedők egylete«. 8-r. 97—192 l. egy füzet ára 1 frt. 20 kr.)
- Platz Bonifác.** Az emberi nem kora. (Pfeifer N. k. 4-r. 73 l. ára 60 kr.)
- Pokorny Jenő Ármin.** Francia-magyar és magyar-francia szótár. Dictionnaire etc. 19—22. füzet. (Rautmann Frigyes. 8-r. 337—524 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Pongrácz Emil** báró költeményei. II. kiad. (Tettyey Nándor és társa. 8-r. 169 l. egy arczkép. ára ?)
- Pozder Károly.** Új perzsa nyelvjárások, (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VIII. köt. 9 sz. Akadémia n. 8-r. 85 l. ára 30 kr.)
- Pozsony város** törvényhatóságának a magyar országgyűlés képviselőházához intézett emlékirata a Pozsonyban felállítandó egyetem tárgyában. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 34 l. ára ?)
- Pulszky Ferenc.** Életem és korom. II. kötet. (Ráth Mór. 8-r. 339 l. ára 2 frt 60 kr.)
- ✓ **Rácz Károly.** A zarándi egyházmegye története. (Arad. Réthy L. 8-r. 294 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Radvánszky Béla.** Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. I. köt. első fele. (Franklin-társulat. 8-r. 256 l. ára ?)
- Rautmann Magyar Lexikona.** 62—70. füzet. (Rautmann Frigyes. 8-r. 49—636 l. egy füzet ára 36 kr.)
- Reclus Elisée.** A föld. Fordították Király Pál és Révész Samu. II. köt. (Franklin-társ. 29 műlap. ára ?)
- Regény-csarnok,** Magyar. 1—4 füzet. (L. Jókai Mór, Kazár Emil.)
- Remekírók,** Görög és latin, gyűjteménye. (L. Vergilius, Homeros.)
- Rendelet** a királyi járásbírók hatásköréhez utalt vétségek és kihágások esetiben követendő eljárás tárgyában. (Pfeifer N. 16-r. 55 l. ára 20 kr.)
- Rendelet** és utasítások, Büntetőügyi. Függelék a magyar büntetőtörvényekhez. II. füzet. (Tettyey N. s társa. 12-r. 103—206 l. ára 60 kr.)
- Ugyanaz. I. és II. füzet egyben. (Tettyey N. s társa 12-r. 206 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Rendelet**ek gyűjteménye, A magyar büntető törvénykönyvekre vonatkozó. Kiegészítve az idézett törvényekkel és rendeletekkel. I—II. rész. (Eggenberger. k. 8-r. 110, 206 l. ára 60, 80 kr.)
- Rendelet**ek, Igazságügyi. (Franklin-társulat. n. 8-r. 154 l. ára 60 kr.)

- Rendeleteinek.** A magyar kir. ministerium, gyűjteménye. 1880. évi folyam. II. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 81—192 l. ára 70 kr.)
- Rentmeister Antal.** A római jog alapjai. (Institutiones juris civilis romani.) Néhai Marezoli Tivadar tankönyve nyomán írta. (Pozsony. Stampfel K. n. 8-r. XVI, 621 l. ára 5 frt.)
- Répássy János.** A népiskolai hitoktatás módszertana. Kath. képezdek, növendékpapok, tanítók és hitelemző lelkészek használatára. II. bőv. kiadás. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 87 l. ára 60 kr.)
- Réthy László.** Anonymus az erdélyi oláhokról. (Knoll Károly. 8-r. 72 l. ára ?)
- Réthy László.** Magyar pénzverő izmaeliták és Bessarabia. (Arad. Réthy és fia. 8-r. 25 l. egy rajztáblával. ára ?)
- Réthy Mór.** A sarkított fényrengés elhajlító rácsakkal való forgatásának magyarázata. Különös tekintettel Fröhlich észleleteire. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VII. köt. 16 sz. Akadémia 8-r. 17 l. ára 10 kr.)
- Réthy Mór.** A fény törése és visszaverése Homogen Isotrop átlátszó testek határan Neumann módszerének általánosításával és bővítésével. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VII. köt. 15 sz. Akadémia. 8-r. 20 l. ára 10 kr.)
- Ribáry Ferencz.** Képes világtörténet. 41—46. füzet. (Mehner Vilmos. 8-r. 151—400 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Rodiczky Jenő.** A gypajuismeret. (Magyar-Óvár. Czéh S. 8-r. 176 l. ára 1 frt.)
- Rodiczky Jenő.** Adatok a magyar mezőgazdaság történetéhez. A juhtenyésztés. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 77 l. ára ?)
- Rózsay Emil.** Enumeratio Coleopterorum posoniensium. Adatok Pozsony rovarfaunájának ismeretéhez. (A »Pozsonyi természet- és orvostudományi társulat« 1880-ki közlönyéből. 8-r. 30 l. ára ?)
- Salvatore Farina.** Két szerelem. Olaszból fordította Nyitray József. (Olesó könyvtár. 115. sz. Franklin-társulat. 8-r. 178 l. ára 30 kr.)
- Sárosy Gyula** művei. 1—3. füzet. (Nemzeti könyvtár. 63—64. füzet. Aigner L. 8-r. 1—240 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Schmid Adolf.** A sztojkai gyógyfürdő. (Szamosujvár. »Georgiu Lazaru«-nyomda. 8-r. 14 l. ára ?)
- Schubert Károly.** A természettan alapelemei. Az ötödik kiadás után fordítva, magyar tanodák számára átdolgozva és a magas magyar kir. közoktatásügyi miniszterium által ajánlott Bopp-féle táblák magyarozatával ellátva, 68 fametszvényen. Ötödik javított kiadás. (Lampel R. 8-r. 173 l. ára 80 kr.)
- **Schweiger-Lerchenfeld** után Brankovics György. A nővilág. 200 fametszetű képpel. I—IV. füzet. (Hirbáger Károly. 8-r. 1—128 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Sebesztha Károly.** Világtörténet. Polgári iskolák számára. I. köt. 2. kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 136 l. ára 80 kr.)
- Segédkönyv,** Irányítási, a magyar kir. postahivatalok használatára. Instradingsbehelf etc. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 259 l. ára ?)
- Sever.** Viszonzás Molnár György bucsuszavára. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Sikor József.** A révfalusi honvéd. Eredeti elbeszélés. (Magyar ifjúsági- és népkönyvtár. 34—36. szám. Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 1—48 l. egy füzet ára 30 kr.)

- Simonyi Zsigmond.** Német nyelvkönyv. Olvasókönyv, gyakorló könyv, nyelvtan. (Eggenberger. n. 8-r. 208 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Snieder Ágoston.** Az irgalmas néni. Korszerű elbeszélés. Brinckmann H. német fordítása után honi nyelvre átültette a kalocsai növendékpapság »Sz. Ágoston egylete.« (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 252 l. ára 1 frt.)
- Somogyi Ignác.** Melanézia ethnographiája, különös tekintettel a lakosok szellemi, erkölcsi életére és nyelveire. (Szolnok. Bakos István. 8-r. 122 l. 1 tábla. ára ?)
- Stern József.** A dohány- és dohányzásról. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Stern Mór.** Német nyelvtan. Módszeres vezérkönyv a német nyelv gyors és alapos megtanulására. Helyes rási és mondattani függelékekkel. Tanodai és magánhasználatra. 2-ik jav. és b. vitett kiadás. (Eggenberger. 8-r. 143 l. ára 80 kr.)
- Sujánszky Antal.** Egyházi beszéd, melyet a nagyváradi l. sz. székesegyház felszentelésének százados évfordulati napján 1880. jun. 27. Nagyváradon tartott. (Bécs. Mayer Ferencz. 8-r. 16 l. ára ?)
- Sullay István.** A kulturharc és a római pápa tévmentessége a lelkiismeret és állam szempontjából. Pályanyertes mű. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. XX, 504 l. ára 3 frt.)
- Szabályzat** a katonanevelő- és képzőintézetekbe, valamint hadapródiskolákba felvétetni óhajtó jelöltek orvosi megvizsgálására. (Légrády testv. 8-r. 32 l. ára ?)
- Szabó Antal.** Gyermekek öröme. Tanulságos és mulattató könyveeske versekkel és hat képpel. (Ifj. Nagel O. 4-r. 8 l. s ugyanannyi képpel. ára 1 frt. 20 kr.)
- Szabó Ferencz.** A legujabb kor története. I. Napoleon bukásától III. Napoleon bukásáig. 1815—1871. Menezel, Springer, Horváth s mások művei után. II. kötet, 3—4. füzet. III. kötet. 1—2. füzet. (Szerző. 8-r. 225—440, 1—224 l. ára 90, 90 kr.)
- Szabó Mihály.** Emberisme. Képezdei s magánhasználatra. 3-ik bővített kiadás. (Szeged. Várnai L. 8-r. IV, 144 l. ára 60 kr.)
- Szabó Mihály.** A házi nevelés alapelvei. Felsőbb leánytanodai és családi használatra. II. kiadás. (Szeged. Várnai L. 8-r. IV. 94 l. ára 50 kr.)
- Szalay József.** A magyar nemzet története. 26—30. füzet. (III. kötet.) (Weismann testvérek. k. 4-r. 225—352 l. egy-egy füzet ára 30 kr.)
- Szász D., Bodor A.** Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Sepszi-Szent-Györgyön 1880. május hó 23—27. napjain tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. (Kolozsvár. Stein I. n. 8-r. 128, 28 l. ára 70 kr.)
- Szász Gerő.** Roládné. Tragoedia 5 felvonásban. Kiadta a Petőfi-társaság. (Aigner Lajos. 8-r. 227 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Szász Gerő.** Ujabb költemények. Kiadta a Petőfi-társaság. (Aigner Lajos. 8-r. 204 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Székely Ferencz.** Az érettségi vizsgálatok vonatkozásával a gymnáziumi tantervre és tantárgyakra. (Különlenyomat az »Egyházi és iskolai szemléből«. Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 97 l. ára ?)
- Szentesi Rudolf.** Budapesti rejtelmek. Eredeti regény. 26—28. füzet. (Weismann testvérek. 8-r. 213—353 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Szentkirályi Ákos.** A Miescher-féle tömlők. (Kolozsvár. Gáman János örökösainek nyomdája. 8-r. 44 l. ára ?)

- Szepesi Imre.** Latin mondattana. I. rész: Szókötés. IX. kiadás. Átdolgozta Budavári József. (Zilahy Sámuel. 8-r. XI, 264 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Szigligeti Ede.** A trónkereső. Szomorujáték. (Olesó könyvtár. 106. sz. Franklin-társulat. 8-r. 103 l. ára 30 kr.)
- Szily Kálmán.** A telített gőz nyomásának törvényeiről. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VII. kötet. 17 sz. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Színház,** A nemzeti, könyvtára. 137. füzet. (Barbier és Carré.)
- Szorgalom,** A jutalma. Németből szabadon átdolgozta Spitzer Ignác. (Magyar ifjúsági- és népkönyvtár. 36. szám. Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 1—16 l. egy füzet ára 15 kr.)
- Tanítók könyvtára.** Szerkesztik dr. Kiss Áron és Péterffy Sándor. I. füzet. Gyakorlati tanítások az 1868-iki XXXVIII. és 1879-iki XVIII. t. cikkek értelmében készült népiskolai tantervek. I. (Franklin-társ. n. 8-r. 156 l. ára 80 kr.)
- Tanterv,** Gyumasiumi s rendtartási, tanárképzési és képesítési szabályzatnak a magyarországi evang. reform. egyház egyetemes tanügyi bizottsága által javaslatba hozott s a dunántuli evang. reform. egyházkerület Rév-Komáromban 1880. évi április 26-án tartott közgyűlése alkalmával módosított szövege. (Győr. Czéh Sándorné nyomdája. 8-r. 99 l. ára ?)
- Tárkányi B. József.** Szomorúak vigasztalója. Imádságos és énekeskönyv a hétfájdalmu szűz anya tiszteletére. Negyedik kiadás. Az egri érseki hatóság jóváhagyásával. (Eger. Szolcsányi Gyula. 16-r. XVI, 176 l. ára 30 kr.)
- Tauffer Emil** A szabadságvesztés-büntetés különféle nemeinek végrehajtása és a pénzbüntetés tekintettel a magyar büntető törvényre s a legújabbban kiadott m. kir. igazságügyministeri utasításokra. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 66 l. ára ?)
- Tennyson Alfréd.** Arden Enoch. Angolból Jánosi Gusztáv. (Olesó könyvtár. 113. sz. Franklin-társulat. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Thanhoffer Lajos.** A mikroszkop és alkalmazása. Az általános szövettani technika vezérfonala. Orvosok és egyetemi hallgatók használatára. (Szerző. 8-r. XVI, 225 l. ára ?)
- Theophrasztus.** Jellemrajzai. A görög eredetiből fordította Hunfalvy János. (Olesó könyvtár. 107. szám. Franklin-társulat. 8-r. 46 l. ára 20 kr.)
- Tisza Kálmán** és a pártok. Esmék a harmadik ülészek előtt. (Grill K. n. 8-r. 30 l. ára 40 kr.)
- Tisza Lajos** és udvara Szegeden. Fény- és árnyképek. Irta egy ismeretlen. (Grimm G. n. 8-r. IV, 119 l. ára 1 frt.)
- Toldy László.** Adalékok Virág Benedek irodalmi munkálkodásához. A szerző arcképével. (Pfeifer N. n. 8-r. XXIV, 58 l. ára 80 kr.)
- Toldy László.** Szluha László emlékezete és a Zrinyi könyvtár. (Rudvánszky A. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Tomann József.** Képek az új hazából. (»Hunyadi Mátyás« int. nyomda. 8-r. 236 l. ára 1 frt.)
- Tóth Gábor.** Kereskedelmi számtan. Kereskedelmi középtanulók számára s magántanulmányozásra, különös tekintettel a budapesti kereskedelmi akadémia tantervére. II. rész. Arany-, ezüst- és éremszámítás. (Kókai Lajos n. 8-r. IV, 179 l. ára 1 frt. 80 kr.)

- Tóth Sámuel.** A tiszántuli reformált egyházkerület 1880. ápril 12—16. napjain Debreczenben tartott első gyűlésének jegyzőkönyve. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 127 l. ára ?)
- Törvényczikk** az 1881. évi állami költségvetésről. (Magy. kir. államnyomda. 4-r. 27 l. ára ?)
- Törvényczikk**, 1880. évi XXVII., a hadmentességi díjról. (Eggenberger. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Törvényczikk**, 1880. évi XXVII., a hadmentességi díjról. (Lampel R. 16-r. 22 l. ára 10 kr.)
- Törvényczikk**, 1880. évi XXVII., a hadmentességi díjról. Pénzügyminiszteri rendelet és utasítás az 1880. XXVII. t. cz. végrehajtása tárgyában. (Ráth Mór. n. 8-r. 27 l. ára 40 kr.)
- Törvényczikk**, 1880. évi LL., a kir. közjegyzők díjairól. (Eggenberger. 8-r. 14 l. l. ára 20 kr.)
- Törvényczikk**, 1880. XLVI. Függeték a magyarországi telekkönyvi rendtartáshoz. A telekkönyvi rendeletek pótlásáról és módosításáról. A m. kir. igazságügym. rendelete a telekkönyvi rendelet pótlásáról és módosításáról intézkedő 1880. XLVI. t. cz. életbeléptetésének időpontjára és az eljárás részleteinek meghatározására nézve. (Ráth Mór. n. 8-r. XVI. l. ára 40 kr.)
- Törvényczikkek**, Az 1880. évi országgyűlési. I—LII. (Eggenberger. 8-r. 239 l. ára 1 frt.)
- Törvények**, Az 1880. évi, gyűjteménye. Az »Országos törvénytár« hű lenyomása. I. füzet. (Lampel R. n. 8-r. 266 l. ára 1 frt.)
- Törvények**, Az 1880. évi, gyűjteménye. Hivatalos kiadás. I. füzet. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. (Légrády testv. n. 8-r. 316, IV l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Törvénykönyv**, A magyar büntető, a büntettekről, vétségekről és kihágásokról, valamint e törvények életbeléptetéséről. (1878. V., 1879. XV. és 1880. XXXVII. t. cz.) Betűrendes tárgymutatóval. A hivatalos törvénytár hű másolata. IV. kiadás. (Tetty Nándor s társa. 12-r. 124, 46; és 22 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Tudomány-egyetem**, A budapesti kir. magyar, könyvtárának czimjegyzéke. IV. 1879-dik évi gyarapodás. (Egyetemi nyomda. XII, 250 l. ára ?)
- Turgenjev Iván.** Három találkozás. Ford. Pataky Antal. (Magyar könyvesház. 71. sz. IX. foly. 1. szám. Aigner Lajos. k. 8-r. 44 l. egy szám ára 20 kr.)
- Turgenjev Iván.** Tavaszi hullámok. Regény. Orosz eredetiből fordította Timkó Iván. (Olesó könyvtár. 114. sz. Franklin-társulat. 8-r. 222 l. ára 40 kr.)
- Türr István.** Franklin Benjamin élete és tanai. (Légrády testvérek. 8-r. 22 l. ára ?)
- Unaloműző.** Nevettető olvasmányok tárháza versben és prózában képekkel. 1—2. füzet. (Bartalits Imre. 8-r. 48, 48 l. egyes füzet ára 10 kr.)
- Utasítás** a távirdek üzleti szolgálatának számvevőségi ellenőrzésére. Instruction etc. Kiadja a földmivelés-, ipar és kereskedelemügyi magy. kir. ministerium. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 4-r. 20 l. ára ?)
- Utásztan.** II. Építő-anyagok és kötél-összeköttetések. IX. rész. Tábor-munkák Hivatalos kiadás. (Légrády testvérek. 8-r. XII, 101, XIV, 194 l. ára ?)

- Vágó Ferencz.** A magyarországi községi és körjegyzők névtára illetve évkönyve 1880. évre. Hiteles adatok alapján a községi és körjegyzők központi egylete megbízásából szerkesztette. (Dobrowsky és Franke. 4-r. 157 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Vállalat,** Természettudományi könyvkiadó. XVIII. kötet. (L. Erismann.)
- Vályi Lajos.** A dunántúli helv. hitv. egyházkerület 1880. évi ápril hó 26. s következő napjain R.-Komárom sz. k. városában tartott gyűlésének jegyzőkönyve. (Pápa. Debreczeny K. n. 8-r. 127 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Varjassy Arpád.** Miképen szervezzük ipariskoláinkat. (Temesvár. 8-r. 66 l. ára?)
- Vasvári Ferencz.** Viktorin. Regény. Három kötet egyben. (Arad. Réthy Lipót és fia. 8-r. 126, 183, 147 l. ára?)
- Vautier György.** A keresztanya. Francziából fordította Márkus Miklós. (Olesó könyvtár. 102. sz. Franklin-társulat. 8-r. 150 l. ára 30 kr.)
- Vergilius Aeneise.** Magyarázta Veress Ignác. I. füzet. 2-ik kiadás. (Görög és római remekírók gyűjteménye. 102. sz. Lampel R. 8-r. 120 l. ára 80 kr.)
- Vergilius Aeneise.** Magyarázta Veress Ignác. I—VI. ének. Második kiadás. (Görög és latin remekírók gyűjteménye. 29. Lampel R. 8-r. 238 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Verne Jules.** Öt hét léghajón. Utazás Afrikában. Második kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 174 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Versényi György.** Beszédék. (Losonez. Róth Simon nyomdája. 8-r. 76 l. ára?)
- Vész János Armin.** A felsőbb mennyiségtan alapvonalai. Egészen átdolgozott és bővített második kiadás. I. rész. Különbzékai és észleleti számítás. 4 könyvmatu táblával. (Lampel R. n. 8-r. II. 308 l. ára 5 frt. 60 kr.)
- Világirodalom,** A, története. Képekkel és irodalmi szemelvényekkel. Scherr János és mások után átdolgozva. I—II. füzet. (Tetty és társa. 8-r. 1—64 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Virgil.** Éneisz. Hősköltemény 12 énekben. Latinból — szó- és tárgyértelmezéssel ellátva fordította Márki József. II. füzet. (Kocsi Sándor. 8-r. 49—128 l. ára 50 kr.)
- Visontay János.** Egyetemes földirat. Az újabb adatok nyomán átdolgozva és a legújabb gymnasiumi tantervhez alkalmazva. I. rész. Európa, Ázsia. A feltünőbb ásványok és kőzetek s a jelesebb növények és állatok rövid szemléltetésével. A gymnasiumok II. oszt. számára. XI. XII. kiadás. (Lampel R. 8-r. 170 l. ára 80 kr.)
- Wagner Lajos.** A német praepositiók. (Pozsony. Wigand nyomdája. 8-r. 20 l. ára?)
- Weinek László.** Az instrumentális fényhajlás szerepe egy Vénus-átvonulás photographiai felvételénél. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VII. kötet. 8. sz. Akadémia. 8-r. 22 l. ára 20 kr.)
- Wenzel Gusztáv.** Magyarország bányászatának kritikai története. (Kiadja a magyar tudományos akadémia történelmi bizottsága. Akadémia. 8-r. VI, 456 l. ára 3 frt.)
- Wlassics Gyula.** A hatásköri összeütközés ügye. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 20 l. ára?)
- Xántus János.** Borneo szigetén 1870-ben tett utazásomról. (Különlenyomat az 1880-iki »Földrajzi közleményekből.« Buschmann Ferencz nyomdája. 8-r. 67 l. ára?)

- Zákány József.** Szent biblia ismertetése. Helv. vallástétel szerint kijelentett vallás elemeit tanuló fiu- és leányiskolák számára. VIII. kiadás. (D-breczen. Tegledy Lajos. 8-r. 31 l. ára 20 kr.)
- Zelliger József.** Magyar olvasókönyv a tótnyelvű katolikus népiskolák második osztályának. Uhorská Cítanka etc. (Szent-István-társulat. 8-r. 258, V. l. ára ?)
- Zichy Jenő.** Az 1880. belga neizeti kiállítás. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 61 l. ára 50 kr.)
- Zichy Jenő.** Indítvány- és tervjavaslat a népnevelési egyletek tárgyában. (Székesfehérvár. Számmer Imre. 8-r. 27 l. ára ?)
- Ziffer Károly.** Népszerű orvosi tanácsadó. I. II. füzet. (Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Zsasskovszky Ferencz és Endre.** Harmonia. Komoly és víg dalok szemelvénye. A honi dalárdák s minden dalkedvelő számára. II. füzet. (Eger. Szolcsányi Gyula 8-r. 129 l. ára 60 kr.)
- Zsasskovszky Ferencz és Endre.** Egri dalnok. Válogatott komoly és víg dalok gyűjteménye. A tanuló ifjuság és minden dalkedvelő használatára vegyes-, férfi és gyermekkarra átírták és kiadták Zs. F. és E. 5. füzet. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. VIII. 72 l. ára 40 kr.)
- Zsasskovszky Ferencz és Endre.** Kis lantos. Víg, komoly, üdvözlő s egyéb alkalmi dalok gyűjteménye, az elemi tanodák számára. 2, 3 és 4 gyermekszólamra. I. füzet. 5., tetemesen bővített és javított kiadás. (Eger. Szolcsányi Gyula. 12-r. 56 l. ára 25 kr.)
- Zwenger János.** A hit, mint isteni erény. Fordította a veszprémi növendékpapság »Pázmány köre«. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. XVIII, 383 ára 2 frt.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde.** Neue Folge. XVI. Band. 1. Heft. Herausgegeben vom Vereinsausschuss. (Nagy-Szeben. Closius örökösének nyomdája. 8-r. 226 l. ára ?)
- Ave Maria!** Leitstern auf der Bahn des Heiles. Handbüchlein für die Mitglieder der Erzbruderschaft »vom schmerzhaften Rosenkranze Mariä.« Neue Ausgabe. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 47 l. ára ?)
- Berlicza Franz.** Das alte-christliche und heutige Aegypten. (Kilián Frigyes. n. 8-r. XIV, 782 l. ára 4 frt.)
- Buchholzer A. M. und Wilk.** Liederstraus für die sächsischen Volksschulen Siebenbürgens. II. III. Heft. (Brassó. Zeidner H. 8-r. VI, 130 és 187 l. ára 40. 50 kr.)
- Claudius Henrik.** Das allgemeine moralisch-religiöse Gesetzbuch und Andachtsbuch oder hundert Gebote. 3. und 4. Abtheilung. (Pozsony és Lipese. Drottleff Rudolf. 8-r. 295 - 649 l. ára ?)

- Dölle Edmund und Johann Krause nach Ignatz Bárány.** Drittes Lesebuch für die III. Klasse der katholischen Volksschulen IV. Auflage. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 246 l. ára ?)
- Ehrentheil.** Jüdisches Familien-Buch. 160 Lebens- und Charakter-Bilder der vorzüglichsten Gestalten der jüdischen Geschichte aus allen Zeitperioden und Staaten. I. Jahrg. I—II. Heft. (Pesti könyvnyomda-részv. társ. 8-r. 1—96 l. ára ?)
- Flesch M.** Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben für die untern Jahrgänge der 6-klassigen Volksschule. I. II. Th. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 50, 50 l. ára 28 és 30 kr.)
- Friedländer David.** Sod Háibur Grundlage und Festsetzung der Zeitberechnung. (Szerző. 8-r. 34 l. 70 táblázattal. ára 1 frt.)
- Fuchs Johann nach Ignatz Bárány.** Abe und Lesebuch für die katholischen Volksschulen. VIII. Ausgabe. (Szent István-társulat. 8-r. 67 l. ára kötve 10 kr.)
- Fuchs Johann nach Ignatz Bárány.** Zweites Lesebuch für die zweite Klasse der katholischen Volksschulen. IV. verbesserte Auflage von Edmund Dölle. (Athenaeum. 8-r. ára kötve 18 kr.)
- Fuchs Johann.** Die bürgerlichen Rechte und Pflichten oder Grundzüge der Verfassungslehre. Für den Gebrauch der Volksschulen in Ungarn. (Magazin für Volksschulunterricht. VI. Theil. Lauffer Vilmos. 8-r. 38 l. ára 10 kr.)
- Gelbhaus S.** Rabbi Fehuda Hanassi und die Redaction der Mischna. Eine kritisch-historische und vergleichend-mythologische Studie. (Zágráb. Hartmann Lipót. 8-r. 98 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Geller Moritz.** Talmud-Schatz. Fragmente aus dem babilonischen Talmud. Ein Familienbuch für das jüdische Haus. (Szerző. 8-r. IV, 183, III l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Gesetz und Instruction** über die Militärbefreiungstaxe. Ges. Art. XXVII. vom J. 1880. Uebersetzt von einem Finanzministerial-Beamten. (Lauffer Vilmos. 8-r. 31 l. ára ?)
- Jacobi H.** Was ist der Talmud? und was hat er für Israel gethan? Predigt, gehalten i. d. Synagoge zu Agram am Schemini Azereth. (Zágráb. Hartmann Lipót. 8-r. 15 l. ára 10 kr.)
- Jahrbuch,** Statistisches, der evangelischen Landeskirche augsburger Bekenntnisses in Siebenbürgen. V. Jahrg. Herausgegeben vom Landesconsistorium. (Nagy-Szeben. Drotleff József nyomdája. 8-r. LXVI, 128 l. ára ?)
- Jókai Moriz.** Rede betreffend den Budgetgesetzentwurf gehalten im Abgeordneten-hause den 4. Dezemb. 1880. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)
- Katekismus,** Kleiner, für katholische Kinder. (Szent-István-társulat. 8-r. 112 l. ára kötve 18 kr.)
- Kaufmann David.** Die Lichter am Abend. Predigt am Sabbath vor dem Chanuckafeste in der Synagoge der Landes-Rabbinerschule zu Budapest. (Zilahy Sámuel. 8-r. 15 l. ára ?)
- Keszler Sigmund.** Lexicon sämtlicher gerichtlich protocollirten Firmen der zur h. Stephanskronen gehörigen Länder. Fortsetzung. II. Nach dem amtlichen Verlautbarungsorgane »Központi Értésítő« in's Deutsche übersetzt, und nach Ortschaften alphabetisch geordnet. (Haasz Sámuel. n. 8-r. 61 l. ára ?)
- Kirchenordnung** für den evang. Kirchendistrikt A. B. diesseits der Donau. (Pozsony. Angermayer nyomdája. 8-r. 176 l. ára ?)

- Klingenberg.** Deutsches Sprachbuch. I. Theil. Für die dritte Volksschulklasse. II. Auflage. (Franklin-társulat. 8-r. 55 l. ára 30 kr.)
- »**Konzession**, Ohne.« Lose Blätter aus dem Tagebuche eines deutschen Schauspielers in Budapest. (Markus Sám. nyomdája. 8-r. 15 l. ára ?)
- Kreybig Emma.** Das Weinlesefest. Lustspiel in drei Akten und der Blumenkranz. Episode in 2 Akten aus der Zeit Napoleon I. (Theaterbibliothek für die Jugend. I. Heft. Nagy-Szeben. Schmiedicke. 8-r. 40 l. ára 25 kr.)
- Kreybig Emma.** Drei Christabende. Lebensbild in drei Akten. (Theaterbibliothek für die Jugend. 2. Heft. Nagy-Szeben. Schmiedicke könyvkereskedése. 8-r. 40 l. ára 25 kr.)
- Kunstdichtungen**, Rumänische. Uebersetzt von Taochar Alexi. (Brassó. Löw, Gerula és társa. 8-r. 116 l. ára ?)
- Landesgesetze** des Jahres 1880. I—III. Heft. (Ráth Mór. 8-r. 400 l. ára 3 frt.)
- Lanfrancioni Eneas.** Ueber die Wasserstrassen Mittel-Europa's und die Wichtigkeit der Regulirung des Donaustromes, mit besonderer Berücksichtigung der Strecke zwischen Theben-Gönyö. (Pozsony. Szerző. 2-r. 91 l. ára ?)
- Lechner Wilhelm.** Projekt der Eisenbahn Pest-Ofen-Raab mit der Verbindung von Uj-Szöny auf kürzerer Strecke, und der Zweiglinie Gran-Ofen-Neu-Pest. III. Auflage. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 16 l. egy rajztábla. ára ?)
- Liedersammlung** für die evang.-deutschen Volksschulen Siebenbürgens. Herausgegeben von Michael Reimesch. (Brassó. Frank Vilmos. 8-r. IV, 170 l. ára ?)
- Meltzl Oscar.** Die Zusammensetzung des ungarischen Reichstages. Eine staatsrechtliche Studie. (Nagy-Szeben. Filtseh nyomdája. 8-r. 52 l. ára ?)
- Perlenschatz** der praktischen Welt- und Lebensweisheit. Aus den Schriften der grössten Weltweisen aus alter und neuer Zeit geschöpft, alphabetisch geordnet und in Sentenzen zusammengefasst von Julius Dessauer. II. Aufl. (Szerző. 8-r. VIII, 135 l. ára ?)
- Petőfi's** poetische Werke. Mit Beiträgen nahmhafter Uebersetzer. Liefg. 4—6. (Aigner Lajos. 8-r. 129—320 l. egy-egy füzet ára 50 kr.)
- Popović Georg.** Wörterbuch der serbischen und deutschen Sprache. I—II. Rečnik etc. (Pancsova. Jovanović tesvérek. 8-r. 385—439 l. mindkét rész ára 6 frt. 60 kr.)
- Quellen** zur Geschichte Siebenbürgens aus sächsischen Archiven. Herausg. vom Ausschuss des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. I. Band. Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt. (Nagy-Szeben. Closius örökösének nyomdája. 8-r. XX, 679 l. 9 tábla. ára ?)
- Schütze Theodor Reinhold.** Zur Kritik des ungarischen Strafgesetzbuches über Verbrechen und Vergehen. (Különlenyomat a »Magyar Themis«-ből. Athenaeum nyomdája. 8-r. 31 l. ára ?)
- Stanojević Simon.** Die Wirkung der jüdischen Sittenlehre in der menschlichen Gesellschaft. II. Auflage. (Zombor. Sztanojevićs. 8-r. 31 l. ára 10 kr.)
- Steiner's** Plan von Pressburg. 2-te, nach der neuen Strassenbenennung verbesserte Auflage. (Pozsony. Steiner J. ára 20 kr.)
- Strafgesetzbücher**, die ungarischen, über Verbrechen, Vergehen u. Uebertretungen. 1880. 37. Gesetzartikel. Vollzugs-Vorschriften z. d. ungar. Strafgesetzbüchern. (Ráth Mór. 8-r. XVI és 165 l. ára 1 frt. 60 kr.)

- Szentesi Rudolf.** Die Geheimnisse von Budapest. Originalroman. 17—18. Heft. (Weiszmann testvérek. 8-r. 769—832, 1—32 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Theater,** Budapester deutsches. Soloscherze, Couplets, Declamationen. 1—6. Heft. (Boskovitz. 8-r. 13, 14, 14, 14, 14 l. egy füzet ára 10 kr.)
- Theater-Bibliothek für die Jugend.** 1. 2. Heft. (L. Kreybig Emma.)
- Vollzugsvorschriften z. d. ung. Strafgesetzbüchern.** 1880. 37. Ges.-Artikel. (Ráth Mór. 8-r. XVI l. ára 40 kr.)
- Zimmermann Franz.** Das Brooser Urkundenbuch. Eine Kritik. (Nagy-Szeben. Michaelis Ferencz. n. 8-r. 22 l. ára 25 kr.)
- Bodický Michael.** Historia cirkwe ewanjelickej A. W. Pondelskej. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 13 l. ára 20 kr.)
- Dobšinský Pavol.** Prostonárodnie slovenské povesti usporiadal a vydáva P. D. Sošit 3. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 96 l. ára 30 kr.)
- Francisci Ján.** Slovenský divadelný Ochotník. Sväzok IV. (L. Fredro Alexander.)
- Fredro Alexander.** Dámy a husári. Veselohra. Poslovenčil Ján Francisci. (Slov. divad. ochotník. Sväzok 4. Turócz-Szent-Márton. Egyházi szinkedvelő társulat. 8-r. 79 l. ára 25 kr.)
- Katechismus,** Maly, pre obecne školy. (Szent István-társulat. 8-r. 96 l. ára kötve 18 kr.)
- Priatel školy** ewanjelickej. Vydáva a rediguje Adolf Peter Zaturecký. Sväzok 1. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 1—64 l. ára 32 kr.)
- Ruttkay Samuel Augustinus Ansl.** Viera, národnost, autonomia. Cili Jan Trokan. pred trestným súdom v Nitre, dna 31. mája 1880. (Szakoleza. Skarniel József nyomdája. 8-r. 55 l. ára ?)
- Spevy,** Slovenské. Vydávaju priatelia slovenských spevov. Sošit 1—3. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 4-r. 1—120 l. egy füzet ára 1 frt.)
- Stanojevič Simon.** Vplyv židovských mravov v ľudskej spoločnosti. (Szakoleza. Skarnitzl J. 8-r. 31 l. ára 10 kr.)
- Bilježnik** djacki, za školsku godinu 1880—81. Peti tečaj. (Zágráb. Hartmann L. 16-r. 82 l. ára 40 kr.)
- Citanka** za četvrti razred učionah. (Zágráb. Horvát-szlavon-dalmát ország-kormány-zóság. 8-r. 352 l. ára 65 kr.)
- Čuvaj Ante,** risanje u puekoj školi. Svezak I. risanje mrežah kao pripomoć zornoj obući. Sa 14 litogr. tablica. (Sziszek. Fanto A. 8-r. 22 l. ára 1 frt.)
- Čuvaj Ante,** naše gradjanske škole. (Zágráb. Hartman L. 8-r. 27 ára 15 kr.)
- Čvietnjak.** Zabavnik za hrvatsku mladež. Izdao ga sbor duhovne mladež zagrebske. Godina II. (Zágráb. Papnövendékek egylete. 16-r. VI, 183 l. ára 38 kr.)
- Dallos.** Ugarska slovnica, za nimške škole izdana. Za hrvatske škole predělana od Mihovila Nacovića. (Horvát népiskolai tankönyvek III. Győr. Klenka Ferencz. 8-r. 168 l. ára 50 kr.)
- Daučić D.,** rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na sviet izdaje joguslav. akadem. znan. i umjetn. Dio I. svezak 1. A—Besjeda. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 240 l. ára 3 frt.)
- Derenčin Mar.,** tumač k obéemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Knjiga I. svezak 5. §§. 155—234. (Zágráb. Suppan Fr. 8-r. 513—630 l. ára 1 frt.)

- Derenčin Mar.**, tumač k občemu avstrijskomu gradjanskomu zakoniku. Knjiga I. (Zágráb. Suppan Fr. 8-r. 630 l. ára 5 frt.)
- Filipovič Ivan**, Kraljevič Marko u narodnih pjesmah. Stunačen manje poznatih riečih i izraza. (Zágráb. Hartmann Lipót. 16-r. XVII, 470 l. ára 90 kr.)
- Fizika** za hrvatske škole gjsrke biskupije. (Horvát népiskolai tankönyvek. VII. Győr. Klenka Ferencz. 8-r. 29 l. ára 15 kr.)
- Historia**. Pověst ugarska i najznamenitija pripetenja obće pověsti. (Horvát népiskolai tankönyvek. V. Győr. Klenka Ferencz. 8-r. 61 l. ára 20 kr.)
- Hoié J.**, zemljopis za gradjanske škole. (Zágráb. Horvát-szlavon-dalmát országkormányzóság. 8-r. IV, 191 l. ára 65 kr.)
- Katekizam**, veliki katolicki, za I. razred srednjih učilišta. (Zágráb. Horvát-szlavon-dalmát országkormányzóság. 8-r. 131 l. ára 42 kr.)
- Knjiznica** za mladež. Knjiga IV. Dobra kućanica, za žensku mladež sajtavio Davorin Trstenjak. (Zágráb. Neveléstörténeti egyesület. 16-r. 121 l. ára 40 kr.)
- Kvaternika Eugenia** životopis. Sa slikon. (Zágráb. »Hrvatska« Almanach szerkesztősége. 8-r. 43 l. ára 30 kr.)
- Markovica Fr.**, hrvatska čitanka za IV. razred gimnazijski. Drugo pregledano izdanje. (Zágráb. Horvát-szlavon-dalmát országkormányzóság. 8-r. 319 l. ára 85 kr.)
- Miscén G.** Jaglaci. Pripoviedke za hrvatsku djecu. Sa šestnaest slika. (Károlyváros. Sagan János. 16-r. 52 l. ára 50 kr.)
- Močnika Fr.**, račonica za niže razrede realká. Po 16. i donekle 17. njemačkom izdanju izradio Ivan Stražnički. (Zágráb. Horvát-szlavon-dalmát országkormányzóság. 8-r. VI, 231 l. ára 90 kr.)
- Močnika Fr.**, pouka u računici za niže razrede gimnazija. I. Razdio. Četvrto hrvatsko izdanje po njemačkom dvadeset i šestom. (Zágráb. Horvát-szlavon-dalmát országkormányzóság. 8-r. 213 l. ára 75 kr.)
- Naković Mihovil**. Zemljopis za narodne škole. S osobitim obzirom za zemlje ugarske korune. II. izdanje. (Horvát népiskolai tankönyvek. IV. Győr. Klenka Ferencz. 8-r. 75 l. ára 25 kr.)
- Pauly Drag.**, ubarski sustav kraljevinah Hrvatske i Slevonije. Preveo iz latinskoga Fr. Zigrovic-Pretočki. (Zágráb. »Pravnički lišt« szerkesztősége. 8-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Početnica** za katoličanske hrvatske škole va ugarskom kraljestvu. (Horvát népiskolai tankönyvek. I. Győr. Klenka Ferencz. 8-r. 106 l. ára 35 kr.)
- Pririodopis** za hrvatske škole gjsrke biskupije. (Horvát népiskolai tankönyvek. VI. Győr. Klenka Ferencz. 8-r. 46 l. ára 20 kr.)
- Rad** jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga LIII. (Zágráb. Hartmann Lipót. 8-r. 227 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Rubetić Cvj.**, kratka katolicka dogmatika za preparandije i gradjanske učione. (Zágráb. Horvát-szlavon-dalmát országkormányzóság. 8-r. III, 124 l. ára 45 kr.)
- Rušnov Adolfo**, sbirka obrazaca za gradjansku sudbenu struku. II. dio: Obrazi zapisnikah i riešitab o slučajevih maličnoga, izvanparbenoga, stečajnoga, mjenbenoga postupka i gruntovnoga reda. (Zágráb. Suppan Fr. 8-r. VII, 207 l. ára 1 frt. 20 kr.)

- Stanka, Druga, za katolicanske hervátske škole ugarskoga kraljevstva.** (Horvát népikolai tankönyvek. II. Győr. Klenka Ferencz. 8-r. 127 l. ára 40 kr.)
- Suller Fr.** Gramatika franceskoga jezika za sreuđe Skole. (Zágráb. Mučnjak et Senffleben. ára 2 frt 40 kr.)
- Zima Luka,** figure u našem narodnom pjesničtvu s njihovom teorijom. Na sviet izdala jugoslav. akademija znan. i. umjetnosti. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 335 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Atanačković Platon.** Apostoli i evangelija nedeljna i praznična preko cele godine. Prevod na novo pregledan i ispravljen. (Pancsova. Jovanović testv. 8-r. 240 l. ára 75 kr.)
- Bakić.** O mehanizmu u školskoj nastavi. (Különlenyomat a »Skolskog Listá«-ból. Zombor. Karakašević Milivoj. 8-r. 22 j. ára 30 kr.)
- Bakić Vojislav.** Pouke o vaspitavanju decez u roditeljskoj kući. (Zombor. Karakašević. 8-r. 137 l. ára 60 kr.)
- Car Lazar** u narodnim pesmama. Sa slikom njegovom. Drugo izdanje. (Pancsova. Jovanović testv. 16 r. 60 l. ára 15 kr.)
- Ciganski knez.** Pripovetka za narod. Po nemačkom. (Pancsova. Jovanović testv. 16-r. 51 l. ára 20 kr.)
- Deciji vrt.** S ilustrovanim koricama i bojadisanim slikama. (Pancsova. Jovanović testv. 8-r. 16 l. kemény kötésben 24 kr.)
- Gvozdena obrazina ili stariji brat kraljev.** Pripovetka za narod. Po nemačkom. (Pancsova. Jovanović testv. 16-r. 67 l. ára 20 kr.)
- Hencl Ernstu, Po,** izradio Arkadije Vukovič. Upustvo za nastavu u računu u narodnoj školi. II. knjiga. za II. razred srpsko-narodnih škola. (Ujvidék. Popović testv. 8-r. 89 l. ára ?)
- Kita** sveća za dobru decu. S ilustrovanim koricama bojadisanim slikama. (Pancsova. Jovanović testv. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Letopis Matice srpske.** Uredjuje A. Hadžić. Knjiga 123. (Pancsova. Jovanović testv. 8-r. 153 l. ára 50 kr.)
- Mala svestena istorija** za srpske narodne škole. (Pancsova. Jovanović testv. 8-r. 32 l. ára 6 kr.)
- Milas N.** Pravila pravoslavne crkve. Srbski prevod s tumačenjima. II. Pravila vasionkih sabora. I. sveska. (Pancsova. Jovanović testv. 8-r. XVII, 126 l. 1 frt. 20 kr.)
- Mirtov.** O narodnosti. S Ruskoga. (Iz knjige »Istorijska pisma.« Verseez. Markovits. 8-r. 14 l. ára ?)
- Nadejda P. L.** Pripovetka iz ruskog narodnog života. (Pancsova. Jovanović testv. 16-r. 45 l. ára 20 kr.)
- Nešković Mita.** Domaće zsvotinjje. Ručna knjiga za učitelje osnovnih škola. (Zombor. Karakasević. 8-r. 99 l. ára 50 kr.)
- Popović J.** Madjarski bukvar za srpske osnovne škole u Ugarskoj. II. deo. Po Kakusaju priredio. (Pancsova. Jovanović testv. 8-r. 72 l. ára 25 kr.)
- Popović J.** Uputstvo za predavanje madjarskog jezika u Ugarskoj. Napisao K. Kakučaj. Drugi deo. Za srpske škole preradio. (Pancsova. Jovanović testv. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)

Popović Luka. Sto priča za ponku i opomenu maloj i dobroj deci. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 96 l. ára 30 kr.)

Priča pepeljuzi (po narodnoj pripovetci.) S ilustrovanim koricama i 6 bojadisanih slika. (Pancsova. Jovanovics testv. 4-r. ára 30 kr.)

Priča o crvenkapi. S ilustrovanim koricama i 6 bojadisanih slika. (Pancsova. Jovanovics testv. 4r. ára 30 kr.)

Priča o mačku u čizmama. S ilustrovanim koricama i 6 bojadisanih slika. (Pancsova. Jovanovics testv. 4-r. ára 30 kr.)

Računica za narodne škole. Knjiga I. Treće izdanje. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 36 l. ára 10 kr.)

Radosavljević J. Srpsko-madjariski zazgovori za učenje madjarskog jezika namenjeni onima, koji ne moraju znati čitati madjorskim slovima. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 48 l. ára 10 kr.)

Zemljopis za srpske narodneškole u Ugarskoj po najno vijim madjarskim izvorim izradjen. Drugo popravljeno izdanje sa slikama. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 108 l. ára 40 kr.)

Zivanović Joh. Stara slovenska gramatika za bogosloviya i gimnazija. Treće izdanje. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 155 l. ára 80 kr.)

Zvernica. Pouka i zabava za decu. S ilustrovanim koricama i 6 bojadisanih slika (Pancsova. Jovanovics testv. 4-r. ára 30 kr.)

— **Annalile** reuniunei invetiatoriloru romani Selagieni. Periodulu primu 1869—1880. Compusu de Gavrilu Trifu. (Szamosujvár. Lázár György-féle nyomda. 8-r. 79 l. ára 40 kr.)

— **Antieritic'a** brosiurei anonime publicate asupra celoru doue congrese nationale bisericesci din 1872 si 1884. (Nagy-Szeben. Filtsch nyomdája. 8-r. 41 l. ára?)

— **Cosma Parteniu.** Datele referitóre la regularea de posesiune in Transilvania si partile adnecse. (Nagy-Szeben. Érseki nyomda. 8-r. XXII, 215 l. ára?)

— **Elemente** dein constitutiunea patriei pentru seóelele poporali. Editiunea II. (Balázsfalva. Görög-katholikus papnövelde nyomdája. 8-r. 56 l. ára füzve 20 kr.)

— **Euripide.** Ifigeni'a i Tauri'a. Tragedia in 5 acte. Tradusa in versuri de Petru Dulfu. (Szamosujvár. »Amicului Familiei« czimú hetilap. 8-r. 60 l. ára 30 kr.)

— **Papiu.** Abecedariu pentru seóelele confesiunali greco-catolice din diecesa gherlei. Editiunea IV. (Szamosujvár. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 80 l. ára?)

— **Popa Giorgiu.** Istori'a universalá, alesu istori'a natiunei romanesci si a regatului Ungari'a. Pentru seól'a poporala. Editiunea II. (Arad. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 96 l. ára 35 kr.)

— **Popescu Simeon.** Genesa evangeliilor. (Különlenyomat a »Telegraful Român« czimú lapból. Nagy-Szeben. Érseki nyomda. 8-r. 106 l. ára 80 kr.)

— **Planu** de invetiamentu pentru seóelele poporale nemagiare. In intielesulu art. de L. XXXVIII. din 1868 si XVIII. din 1879. (Szamosujvár. Egyházm. nyomda. 8-r. 52 l. ára 20 kr.)

— **Protocolul** Sinodului archidiecesei greco-orientale române din Transilvania, tinut la anul 1880. (Nagy-Szeben. Érseki. nyomda. 8-r. 135 l. ára?)

— **Puscariu Ilarion.** Principii din pedagogia generală. (Nagy-Szeben. Érseki ny. 8-r. XIV, 144 l. ára 1 frt.)

- ✓ **Putnoky Nicolau.** Abedar maghiar-román pentru scoalele populare. Partea I. (Nagy-Szeben. Érseki nyomda. 8-r. 47 l. ára kötve 20 kr.)
- ✓ **Statute** pentru administrarea fondurilor scolare granitiarești ale comunităților de în fostulu II. regimentu românesc de Granitia de în Ardealu. (Kolozsvár. Gámán János örökösének nyomdája. 8-r. 38 l. ára ?)
- ✓ **Toma Moise.** Catechism pentru învățămîntul religiunei dreptcredincioase-resăritene în scolalele primare . . . prelucrat de Simeon Popescu. (Nagyszeben, Toma örökösei. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Articolo di legge V. dell' anno 1878.** Codice penale ungarico sui crimini e delitti. (Sanzionato il. 27. maggio 1878. pubblicato in ambedue la camere del parlamento addi 29. maggio 1878.) (Pfeiffer Nándor. ára 1 frt.)
- Articolo de legge V. dell' anno 1878.** Codice penale ungarico sui crimini e delitti. (Egyetemi nyomda. 8-r. 120 l. ára ?)
- Articolo di legge LX. dell' anno 1879.** Codice penale ungarico sulle contravvenzioni. (Egyetemi nyomda. 8-r. 42 l. ára ?)
- Györök G. L.** Grammatica metodia della lingua ungherese con esercizi pratici. I. (Fiume. 8-r. 97 l. ára ?)
- Ordinanza** sull' introduzione dei codici penali ungarici in Fiume e suo distretto. (Egyetemi nyomda. 8-r. 15 l. ára ?)
- Ordinanza** sulla procedura da osservarsi nei casi de delitti e contravvenzioni di competenza dei regi giudizi distrettuali. (Egyetemi nyomda. 8-r. 34 l. ára ?)
- Anonymus.** Avis au lecteur. (Franklin-társulat. n. 8-r. 19 l. ára ?)
- ✓ **Hunfalvy M. Paul.** Le peuple Roumain au valaque. Etude sur son origine et celle de la langue qu'il parle. (Bouserez Pál. 8-r. 52 l. ára ?)
- Kőrösi Joseph.** Bulletin annuel des finances des grandes villes. II. année. 1878. (Ráth Mór. 8-r. 47 l. ára ?)
- Capitulum** insignis ecclesiae collegiatae posoniensis ad s. Martinum ep. olim ss. Salvatorem. Instar manuscripti. (Pozsony. Angermayer K. 8-r. X, 335 l. ára ?)
- Codex Cumanicus.** Bibliothecae ad templum divi Marci Venetiarum. Primum ex integro edidit prologomensis notis compluribus glossariis instruxit comes Géza Kuun. (Akadémia. k. 4-r. CXXXIV, 395 l. ára 5 frt.)
- Monumenta** spectantia historiam slavorum meridionalium vol. XI. Commissiones et relationes Venetae. Collegit et digessit Simeon Ljubič. Tom. III. Annotum 1553—1571. Edidit academia scientiarum et artium slavorum meridion. (Zágráb. Hartmann Lipót. 8-r. VII, 300 l. ára 2 frt.)
- Directorium** romano rosnaviense pro anno 1880. (Rimaszombat. Rábely Miklós nyomdája. 8-r. 62 l. ára ?)
- Directorium** officii divini usui fratrum minor. reformat. ord. s. Francisci Seraphici provinciae Hungariae s. Mariae pro anno 1881. editum. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 122 l. ára ?)
- Directorium** officii divini persolvendi pro antiquissima abatia Zalaváriensi pro anno 1880. (Z.-Egerszeg. Tahyné nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)
- Directorium** officii divini usui fratrum Minor. reformat. Ord. s. Francisci Seraphici provinciae Hungariae s. Mariae serviens pro anno 1880. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 111 l. ára ?)

- Directorim** pro divino officio persolvendo ad usum fratrum Minorum strictioris observantiae in provincia s. crucis Croatiae-Carnioliae pro anno 1880. (Görs. Mailing nyomdája. 8-r. 74 l. ára ?)
- Directorium** divini officii in usum fratrum Minorum s. Francisci strictioris observantiae ss. Salvatoris in Hungaria . . . pro anno 1880. (Eger. Érseki ny. 8-r. 100 l. ára ?)
- Ordo** officii divini peragendi pro anno 1880. in usum dioecesis Csanadiensis. (Temesvár. Csanádi egyházmegye nyomdája. 8-r. 106 l. ára ?)
- Ordo** officii divini peragendi ad annum 1880. in usum archi-dioecesis Colocensis editus. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 167 l. ára ?)
- Ordo** officii divini peragendi anno 1880. in usum dioecesis Nitriensis editus. (Nyitra. Neugebauerne nyomdája. 8 r. 132 l. ára ?)
- Ordo** divinorum ad usum fratrum Minorum s. Francisci Capueinorum provinciae austriaco-hungaricae pro anno 1880. (Pozsony. Angermayer nyomdája. 8-r. 118 l. ára ?)
- Ordo** officii divini juxta ritum Breviarii Cisterciensis pro anno 1880. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8-r. 175 l. ára ?)
- Schematismus** provinciae ss. Salvatoris in Hungaria, ordinis Minorum s. Francisci, strictioris observantiae, pro anno 1880. (Eger. Érseki nyomda. 8-r. 81 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archi-dioecesis agriensis ad annum 1880. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8-r. 181, 28 l. ára ?)
- Schematismus** dioecesis neosoliensis pro anno 1880. (Beszterce. Machold Fülöp nyomdája. 8-r. 76 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archidioecesis strigoniensis pro anno 1880. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. XXII, 245, 39 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archi-dioecesis Colocensis et Baciensis ad annum 1880. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. XXII, 142, 75 l. ára ?)
- Schematismus** cleri dioecesis Alba-regalensis ad annum 1880. (Székesfehérvár. Számner Kálmán nyomdája. 8-r. 134 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archi-dioecesis Zagradiensis pro anno 1880. (Zágráb. Albrecht Károly nyomdája. 8-r. XVI, 273 l. ára ?)
- Schematismus** provinciae Hungariae reformatae nunc sanctae Mariae nuncupatae ordinis Minorum s. p. Francisci ad annum 1879—80. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. XXII, 47 l. ára ?)
- Schematismus** provinciae Hungariae reformatae nunc sanctae Mariae nuncupatae ordinis minorum s. Francisci ad annum 1880—81. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 47, XXII, 20 l. ára ?)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Adressbuch** für den Buch-, Kunst- und Musikalienhandel und verwandte Geschäftszweige der österr.-ungar. Monarchie, mit einem Anhange: Oesterr.-ungar. Zeitungs-Adressbuch. XV. Jahrg. (Bécs. Perles Mór. 8-r. 170 l. ára 2 frt.)
- Archiv** für österreichische Geschichte. Herausgegeben von der zur Pflege vaterländischer Geschichte aufgestellten Commission der kaiserl. Academie der Wissenschaften. LIX. Bd. II. Hälfte. (Bécs. Akadémia. 8-r. 235–657 l. egy rajztáblával. ára?)
- Berger Sigmund.** Kaiser Josef II. Sein Leben und Wirken. Erinnerungsblätter zum 100-jährigen Gedenktage seiner Thronbesteigung am 29. November 1780. (Brünn. Busehak és Irrgang nyomdája. 8-r. 40 l. ára 50 kr.)
- Bermann Moriz.** Maria Theresia und Kaiser Josef II. in ihrem Leben und Wirken. 13–19. Lfg. (Bécs, Pest, Lipcse. Hartleben. 8-r. 577–912 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Bluntschli.** Deutsche Staatslehre und die heutige Staatenwelt. Ein Grundriss mit vorzüglicher Rücksicht auf die Verfassung von Deutschland und Oesterreich-Ungarn. II. Auflage. (Nördlingen. Beck-féle könyvkereskedés. 8-r. XII, 479 l. ára 7 márka.)
- Breitschwert Otto.** Aquileja das Emporium an der Adria vom Entstehen bis zur Vereinigung mit Deutschland. (Stuttgart. Bonz Adolf és társa. 8-r. 56 l. ára 50 kr.)
- Conducteur.** Der. Officielles Coursbuch der öst.-ung. Eisenbahnen. Fahrpläne der österreich.-ungar. Eisenbahn-, Post- u. Dampfschiff-Course nebst d. wichtigsten Eisenbahnverbindungen des Auslandes, mit einer Eisenbahnkarte von Mitteleuropa und einem Führer in den Hauptstädten und an den Eisenbahnen, mit Plan von Wien, Prag und Budapest. X. Jahrg. (Bécs. Waldheim R. 8-r. XLIX, 240 l. ára 50 kr.)
- Corvin Ottó.** Die Hunyaden. Ein historisches Trauerspiel. II. Auflage. (Lipscse Thiel. 8-r. 138 l. ára 2 márka.)
- Dantscher Theodor.** Der monarchische Bundesstaat Oesterreich-Ungarn und der Berliner Vertrag nebst der bosnischen Vorlage. (Bécs. Hölder Alfred. 8-r. VI, 359 l. ára 4 frt.)
- Donau-Album.** Illustriertes. Malerische Reise von Regensburg bis Sulina. Mit 25 Illustrationen und erklärendem Text in 4 Sprachen: Deutsch, französisch, englisch, ungarisch. (Bécs. Hartleben. 8-r. 26 l. ára 3 frt 30 kr.)
- Fritsch Carl.** Jährliche Periode d. Insecten-Fauna von Oesterreich-Ungarn. V. Die Schnabelkerfe (Rhynchota). (Denkschr. d. k. Akad. d. Wissensch. math.-naturw. Cl. 42. Bd. Bécs. Gerold Károly és fia. 4-r. 39 l. s 3 tábla. ára 1 frt. 25 kr.)

- Gindely Anton.** Geschichte des dreissigjährigen Krieges. IV. Bd. (Prága. Tempsky 8-r. XVII, 597 ára 5 frt.)
- Historiae Antiquae** usque ad Caesaris Augusti Obitum Libri XII. Locis ex scriptoribus Latinis Excerptis contextuit et scholarum in usum edidit Emanuel Hoffmann. Editio retractata passimque immutata. (Bécs. Gerold Károly s fia. 8-r. 267 l. ára 80 kr.)
- Höfler Constantin.** Papst Adrian VI. 1522—1523. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. XI, 574 l. ára 5 frt.)
- Jacob's Eisenbahn-Führer** durch Oesterreich-Ungarn, nach officiellen Quellen verfasst. Enthält sämtliche Fahrpläne der Eisenbahnen u. Dampfschiffe, Bahn-Anschlüsse an das Ausland, eine grosse chromo-lith. Eisenbahnkarte von Oesterreich-Ungarn u. Routenkarte sammt Routenverzeichniss von Europa und einem Fremdenführer (Reisebeschreibung n. d. Bahn- und Schiffslinien geordnet. II. Jahrg. 7. Heft. (Bécs. Jacob. 8-r. XXXIII, 388 l. ára 50 kr.)
- Johann Erherzog.** Geschichte des kais. kön. Infanterie-Regiments Erzherzog Wilhelm No. 12. II. Theil. (Bécs. Seidel és fia. 8-r. 854, CCCXVI l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Jókai Maurice.** Le tapis vert. Imité de Louts Ulbach. II. edition. (Paris. Callmann Lévy. 8-r. IV, 384 l. ára 2 frt. 10 kr.)
- Jordan J. P.** Schematismus der gesammten kath. Kirchen Oesterreich-Ungarns. I. Bd. 1. Abth. (Bécs. »Weckstimmen für d. kath. Volk« kiadóhivatala. n. 8-r. 352 l. ára 4 frt.)
- Kohn Ignaz.** Eisenbahn-Fahrbuch der österr.-ungar. Monarchie. Neue Folge. II. Jahrg. (Bécs. Wentzel és Lehmann. n. 8-r. XXIV, 433—695 l. ára ?)
- Kreitner Gustav.** Im fernen Osten. Reisen des Grafen Béla Széchenyi in Indien, Japan, China, Tibet und Birma, in den Jahren 1877—1880. Mit 200 Originalholzschnitten und mehreren Karten. 1—3 Lfg. (Bécs. Hölder Alfréd. 8-r. 1—96 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Latzel Robert.** Die Myriopoden der öst.-ung. Monarchie. Mit Bestimmungstabellen aller bisher Aufgestellten Myriopoden-Gattungen. I. Hälfte. Die Chilopoden. (Bécs. Hartleben A. 8-r. XV, 228 l. 10 táblával. ára 4 frt.)
- Laurin Franz.** De Cölibat der Geistlichen nach canonischem Rechte, mit besonderer Beziehung auf das Recht der öst.-ung. Monarchie. (Bécs. Manz-féle könyvkereskedés. n. 8-r. VIII, 242 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Lázár.** Das Judenthum in seiner Vergangenheit und Gegenwart. Mit besonderem Hinblick auf Ungarn. II. Auflage. (Berlin. Hentze Ottó. 8-r. 127 l. ára 2 márka.)
- Lenhossék Joseph.** Die künstlichen Schädelverbildungen im Allgemeinen u. zwei künstlich verbildete makrocephale Schädel aus Ungarn, sowie ein Schädel aus der Barbarenzeit Ungarns. (Bécs. Bensinger Zsigmond. 4-r. 138 l. 3 táblával s 16 rajzzal ára 9 frt.)
- Meyer's** deutsches Jahrbuch für die politische Geschichte und die Kulturfortschritte der Gegenwart. 1879—80. (Lipese. Bibliographiai intézet. 8-r. 1003 l. 16 ábrával. ára 6 frt.)
- Milner Emanuel.** Schwäbische Kolonisten in Ungarn. (Deutsche Zeit- und Streitfragen. 142. Berlin. Habel Károly. 8-r. 32 l.)

- Minor J. und A. Sauer.** Studien zur Goethe-Philologie. (Bécs. Konegen Károly. n. 8-r. IX, 292. l. ára 3 frt.)
- Mittelschulen,** Die deutsch-evangelischen, in Siebenbürgen und die denselben drohende Gefahr. Eine Rechts- und Kulturfrage. (Lipese. Wigand Ottó. 8-r. 119. l. ára egy márka 50 fillér.)
- Mittheilungen** des Instituts für oesterreichische Geschichtsforschung. Unter Mitwirkung von Sichel, Thausing und Zeissberg, redigirt von Mühlbacher. I. B. 2. Heft. (Innsbruck. Wagner-féle könyvkereskedés. 8-r. 179—386 l. ára?)
- Mojsisovics E. und M. Neumayr.** Beiträge zur Paläontologie von Oesterreich-Ungarn und den angrenzenden Gebieten. 4. Bd. Heft 1. (Bécs. 4-r. 1—71 l. 8 táblával, az egész mű ára 20 frt.)
- Mojsisovics Edm., A. Tietze und A. Bittner.** Geologische Uebersichtskarte von Bosnien-Herzegovina. Ergänzungsblatt. z. »Geologischen Uebersichtskarte der öst.-ung.-Monarchie« von Franz von Hauer. (Bécs. Hölder A. ára 12 frt.)
- Montalembert Graf.** Leben der heiligen Elisabeth von Ungarn, Landgräfin von Thüringen und Hessen (1207—1231). Nach dem Französischen übersetzt von Städtler. — Mit 1 Farbendruckbild und 126 Holzschnitten. 2—7 Liefg. (Einsiedeln. Benziger testvérek. n. 8-r. 17—208. l. egyes füzet ára 1 frt.)
- Pejacsevich Julian.** Peter Freiherr von Parchevich Erzbischof von Martinpel. (1612—1674.) Nach archivalischen Quellen geschildert. (Aus dem Archive für österreichische Geschichte (LIX. Bd. II. Hälfte) besonders abgedruckt. Bécs. Holzhausen nyomdája. 8-r. 301 l. egy fametszettel. ára 2 forint 50 kr.)
- Penn Heinrich.** Die Geschichte der Stadt Wien und ihrer Vorstädte. Von ihrem Ursprunge bis auf die gegenwärtige Zeit, nach den besten Quellen bearbeitet. (Brünn és Bécs. Karafiat. 8-r. 742 l. 300-nál több fametsz. képpel. ára 8 frt.)
- Pizzala Joseph.** Waarendurehfuhr durch das allgemeine österreichisch-ungarische Zollgebiete. Ausweise über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungarischen Monarchie im J. 1879. Herausg. von der k. k. statistischen Centralcommission. XXXX. Jahrgang. III. IV. Abth. (Bécs. Cs. k. udvari és államnyomda. n. 4-r. 68, 83 l. ára?)
- Pizzala Joseph.** Waaren ein- und Ausfuhr zur Appretur und auf ungewissen Verkauf. Ausweise über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungarischen Monarchie im Jahre 1879. Herausg. von der k. k. statist. Centralcommission. XXXX. Jahrg. V. Abth. (Bécs. Cs. k. udvari- és államnyomda. 4-r. 49 l. ára?)
- Prijatelj Ljdevit Gosp.** Trois mois en Chroaties ouvenirs de voyage en Autriche-Hongrie. (Páris. Dubuisson. 8-r. 131. l. ára 2 frank.)
- Putzger F. W.** Historischer Schul-Atlas zur alten, mittleren und neuen Geschichte in 27 Haupt- und 48 Nebenkarten. Für die höheren u. mittleren Unterrichts-Anstalten Oesterreich-Ungarns. 2. Aufl. (Bécs. Pichler A. özvegye. 2-r. ára 1 frt.)
- Pypin und Spasovič.** Geschichte der slavischen Literaturen. Nach der zweiten Auflage aus dem Russischen übertragen von Traugott Pech. Autorisirte Ausgabe. I. Band. (Lipese. Brockhaus. 8-r. X, 586 l. ára 11 márka.)
- Ramann.** Franz Liszt. I. Band. Die Jahre 1811 bis 1840. (Lipese. Breitkopf und Härtel. 8-r. XII, 570 l. ára 11 márka 50 fillér.)

- Richard Eduard.** Katechismus der Geographie und Statistik der österreichisch ungarischen Monarchie. Ein alphabetisch-geordnetes Nachschlagebuch über die Grenzen, Beschaffenheit von Land und Leuten, Land- und Forstwirtschafts-Berg- und Hüttenwesen, Handel und Industrie, Verkehrs- und Unterrichtswesen der österreichisch-ungarischen Monarchie. (Bécs. Hartleben A. 8-r. VIII. 188 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Sanuto Marino.** Diarii. 18, 20, 22, 23. füzet. (Venezze. Venezei történelmi társulat. 4-r. 753—944, 1137—1328, 1521—1644, 1—224 két hasábos l. egyes füzet ára 5 lira.)
- Sedlmayer Heinrich Stefan.** Kritischer Commentar zu Ovids Heroiden. (Bécs. Konegen Károly. n. 8-r. 78 l. ára 80 kr.)
- Studien über die Judenfrage, von einem Geächteten. 1. Heft.** (Lemberg. Seyfarth és Czajkowski. 8-r. 40 l. ára 40 kr.)
- Taschenbuch.** Historisches. Begründet von Friedrich Raumer. Herausg. von Riehl. Fünfte Folge. Zehnter Jahrg. (Lipese. Brockhaus. 8-r. XII, 366 l. ára 6 márk.)
- Turmair's Johannes genannt Aventinus.** Sämmtliche Werke. I. Band I. Hälfte Kleinere historische und philologische Schriften. Herausgegeben von der k. Akademie der Wissenschaften. (München. Kaiser Christian. 8-r. VIII, 1—372 l. ára 4 frt 32 kr.)
- Umlauf Friedrich.** Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. I. Band. (Bécs. Graeser. 8-r. 188 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Volkschauspiele.** In Bayern und Oesterreich-Ungarn gesammelt von August Hartmann. Mit vielen Melodien nach dem Volksmund aufgezeichnet von Hyacinth Abele. (Lipese. Breitkopf és Härtel. 8-r. XVI, 608 l. ára 9 frt.)
- Zeit- und Streitfragen, Deutsche.** Herausgegeben von Holtzendorff. Heft 142. (L. Milner Emanuel.)
- Zöhrer Ferdinand.** Tourist auf der Donau von Passau bis Budapest. II. Aufl. (Linz. Ebenhöch-féle könyvkereskedés (Korb. H.) 8-r. 44 l. ára 50 kr.)